

marksist teori 42

Mayıs-Haziran 2020 ❖ 7.50 TL

İstisnai bir ara dönem
Toprak Akarsu

Salgın, güncel talepler,
devrimci talepler
Ziya Ulusoy

Evde kalmak ya da kalmamak...
Bütün mesele bu!
Evrin Kızılırmak

Emekçi sol ve devrimci yol arayışı
Füruzan Ege

Sağlık sorununda kapitalizm
ve sosyalizm
İbrahim Okçuoğlu

Faşist şeflik rejimine COVID-19 tahkimi
Feride Razavi

Gençliğin sözü eylemi olacak
Nurhak Özgür

İsyan sürecektir, kadınlar yeni
bir yol bulacak
Zarife Çet

Sendikaların COVID-19 Testi:
Pozitif
Nehir Doğan

Koronavirüs salgını sonrası
iktisadi siyasi sosyal felaket
Arif Çelebi

Salgından sonra kapitalizm
Olcay Çelik

Salgının dilinden olasılıkların
tercümesi
Sema Günaydın

Koronavirüs, doğa ve kapitalizm
Hüseyin Yeter

Çeviri: İspanyol Gribi salgınında
sınıf savaşı
Sandra Bloodworth

Çeviri: Felaket çağında Marksizm:
Kapitalizm bir veba dönemi yarattı
Mike Davis

Marksist Teori

42

Mayıs-Haziran
2020

Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın
Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına
İmtiyaz Sahibi: Şengül Güneş Bali
Sorumlu Yazışları Müdürü: Şengül Güneş Bali
Yönetim Yeri: Aksaray Mah. Müezzin Sok. İlhan Apt. No: 12/1 D:7 Fatih/İSTANBUL
Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212) 529 06 75
Web Sitesi: www.marksistteori1.org
Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79
Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)
Posta Çeki: Varyos Yayıncılık 17182760

İçindekiler

- 7** | İstisnai bir ara dönem
Toprak Akarsu
- 19** | Salgın, güncel talepler, devrimci talepler
Ziya Ulusoy
- 29** | Evde kalmak ya da kalmamak... Bütün mesele bu!
Evrin Kızılırmak
- 39** | Emekçi sol ve devrimci yol arayışı
Füruzan Ege
- 57** | Sağlık sorununda kapitalizm ve sosyalizm
İbrahim Okçuoğlu
- 71** | Faşist şeflik rejimine COVID-19 tahkimi
Feride Razavi
- 83** | Gençliğin sözü eylemi olacak
Nurhak Özgür
- 93** | İsyân sürececek, kadınlar yeni bir yol bulacak
Zarife Çet
- 101** | Sendikaların COVID-19 Testi: Pozitif
Nehir Doğan
- 111** | Koronavirüs salgını sonrası iktisadi siyasi sosyal felaket
Arif Çelebi
- 125** | Salgından sonra kapitalizm
Olçay Çelik
- 135** | Salgının dilinden olasılıkların tercümesi
Sema Günaydın
- 149** | Koronavirüs, doğa ve kapitalizm
Hüseyin Yeter
- 160** | Çeviri: İspanyol Gribi salgınında sınıf savaşı
Sandra Bloodworth
- 166** | Çeviri: Felaket çağında Marksizm:
Kapitalizm bir veba dönemi yarattı
Mike Davis

İstisnai bir ara dönem

Toprak Akarsu

Ara dönemde devrimci program ve devrimci strateji değişmediği gibi faşist şeflik rejimine karşı aktif savunma taktiği de geçerliliğini korudu. Kuşkusuz aktif savunmanın yeni duruma uyarlanması gerekti. Öncülerin örgütlenmesi ve çalışma tarzında bazı radikal değişimler yaşandı. Şimdi bir-iki aylık deneyimler, kitle ajitasyonunda çok daha atak olmanın, mümkün olduğunca çok sayıda küçük gruplar örgütleyerek küçük gruplara dayalı kitle ajitasyonu ve sokak gösterisi tarzını çok geniş alanlara yaymanın, öncünün ilişki ağını en uzaktaki güçlerine doğru genişletmenin, en geniş güçlerinin örgütlü tarzda hareket etmesini sağlamanın tamamen olanaklı olduğunu gösterdi. Her mücadele cephesinin kendi konumundan dönemin devrimci ihtiyaçlarına yanıt verebileceği, inisiyatif alabileceği özgün koşullar altında deneyimlendi.

İnsanlık tarihi çok farklı ekonomik ve toplumsal koşullar altında çok değişik salgın hastalıklara tanıklık etti. Tarihte ve toplumda derin izler bıraksalar da, istisnai dönemler bunlar. Koronavirüs örneğinde görmekte olduğumuz gibi salgınlar, cereyan ettikleri tarih kesitlerinde yayıldıkları coğrafyanın baş aktörü oluyorlar. Kimseye salgını önemsememe lüksü tanımıyorlar. Ama toplumun bütün sınıfları da salgın karşısında aynı koşullara sahip değiller ve aynı “tepkiyi” vermiyorlar elbette. Sömürücü egemen sınıfların koşulları ve imkânları ile sömürülen çalışan emekçi sınıfların koşulları ve imkânları çok farklı. Benzer biçimde toplumsal cinsiyet çelişkisi de salgın koşullarında işlemeye devam ediyor.

Sınıflar, cinsler, uluslar, ulusal topluluklar, inanç toplulukları vb. egemenlik ve sömürü ilişkileri hükmünü sürdürmeye devam ediyor. Egemen sınıflar yalnızca devlet imkânlarını değil, toplumun tarihsel olarak biriktirdiği tüm imkânları kendi sınıfsal varlıkları için seferber ediyorlar. Gözlerini kırpmadan emekçileri kitlesel olarak yaşamsal tehlikenin içine atabiliyorlar. Cereyan ettiği dönemin şekillendirici aktörü salgınlar, bütün toplumsal koşulları derinden etkiledikleri, çehresini değiştirdikleri gibi, sınıf mücadelesinin ve keza erkek egemenliğiyle mücadelenin koşullarını da değiştiriyor, salgını dolayısıyla döneme özgü nitelik ve biçimler kazandırıyor.

Kapitalizmin doğayla kurduğu kar amaçlı, yağma ve talana dayanan yıkıcı ilişki tarzı, virüslerin kendi doğal ortamlarının dışına saçılması ve salgınlardan tutalım da, insanlığın varoluş koşullarını tehlikeye sokan ekolojik felaketlere değin sorumluluk taşıyor. Ya da yaklaşan iklim krizi örneğinde olduğu gibi, dolaysız biçimde kapitalist düzenin doğaya düşman yıkıcı nitelik ve ilişki tarzı belirleyici oluyor. Burjuvazinin doğayla kurduğu bu sömürücü ve düşmanca ilişki kendini pandemi koşullarında “insanlığa” karşı sorumluluk bağlamında daha bir çarpıcı tarzda gösteriyor.

Pandemi kendi başına bir kriz hali. Dünya nüfusunun ihmal edilebilir bir bölümünü oluşturan burjuvazinin varlık ve egemenliği gerçekliği unutulmaksızın, bir insanlık krizi bu.

Pandemi kendi başına bir kriz hali. Dünya nüfusunun ihmal edilebilir bir bölümünü oluşturan burjuvazinin varlık ve egemenliği gerçekliği unutulmaksızın, bir insanlık krizi bu. İşçiler, emekçiler, halklar nerede ve ne zaman henüz aşısı bulunamayan COVID-19'un kendilerine bulaşabileceğini bilemiyorlar. Dahası hastalığın bilinen bir tedavisi de yok. Böyle olduğu içindir ki, korona salgını güçlü endişe dalgaları üretiyor. Böylesine büyük bir toplumsal korku ve güvensizlik üretiminde dünya burjuvazisi COVID-19'u yalnız bırakmıyor. Te-

kelci burjuvazisi ve hükümetleri kapitalist rekabetin gereklerine uygun kararlar alarak salgın karşısında kaderciliği bizzat örgütlüyor. Belirsizlik, endişe ve çaresizliğin birlikte yürüdüğü, büyük ölçüde belirleyici olduğu istisnai bir ara dönem bu. Ve tabii emperyalist küreselleşme evresinde kapitalizmin varoluşsal kriziyle birleşmiş oldukça ağır ve karmaşık bir durum ve süreç. Keza her bir ülkede duruma eklenen ve etkileyen farklı kriz unsurlarının varlığı da ihmal edilmez bir gerçeklik.

Kapitalizmin varoluşsal krizi ile COVID-19 salgını iç içe girerek birbirine işlemiş olmakla birlikte, 2019 Aralık'ından başlayarak bütün dünya koronavirüs salgınıyla belirlenen bir süreçten geçiyor. Pandemi, geçici de olsa insan toplumunun kapitalist-burjuva varoluş biçimini sarsıyor, sorguluyor ve sorgulatıyor. İktisadi, toplumsal ve siyasal yaşamın bütün yönleri, düzeyleri salgından etkileniyor, salgın koşulları altında çehresi farklılaşıyor. Ülkelerin iç gündemleri ve uluslararası ilişkilerin öncelikleri değişime uğruyor, kimi sorunlar, konular gündemden çıkıyor, kimisi geri plana düşüyor, salgın ön plana çıkarken, değişik bölgelerdeki savaşlar sürüyor, ticaret savaşlarını sürdüren ABD emperyalizmi Küba'ya ve İran'a uyguladığı ambargoları da devam ettiriyor. Emperyalist rekabet ve hegemonya mücadelesi ABD'nin

Dünya Sağlık Örgütü'nü sorgulamaya açması ve ödemeleri durdurması gibi yeni gündemler, yeni öncelikler de oluşturarak kesintisiz sürüyor.

Kapitalizmin bir kaç yüzyıllık tarihinde veba, kolera gibi birçok salgın hastalık deneyimi biliniyor. Birinci Emperyalist Dünya Savaşı'nın akabinde 1918-1920 yıllarında yaşanan "İspanyol gribi" on milyonlarca insanın yaşamına son veren en yakın örnek. Ne var ki, tarihin tanık olduğu salgın hastalıklardan hiçbiri yayılma hızı ve yayıldığı alanın genişliği bakımından koronavirüs ile boy ölçüşemez. Özellikle altı çizilmesi gereken ayırıcı bir gerçekliktir bu.

Tekelci kapitalizmin emperyalist küreselleşme döneminin çelişkileri, COVID-19 salgını koşullarında yeni bir görünüm sunuyor. Koronavirüsün bir kaç aylık sürede bütün kıtalara, hemen bütün ülkeler ve dünyanın bütün köşelerine sızması -yayıldığı alanın genişliği, emperyalist küreselleşme evresinde ne denli bütünleşik bir dünya gerçekliğinin oluştuğunu vurguluyor. Salgının ülkeler ve kıtalar bazındaki etkileri, kendisini göstermesi, yayılması eşitsiz. Salgının yol açabileceği sonuçlar büyük ölçüde öngörülebiliyor olmasına karşın denebilir ki, salgını frenleyip hızını düşürecek, böylece hastalığa yakalanan daha çok sayıda insanın tedavisini mümkün kılacak önlemler -sağlık güvenliği önemleri kural olarak zamanında alınmıyor! Böyle olunca

sağlık çalışanları, hekimler hastalar arasında tedavi için tercih yapmak zorunda bırakılıyor. Bütün bunlar ne ihmalden kaynaklanıyor ne de tesadüf! Çünkü dünya burjuvazisi ve hemen bütün burjuva hükümetlerin politik tercihi böyle "tecelli" ediyor.

Burjuvazi on binlerce ve yüz binlerce, hatta milyonlarca insanın ölmesini "göze alıyor", diğer bir ifadeyle tercih ediyor. Burjuvaziye rağmen değil, burjuvazi başka türlü olmasını istemediği için böyle oluyor. Pandemi burjuvazinin varoluş tarihi bakımından bir kıyamet alametidir, burjuvazinin gereksizliğine dair Marksist teori ve analizin doğrulanmasıdır. Pandemi koşulla-

Burjuvazi on binlerce ve yüz binlerce, hatta milyonlarca insanın ölmesini "göze alıyor", diğer bir ifadeyle tercih ediyor. Burjuvaziye rağmen değil, burjuvazi başka türlü olmasını istemediği için böyle oluyor.

rı daha çarpıcı biçimde gösterdi ki, burjuvazinin insanlığa verebileceği sömürü ya da ölümden başka bir şey yoktur, kalmamıştır. Tarihsel olduğu kadar güncel bakımdan da burjuvazi ömrünü doldurmuştur, gereksiz bir toplumsal sınıftır. Artık insanlığın sırtından hemen atması gereken en ağır yüküdür.

Sistem için örnek de teşkil eden ABD yönetiminin pandemiye karşı yapmadıkları temel sorunu yeterli açıklıkla gösteriyor. Trump yöne-

timi en geç 2019 Aralık'ından beri yaklaşan salgın tehlikesini bütün botutlarıyla biliyordu. Ama pandemiye "ciddiye almamak" gibi bir tutumu benimsedi. Pandemiye ciddiye almak da bir irade, bir politika değil mi! ABD yönetimi yapabileceklerini, bilimin öngörülerini, aklın gereklerini, yapması gerekenleri neden yapmadı? Neden ülkenin sanayi kapasite ve potansiyelini halkın sağlık güvenliği ve COVID-19 tedavisi için harekete geçirmede, pandemiyle mücadelenin gereklerine adapte etme yoluna gitmedi? Fransa ya da İngiltere veya İspanya farklı mı ya da İtalya, durumu biraz daha iyi görünen Almanya? Brezilya Devlet Başkanı Jair Bol-

Ulus devletlerin temsil ettiği her ülkenin egemen burjuvazisinin çıkarları "bütün insanlığın çıkarları için işbirliğine" engel oluyor, egemen burjuvaziler doğaları gereği kendi çıkarlarını kar ve rekabeti düşünüyorlar.

sonaro neden bu kadar pespaye bir faşistlik sergiliyor pandemiye karşı! Türkiye'deki faşist Saray rejimi aylarca neden hiç bir şey yapmadı! Bütün bu yönetimlerin tekelci burjuvazinin sınıf hükümetleri olduğu bir an olsun aklıdan çıkartılmamalıdır. Dünya tekelleri arasındaki ve tekel-lerin sırtını dayadığı ulus devletler arasındaki rekabetin gerekleri koronavirus pandemisinden önde geliyor. Üretim sürmeli! Kar ve rekabet ölçü-

sü burjuva hükümetlerin politikasını yönetiyor. Koronavirüse karşı alınacak önlemler için "Keşke herkes aynı zamanda yapsa o zaman tamam, ama böyle olmuyor" diyen dünyanın en zengin on "süper burjuva"sından biri Bill Gates sınıf bilincini konuşturduğu kadar dünya tekelleri ve bütün kapitalistleri yönlendiren rekabet yasasının tunçtan gücü önünde eğilerek ona tercümanlık ediyor.

Burada şu çelişkiyi muhakkak ve kuvvetle vurgulamamız gerekiyor. Bilimin, tekniğin, üretici güçlerin günümüzde ulaştığı gelişkinlik düzeyinde salgının yayılmasını sınırlayıcı önlemlerin etkili tarzda alınması, hakeza sanayinin salgın karşısında solunum cihazı ve yoğun bakım üniteleri başta olmak üzere yaşamsal teknik teçhizatın, teşhis için gerekli kitler ve yayılmayı önleyici materyallerin üretimine, hızla yeni hastanelerin inşa ve kuruluşuna seferber edilerek, ihtiyaca yanıt verecek her şeyin eksiksiz yapılması işten bile değildir. Bütün bunlar biliniyor, gerçekleştirilmesi tamamen olanaklı, ama gerçekleştirilmiyor! Çünkü bütün üretim araçlarının mülkiyeti kapitalistler ve kolektif kapitalist burjuva devletlerin elinde. Burjuvazinin egemenliği altında üretim araçları insanların ihtiyaçları için değil kar için çalıştırılıyor, insan yaşamı değil, kar birinci sırada yer alıyor.

Parmak basılması gereken bir diğer çelişki de şu; sorun genel, dünyasal; bunu herkes kabul ediyor! Frenlenmesi ve kontrol altına alınması, dünya çapında önlemleri ve bütün ülkelerin işbirliğini gerektiriyor. Ulus devletlerin temsil ettiği her ülkenin egemen burjuvazisinin çıkarları "bütün insanlığın çıkarları için işbirliğine" engel oluyor, egemen burjuvazi-

ler doğaları gereği kendi çıkarlarını kar ve rekabeti düşünüyorlar. Ulus devletler de bunların sınıfsal araçları oluyor. Diğer yandan bir uluslararası burjuva devlet girişimi olarak AB de kendi içerisinde etkin bir işbirliği geliştiremiyor, çünkü onu oluşturan burjuva devletlerin her biri, burjuvazinin ulusal bölükleri, tekeller ve tek tek kapitalistler kendi karları ve dönemden sağlayabilecekleri avantajların peşindeler. Salgına karşı da her zaman olduğu gibi, her biri daha çok “kendi sermayesinin derdine” düşünüyor. Milliyetçiliğin, şovenizm ve ırkçılığın burjuva hükümetler eliyle pompalanması, hükümetlerin olağan dışı yönetim biçimleri yönetmelerini kullanma heveslerine kitleler arasında meşruiyet kazandırma, destek sağlama çaba ve yönelimleri dönemin bir diğer ayırıcı özelliği oluyor. Bütün burjuva hükümetler, en başta da faşist diktatörlükler ve faşizan eğilimli olanlar pandemiye iktidarlarını pekiştirmek ve kitleleri kontrol altında tutmak amacıyla, her zaman işlerine yarayacak anti demokratik yöntemlere kitle desteği sağlama ve rıza üretimi için fırsata çevirme peşindeler. Şimdiden tavan yapan işsizlik ve üretimin düşüşü, mali sistemler ve yaklaşan şirket iflasları dalgalarıyla vb. verdiği sinyaller, ara dönemin akabinde görülmemiş

derecede ağırlaşacak kriz koşulları altında devrimci olanakların olduğu gibi gerici, anti-demokratik ve faşist eğilimlerin atak yapabileceğine işaret ediyor.

En geniş halk kitleleri arasında dayanışma bilinç ve duygusunun, dayanışma ağlarının çarpıcı tarzda yükselişi dönemin tanımlayıcı bir niteliğidir. Dünya burjuvazisi dönemin gündeme getirdiği uluslararası işbirliğini geliştirme yeteneğini kaybettiğini sergilerken, işçi sınıfı ve emekçiler, halk kitlelerinin safları arasında dayanışma bilinç ve duygusunun yükselişi, dayanışma ağları gerçekliğinde fiilen, eylemli tarzda ortaya koyuşu insanlığın geleceğinin aşağıdan, emekçi yığınların arasında mayalanmakta olduğuna da işaret ediyor. Dayanışma ağlarının tarihin tanıdığı sınıf mücadelesi biçimlerinin yerini alamayacağı deneyimlenirken, dayanışma ağları ile “klasik” örgüt ve mücadele biçimlerinin etkin senkronizasyonunu yaratma arayış ve çabaları sürüyor.

Keza salgının frenlenmesi ve yayılmasının kontrol altına alınabilmesi için karantinanın en etkili yöntem olduğu genel kabul görüyor olmasına karşın, işçi sınıfının sınıf bilinci ve sınıf örgütlenmelerinin görece düşük olduğu ülkeler önde gelmek üzere dünya proletaryasının özellikle fiziki emek bölümü göz göre göre salgına karşı savunmasız biçimde yüzlerce binlerce işçinin birlikte çalıştığı işletmelerde, fabrikalarda üretime sürülüyor, ölüm tehlikesinin içine atılıyor. Üretimin sürmesinin zorunlu olmadığı sektörlerde, fabrika ve işletmelerde, atölyelerde, iş yerlerinde üretim sürüyor. İşsiz kalmayı, sonra onu takip edecek yoksulluk ve açlığı göze alamayan işçiler çaresiz-

lik içerisinde, COVID-19 salgınına yakalanmayı, yaşamsal hastalık yakın tehlikesini göze alarak, sağlık güvenliğini tehlikeye atarak işine devam etmek zorunda bırakılıyor. Toplumsal güvencesizlik, yayılan korkuya eşlik eden kitlesel çaresizlik hali dönemin ayırıcı en çarpıcı niteliği olarak kendini gösteriyor.

Dönemin ayırıcı özelliklerinden “belirsizlik” eşitsiz biçimde geçerli kabul edilse bile bütün toplumsal sınıfları sarsan bir yaşam korkusundan söz edilemez. Bütün ülkelerin burjuvazisini girdabına alan bir yaşam tehlikesi yoktur. Sınıf olarak burjuvazi bütün ülkelerde salgına karşı yaşam güvencesini sağlayacak koşullara ve imkânlara sahip. Diğer yandan salgında nüfusun en alt, en yoksul kesimlerini, işçi sınıfını kitlesel ölümlerin bekliyor olması da bir başka sınıfsal hakikat. Demek ki, korku ve çaresizlik özellikle de çaresizlik bütün sınıflar için geçerli değil. Burjuvazi çaresiz değil! Salgın karşısında tek tek burjuvalar da sınıf olarak burjuvazi de çaresiz değil. Barikatın diğer tarafında durum farklı, tek tek işçiler çaresiz. Oysa eğer güçlerini sınıf çıkarları temelinde birleştirebilirler ise sınıf olarak çaresiz olmadıklarını, dünyanın altını üstüne getirebilecek, burjuvazinin iktidarını da bütün bir burjuva toplumu da yıkıp yeni toplumu, sosyalizmi kurabilecek güç ve yetenekleri olduğunu görüp, anlayacaklar. Varlığı tamamen gereksiz hale gelmenin de ötesinde insanlık için en ağır yük, bir fazlalık olan burjuvaziyi layık olduğu yere gönderebilecekler.

Belirsizlik içinde her şeyin çok net olduğu “alanlar” da yok değil, salgına karşı halkın sağlığını korumak bakımından dünyanın her yerinde ta-

mamen iflas eden burjuvazinin siyasi egemenlik aygıtı burjuva devletler bütün kurumları ile işlerini yapmaya devam ediyorlar. Karantina salgını yayılmasını frenlemek için en etkili tedbir, görünüşe göre “herkese evde kal” çağrısı yapılıyor, ama ordu, polis, jandarma, istihbarat, mahkemeler ve hapishaneler “olağan” işlerine devam ettiriliyor! Hatta savaşlar da bir şekilde sürüyor. Savaş içerisindeki ülkelerin burjuva hükümetlerinden herhangi birinin pandemi nedeniyle önlem olarak savaştan çekildiğine veya askerlerini savaş alanlarından

Dönemin ayırıcı özelliklerinden “belirsizlik” eşitsiz biçimde geçerli kabul edilse bile bütün toplumsal sınıfları sarsan bir yaşam korkusundan söz edilemez. Bütün ülkelerin burjuvazisini girdabına alan bir yaşam tehlikesi yoktur.

çektğine tanık olunmadı. Savaş dışı askeri birliklerin terhis edilmesi de söz konusu edilmiyor. Toplanma merkezilerine, garnizonlara sürüler halinde gelip giden polisler salgın tehlikesi karşısında neden dağıtılmazlar, evlerine gönderilip karantinaya alınmazlar? Bu potansiyel bulaşıcı virüs taşıyıcılarının bütün toplum için tehlikeyi büyüttükleri açık değil mi? Pandemiye sınırlandırılacak önlemler burjuva devletlerin zor aygıtları için neden alınmıyor? Burjuva düzen sarsılrsa, iflas etse bile

burjuva devletin etkinliğini artırarak sürdürmek, bütün ülkelerde burjuva hükümetlerin değişmez politikası oluyor.

Burjuvazi salgına karşı yaşamını koruyacak bütün önlemleri alıyor, iktidarını korumak için kendisini feda etmekten başka çıkar yolu olmayan hazır askeri, polisi, savcısı, hâkimi, müdürleri ve gardiyanlarıyla hapisaneleri var! Egemenlik ve otorite, salgın koşulları altında bile en sıkı biçimde korunuyor, en küçük ödün verilmeksizin devam ettiriliyor, hatta pandemi koşullarından iktidarı güçlendirmek için en fazla nasıl yararlanılabileceğinin hesapları yapılıyor. İktidar aygıtlarında belirsizlik yok, hepsi tereddütsüz işlerine devam ediyorlar. Fakat süreç sona ermiş değil, işlerin tam nasıl gelişeceği belirsizliğini koruyor, yarın salgının yayılması, kitlesel ölümlerin gündeme gelmesi belki de şurada burada askeri birlikler arasında itaatsizlikleri kıskırtabilir, belki de değişik ülkelerde polisten bile homurtular yükselebilir!

Sınıf işbirliği ve oportünizmi besleyen nesnellığı, dönemin ayrıcı özgün bir çizgisidir. Pandemi ve değişik nüanslarıyla burjuva hükümet politikaları, ürettiği ve yaydığı güvensizlik, korku ve belirsizlikle işçi sınıfı ve toplumun bütün alt ve orta sınıflarında bir kitlesel çaresizlik hali yarattı. Özellikle de devrimci öncü-

nün kitlesel etkisinin zayıf olduğu koşullar altında sınıf uzlaşması ve sınıf işbirliğinin yayılmasına, yükselişine verimli bir iklim oluşturuyor. Bilimin pandemi nedeniyle ülkelerin bütün nüfusunun, herkesin yaşam tehdidi altında olduğu yolundaki genel söylemi de sınıfsal yaklaşımları öğütterek burjuva hegemonyayı besliyor; “Pandemi sınıf ayrımı yapmıyor”, “Aynı gemideyiz”, “Salgın politik bir sorun değil”, “Bütün insanlık tehdit ve tehlike altında”, “Salgın politika üstü”, “Salgın zengin fakir ayrımı yapmadan herkesi tehdit ediyor” söylemlerinde karşılığını bulan gerçek bir ideolojik salgın ve saldırıya dönüştü.

Bu ara dönemi taşıdığı yaşamsal risklerin yanı sıra baştan itibaren işçi sendikalarının ideolojik ve moral yükselişi için büyük imkânlar da barındırıyordu. Bunun için sınıf mücadelesi ilkesini ayağa kaldırmak, işçi sınıfının bütün emekçiler ve ezilenlerin önderliği tarihsel rolünden biraz olsun esinlenmek muazzam bir politik perspektif açar, sendikalara atak yapabilecekleri bir inisiyatif kazandırabilirdi. Bırakalım işçi sınıfının tarihsel rolünden esinlenen toplumsal öncülük rolünü, sınıf mücadelesi perspektifini kaybetmiş büyük bocalama ve gerileme içerisindeki sendikal merkezler pandemi koşullarında işçi sınıfının çıkarlarını savunmak için hemen hiçbir inisiyatif almadılar, alamadılar. Güçsüzlük, cesaret yoksunluğu, yönsüzlük, görüş açısı darlığı, ufuksuzluk sendikal merkezleri felç etti. Hükümetlere çağırısı yapmaya sınırlanıp tam bir oportünist çaresizlik sergilediler, “çareyi” burjuva hükümetler ve diğer sermaye örgütleriyle sınıf işbirliğinde buldular. Sendikal merkezlerin bu

dönemden daha fazla güç ve itibar yitirerek çıkacak olmaları şaşırtıcı olmayacaktır.

Son yarım yüzyıla yayılan neoliberal saldırı koşullarında ülkemizde sendikal merkezler, sınıf mücadelesi ilkesinden oldukça uzaklaştılar. Neoliberal program, esnek üretim ve taşeronlaştırma işçi sınıfını hem fiziklen küçük parçalara bölüp örgütsüzleştirerek atomize etti, hem de aynı zamanda bu güçlü ideolojik saldırıyla sınıf bilincini dumura uğrattı. Sendikal merkezler COVID-19 pandemisi koşulları altında şaşkın ve ne yapacağını bilemez hale geldiler; politikaları “Bekle gör” ve sonra burjuvazi için kabul edilebilir talepler temelinde sınıf uzlaşması ve sınıf işbirliği oldu. Faşist şefin iktidar yalağından beslenen HAK-İŞ, TÜRK-İŞ, KAMU-SEN, MEMUR-SEN konfederasyon merkezleri ve bağlı sendikaların durumu zaten belli, faşist şeflik rejiminin toplumsal dayanağı konumunda mevzilenmiş bulunuyorlar. Tarihi sınıf mücadelesi geleneğine dayanan DİSK’in mücadelecisi bir tutum geliştirememesi, sınıf uzlaşması ve işbirliğinde konaklaması ne kadar geri bir noktaya yuvarlandığını gösterdi.

Diğer yandan Limter-İş, İnşaat-İş, Dev Yapı-İş gibi sendikaların geliştirmeye çalıştıkları öncü inisiyatif örnek oluşturan önemli deneyimler

olarak dikkat çekiyor, sendikaların mücadelesinin gelişim yönünü gösteriyor.

Karantina günleri gelip kendini ülkelere dayatıncaya değin koronavirüs salgını koşullarında devrimci politikanın sorunları dünya sosyalist ve devrimci hareketinin gündemine girmedi. Birkaç ay tuhaf bir seyircilik ve bekleme hali, çok çarpıcı bir kendiliğindencilik sürece hâkim oldu. Salgınla mücadelenin koşulları, görevleri, görevler arasındaki ilişkiyi nasıl etkileyeceği, pandemi koşullarında hangi sorun ve taleplerin öne çıkabileceği, hangi mücadele ve örgüt biçimlerinin işlevli olabileceğini, keza pandemi koşulları altında öncülerin çalışma tarzı vb gibi sorunlarda öngörü ve düşünsel hazırlıktan yoksun öncüler, karantinalı günler gelip çatığında ilk anda kaçınılmaz biçimde bocalamak durumunda kalmışlardır. Böylesi bir dönemin deneyimlerinden yoksun olmak temel bir gerçekliktir ve gözden uzak tutulmamalıdır, ama bu da kendiliğindencilğe mazeret olamaz. Karantina günleri gelip dayandığında yaşanan bocalama, ön gelen bir iki aylık bekleme ve seyircilik halinin kefareti olmuştur adeta.

Pandemi tüm toplumun ve toplumsal süreçlerin dikkat merkezine yerleşirken öncülerin önceden tasarlanmış dönemsel siyasal hedef ve çalışma planlarını hızla kenara doğru itip geçersizleştirmiştir. Tabii durum bundan çok daha kapsamlı ve ağırdır. Pandemi kısa sürede sokağın gücünü çok çarpıcı tarzda geri plana atmış, yeni bir durum yaratmıştır. Aynı zamanda öncülerin var olan ilişki biçimleri ve çalışma tarzlarını, örgütlenme biçimlerini de büyük ölçüde geçersiz kılmış, boşa düşürmüştür. Bütün bunlar dönemin temel ayırıcı

çizgilerin de şekillendiricidir. Dünya komünist ve devrimci hareketinin deneyimleri bütün yeni koşullar ve dönemlerde öncülerin dönem politikalarını; hakeza örgütlenme ve çalışma tarzlarını dönemin devrimci ihtiyaçlarını yanıtlayacak tarzda yeniden yapılandırmalarını dikte eder. Bu temel yaklaşım bu dönem için de bütünüyle geçerlidir. Ancak kabul etmek gerekir ki, bu istisnai ara dönem, başlı başına belirsizliklerle yüklü ve belirsizliklere gebe özgün bir süreçtir. Önceden deneyimlenmemiş olması da bu gerçekliği ağır-laştırıcı bir faktördür. Eğer süreçten başarıyla çıkmak ve devrimci öncülük iddialarını sürdürmek istiyorlarsa, dönemin koşulları öncülere, dönemin devrimci ihtiyaçlarına yanıt olabilecek köklü değişiklikleri, üstelik büyük bir hızla yapmalarını dayatmıştır. Bütün bunların da işaret ettiği gibi, öncülerin inisiyatif ve sezgi gücünün aktivizasyonu, yaratıcılık ve yeni yaklaşımlar kadar denenmemiş olanı deneme, çiğnenmemiş yollardan yürüme cüreti isteyen bir dönemdir bu.

Dönem içerisinde devrimci politika iki yönde gelişmiştir. Öncülerin, dönemin birinci sorun haline getirdiği işçi sınıfı ve emekçilerin, tüm ezilenlerin, halkın sağlık güvenliği için ilkesel ve programatik keza güncel ihtiyaçlara karşılık gelen devrimci politikayı geliştirme, sınıf mücadelesinin dönem için öncelikli sorun ve taleplerini belirleme, etkili mücadele biçimlerini bulma teorik ve pratik yönelim ve çabası birinci boyutu oluşturmaktadır ki, bu boyut faşist şeflik rejiminin pandemi koşullarına uyarladığı işçi sınıfı ve halk düşmanı politikalarının teşhirini, bunlara karşı mücadelenin geliştirilmesini de

kapsamaktadır. Bu süreçte emekçi sol hareketin bir kesimi dönemi anlama ve devrimci tarzda yanıtlamaya yönelmiş, diğer bir kesim ise adeta geçici bir siyasi felç haline sürüklenmiş bir şekilde “durumu” idare etme yolunu tutmuştur.

Diğer boyut ise bizzat öncülerin dönemin ihtiyaçlarına yanıt verecek ilişki, örgütlenme ve çalışma tarzının geliştirilmesi hattıdır. Bu boyutuyla dönem, hem öncülerin çağdaş iletişim tekniklerini kullanma yetenek ve hazırlığını test etmiş hem de çağ-

Diğer yandan dönemin var olan ilişki ve çalışma tarzı ve örgütlenme biçimlerini boşa düşürmesi gerçekliğinin aynı zaman da tasfiyecı baskılanmalar da yarattığını, kullanılagelen “klasik” ilişki ve örgütlenme biçimlerini değersizleştirici yaklaşımları beslediği de gözden kaçırılmamalıdır.

daş iletişim tekniklerini kullanmayı dayatmıştı. Devrimci öncüler gerek kendi yapılanışları gerekse de kitlelerle ilişkilene bağlamında dönemi çağdaş iletişim tekniklerin kullanımında ileri bir düzeyi yakalamanın fırsatına dönüşürebilirler. Diğer yandan dönemin var olan ilişki ve çalışma tarzı ve örgütlenme biçimlerini boşa düşürmesi gerçekliğinin

aynı zaman tasfiyeci baskılanmalar da yarattığını, kullanılagelen “klasik” ilişki ve örgütlenme biçimlerini değersizleştirici yaklaşımları beslediği de gözden kaçırılmamalıdır.

Dönemin çok fazla anlaşılmayan ve üzerinde durulmayan ayırıcı bir başka özelliğinin altını çizmek, görünür hale getirmek devrimci bakımdan önemli. Dönemin koşullarının barındırdığı devrimci imkânlar arayışından bakıldığında, devrimci krizin olgunlaştığı anlara benzer bir niteliğe de sahip olduğu görülebiliyor. Devrimci teori, devrimci partilerin strateji ve taktik üzerine tartışmaları, devrimci deneyimler, devrimci krizin gelişiminin belli olgunluk aşamalarında üretimin denetlenmesi, krizin olgunlaşmasıyla bağlı tarzda üretimin yönetimi bizzat bu durumun kendisi tarafından üretim araçlarının mülkiyeti sorununu işçi sınıfı ve emekçi milyonların gündemine getiriyor. Ara dönemi şekillendiren fail olarak COVID-19 pandemisi, kitle mücadelesinin gelişimini vardığı düzey olarak değil, ama bizzat krizin yapısal doğası tarafından hemen her yerde kapitalist düzenin sağlık sistemlerini belli başlı kollarıyla sorgulama ve tartışmaya açmıştır. Keza üretimin amacı sorgulanmakta, ihtiyaç için mi kar için mi üretim soru-

nu gündeme girmektedir. Kapitalist sağlık sisteminin toplumun sağlık güvenliğini sağlayamadığı, sağlık gereksinimlerine yanıt olamadığı gerçekliği, nasıl bir sağlık sistemi sorun ve sorusunu toplumun tartışma gündemine sokuyor.

Pandemi, neresinden tutarsak tutalım kapitalist-burjuva sağlık sistemlerinin insani olmadığı, sağlığın sermaye yatırım alanı olmasının toplumun sağlık güvenliğini sağlayamadığı, kar amaçlı sağlık sistemlerinin toplumun ihtiyacını karşılayamayacağını büyük kitleler için görünür hale getirerek bizzat sağlık sistemlerini, oradan da başlayarak bütün bir sistemi sorguluyor. Pandemi, “Nasıl bir dünyada yaşıyorsunuz?”, “Nasıl bir dünyada yaşamak istersiniz?”, insanlığın “Nasıl bir toplumsal düzene ihtiyacı var?” sorularını yaşamını tehdit ettiği en geniş halk kitlelerinin önüne sürüyor. İlerleyen süreçte krizin daha da ağırlaşması ve uzaması toplumun sağlık güvenliği ve sağlık hakkının gerçekleştirilmesi sorunlarını keskinleştirmekle, derinleştirmekle kalmayacak ama bütün toplum nezdinde mevcut sağlık sistemlerinin de bir parçası olduğu bizzat kapitalist sistemin sorgulanmasını daha çok gündemleştirecektir. Sürecin uzaması durumunda üretim

ve dağıtım tekelleriyle gıda sektörü başta olmak üzere temel ihtiyaç maddelerinin üretim ve dağıtımını için de benzer bir durumun gelişmesi çok yüksek bir olasılıktır.

“Ara” dönem tanımlaması, dönemin geçici niteliğini vurguluyor. Geçici, ama geride kalana, eskiye dönüşebileceği anlamına da gelmez bu. Ne dünya 2019 Aralık’ına ne de biz 2020 Mart öncesine dönebiliriz. Burjuvazinin sözcüleri bütün ülkelerde git gide daha çok “normalleşme”den söz ediyorlar, sanki dün, “başta” dönüşecekmiş gibi yanıltıcı bir izlenim ve algı yaratıyorlar. Süreç ara dönemden ve öncesinden farklı bir yeni döneme evriliyor. COVID-19’un aşısı bulunacak, tedavi yöntem(ler)i geliştirilecek, COVID-19 ile yaşamak öğrenilecek vb. Hepsi bundan ibaret değil ama yine de yeni “normal” kuşkusuz başka bir normal olacak.

Yeni dönemi şekillendirici “unsurların” içerisinde geçmekte olduğumuz süreçte belirginleşeceği biliniyor. Korona salgını karşısında kapitalist düzen ve burjuva devletlerin iflası, büyük işçi emekçi kitleler için görünür hale geldi. Ara dönem örneğin bütün ülkelerde sosyalistlerin duygu ve düşüncelerinde temel bir değişimin, dönüşümün eşiği oldu; 20.yy sosyalizm deneyimlerinin yenilgisinin yarattığı ideolojik meşruiyet sorunu ideolojik siniklik, özgüvensizlik ve tutukluk sarsıldı, sosyalist ideoloji ve hareketin yükselişi için yeni bir iklimin oluşumu tetiklendi. Kapitalizmin meşruiyeti sosyalistler ve komünistler dışında çok daha geniş çevreler tarafından sorgulanırken diğer yandan sosyalizmin meşruiyetinin geniş toplum kesimlerine yayılma eğilimi itilim kazandı. Sosyalist propagandanın işçi sınıfı ve emekçiler arasında güçlü

yankı bulacağı bir sürecin girişindeyiz. Ayrıca sendikaların iflası esasen bir dönemin sınıf bilincinin dibe vurduğu ve tasfiye olduğu anlamına da geliyor. Diğer yandan dünya proletaryası ve ezilenlerinin saflarında yalnızca isyanların ayaklanmaların değil aynı zamanda yeni bir devrimci sınıf bilincinin mayalanmakta olduğu bir tarihsel döneme girildiği de görülüyor. Yeni sınıf bilincinin uç veren belirtilerini görmek, tanımak ve onları sosyalist teoriyle soylulaştırmak iddia sahibi öncülerin görevidir.

D diğer yandan dünya proletaryası ve ezilenlerinin saflarında yalnızca isyanların ayaklanmaların değil aynı zamanda yeni bir devrimci sınıf bilincinin mayalanmakta olduğu bir tarihsel döneme girildiği de görülüyor.

Hızla derinleşen iktisadi ve mali kriz, tedarik sisteminin çöküşü, burjuva devletlerin devasa boyutlara ulaşan kurtarma paketlerine karşın durdurulamaz şirket iflasları, kapıda ki enflasyon tehdidi, görülmemiş sayılara ve oranlara ulaşan işsizlik, yüz milyonları girdabına alacak yoksulluk, gıda krizi ve kıtlık tehlikesi, yüz milyonların ve milyarlarca insanın içerisine yuvarlandığı endişe ve güvensizlik hali, diğer yandan burjuva hükümetlerin, antidemokratik ve faşist iktidarların ara dönemde salgına karşı halkın sağlık güvenliği gerek-

çesiyle pratikleştirilen karantinadan sokağa çıkma yasaklarına, sıkı yönetim ve olağan üstü hal uygulamalarında burjuvazinin edindiği meşruiyet ve rıza örgütlemesi deneyimi. Bütün bunlar önümüzdeki dönemde sınıf çelişkilerinin çarpıcı tarzda derinleşeceği ve keskinleşeceğinin, hakeza devlet halk çelişkisinin bütün ülkelerde keskinleşeceğinin işaretleridir. Halkların geri alma hakkı için harekete geçeceğinin işaretleri belirmektedir. Dünya proletaryası ve ezilenlerinin 2010-11 ve keza 2019 halk isyanları dalgalarından daha ileri gitmesi, eylemleriyle iktidara yönelmesi şaşkırtıcı olmayacaktır.

“Ara” dönem tanımlaması, dönemin geçici niteliğini vurguluyor. Geçici, ama geride kalana, eskiye dönülebileceği anlamına da gelmez bu.

Ara dönemde devrimci program ve devrimci strateji değişmediği gibi faşist şeflik rejimine karşı aktif savunma taktiği de geçerliliğini korudu. Kuşkusuz aktif savunmanın yeni duruma uyarlanması gerekti. Öncülerin örgütlenmesi ve çalışma tarzında bazı radikal değişimler yaşandı. Şimdi bir-iki aylık deneyimler, kitle ajitasyonunda çok daha atak olmanın, mümkün olduğunca çok sayıda küçük gruplar örgütleyerek küçük gruplara dayalı kitle ajitasyonu ve sokak gösterisi tarzını çok geniş alanlara yaymanın, öncü-

nün ilişki ağını en uzaktaki güçlerine doğru genişletmenin, en geniş güçlerinin örgütlü tarzda hareket etmesini sağlamanın tamamen olanaklı olduğunu gösterdi. Her mücadele cephesinin kendi konumundan dönemin devrimci ihtiyaçlarına yanıt verebileceği, inisiyatif alabileceği özgün koşullar altında deneyimlendi. Emperyalist küreselleşme döneminin teknikleri, özellikle de iletişim teknikleri ile klasik araç ve yöntemlerin en etkin ve en iyi sonuç veren bileşimini yaratmanın öncülerin örgütlenmesi ve çalışma tarzı için olduğu kadar mücadele ve örgüt biçimleri bakımından da açığa çıkan hayati önemi yeni sürecin şekillendirici faktörleri arasında konumlanıyor. Devrimci ihtiyaçlar, dönemin bu alanda dayattığı yenilenme ve değişimin derinleşerek sürdürülmesin talep edecektir.

Siyasi yaşamı, sonsuz sayıda halkadan oluşan bir zincire benzeten Lenin, siyaset sanatının bütün zincire hâkim olmayı sağlayan ana halkayı bulmaktan ve o halkayı sınıksız kavramaktan, olabildiğince yüklenmekten geçtiğini vurguluyordu. Yeni dönemin hazırlığı, ilerleyen sürece dair öngörülerde bulunmayı, gelişmeleri çözümlenmeyi, sonuçlar çıkartmayı, yeni görevleri belirlemeyi vb. de kapsar elbette. Bir an için bile unutulmamalı ki devrimci öncü, her şeyden önce içerisinde hareket ettiği dönemin devrimci ihtiyaçlarını ve öne sürdüğü görevleri yanıtlarak, ancak ve ancak verili dönemi kazanarak gerçekleştirebilir yeni dönemin hazırlığını!

Salgın, güncel talepler, devrimci talepler

Ziya Ulusoy

Güncel kısmi ve elde edilebilir taleplerle mücadele, başta işçi sınıfı olmak üzere ezilen kitleleri mücadeleye seferber etmek, bu mücadeleyi yaygınlaştırıp birleştirmek hedefini taşır. Bu mücadelenin yan ürünü olarak taleplerin bir bölümü elde edilebilir. Fakat amaç bunları elde etmekten çok işçi sınıfı ve ezilenlerin mücadelesini ve hareketini geliştirmek olduğu için, taleplerin elde edilmesini hareketin özgüveninin ve örgütlülüğünün güçlendirilmesinin aracı olarak değerlendirip mücadeleyi devrimci çizgide yükseltme hedefini sürdürmekte ısrar etmek gerekir. Her iki halde de büyütülecek/büyüyen mücadele, genelleşmesinin ve daha ileri eylem biçimlerine geçişin aracı olacaktır. Mücadelenin genelleşmesi ve daha ileri eylem biçimleri “genel grev-genel direniş” olabilir, olmalı da.

Emperyalist küreselleşme evresinde dünya çapında yoğunlaşan gelişmesiyle kapitalizm, şu son 30 yıllık dönemde doğayı daha çok yıkıma uğrattı. Bunun felaketli sonuçlarından biri, kısa aralıklarla bölgesel ve dünya çapında salgınlar oldu. Ebola, AIDS, Domuz Gribi, Kuş Gribi, Sars, Mers, COVID-19 bu salgınlara verilen adlar. Kapitalizmin yol açtığı ekolojik yıkım ve iklim krizi sonucu salgınların, tarihtekinden farklı olarak uzun olmayan aralıklarla gerçekleşeceği, kapitalist devletlerin önlem almayarak ve kapitalist sağlık sistemlerinin bir de özelleştirmiş olmaları nedeniyle, emekçi insanlığa felaketler yaşatacakları, COVID-19 salgını vesilesiyle bir kez daha görüldü.

Günümüzün tıbbi gelişme düzeyi çok yüksek, sağlığa bütçe ayırma olanakları da çok elverişli. Bu iki temel etken, salgınlara karşı halk sağlığını koruma imkânı yaratıyor. Fakat üretim ve birikim dünya tekelleri ile eklentisi dünya üretim zincirindeki şirketlerin mülkiyetinde olduğu için, kapitalist devletler de sağlığa değil, tekellere, şirketlere, savaşa, militarist yapılara kaynak aktarıyor, hatta çoğu ülkelerde olduğu gibi devletlerin dini örgütlerine bütçe ayırdıkları, sağlık sistemlerini ve ilaç üretimini hemen tümüyle özelleştirdikleri için, imkânlar halk sağlığı için kullanılmıyor. Korona salgınının da kanıtlandığı gibi yoğun bakım cihazları, test kitleri ve hatta basit maske-eldiven

yetersizliği, işçilerin, yoksulların ve özellikle yoksul yaşlıların kitlesel ölümüne yol açıyor.

Özgün Güncel Talepler Neden Önemli?

Kapitalist devletler, iki bakımdan işçi sınıfı ve yoksulları Koronavirüs salgınında ölümün ağzına atıyorlar. Birincisi halk sağlığı bakımından Koronavirüs'ten ölmeye, ikincisi açlığa mahkûm ederek.

Bu gerçeği özellikle Erdoğan faşizmi altındaki Türkiye'de çok daha çarpıcı tarzda yaşıyoruz.

COVID-19'dan ölüm, özellikle işçi sınıfının çalıştırılan bölükleri için, an'ın yaşamsal tehlikesi. Açlık ise, hemen önümüzdeki zamanın işsiz bırakılmış güvencesiz ve kayıtsız çalıştırılacak işçiler ve yoksul halkımızın, ayrıca yakın zamanda işsiz bırakılacak işçi bölükleri, işgücüne yeni katılacakların karşı karşıya kalacağı tehlike.

Faşist diktatörlüğün ve burjuvazinin dayattığı ölüm-açlık çıkmazı karşısında, işçi sınıfı ve yoksulların kurtuluşu için devrim ve toplumsal mülkiyeti gerçekleştirmek zorunlu. Bu gerçek, kapitalizmin ekolojik yıkımıyla, buna imkan veren/liderlik eden hükümetlerin suç ortaklığıyla ortaya çıkan Koronavirüs salgınıyla bu bir kez daha kanıtlanıyor.

İşçi sınıfı ve ezilenlerin salgınlardan kurtuluşu, devrimden geçerek toplumsal mülkiyete dayanan ekolojik yıkımı ve iklim krizini tersine çevirecek planlı ekonomiyle, buna yol gösterecek dünya görüşü ve sosyalizm dünyasıyla mümkün.

Üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine dayanan bir dünyada ekolojik yıkım durdurulabilir, güçlendirilmiş toplumsal sağlık sistemi

salgınların felaketini önleyebilir ve halk sağlığını koruyabilir. COVID-19'da kapitalist düzenin iflasi ve kapitalist devletlerin aczi ve özelleştirmiş oldukları sağlık sisteminin iflasi bunu tersinden acı biçimde gösteriyor. Türkiye ve Kürdistan, Ortadoğu için bu çok daha fazla geçerli.

Türkiye'de, işçi sınıfı ve yoksul kitleler, dayatılan ölüm ve açlık çıkmazı karşısında, durumu her zamankinden daha fazla sorguluyorlar. Durumlarını değiştirmek için arayış ve eylem girişkenlikleri gösteriyorlar. Bu arayış ve girişimler, devrimci bilinç ve örgütlenmelerinin yetersizliği nedeniyle henüz büyük çaplı mücadelelere yol açmamış olsa da, burjuvazi ve faşizmin kendileri için reva gördüğü açlık-ölüm çıkmazına karşı öfke, işçi ve yoksul kitlelerin büyük çaplı mücadelelerinin potansiyelini fazlasıyla taşıyor.

Salgınlardan, dayatılan ölüm-açlık çıkmazından kurtuluşun devrimden geçtiği bilincini işçi sınıfı ve ezilen kitleler ancak mücadeleler içerisinde, devrimci deneyimlerden geçerek edinebilirler. Milyonları mücadele okulu eğitir ve mücadele içinde kitleler devrimci değişime elverişli hale gelir, devrimci bilinç düzeyine ulaşabilir. Milyonlar söz konusu olduğunda propaganda ve ajitasyon

yetmez. Milyonlar ancak öz deneyimleriyle devrimin ve sosyalizmin gerekliliğini kavrayabilirler, devrimci bilinç seviyelerini yükseltebilirler. Taktiğe yol gösteren Leninist ilkeyi Stalin şöyle vurgular: “Milyonlarca kitleye, eski iktidarın devrilmesinin kaçınılmazlığını kendi deneyimleri vasıtasıyla anlama olanağını vermek ve kitlelerin, devrimci şiarların doğruluğuna deneyimleri temelinde kanaat getirmelerini kolaylaştıracak mücadele yöntemlerini ve örgüt biçimlerini öne çıkarmak — işte görev budur”.¹

Ayrıca kitleler, bu mücadelelere seferber eden öncü komünist ve devrimci partilere, onların programlarına güven duyarlar. Diğer bir ifadeyle güncel taleplerle kitleleri mücadeleye seferber eden ve programı devrim ve sosyalizm olan öncünün aracılığıyla ve yarattığı güven, geliştirdiği bilinçlenme sayesinde, devrim ve sosyalizm çizgisi etrafında toplanırlar.

Bu nedenle komünist ve devrimci öncüler, kitleleri harekete geçirecek güncel taleplere önem ve öncelik ve-

rirlir, kitlelerin istek ve yönelimiyle mücadeleciler bağlar kurarlar. Güncel taleplerin kitlelerde harekete geçirici yankısı öncü iradi ajitasyon ve eylem çabasıyla birleştiğinde, salgının an’daki ve hemen sonrasının olağanüstü toplumsal felaket koşullarında, beklenenden çok daha hızlıca kitlelerin seferber edileceği eylemlere dönüşebilir.

Bugün Koronavirüs salgınına, yoksulluğa ve faşist şefflik rejiminin saldırılarına karşı istemler, öne çıkan ve yaşamsal hal alan başlıca güncel sorunlar ve taleplerdir.

Ücretli izin ve iş güvencesi; sağlık-gıda-belediye temizlik-gıda dağıtım-enerji, gibi zorunlu işkollarında sağlık güvenliği; işten atma yasaklanması, iş güvencesi, öne çıkan acil taleplerin başında geliyor.

Parasız sağlık; ihtiyacı olana parasız gıda, su ve elektrik ve ev kirası yardımı, diğer öne çıkan sorun ve güncel taleplerdir.

Özellikle ücretli izin ve iş güvencesi işçi sınıfının en acil ve yaşam grevine yol açacak talebidir.

¹ Leninizm 7. Dafter, Proleter Devrimin Stratejisi ve Taktiği, s.40- İnter y.

İşçiler otomotiv, metal, (ilaç ve dezenfekte maddeleri üretimi hariç) kimya, inşaat, maden, taşımacılık ve zorunlu olmayan diğer pek çok işkolunda çalıştırılıyor. Kapitalistlerin karları için üretim sürdürülüyor. İşçiler salgında ölümün ağzına atılıyorlar. Diktatör Erdoğan ve sermaye sahipleri, çarklar dönsün diye işçilerin salgınla ölmesini hiçe sayıyorlar. İşçilerdeki vaka sayısı diğerlerinin şimdiden 3 misli. Çalıştırılan işçileri yaşam için greve seferber etmek güncel mücadele görevinin başında geliyor.

İşçilerdeki vaka sayısı diğerlerinin şimdiden 3 misli. Çalıştırılan işçileri yaşam için greve seferber etmek güncel mücadele görevlerinin başında geliyor.

Bu işkollarında pek çok işyeri kısa çalışma ödeneğinden yararlanarak işçilerin bir bölümünü açlığa mahkûm etti. Kısa çalışmaya karşı da ücretli izin, iş güvencesi talebi geçerli. Söz konusu işçilerin mücadelesi şimdi semtlerde, ama yarın işyeri önlerinde olacak, yeni işsiz bırakılacaklarla birlikte yürütülmesi gerekecek. Ve iş güvencesi talebiyle işyeri işgallerini hedefleyecek.

Hizmet işkolunda çok sayıda küçük işyerinde milyonlarca işçi işten çıkarıldı. Kısa dönem çalışmayla -yalnızca kayıtlı olanlar- 1168 TL gibi açlık ücretine mahkûm edildi. 3 ayın sonunda çoğunluğu işsiz kalacak. Kayıtsız olanlar bir defalık 1000 TL ile aldatılmaya çalışılıyor. İşsiz-

lik sigortasından hiç yararlanamayacaklar. Bu durumda “İşsizlik sigortası gasp edilemez”, “Tüm işçilere işsizlik sigortası hakkı” talepleriyle işçi sınıfının bu bölüklerine yönelik ajitasyon yapılması isabetli olur. Ve bu ajitasyon ancak semtlerde, alanlarda protesto ve hak alma eylemlerini hedef alarak olabilir.

Koronavirüs salgınında ağır risk altında çalışan sağlık emekçileri için -güvenli çalışabilmeleri için- yeterli ekipman, sık test, çocukları için bakım ücreti ve yeterli sağlık kadrosu verilmesi, KHK’yla açlığa atılanların geri alınması talepleri en acilleri. Sağlık güvenliği talebinin en acil ihtiyaç olduğu alan bu işkolu. Çok sayıda sağlık emekçisinin enfekte olması ve hayatını kaybetmesi, bu gerçeği de taleplerinin acilliğini de gösteriyor.

Zorunlu olarak çalışılacak gıda, dağıtım, belediye temizlik, enerji üretimi, gıda taşımacılığı vb. gibi diğer işkollarında, “Sağlık güvenliği”, “Fazla mesaiye hayır”, “Sık test ve ekipman”, “Risk grubundakilere ücretli izin”, “Saray’a savaşa, patrona, hapishane inşaatına, Diyanet’e değil, sağlığı bütçe” gibi taleplerle yürütülen ve yürütülecek ajitasyon farklı eylem biçimlerini hedeflemeli. Örneğin yaşam grevi bu işkollarında, özellikle sağlık işkolunda salgın sürecinde şimdilik hedeflenemez. Fakat sağlık emekçilerinin ABD’de Beyaz Saray önünde “sağlık güvenliği” talebiyle yaptığı gösteri, Amazon’a bağlı gıda market zinciri işçilerinin sağlık güvenliği için kısa süreli iş bırakma/grev gibi eylem biçimleri hedeflenebilir.

Halkın Koronavirüs salgınında güvenceli test, tedavi ve yoğun bakım imkânından, kesilmiş sağlık bütçesi

nedeniyle de mahrum bırakılması; savaşa, Diyanet'e, Saray'a, tekellere değil, sağlığa bütçe talebini de güncelleştiriyor. Savaş ve şovenizm karşıtı bir içerik de kazandırıyor.

Var olan işsizliğe şimdiden yeni işsizler katıldı. Sonra çok daha kitlesel işsiz yeni kitleler doğacak. Bu durumda "herkese iş ve insanca yaşam koşulu" talebinin güncelliği daha yakıcı hale geliyor. Erdoğan-Bahçeli'nin, salgının yarattığı ortamdan yararlanarak gerçekleştirdikleri "Çakıcı Affı" düzenlemesi, siyasi tutsakları ise hapisanede ölüme bilinçlice atmaları hem tepki topluyor hem de devrimci ve demokratik hareketin tutsakları açısından çok önemli. Antifaşist pek çok insanın, gazetecinin hapiste olması, COVID-19 salgınıyla ölüme mahkûm edilmesi, siyasi tutsakların özgürlüğü için kitle desteğini genişletici rol oynuyor. "Çetelere değil siyasi tutsaklara özgürlük" talebi bu bakımdan güncel ve öne çıkmış durumda.

Kadınların, işçi ve işsiz sınıf kardeşleriyle ortak talepleri yanı sıra bu dönem özgünlüğünde daha bir önem kazanan talepleri var. 6284 sayılı

Kanun'un uygulanması, sığınmaevi güvencesi gibi kadını ev içinde artan erkek şiddetinden koruyacak önlemler, kadına yönelik şiddet nedeniyle tutuklanan ancak "Çakıcı Affı" ile serbest bırakılan erkeklere karşı güvenlik önlemi öne çıkıyor.

Özellikle karantina uygulaması ile birlikte evlerde kadınlar üzerindeki baskının yanı sıra ev içi işlerin yükü de arttı. Yanı sıra işsiz kalan ailelerde yoksullaşma da gecikmeden kendisini gösterdi. Bu koşullarda ev içi emeğe ücretlendirilmesi talebini daha güçlü dile getirecek koşullar oluştu. Bu koşulları "Ev içi emek ücretlendirilsin" sloganıyla değerlendiren ajitasyon güncel.

Gençlik açısından, özellikle hizmet işkolunda küçük işyerlerinde kayıtsız çalışanlar için, "herkese sigorta hakkı, işsizlik sigortasından yaralanma" talebi üzerinden ajitasyon acil.

Öğrenci gençlik için, "yurt ve ev kirası yardımı" ile "Uzaktan eğitim araçlarının sağlanması" güncel talepler halinde.

Yoksul, küçük üretici köylü ve tarım işçileri için de döneme özgü

öne çıkan talepler var. Birincilerin acil talebi; küçük çiftçilerin banka ve büyük şirketlere borçlarının iptali. Sezondaki ekim girdileri için yardım diğer talebi. Yoksul köylülerin çoğunluğu gezici tarım ve inşaat işçisi. Salgın koşullarında gelir elde edemediler. Sınıf kardeşleriyle ortak taleplerinin yanı sıra, “işsizlik sigortası hakkının tanınması ve yararlanma imkanının esnetilmesi”ni istiyorlar. “İşsizlik sigortası fonu Saray’a ve patronlara peşkeş çekilmesin, işçi sınıfına verilsin” ajitasyonu yoksul köylü/yarı-işçiler arasında güncelde etkili olacak söylem. Ayrıca tarım işçilerinin çadırlardaki yaşam koşullarının ağırlığı ve tehlikesine karşı talebi de salgın koşullarında yaşamsal ve güncel.

Güncel taleplerin hemen tümü ajitasyon aracıdır. Kesimlere, somut duruma en uygun talep hangisi ise ajitasyon o talep öne çıkarılarak yapılır.

Koşullarda ve Güncel Taleplerde Değişiklik

Güncel talepler elbette hem ajitasyon hem de eylem talepleridir. Durumda az çok değişiklik olduğunda gerek hangi taleplerin öne geçeceği, gerek talepler, gerekse de hangi talebin nerede hangi tip eylem ajitasyonu ve direktifine dönüşeceği değişir.

Örneğin “İşten çıkarma yasaklansın-ücretli izin” talebi şimdi yaşam grevini hedefleyen bir talep. Özellikle önümüzdeki süreçte işçi kıyımının yoğunlaştırılacağı büyük olasılık. O koşullarda “iş güvencesi” talebi öne geçer ve işyeri işgallerini hedefler.

Salgın uzadıkça veya salgın sonrası büyük işletmelerde de yoğun işçi kıyımı yaşanacak, işsizlik devasa boyutlara varacak. O şartlarda, kıyımın ilk zamanlarında “iş güvencesi” talebiyle işyeri işgalleri öne geçer. Uzayan süreçte iş talebi ve işsizlik sigortasından her işsiz uzun süreli yararlanması, parasız sağlık, gıda,

elektrik, ısınma, su, eğitim, kira yardımı gibi talepler öne geçer. Bu ajitasyonun hedeflediği eylem biçimleri, semtler ve alanlardaki yaygın gösterilerden salgın öncesi Lübnan, Şili, diğer birçok ülkedeki isyanlar benzeri büyük çaplı başkaldırlara kadar uzanabilir.

Evde kalanlar ve “Çakırcı Affı”yla salıverilen kadına yönelik suçluların baskılarına karşı SKM’lilerin yaptıkları gibi sağlık güvenliği alınan gösterilere başvurulabilir.

Parasız sağlık ekipmanı- gıda-su- elektrik-ısınma talebiyle semt gösterileri de sağlık güvenliğini gösteriler biçiminde olabilir.

Mücadelenin Yükselişi ve Devrimci Talepler

Güncel kısmi ve elde edilebilir taleplerle mücadele, başta işçi sınıfı olmak üzere ezilen kitleleri mücadeleye seferber etmek, bu mücadeleyi yaygınlaştırıp birleştirmek hedefini taşır. Bu mücadelenin yan ürünü olarak taleplerin bir bölümü elde edilebilir. Fakat amaç bunları elde etmekten çok işçi sınıfı ve ezilenlerin mücadelesini ve hareketini geliştirmek olduğu için, taleplerin elde edilmesini hareketin özgüveninin ve örgütlülüğünün güçlendirilmesinin aracı olarak değerlendirip mücadeleyi devrimci çizgide yükseltme hedefini sürdürmekte ısrar etmek gerekir.

Her iki halde de büyütülecek/büyüyen mücadele, genelleşmesinin ve daha ileri eylem biçimlerine geçişin aracı olacaktır. Mücadelenin genelleşmesi ve daha ileri eylem biçimleri “genel grev-genel direniş” olabilir, olmalı da.

Ajitasyon ve eylem taleplerinin yanı sıra propaganda talepleri işçi sınıfı ve ezilenleri mücadelenin bir

sonraki ya da daha yüksek gelişim düzeyindeki sorunları, hedef ve görevlerini gösterir. Devrimci öncü mücadelenin var olan şimdiki güncel talepleri ve düzeyi ile yetinemez. Daha baştan, büyüyecek mücadeleyi faşizmi yıkmaya yöneltmenin aracı olacak propaganda ve kısmen ajitasyon talep ve şiarlarını en geniş kitle arasında yayar. İktidar yıkılmadan gerçekleşmeyecek bu talepler, kitlelerin iktidar bilincini geliştirir, iktidar mücadelesi hedefine yöneltir, faşizmi ve kılıcı olduğu sermaye oligarşisini doğrudan hedeflediği için bu talepler devrimcidir.

Sendikalistlerden ve reformistlerden farklı olarak komünistler ve devrimciler, reform taleplerini faşizmi yıkmak amacına bağlı olarak mücadeleyi geliştirmek için değerlendirirler.

Hareketin genel grev/genel direniş yöneltildiği veya sıçradığı koşullarda eylem sloganları haline gelecek bu sorun, talep ve sloganları özetleyelim:

Tüm hastane ve ilaç tekelleri toplumsallaştırılsın, gıda ve dağıtım tekelleri toplumsallaştırılsın, işçi sınıfı ve halk yönetimine verilsin; tekellerden servet vergisi kesilsin, işsizliğe, halk sağlığına, bakıma harcanmak üzere, işçi-halk örgütleri yönetiminde bütçeye verilsin; SSK işçi yönetimine verilsin; işyerlerinde sağlık güvenliği-iş güvencesi- saat

ücretleri için işçi denetimi; işyerlerinde işçilere siyasi çalışma özgürlüğü; kirli ve işgalci savaşa son, Kürdistan sorununa demokratik barışçı yolla çözüm; Saray lağvedilsin faşist diktatör istifa vb. gibi sloganlar olabilir.

Bu sloganlar işçi sınıf ve ezilenlerin hareketini, mücadeleyi, devrimci siyasi etki yoluyla faşist diktatörlüğü yıkmaya yöneltmek amacını taşırlar. Bu nedenle propagandadan başla-

Örneğin ulusalçı TKP bol bol sosyalizm propagandası yapmayı, salgın koşullarında güncel bir mücadele geliştirmekten kaçmanın örtüsü olarak, yasalılığı, pespaye eylemsizlik alışkanlığını sürdürmenin aldatıcı aracı olarak kullanır.

arak, sırasıyla ajitasyon ve eylem sloganları olarak rol oynarlar. Salgın ve hemen sonrasının toplumsal felaketle eşdeğer koşullarında, mücadele genel grev-genel direnişe, isyana varırsa, diktatörlüğü, faşist şeffik rejimini yıkmaya yöneltmek için ajitasyon-eylem talepleri olarak işlev görürler.

Bugün COVID-19 krizi, Türkiye ve Kürdistan'da geniş işçi ve yoksul kitlelerin kapitalizmi sorgulamalarını uyandırmış, Erdoğan'ın faşist şeffik rejimi ve kapitalizmin kendilerini açlık-ölüm çıkmazına atmalarına karşı mücadele isteğinin yükselmesine yol açmıştır. Daha-

sı hemen sonrasının ağır işsizlik ve açlık şartları şimdiden geniş kitleler nezdinde sezilmeye başlanmış, bugünden başlayan sorgulama ve mücadeleye isteğinin, devrimci arayışa dönüşmesi koşulları oluşmuştur. Bu devrimci koşulları değerlendiremeyen, değerlendirmek istemeyen hiç bir parti, sendika, örgüt, işçi sınıfını ve ezilenleri temsile layık olmadığı gibi, devrimci de olamaz.

Sendikalistlerden ve reformistlerden farklı olarak komünistler ve devrimciler, reform taleplerini faşizmi yıkmak amacına bağlı olarak mücadeleyi geliştirmek için değerlendirirler.

Söz konusu akımlar ise mücadelede reform taleplerini elde etmeyi amaçlar. Ya devrimci programları ve talepler dile getirmez veya dile getirirse mücadelesini yürütmez, işçi sınıfı ve ezilenlerin hareketini devrimci talepler doğrultusunda yükseltmezler. Bu, kimi zaman bakış açılarından kaynaklanır, işçi aristokrasisi ve sendika bürokrasisinin çıkarlarını temsil ettiklerini gösterir.

Kimi zaman da yasal, barışçı, parlamenterist mücadelenin uzun yıllarının alışkanlıklarına kölece bağlılık nedeniyle yeni koşullarda terk etmeyi göze alamamaktan kaynaklanır. Yeni ve zor dönemlerin, tartışmamız açısından ise hareketi, iktidarla devrimci çatışmaya sıçratmanın zorluklarını göğüsleyemezler. Bu nedenle eski görece kolay ve barışçı, sakin, baş ağrıtmaz biçimlerde ısrar ederler. En iyi niyetlileri yeni, çatışmalı ve çalkantılı bir döneme girildiğini anlayamayarak eski kısmi talepli ve barışçı biçimlerde ısrar eder.

Örneğin ulusalçı TKP bol bol sosyalizm propagandası yapmayı, salgın koşullarında güncel bir mücadele

geliştirmekten kaçmanın örtüsü olarak, yasalıcılığını, pespaye eylemsizlik alışkanlığını sürdürmenin aldatici aracı olarak kullanır. Koronavirüs günlerinde 1 Mayıs'ı evlere hapsedme çizgisini övünerek ilan etmekten geri durmaz: "1 Mayıs'ta siz yasaklamasanız, sorumlu emek örgütleri, devrimciler, komünistler kitle gösterisi çağrısı zaten yapmayacaktı."²

Demek ki sosyalizm lafazanlığıyla tabanını oyalamak, işçi sınıfını faşizme ve kapitalizme karşı mücadeleden alıkoymak da reformizmin biçimlerinden biridir.

Sosyalizmi gerçekleştirmenin yolu antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik devrim ve kesintisiz sosyalist devrimden geçer. İşçi sınıfı ve ezilenler güncel mücadeleler içinde devrime hazırlanabilir. Güncel mücadeleler devrimci stratejiye bağlanabildiği ölçüde devrime hizmet eder, komünist öncü güncel ve stratejik mücadelelerde etkili olduğu, önderlik ya-

pabildiği ölçüde, işçi sınıfı ve yarı proleterleri sosyalist devrim için hazırlar ve antifaşist devrimde önderlik edebildiği ölçüde sosyalist devrime geçebilir. Sosyalizm lafazanlığıyla antifaşist devrimde hiç bir rol oynamamaz, sosyalist devrimin ise yanına bile yaklaşamaz, en fazlasından burjuva demokrasisi yanılması aksesuar olunabilir.

Ya da Sol Parti, Koronavirüs krizinde yalnızca dayanışmayla yetinerek işçi sınıfı ve ezilenlerin mücadelesini geliştirmeyi dert etmedi, uğraşmadı bile. Oysa nasıl ki kapitalizmin doğayı yıkımı yeni virüslerin salgınlarına yol açıyor ve Erdoğan faşizmi, kar için işçileri ölümün ağzına atıyor, halk sağlığını hiçe sayıyorsa, dahası pandemiyi faşizmini sertleştirmenin aracı yapıyorsa, buna karşı mücadele de dosdoğru kapitalizme ve Erdoğan faşizmine karşı mücadele olmalıdır. Dayanışma çok tali ve yalnızca kitle ilişkileri geliştirmenin aracı olmakla sınırlı bir

² K.Okuyan, sol.org.tr, 27.04.20

işleve sahiptir. Bununla kendisini sınırlayan bir parti, az çok mücadelecî antifaşist bir rol bile oynayamaz.

Mücadelede tutulacak halka Koronavirüs krizinin işçi sınıfı ve ezilenler için yarattığı ağır sonuçlara karşı mücadeleyi tutuşturmaksa, varılacak hedef devrimci çizgide yükselterek devrime yöneltmektir.

Reformistler ya teşhirle ya dayanışmayla yetinerek, mücadeleyi tutuşturmayı bile göze alamıyorlar.

Komünistler, kapitalizmden, faşizmden ve ekolojik kriz ve ağır sonuçlarından kurtuluş mücadelesinin birbirinden kopmazcasına bağlı olduğu bakış açısıyla güncel mücadeleye yön verir, büyüterek devrimci çizgide yükseltme yolundan ilerlerler. Komünist ve devrimci bakış, öncesinden başlayan, salgınla hızlanan, sonrasında daha derinleşecek olan kriz koşullarında, güncel mücadeleleri tutuşturarak devrime vardırma çizgisinde hareket ederler, etmelidirler.

Evde kalmak ya da kalmamak... Bütün mesele bu!

Evrin Kızılırmak

İşçi sınıfı ve ezilenlerin komünist öncüsünün politik tavrı bir yandan nesnel olarak gelişen ancak diğer yandan da faşist diktatörlüğün zeminini örgütlediği, yer yer yasaklarla dayattığı politik tasfiyeciliğe karşı devrimci bir duruş oldu. İçeriksiz, genel geçer “Evde kal” çağrısını devrimci sosyalistler reddetti. Milyonlarca işçinin açıklıkla-ölüm arasına sıkıştırıldığı koşullar altında sokakta olmayı, devrimci ajitasyon ve eylem örgütlemeyi aynı zamanda ideolojik bir tutum olarak gördü. Kapitalizmin ve faşist rejimin teşhirini, sosyalist ajitasyon ve propagandayı yükseltti.

Küresel salgınla birlikte yaşamımıza giren sosyal izolasyon ve fiziksel mesafe kuralı ekonomik, sosyal, kültürel yaşamı ve bireysel ilişkileri etkilediği gibi siyasal ve örgütsel yaşamı da derinden etkiledi, değişime zorladı. Karantina hali, sokağa çıkma yasakları ve iktidarın “Evde kal” politikasının yanı sıra toplumun otokontrol psikolojisi bu değişimin zemini oldu. Sosyal medyanın artan etkisi, telekonferans toplantıları, online açıklamalar, yeni tip iletişim uygulamaları, balkon eylemleri, sokağa çıkma yasakları ile ya ilk kez siyasal-örgütsel mücadele yaşamımıza girdi ya da dünden daha etkin oldu.

Ne yazık ki, emekçi sol güçlerin çok büyük bir kısmı yeni duruma kendisini uyarılma ve yeni koşullar altında mücadeleyi sürdürme yete-

neği göstermede zayıf kaldı. Klasik mücadele biçimleri ve bilinen örgütlülük hali hızla terk edildi, burjuvazinin “Evde kal” politikasına angaje olundu. Salgının önlenmesi için gerekli olan sosyal mesafe kuralı hızla politik faaliyete ve eyleme mesafe halini aldı. Sanal dünyada muhalefet olma pratiği derinleşti, tüm siyasal teşhir sosyal medya çalışmasına hapsedildi. İşçi ve emekçilerin öncüsü olma iddiasındaki birçok emekçi sol kuvvetin bu tavrı işyerlerinde çalışmak zorunda bırakılan milyonlarca işçi ve emekçinin durumuyla açık bir çelişki oluşturdu. Süreç, siyasal ve örgütsel tasfiye tehlikesini doğurdu.

Peki, bu durum komünist öncü için ne anlam ifade etti? Öncüyü nasıl bir değişime zorladı? Uzun yıllar içinde şekillenmiş siyasal mü-

cadele biçimleri ve örgütsel işleyiş yeni koşullar altına nasıl şekillendirildi? “Yeni koşullar” klasik olanı terk etmeyi mi dayattı yeni biçimlere uyarlanmasını mı gerektiriyordu? Ne tipte zayıflıklar açığa çıktı?

Örgütsel işleyiş ve süreklilik

Devrimci sosyalistler bakımından yapılacak ilk tespit, dünden bugüne her koşul altında kendine bir yol açma, yol bulma arayışının bu dönemde de öncüyü yönettiği gerçeğidir. Koşullara değil amaca bağlanan, içinde bulunduğu koşullara saldırarak değiştirme anlayış ve çabası bu dönemde de yol gösterici ilke oldu. Dönemin ihtiyaçlarına yanıt veren devrimci politikanın öncünün eyleminde yaşam bulması; örgütsel sürekliliği sağlama görüş açısı ve yönelimi, keza “olağanüstü dönemlerde olağanüstü yönetim biçimi” düşüncesi, bütün bunlar yukarıdaki soruların devrimci yanıtlarının da başlangıcını oluşturdu.

Burjuvazinin ve onun faşist rejiminin “Evde kal” çağrısı yalnızca salgını engelleme yöntemi ve politikası değildi. Aynı zamanda kapitalist sömürü ilişkilerini güvenceleyen ve diktatörlüğün güvenliğini esas alan bir politikaydı bu.

Devrimci sosyalistler, faşist şeffik rejiminin “Evde kal” politikasının emekçi sol güçler için barındırdığı en büyük riskin siyasal ve örgütsel tasfiye olduğu gerçeğinden hareketle örgütsel ve siyasal konumlanışlarını inşa ettiler.

Komünist öncünün örgütsel varlığı ve örgütlerinin sürekliliği işçi sınıfının ve ezilenlerin en büyük gücüdür. Öncelikli sorunu yeni koşullar altında parti örgütlerinin işlevliliğini korumaktı. Nispeten geniş bileşime dayalı yönetim organları, temel illerdeki il-ilçe örgütleri bölümlenerek daha dar bir komite düzenine geçildi. Örgüt yapısı ve işleyişi, fiziksel mesafe zorunluluğuyla uyumlu hale getirildi. Değişen bu örgütsel form, belli bir toplantı periyoduna bağlandı, toplantıların parti kurumlarında yapılması esas alındı. Yaş ya da sağlık nedeniyle risk grubuna giren parti kadroları için özel bir örgütsel politika izlendi, sosyal ortamlardan tecrit, ancak siyasal ve örgütsel görevlerle yeni tipte etkin ilişki biçimleri belirlenerek zorunlu sosyal izolasyonun siyasal-örgütsel izolasyona dönüşmesine izin verilmedi. Parti binaları ve devrimci kurumlar hijyen ve sağlık kuralları altında açık tutuldu.

Parti merkezi tüm alanlarla daha baştan etkin ilişki kurdu, il örgütlerini belirli sayılarda toplayarak kolektif akıl ve iradeyi örgütlemeye girişti. Yeni dönem örgütsel çalışma tarzı yukarıdan aşağıya tüm örgütlere sirayet etti. Faşist iktidarın sokağa çıkma yasağı ilan etmesi riski göz önünde bulundurularak örgütsel düzenlemeler ve hazırlıklar buna göre yapıldı. Devrimci sosyalistlerin dönemin ve “an”ın ruhunu ilk andan itibaren kavraması, süreçte gelişebilecek aşamaları öngörmesi, yeni duruma göre hızlı örgütsel değişikliklere gitmesi ve adapte olması sürecin politik öncülüğünü üstlenmesini sağladı.

Devrimci sosyalistlerin dönemin ve “an”ın ruhunu ilk andan itibaren kavraması, süreçte gelişebilecek aşamaları öngörmesi, yeni duruma göre hızlı örgütsel değişikliklere gitmesi ve adapte olması sürecin politik öncülüğünü üstlenmesini sağladı.

Örgütlerin nicelik olarak daraltılması mevcut biçimlerinin işleyişini ortadan kaldırmadı. Tüm parti örgütleri online iletişim grupları yoluyla yeni biçim altında eski işlevlerini sürdürdü. Online toplantılar ve yazılı metinler yoluyla öncünün siyasal hattı ve pratiği kolektif tartışmaların konusu yapıldı. Böylece bilinen biçimlerdeki geniş parti örgütleri ve tek tek her bir parti kadrosu bu zeminde de olsa rolünü oynama-

maya devam etti. Kurulan komiteler yetkili kılınca da il-ilçe ya da kongrede seçilmiş parti örgütlerinin hakları ve tüzüksel yükümlülükleri korundu, nesnel zorluklara rağmen demokratik danışma ve kolektif karar alma ilkesi işletildi. Seyahat yasakları koşullarında da tüm kent ve bölge örgütleriyle ilişki korundu, iletişim ve koordinasyon sağlandı.

Dönemin çalışma ve politika tarzının öne çıkan yönlerinden birisinin öncünün değişik mücadelede cephelerindeki kuvvetleri arasında göze çarpan koordinasyon, yön ve devrimci işbirliği muhakkak vurgulanmalıdır. Yaygın ESP/SKM, ESP/SGDF imzaları ya da ESP, SGDF ve işçi cephesi güçlerinin birleşik etkinlikleri, öncünün güçlerinin değişik bileşimli birleşik sokak ajitasyonu gösterileri vb. bu gerçekliği resmeder. Öncünün bütün kadro ve örgütlerinin bu deneyimi derinleştirme, kapsamlılaştırma hattında geleceğe taşınması görev ve sorumluluğu vardır.

Evde Kalmak Ama Nasıl?

Geride kalan iki aylık dönem içinde evde kalmak kimi zaman yaşamın zorunlu bir parçası haline geldi. Özellikle haftanın belli günlerini kapsayan sokağa çıkma yasakları bu durumun somutluk kazandığı anlar oldu. Öte yandan politik mücadelenin düzeyinin belirli bir anda objek-

tif olarak sınırlandırıldığı, sosyal ilişkilerin ve faaliyetin daraldığı koşullarda da evde kalmak devrimci sosyalistler için örgütsel bir sorun olduğu kadar dönemin devrimci bir imkânı olarak ele alındı. Hem risk grubunda olmaları nedeniyle evde kalmak zorun olan kadrolar hem de genel olarak tüm parti ve sosyalist gençlik kadroları için bu dönem en başından itibaren devrimci eğitimin imkânı olarak değerlendirildi. Kadro niteliğinin yükseltilmesi, Marksist-Leninist bakış açısının derinleştirilmesi, parti programı ve stratejisinin kavratılma-

Kapitalizmin en tehlikeli ideolojik virüslerinden bencilleşme, bireyselleşmeye karşı sosyalist yaşam ilkeleri anti virüs olarak bilince çıkarıldı. Burjuva ideolojisine karşı sosyalist ideolojinin hayat bulduğu komün tarzı yaşam örgütlendi. Ev içi üretimden ortak tüketime, eğitim çalışmalarından sosyal etkinliklere dünden daha ileri bir örgütlülük düzeyi yakalandı.

sı, politik ve örgütsel önderlik gücünün beslenmesi, genç kadroların yetiştirilmesi için eğitim çalışmaları dönemin en önemli görevleri içinde pratikleştirildi. Partinin temel görüşleri ve ayırt edici çizgileri başta olmak üzere bir dizi başlık altında oluşturulan eğitim müfredatı yüzlerce kaynak kitap ve makaleyle birlikte tüm örgütlere iletildi. Kurulan eğitim

grupları olanaklı olan tüm alanlarda yüz yüze eğitim seminerleri yaparken, fiziksel temasın sınırlı ya da hiç olmadığı alanlarda ise online iletişim grupları üzerinden seminerler gerçekleştirildi. Hâlihazırda yürüyen bu pratik denilebilir ki, uzun yıllardır erişilememiş bir düzey yakaladı.

Örgütlü güçlerin kaldığı evlerde yaşam kuralları belirlendi, günlük yaşam ve çalışmalar komün tarzında düzenlendi. Günlük devrimci yaşamın komünlerde üretilmesi bu süreci örgütsel ve ideolojik olarak sağlam yürümenin yolu olarak bilince çıkarıldı. Devrimci yaşamı şekillendiren kolektivizm ilkesinin hayata geçirilmesi, ortak üretimle olduğu kadar kolektif tüketim ve paylaşım mümkün kılındı. Kapitalizmin en tehlikeli ideolojik virüslerinden bencilleşme, bireyselleşmeye karşı sosyalist yaşam ilkeleri anti virüs olarak bilince çıkarıldı. Burjuva ideolojisine karşı sosyalist ideolojinin hayat bulduğu komün tarzı yaşam örgütlendi. Ev içi üretimden ortak tüketime, eğitim çalışmalarından sosyal etkinliklere dünden daha ileri bir örgütlülük düzeyi yakalandı.

Süreç boyunca yayınlanan iç genelgeler mücadelenin ihtiyaçlarını saptamanın, politik ve örgütsel çalışmayı yönetmenin, yeni sürecin mücadele araç ve biçimlerini kavratmanın, deneyimleri kolektifleştirmenin, devrimci yaşamı örgütlemenin, kadro niteliğini yükseltmenin, enformasyon ve koordineyi sağlamanın en temel aracı oldu. Yayınlanan genelgeler önceki dönem hiç olmadığı kadar işlevsellik kazandı ve etkili oldu.

Fiziksel mesafe ve sosyal izolasyon nedeniyle sürecin riskli yanlarından biri parti örgütleriyle en

geniş parti kitlesinin bağlarının kopması ve “örgütsel mesafenin” oluşması tehlikesiydi. Bu açıdan en geniş parti güçleriyle ilişkileri korumak ve sürdürmek dönemin önemli görevlerinden biri oldu. Toplumu etkisi altına alan hastalık kapma psikolojisi yüz yüze görüşmeleri, ev ve işyeri ziyaretlerini özellikle başlangıç aşamasında zorlaştırdı, ancak ilerleyen günlerde sürece adaptasyon sağlanmasıyla bunlar aşılmaya başlandı.

Devrimci sosyalistler telefon ve internet ağları üzerinden dijital gruplar oluşturarak, özellikle tecrit altında kalan belli bir yaş kuşağını ve risk grubundaki güçlerini, şehit ve tutsak ailelerini düzenli olarak arayarak ilk andan itibaren iletişim kurdu. Bu ilişki biçimi sürdürülmekle birlikte ilerleyen günlerde hijyen önlemleri alınarak ev ziyaretlerinin yapılması, dayanışma ağları ya da doğrudan parti örgütleri üzerinden örgütlenen gıda ve temizlik ürünlerinin parti kitlesine ve ailelere ulaştırılması yoluyla da ilişkilerin kurulması bu dönemin kazanıcı yanlarından biri oldu. Dijital iletişim platformları üzerinden sosyalist basınını ulaştırılması, kimi

bölgelerde oluşturulan grupların güncel siyasal tartışmaları, genelgelemlerin ve hazırlanan eğitim materyallerinin incelenmesi, tartışılması da en geniş parti kitlesine ulaşmanın biçimleriydi.

Yalnızca ilişkileri sürdürmek değil, aynı zamanda atıl kalan parti güçlerini işlevsel hale getirmek de önemliydi. Birçok politik örgütün sokaktan çekildiği, bir kısım aktif partili kuvvetin dahi yer yer tereddüt geçirdiği, gelişen toplumsal psikolojiden etkilenerek eylemsizlik anaforuna kapıldığı salgın koşullarında bu, şüphesiz zorlayıcıydı. Ancak özellikle yaygınlaşan dayanışma ağları atıl kalan gücü harekete geçirmek bakımından iyi bir zemin oldu. Denilebilir ki, dayanışma ağlarında yer alan sosyalistlerin önemli bir kısmı düne kadar herhangi bir alanda ya da parti örgütünde görev üstlenmemiş yoldaşlardı.

Atıl kalma riskiyle karşı karşıya kalan diğer bir kesim ise parti örgütlerinde aktif olarak görev üstlenen ancak salgın sürecinde yaş veya kronik hastalıkları nedeniyle risk grubunda olan örgütlü kuvvetler ve kadrolardı. Daha ilk günden bu güçlerin parti örgütlerince tespit edil-

mesi ve yaşam alanlarının düzenlenmesi örgütsel refleks açısından olumluydu. Bu kategorideki bir dizi parti kadrosunun değişik biçimlerde görevler üstlenmesi, zorunlu ev hapsinin üretken hale getirilmesini de sağladı. Zindanlardaki tutsaklarla yazışma ve ihtiyaçlarını ilgili kurumlara iletme, sosyalist basına yazınsal destek sağlama, eğitim ve propaganda materyalleri hazırlama, belirlenen il ve bölge örgütlerinin online toplantı ve eğitimlerine katılma, bireysel eğitimlerini örgütleme, hareketsiz kalan kuvvetlerin dönem boyunca üstlendikleri devrimci görevler oldu.

Özetle, pandemi koşulları altında devrimci sosyalistler sanal ilişkilere mahkûm olmaksızın klasik örgütsel

İşçi sınıfı ve ezilenlerin sokakta olduğu, çalışmak zorunda kaldığı bu koşullarda solda öncülük iddiasındaki güçlerin de “Evde kal” siyasetine kendisini kaptırması ve sokaktan çekilmesi dönemin en trajik yanıdır.

ilişkilerden vazgeçmeden, yeni tür iletişim kanallarını mevcut olanla uyumlu hale getirerek, bu ikisinin en uygun bileşimini yakalamaya çalışarak örgütsel işleyişi sürdürdü. Parti kadrolarıyla, şehit ve tutsak yakınlarıyla, parti kitleleriyle düzenli ilişkiler kurmayı, partinin politik hattını ve dönem stratejisini kitlesine taşımaya özen gösterdi, toplumsal tecrit ortamına rağmen onların temel ekonomik, sosyal ve siyasal ihtiyaçlarının giderilmesine görev edindi.

Salgın dönemi, bilişim ağlarının örgütsel yaşam formuna uyarlanarak daha etkin kullanılabileceğini, geleneksel olan ilişki ağına eklenerek örgütsel bir güce dönüştürülebileceğini somut olarak gösterdi. Toplum yaşamına yerleşen ve ilişkileri belirleyen bir yerde duran teknolojik iletişim ağlarının örgütsel güvenliği gözetecek kural ve düzenlemelerle birlikte ele alındığında daha etkin kullanılabileceği ve oldukça yararlı olabileceği, toplantı, eğitim, propaganda gibi alanlarda önemli bir rol oynayabileceği deneyimlendi. Özellikle bilişim ağlarında özgür tabanlı yazılımları değerlendirmenin önemi ve gerekliliği dönem pratiğinin temel bir dersidir.

Öncünün Görevi: Evde Değil Sokakta Olmak

Salgın süreci daha önce hiç deneyimlenmemiş, politik ve örgütsel çalışmada sisli ara bir dönem oldu. Salgının Türkiye ve Kürdistan topraklarına yayıldığına resmen açıklandığı ilk günden itibaren “Evde kal” propagandası yoğun şekilde işlendi. İşçi sınıfı ise, ya büyük bölükler halinde işten atılarak açlığın pençesine itildi ya da kapitalist çarklar dönsün diye ölümcül koşullarda çalışmaya zorlandı. İşçi sınıfı ve ezilenlerin sokakta olduğu, çalışmak zorunda kaldığı bu koşullarda

solda öncülük iddiasındaki güçlerin de “Evde kal” siyasetine kendisini kaptırması ve sokaktan çekilmesi dönemin en trajik yanıdır.

İşçi sınıfı ve ezilenlerin komünist öncüsünün politik tavrı bir yandan nesnel olarak gelişen ancak diğer yandan da faşist diktatörlüğün zeminini örgütlediği, yer yer yasaklarla dayattığı politik tasfiyeciliğe karşı devrimci bir duruş oldu. İçeriksiz, genel geçer “Evde kal” çağrısını devrimci sosyalistler reddetti. Milyonlarca işçinin açlıkla-ölüm arasına sıkıştırıldığı koşullar altında sokakta olmayı, devrimci ajitasyon ve eylem örgütlemeyi aynı zamanda ideolojik bir tutum olarak gördü. Kapitalizmin ve faşist rejimin teşhirini, sosyalist ajitasyon ve propagandayı yükseltti.

Dönemi anlama ve örgütsel adaptasyon sağlama, sürece uygun politik çalışma tarzını hayata geçirmede öncü yer yer tutukluklar yaşadı. Dönemin başında politik çalışmada yaşanan daralma, değişik mücadele araç ve biçimlerinin kullanımındaki belirsizlik, kitleyle bağların bir nevi kopması çalışmalarda sınırların oluşmasına neden oldu. Ajitasyon ve propaganda yöntemlerinin kullanımına tüm örgütler eşit bir enerji ve kararlılıkta yönelmedi. Politik çalışmanın örgütlenmesinde belli tutukluklar açığa çıktı. Başlangıçta görülen bu belirsizlik ve tutulma hali yine sokakta örgütlenen devrimci eylemin gücüyle kısa sürede aşıldı.

Süreç boyunca AKP-MHP faşist bloğu sadece sermaye sınıfının ve patronların çıkarlarını korumayı ve süreci fırsata çevirmeyi değil, aynı zamanda iktidarını korumayı ve tahkim etmeyi de hedefledi. Bu amaçla sosyal izolasyon politika-

sından yararlandı, salgını bahane ederek çeşitli yasaklarla antide-mokratik ve faşist uygulamalarda derinleşti. Türkiye ve Kürdistan genelinde işçi sınıfı ve ezilenlerin örgütlü güçlerini baskı altına almaya çalıştı. Kayyumlarla Kürdistan’da, infaz yasasıyla zindanlarda yaptığı düzenlemelerle öncülere nefes aldırılmayacağını gösterdi. Sınıfsal, ulusal ve cins çelişkileri salgın döneminde derinleşti ve daha görünür bir hal aldı. Öte yandan rejim her-

İşçi sınıfının grev silahını etkin bir mücadele biçimi olarak ajitasyon ve propagandanın konusu yaptı. Semt pazarları, meydanlar, devlet kurumları, AVM önleri, organize sanayi bölgeleri, fabrika ve işyerlerinin önü eylem ve ajitasyon alanı haline getirildi.

kesi eşitleyerek bu çelişkilerin üzerine örtmeye çalıştı.

Emekçi solun ana gövdesinin evlere çekildiği, kurumlarına kilit vurduğu bu koşullarda, devrimci sosyalistler, sokağa çıkmayı öncülük görevi olarak kavradı. İşçi sınıfı başta olmak üzere “tüm çalışanlara ücretli izin” talebini öncelikli mücadele konusu yaptı. Yanı sıra kira ve konut giderleri için devlet desteği, ücretsiz sağlık ve test kitleri, temel gıda ve hijyen maddelerinin ücretsiz dağıtımı, işsizlere işsizlik ödeneği ve sigorta hakkı, KHK ile işten atılan ve yeni mezun olan sağlıkçıların hiçbir şart aranmadan

işe alınması, ev içi emeğin ücretlendirilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için acil şiddet başvuru hattının kurulması ve yasaların uygulanması, İnfaz Yasası'nın ayrımsız şekilde uygulanması gibi ekonomik, politik talepleri yükseltti. İşçi sınıfının grev silahını etkin bir mücadele biçimi olarak ajitasyon ve propagandanın konusu yaptı. Semt pazarları, meydanlar, devlet kurumları, AVM önleri, organize sanayi bölgeleri, fabrika ve işyerlerinin önü eylem ve ajitasyon alanı haline getirildi. TIR şoförünün, Sabiha Gökçen Havalimanı'nda çalışan te-

Emekçi sol hareketi “genel grev genel direniş” hattına ikna etme, bu yönde itme, güçlendirme ve birleştirme görüşüyle hareket eden komünist öncü, belirli bir etki sağlamayı başardı.

mizlik işçisinin eylem ve isyanları öncülere görevlerini hatırlattı. Komünist öncünün 25 yıllık mücadele deneyimi ve politika yapış tarzı bu sürece hızla adapte olmayı ve sokakta karşılamayı koşullayan temel bir faktördü. Parti ve sosyalist gençlik İstanbul, Ankara ve İzmir'de örgütlediği eylemlerle tutulma halini kırdı. Hazır güçlerin sınırlılığına takılmadan öz gücüne güvenerek, sokak eylemlerinin yol göstericiliğine inanarak devrimci pratiği örgütledi. Zihin dünyasında oluşan sınırların yıkılmasıyla birlikte öncülük rolü ve iddiası ete kemiğe büründü.

Öncünün davranış biçimi karşı devrim güçlerini de harekete ge-

çirdi. AKP iktidarı “salgın sonrası şekillenecek yeni düzende yerini almasını” engelleyecek her türlü faaliyeti faşist yasaklar ve polis terörüyle kesmeye çalıştı. Öncü örnekler yaratan parti ve sosyalist gençliğin militanları polis şiddetinin, gözaltıların ve ağır para cezalarının muhatabı oldu. Devrimci sosyalistler yasak politikasına rağmen devrimci eylemlerinin ve ajitasyonun çitasını yükseltti. Işık söndürme, ses çıkarma eylemleri, sokak ajitasyonu, çeşitli iş alanları ve kurumların önünde basın açıklamaları, pankart, ozalit, ESP-SKM postaları, duvar yazılamaları gibi birçok mücadele araç ve biçimi kullanıldı.

Emekçi sol hareketi “genel grev genel direniş” hattına ikna etme, bu yönde itme, güçlendirme ve birleştirme görüşüyle hareket eden komünist öncü, belirli bir etki sağlamayı başardı. Eşitsiz biçimde olmakla birlikte parti örgütlerinin belirlenen merkezi politika etrafında aynı amaca kilitlenmesi ve sokak eylemlerini örgütlemeye başlaması öncüye moral ve motivasyon kaynağı, emekçi sol güçlere de yol gösterici oldu, cesaret aşıladı. Emekçi sol güçlerin küçük bir bölümü ve az sayıda mücadeleciler sendikanın yüzünü sokağa dönmeye başlaması salgının oluşturduğu toplumsal psikolojinin yansımalarına, sis perdesi ve siyasal kararsızlığa meydan okudu, saldırdı. Sürecin ne zaman biteceği belirsiz olsa da politik ve örgütsel çalışmaların ivme kazanması, emekçi sol hareketin ileri bölüklerinin sokak siyasetini merkeze alan bir tutum sergileme çabasına girmesi karanlığı dağıtmaya başladı. Öncü, kendi gücüne dayanarak örnekler yaratma, yolunu açma perspektifiyle hareket etti. İstanbul'da

Tuzla işçi havzasında, Esenyurt'ta ve emekçi semtlerde, İzmir'de, Ankara Mamak'ta örgütlediği eylemlerle karanlık içinde kıvılcımlar çaktı. Böylece salgın döneminde etkisiz kalan emekçi solu zorlayıcı bir politik inisiyatif gösterildi.

Emekçi sol hareketin birçok bileşeninin kurumsal işleyişinin fiziksel olarak ortadan kalkması dönemin ihtiyacı olan birleşik mücadeleyi de sekteye uğrattı. Öncünün birleşik mücadeleyi örgütleme perspektifi dönemin koşulları altında şekillendi, pratikleşti. Bir yandan eylemli şekilde sokağa çağrı yapılırken diğer yandan farklı güçlerle görüşmeler yoluyla birleşik hat örgütlenmeye çalışıldı. Güçlerin bir merkezde birleştirilmesi, ortak eylemlerin örgütlenmesi, birleşik işçi hareketi yaratılması fikri öncünün eylemine yön verdi. Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu gibi esnek bir mücadele örgütü süreci sokakta karşılamak eğilimindeki birkaç siyasal güçle birlikte bu çaba sonucu kuruldu.

Güç Nicelikte Değil Eylemde

Salgın öncesi dönemde basın açıklamalarına, mitinglere, pratik faaliye-

te katılım sayıları daima önemsenir, tartışma konusu olurdu. Anlaşılır bir durumdu da bu. Ne var ki, salgın döneminde mücadele araç ve biçimleri, ajitasyon ve propaganda yöntemleri, kitle çalışması yöntemleri önceki dönemle benzerlik taşısa da anlam ve form açısından değişime uğradı. Sayı değil eylem daha belirleyici oldu. Bu dönemde iki kişiyle örgütlenen bir devrimci bir eylemin anlam ve etkisi salgın öncesi süreçten çok farklıdır. Tek başına TIR şoförünün söylediği devrimci sözler ve güçlü ajitasyonun milyonlara ulaşması ve etkisi bu durumu gösteren iyi örneklerden birisidir. 5-10 kişilik ajitasyon gösterileri, konuşmalar ya da basın açıklamalarının faşist zorla bastırılmak istenmesi de onların etki gücünün bir başka göstergesidir. Dönem boyunca devrimci eylem oluşan mesafenin büyüklüğü küçük ama etkili öncü eylem tarzı ile yıkılabildiği görüldü.

Salgın döneminde kitle iletişim araçlarının önemi hiç şüphesiz yeniden görüldü. Sosyal medyanın propaganda gücünün ve etkisinin arttığı bu dönemde devrimci sosyalistler de kendini yeniden örgütledi. Kapitalist düzeni ve faşist rejimi teşhirin

yanı sıra sosyalizm propagandası da daha etkin şekilde yapıldı. Klasik olanla yetinme alışkanlığının aşılması, sosyal medya mecrasında daha etkin olma çabası, merkezden yerellere, tüm parti örgütlerini iletişim araçlarının etkin ve verimli kullanılmasını yönünde bir pratiğe yöneltti. Devrimci sosyalistler politik çalışmaların tümünü sosyal medya dünyasına sıkıştıran, sokak eylemlerini dijital platform eylemi haline dönüştüren anlayışlara karşı sokak eylemlerini ve sözlerini bu platformlara da taşıyarak asıl mücadele alanlarına işaret etti.

Sürecin ayırt edici mücadele biçimlerinden biri de Gezi ayaklanması döneminde oluşturulan dayanışma ağlarının bu dönemde daha etkin örgütlenmesi oldu. Yoksullarla, sokağa çıkması yasaklanan 65 yaş üstü insanlarla dayanışma ve paylaşım biçimlerinin oluşturulduğu ağlar hızla yaygınlaştı. Öncü, örgütlü bulunduğu alanlarda bu çalışmaların da içinde yer aldı, bu ağları birleşik mücadelenin zemini olarak gördü. Gıda yardımı, maske-siperlik, temizlik ve hijyen malzemelerinin dağıtımı gibi kitleyle ilişki kurulmasını sağlayan kolektif aktiviteler içinde bulundu. Dayanışma ağlarını kitleyle ilişki kurma imkânı oluştursa da işlevinin maddi dayanışmayla sınırlı olması bu örgütlenmelerin zayıf yanını oluşturdu. Ağlarda yer alan devrimci sosyalistler ise yalnızca maddi dayanışma ve temel ihtiyaçların karşılanmasını değil, işçilerin ve çalışanların politik taleplerinin sahiplenilmesi ve harekete geçilmesi perspektifini

eksen aldı. Özellikle İstanbul'un kimi alanlarındaki dayanışma ağlarının Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu'nun "Cuma/20:20" eylemlerine sokakta katılım sağlaması yol gösterici bir işaretti.

COVID-19 günlerinde parti kadrolarının bu süreçte elde ettikleri deneyim elbette eşitsiz gelişti. Partililerin bazılarında sürecin başlangıcını kavrayamama, işçilerin ve ezilenlerin öncülüğü rolünü "unutma" ve evlere çekilme hali kendini gösterdi. Salgın döneminde önlerine gelen yeni düzlemdeki görevleri salgının bulaşma riskini göze alarak örnek bir cesaretle sarılanlar ve devrimciliklerine yeni nitelikler katmaya yönelenler olduğu gibi, evden çıkmayıp bedel ödemeyi göze alamayan, coşku ve enerjisini esirgeyen, sürecin içinde gelişebilecek harekete kafa yormayan yoldaşlar da vardı. Süreç açığa çıkarttığı gerçeklerle kadro politikası için devrimci bir ayna işlevi gördü.

Devrimin güncelliği kılavuzunu kaybetmeyen öncü, geride kalan iki aylık süreçte politik ve örgütsel önderlik kapasitesindeki yetmezliklere ve olanaksızlıklara rağmen kendi sınırlarına teslim olmadı, yeni deneyimler biriktirdi. Şimdi, kısa salgın döneminin zengin deneyim ve birikimine sahibiz. Durumun doğuracağı sonuçlar ve süreç ne kadar belirsiz olursa olsun öncü için kesin olan şey örgütsel süreklilik ve devrimci eylemin vazgeçilmezliğidir. Kapitalist sömürü düzenine karşı halk sağlığı, faşist rejime karşı da halk güvenliği ancak bu yolla savunabilir.

Emekçi sol ve devrimci yol arayışı

Füruzan Ege

Faşist şeflik rejimi oluşan yeni durumu her bakımdan kendi iktidarını tahkim etmenin, dayandığı işbirlikçi tekelci burjuvaziye güçlendirmenin aracına dönüştürüyor. İşçi haklarında, İnfaz Kanunu'nda, 6284'ün uygulanmasında alan daraltmaktan geri durmuyor. Yaşam hakkı için verilecek mücadeleyi önündeki bu faşist barikattan kurtarmak için antifaşist mücadele gerekiyor. Devrimci politika bu bahiste rejimin saldırganlığı kadar kırılabilirliği görmeli ve buna vurmaya odaklanmalı. Lenin "Zincir en zayıf halkasından kopar" der. Türk burjuva devletinin en kırılabilir hattı Saray-AKP-Erdoğan'dır. Süleyman Soylu istifasından da okuyabileceğimiz gibi mevcut rejim her şeye kadir, çelişkisiz bir yapı değildir. Aynı zamanda yönetememe krizi pandemi ile daha da derinleşerek sürmektedir.

COVID-19 salgını tüm insanlığın yekvücut olmuş biçimde verdiği bir yaşam mücadelesi olarak gündeme girdi. Salgının herkesi, her şeyi etkilediği ve eşitlediği görüşü açısı virüsten daha büyük bir hızla yayıldı. Farklı sınıf ve kesimlerden bireyler ve toplulukların aynı "sağlık-güvenlik" görüşü açısında eşitlendiği, çözümü bireysel 14 davranış kuralına indirgeyen çağrılarda ortaklaştığı günler yaşandı. Buna sınıf çelişkilerini bir anda aşan, devleti, patronları, zengini işçi sınıfı ve yoksullarla eşitleyen tehlikeli bir propaganda eşlik etti. Salgının halk sağlığı ve güvenliği sorunu olması gerçeği karşısına çözümü sosyal mesafelenme, karan-

tina ve bireysel tedbirler olarak gören çağrılar yaygınlaştı. "Evde kal", "Hayat eve sığar", "Evde hayat var" çağrıları genel yaklaşıma dönüştü. Bu çağrılar, insanlığın önleyici sağlık hizmeti ile virüsten korunduğu bir halk sağlığı anlayışı yerine, insanların adeta kendilerini bir diğerinden koruduğu bencillik ve yabancılaşma üreten bir davranışa büründü. Toplumsal psikoloji bireysel korunma ve "ortak düşman korona" etrafında şekillendi, gerçek bir bocalama ve belirsizlik oluştu.

Hiç deneyimlenmemiş, sonuçları öngörülemeyen ve şiddetli bir vaka olarak karşımıza çıkan küresel salgın, bu belirsizlik ve flulaşma içinde

virüsten daha yıkıcı olacak toplumsal, sınıfsal sorunların da temelini atıyor. Sağlık tıbbi bir mesele olsa dahi halk sağlığından ve devlet politikalarından ayırıştırılarak, salgın biyolojik bir zeminde ele alınarak durumdaki belirsizlik giderilemez. Sorun; kapitalizmden ve onun varoluş krizinden yalıtılarak, kendi başına ele alınamaz. Salgın ve sağlık toplumsal yapıdan, sınıf çelişkilerinden tecrit edilerek ele alındığı sürece virüsten ya da açlıktan ölüm kısılacı altında yaşayan milyonlar gerçek bir çözüme sevk edilemez. Bu kaynağa yönelmeyen her söylem ya da davranış, devlet politikaları ve sermayenin çözümü arasında nesneleşmekten kurtulamaz. Bu tablo içerisinde sermaye ve faşist Saray rejiminin sorun ve çözüm söylemlerinden ayırmak, “sosyal mesafelenme” ve “Evde kal” çağrılarını salgından korunmanın gerektirdiği bağlama oturtmak, devrimci politika ve örgütsel yaşamda sağlık, hijyen, mesafelenme kurallarının gerektirdiği özenle yol bulmak, salgına karşı toplumsal sağlık etrafında güncel politika geliştirmek devrimci sosyalistler ve emekçi sol bakımından dönemin girişindeki politik-ideolojik sınanma sahaları oldu.

Sosyalist, emekçi sol hareketin ve devrimci politikanın geride kalan deneyiminden bakarak diyebiliriz ki; salgın ve karantina günleri kendini dayatana değin, salgının yaratacağı yeni durum özel biçimde gündeme girmedi. COVID-19 pandemisinin politik, örgütsel yaşamda ortaya çıkaracağı sonuçlar ve bu koşullarda devrimci politikanın nasıl yapılacağı, örgütsel çalışmanın nasıl ve hangi biçimde geliştirileceği sorununun çözümü öncelik haline gelmedi. Pandemi bütün toplumsal, siyasal süreç-

lerin ve tüm güçlerin odağına gelip yerleştikçe yeni durumun somut olguları daha da netleşti. Politik güçlerin önceden belirlenmiş ve belli bir çalışma tarzına bağlanmış konumlanışları değişime tabi oldu. Dönemsel politik faaliyet planları, kampanya süreçleri, çalışma tarzı somutlukları, örgütsel gündem ve görevler geçerliliğini yitirdi. Sokağın gücü büyük bir hızla geri plana düştü. Kitlelerle ilişkilendirme biçimi sosyal mesafelenme ve karantina koşulları altında anlam değiştirdi. Sokakta politika ve kitle çalışması çizgisinde yeni duruma özgü değişim kendini dayattı. Kitle ajitasyonunda biçim değişimi, basılı materyallerin kullanımında değişim, sosyal medya ve dijital ağların kullanımında gelişkinlik, birebir ilişkilendirme yeni yöntemler bulma zorunluluğu gündemleşti. Salgının mücadelenin koşullarını nasıl etkileyeceği, politik ve örgütsel sonuçlarının ne olacağı, bu koşullarda devrimci politikanın nasıl üretileceği, güncel politik mücadelede hangi sorun ve taleplerin öne çıkacağı, mesafe ve karantina durumunda hangi mücadele ve örgüt biçimlerinin işlevli olabileceği, örgütsel yaşamda ve çalışma tarzında neye öncelik verileceği gibi sorunlarda düşünsel hazırlıktan yoksun devrimci sosya-

listler ve emekçi sol hareket yeni duruma kendini uyarlamakta gerçek bir zorlanma yaşadı. Başka bir duruma geçişte zorlanmanın koşulladığı seyircilik, politik ve örgütsel hatta kendiliğindencilik durumu oluştu.

Pandemi, dünya çapında yeni bir durum yarattı. Kapitalizmin varoluşsal krizinin yarattığı koşullarla pandemi krizinin birleşmesi nedeniyle

Böyle bir dönemin deneyimlerinden yoksunluk, yeni duruma geçiş ve adaptasyonda göz önünde bulundurulması gereken temel bir gerçek. Ama kim bu yeni duruma uyum sağlar, onun gerektirdiği biçime geçiş yaparsa yeni durumun yarattığı riskler, olanaklar ve gelişmeler karşısında inisiyatif üstünlüğünü kazanacağı da gerçeğin başka yanı.

de durum daha özgün, daha farklı. Bütün dünya, toplumsal sınıflar, kesimler yeni bir durumla yüzleşiyor. Daha önce hiç karşılaşmadık bir durum; devrimci politikada denenmemiş, örgütsel sahada yürünmemiş bir yol bu. Haliyle hiç kimsenin, hiçbir politik öznenin hazırlıklı olmadığı açık ve anlaşılır. Böyle bir dönemin deneyimlerinden yoksunluk, yeni duruma geçiş ve adaptasyonda göz önünde bulundurulması gereken temel bir gerçek. Ama kim bu yeni duruma uyum sağlar, onun gerektirdiği biçime geçiş yaparsa yeni durumun

yarattığı riskler, olanaklar ve gelişmeler karşısında inisiyatif üstünlüğünü kazanacağı da gerçeğin başka yanı. Zira devrimcilik ve devrimci hareketimizin geleneği, verili koşullar altında yürümeyi, duruma devrimci yanıt üretme iddiasında temellenen bir politik inisiyatif geliştirmeyi ve örgütsel çalışma tarzında durumun ihtiyaçlarına yanıt olacak biçimde yeniden yapılanmayı emrediyor.

Pandemi sürecinin girişinde karşılaştığımız bu olgular dönemin temel ayırt edici çizgilerini veriyor. Salgın sürecinin ne kadar süreceğinden bağımsız olarak, bundan sonrası için köklü değişiklikler yaratacak olan, üzerine geldiği sınıfsal, toplumsal çelişkiler ve yapısal krizle birleşerek büyük bir politik gerilim ve değişim potası biriktiren bu duruma göre konumlanmak, duruma göre kendi değişimini örgütlemek devrimci hareketin sık sık aktüel konusu olan “yeni yaratmak”, “yeni yaşamı yaratmak”ın ön koşulu. İmkânlar ancak adına uygun bir hazırlık varsa realize edilebilir, yeni durum ancak yeni bir yol açılarak gerçekleştirilebilir. Eğer emekçi sol hareket insanlığın yaşam mücadelesiyle karakterize olan bu özgün süreçten başarıyla çıkmak istiyorsa, kendinde köklü değişiklikler yaratmak, başka bir duruma geçişi hiçbir beklemeceliğe ve tutuculuğa yer bırakmadan hızla tamamlamak zorunda. Bütün bu tablo; politikada öncü inisiyatif, örgütlenme ve çalışma tarzında cesaret ve yaratıcılık, bilinmezliğe yürüme cüreti ve bütün bunları halk sevgisinde, adanmış bir yoldaşlıkta birleştiren ideolojik netlik istiyor.

Dönemin ihtiyaçları ve sürecin girişindeki zorluklar devrimci hareket bakımından tarihsel olduğu kadar,

güncel durumdan, somut pozisyon-
dan da kaynaklanıyordu. Politik
sahada ölü taklidi yapanlar, yıkıcı
siyasal ve toplumsal gelişmeler kar-
şısında muhalefet tonundan konu-
şanlar, taleplerle rejime yapılanma
marjı açanlar hızla karantinaya çeki-
lirken, sürece yanıt olmaya çalışan-
lar güncel politik hat geliştirmeye
yöneldi. Politik mücadelenin verile-
ri sosyalist ve emekçi sol harekette
pandemi ile birlikte derinleşecek po-
litik, ideolojik, örgütsel sorunları da
su yüzüne çıkarmış oldu.

Pek çok örgüt, siyasi parti ortaya
koydukları çözüm önerileri ve çalış-
ma tarzıyla sağlık örgütü, dayanış-
ma kurumu veya bir sosyal medya
grubu biçiminde hareket etmeye
başladı. Politik mücadele yerini tıbbi
söylemlere, çağrılara bıraktı. Ku-
rumların kapanması, uzaktan ça-
lışma ve online toplantı sistemine
geçişler, örgütsel mekanizmayı tas-
fiye ve kitle ile bağların dağılması
riskini beraberinde getirdi. Salgının
kontROLSÜZ yayılmaması için etkili
ve gerekli olan karantina uygula-
masını güvencelemek adına faşist

rejime sokağa çıkma yasağı, ola-
ğanüstü hal ilanı çağruları yapıldı.
Milyonlarca işçi, emekçi sokakta ve
sağlıksız koşullarda çalışmayı sür-
dürürken, öncülük iddiasında olan
yapılar, siyasi oluşumlar gönüllü
bir hareketsizlik içine çekildi. Bu
karantina ve sessizlik hali korona-
virüsün kapitalizme ve faşist şeffik
rejimine sağladığı en büyük destek
oldu, oluyor.

Devrimci politikada yön arayışı
önce; halk sağlığını gözetecek bir
toplumsal-siyasal sistem anlatımı,
pandemi ile birlikte iflasını ilan eden
emperyalist kapitalist sistem karşı-
sında sosyalizm propagandasında
somutlaştı. En basit bir sağlık hiz-
metini dahi güvenceleyemeyen kapi-
talizme ve hükümetlere karşı isyanın
yarattığı bilinç dönüşümüne “başka
bir düzen”, “yeni yaşam” söylem-
leri, sosyalizm deneyimleri ve ka-
zanımları ile seslenilmeye başlandı.
“Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak”
söylemini güçlü biçimde sosyalizm
propagandası ile buluşturan, güncel
politik hatta da bu imkânla hareket
eden siyasi yapılar kadar; söylemi

sanki her şey kendiliğinden daha elverişli bir dünyaya, yaşama evrilecek türünden bir iyimserliğe, evrimciliğe bırakanlar da oldu.

Salgın koşullarında çalışmak zorunda kalan, üretim sürdüğü müddetçe çalışması toplum için de riske dönüşen işçi sınıfı sürecin merkezine doğru geldikçe, politik söylem ve mücadelede dönemin öncelikli sorun ve taleplerinin belirlenmesine doğru gelişti, somutlaştı. Günlük, etkili politik mücadelenin, faşist şeflik rejiminin pandemi koşullarını da fırsata çevirerek geliştirdiği işçi sınıfı ve halk düşmanı politikalarının teşhiri ve bunlara karşı mücadeleyi gerektiren kapsamında ise farklı pratik ve ayrımlar yaşandı.

Dönem politikasına özgü çalışma tarzının geliştirilmesi ihtiyacı devrimci örgütleri kendi çalışmaları ve kitlelerle bağ kurma bakımından iletişim teknolojilerini daha güçlü kullanıp, daha etkili, yaratıcı propaganda sahaları geliştirmeye sevk ederken; var olan örgütsel sistemlerinin dağılması riskini de yarattı. Teknoloji ve iletişim sistemleri ile ilişki güçlenirken, kitleyle sistematik tarzda ilişki biçimlerinin üretilmesi görevi de devrimci politikanın ana gelişim yönü haline geldi.

Sosyalist Ve Emekçi Sol Hareketin Tablosu Ne Diyor?

Pandemiyle birlikte derinleşen iktisadi ve siyasi kriz, kapitalizme ve

faşist rejime karşı isyan ve kopuş imkânlarını biriktirdiği kadar, siyasi gericiliğin ve faşizmin yükselişi riskini de taşıyor. Bu tabloda devrimci sosyalistler ve emekçi sol hareketin kendini etkin bir politik özne haline getirebilmesi, imkânları devrimci temelde ya da değişim, yenilenme temeline geliştirebilmesi için gitmesi gereken kulvarlar belli. Mücadele gündemleri ve imkânları düzleminde sol hareketin verili pratik tablosuna daha yakından bakalım.

1. Dönemin birincil konusunu; işçi sınıfı ve emekçilerin öncelikli sorun ve taleplerini, halkın sağlığı ve sağlık güvenliğinin güncel ihtiyaçlarını somutlayan devrimci politikayı geliştirmek, onun mücadele araç ve biçimlerini yaratmak oluşturuyor. Bu konuda emekçi sol hareketin bir kesimi dönemi analiz etme, öne çıkan sorun ve talepleri somutlama ve bunları devrimci politikanın konuları yapmaya yönelirken, diğer bir kesim ise durumu söylemle idare etmeye yönelmiştir. Bu politik atalet kimi siyasi parti ve çevrelerde adeta sorunla ‘siyasal mesafelenme’ye dönüşmüştür.

Pandemi koşullarıyla kapitalizmin krizinin geniş bir kitle tarafından fark ediliyor oluşu ve bu farkındalığın kapitalizme karşı mücadele bilincini de, kapitalizmin alternatifi bir sistemle yer değiştirmesi ihtiyacını da büyüttüğünü söylemeyen, analiz etmeyen siyasi çevre neredeyse yok. Bu nedenle politik ajitasyonun, günlük propagandanın ve yazınsal alanda tartışılan konuların sosyalizmi içermesi, sosyalizm için mücadeleyi yükseltme vurguları da güçlü. Sosyalizm iddiasını güncel talepler için politika üretmenin önüne geçirip, sadece söz tüketmekte olanlar olduğu gibi; kitle hareketinin belli bir nicel-

nitel birikim anının konularına hazırlığı öne çekip, güncel ihtiyaçlara yanıt üretemeyenler de var.

Bu çoklu kriz içindeki potansiyel gerçek ve imkân, tüm dünya halklarının bugünden sezgisel biçimde kavradığı üzere, en büyük salgının kapitalizm olduğu ve kapitalizm var oldukça virüs üretmeye devam edeceği gerçeğidir. Bu kitle bilinci, kapitalizmi alternatifi sosyalizmle değiştirme iddiasının potansiyel imkânıdır ve dünyasal ölçekte mayalanmaktadır. Yani durum devrimcidir. Fakat bu bilincin kitlelerde bir güce dönüşmesi ancak bugünün somut koşullarına ve ihtiyaçlarına karşılık gelen güncel politik mücadele ile mümkündür. Milyonlarca işçi açlık ve salgın arasında seçime zorlanıyor, ya ücretsiz izinle açlığın ya da zorunlu çalışmayla salgının pençesine itiliyor. Farklı sınıfsal kesimlerin yaşamını evde idame ettirebileceği koşulları varken, işçi sınıfı, işsizler, kent yoksulları ve esnaflar çalışmak zorunda kalıyor. Bu nedenle devrimci politikanın en temel halkası ücretli izin, temel taktiği ise grevde somutlaşmaktadır. İşçiler yaşamak

için greve sevk edilmeli, değişik nedenlerle evlerinde kalanlar için ise yaşamlarını sürdürmek için gerekli temel ihtiyaçların ücretsiz karşılanması için mücadele yükseltilmelidir.

Sosyalist ve emekçi sol hareket, “ücretli izin, ücretsiz sağlık, gıda ve temel giderler”de somutlaşan bir politik dil yarattı. Sürecin başındaki “Evde kal” ve “sosyal mesafelenme” çağrıları süreç ilerledikçe ve devletin salgın politikaları belirginleştikçe, “Evde kalmak için ücretli izin”, “Evde kalmak için ücretsiz gıda” vb.ne dönüştü. Salgından korunmayı bireysel tedbire indirgeyen 14 madde kuralı; halkın sağlık güvenliği için taleplerin başa çekildiği siyasal-toplumsal söylemlerle yer değiştirdi. Pandeminin kendisinden sonra yaratacağı gelecekle ya da komplo teorileriyle ilgili teorik analiz kısmından çıkılıp, güncel politikaya bağlanmak ve politik dilin kurulumu hareketin kendi durumuna müdahalesi bakımından önemlidir öncelikle. Zamanla talepler bazı siyasi çevreler bakımından sosyal medyada sürekli dönen görsellere dönüşürken, bazıları için eylemin, değişik türde birle-

şik platformların, bazı bakımlardan ağların konusu haline gelmeye başladı. Yine emekçi soldan değişik siyasi parti, örgüt ve akımlar taleplere ulaşım yolu söylerken, “olağanüstü bir durum/dönem” olarak tariflenen pandemi koşullarındaki siyasi çehrelerinin de resmini çizmiş oldu.

EMEP işçi sınıfının pandemi koşullarında yaşadığı sorunları işyeri, fabrika, sanayi bölgelerinden görüyor, açıklıyor ve teşhir ediyor. Partinin bu kapsamda sosyal medya ağına daha gelişkin biçimde kullanmaya başladığı da görülüyor. Fakat ücretli izin için taktiği yok ve konu

EMEP bu koşullarda söylenebilecek bütün siyasi sözü ve tarafgirliği bileşeni olduğu Demokrasi İçin Birlik’e (DİB) bırakmış, onun genel açıklamaları ve çözümü CHP’li belediyelere havale eden yaklaşımı ile sınırlı kalıyor.

her somut olayda bir talep biçiminde dillendiriliyor. EMEP bu koşullarda söylenebilecek bütün siyasi sözü ve tarafgirliği bileşeni olduğu Demokrasi İçin Birlik’e (DİB) bırakmış, onun genel açıklamaları ve çözümü CHP’li belediyelere havale eden yaklaşımı ile sınırlı kalıyor.

Yeşiller Sol Gelecek Partisi, “*Online buluşmalar, balkondan muhabbetler devam ederken, vızır vızır işleyen servisleri görüp, emekçi sınıfın adil paylaşım vb. hak kayıplarının yanında ciddi olarak da pandemi riski ile baş başa bırakıldığını görmemiz ve bunun için de ayrıca mücadele etmemiz gerekir*” dese de,

mücadeleyi de, çözümünü de “*öncü güçten çok halk inisiyatifi*”ne bırakmış durumda.

Sosyalist Meclisler Federasyonu (SMF) durumun içinde “*Müthiş bir devrimci imkân*” görüyor ve günün acil görevini, “*Alternatif bir dünyanın yaratılabileceği gerçeğinin kitlelere taşınarak örgütlenmelerinin sağlanması temelinde uzun soluklu bir mücadeleye hazırlanmak*” olarak tarif ediyor. Peki, nasıl bir hazırlık? Bir dizi online panel, konferans, canlı yayın vb. araçlarını kullanarak, “*Geniş kitlelere ulaşmak, ortak düşüncelerde buluşan insanların ileriki günlerde mücadele alanlarında buluşmasını sağlamak.*”

Durumdaki potansiyel imkânı gören bir diğer siyasi çevre de Türkiye Komünist Partisi (TKP). TKP “Bu düzen değişmeli” çağrısı ile propaganda faaliyeti yürütüyor. TKP’nin Sesi ile sosyalizm üzerine programlar, söyleşiler örgütüyor. “Komünistler salgını nasıl yönetirdi?” diye soruyor, halk sağlığı sistemi açıklıyor. Yeni bir sistem için aday olduğunu iddia eden TKP kitlelere parti için “gönüllü ol”ma çağrısı yapıyor, hatta bu dönemde en tepki toplayan çağrıyı da partiyi amaçlaştıran tavrı ile TKP yaptı, partiyi geliştirmek için halka IBAN gönderdi. SMF ve TKP kitlelere sosyalizm propagandası yaparken, tamamen propaganda hattına çekilirken, politik mücadelenin güncel sorunları karşısında apolitik tutumlarını pandemi koşullarında da sürdürdü.

Maocu geleneğin **Yeni Demokrasi** kanadı, devrimciliği kimselere bırakmayacak biçimde eleştiri pozisyonunda konumlanıp, siyaseten bir varlık göstermiyor. Hiçbir siyasi pratik ve hat oluşturmayan Yeni Demokrasi,

dönemin açığa çıkardığı önemli araçlardan biri olan Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu'nun deklarasyonunu ele aldığı bir yazıda; *“Politik rolünü ‘yatay’ düzlemdeki ‘bir araya getirci’ role indirgeyen anlayış reformist bir anlayıştır. Ve ne yazık ki birçok ‘devrimci’ kurumda adı konmamış bir biçimde çizgileşen şey bu reformist politika ve önermelerdir”* diyor. Bu siyasetin açığa çıkardığı başkaca bir pratik ise henüz yok.

Bu geleneğin *Partizan* çevresi ise yeniye açıklık ve duruma adaptasyon halini sürdürüyor. Dönemi bu açıdan analiz ediyor. Yayınlarında konu ediniyor ve hareketleri, ortaya çıkan biçimleri izliyor. Fakat henüz politik mücadele kulvarında bağımsız ya da birleşik eylemiyle varlık gösterebilmiş değil.

Bazı siyasi çevrelerin yaklaşımlarında ortaya çıkan olguculuk, kaydedicilik, kendiliğindencilik ve sağdan bir kitleci anlayışı ve durumu tersine çevirecek kendiliğinden bir kitle hareketi beklentisinin aksine, duruma çözüm üretmeye çalışan siyasi parti ve çevreler de var. Korona günlerinde siyasetin sokak, eylem tablosu; posta-duvar gazeteleri ile talepleri, siyasi teşhiri mahallelere doğru yaygınlaştırmak; ozalit, pankart asmak, duvar yazılamaları yapmak; otobüs-

lerde, semt pazarlarında, akşam saatlerinde semtlerde ajitasyon yapmak, ses çıkarmak, PTT, kaymakamlık önü ya da bir merkezi yerde belli bir kitle ile açıklama yapmak biçiminde şekillendi. Devrimci Parti, Emekçi Hareket Partisi, SODAP, Halkevleri bu biçimleri kullanan siyasi çevreler

Ücretli izin çalışmasını doğrudan kendi hedef kitle ile buluşturma yönünde pratik sergileyen siyasi çevreler, sendikal oluşumlarda bu mücadele gündeminde öncü bir duruş sergiledi.

oldu. Bu siyasi yapıların söylemlerinde ve eylemlerinde ücretli izin ve kimi ihtiyaçların salgın süresince ücretsiz sağlanması öne çıktı. Ücretli izin çalışmasını doğrudan kendi hedef kitle ile buluşturma yönünde pratik sergileyen siyasi çevreler, sendikal oluşumlarda bu mücadele gündeminde öncü bir duruş sergiledi.

Devrimci Parti emekçi sol hareketin “talep” odaklı siyasi söylemine eleştiri bayrağını yükselten ilk siyaset oldu. DP'nin, *“Kapitalist sistemin normalleşmesi için öneriler*

sunan, iktidarın politikalarına sadece muhalefet eden bir platform için mi yoksa kaosa karşı devrimci müdahaleleri örgütleyecek ve bunu kitleselleştirecek, iktidar karşısında bir nevi 'ikili bir merkez' oluşturarak, kapitalizmi işlemez hale getirecek bir birleşik kurmaylık için mi? Bizim tüm seferberliğimiz ikincisi içindir” yaklaşımı bir süre parti çağrılarını ve pratik pozisyonunu yönetti. Bu yazıda ayrıca ele alacağımız birleşik hareket ihtiyacına dair tartışma ve çağrılar, sokakta varlık göstermek, bağımsız eylemle yol almak konularında daha girişken olan DP'yi bir süre boyunca güncel pratik-politik hattın dışında tuttu. DP zaman içerisinde güncel politik hattını belirledi, örgüt olarak duruma adaptasyonunu geliştirdi, taktiğini “Esnek ama belli ilkeler üzerinde yükselen dayanışma ağlarını, kriz koordinasyonlarını, yaşam komitelerini kurmak” biçiminde somutladı. DP kitle ajitasyonları, ozalitler, duvar gazetesi, yazılımlar yoluyla talepleri duyuruyor. Basın ve sosyal medya aracılığı ile birleşik hareketin yaratılması zeminine de katkı sunacak biçimde tartışmalar,

HE'nin ağlardaki pozisyonunu ağları merkezileştirmek, dayanışmanın yanı sıra çalışmayı siyasallaştırmak eksenli oluyor. Gezi döneminin Taksim Dayanışması ve forumlar örgütlenmesine benzer bir kent sistemi yaratmak amaçlı öneriler üretiyor.

forumlar örgütlüyor. Bu bakımdan emekçi solun diğer kesimleri ile etkileşimini de güçlü tutuyor.

Halkevleri'nin pratik pozisyonunu kendi anlatımları ile doğrudan şöyle aktarabiliriz; “Merkezi olarak tüm talepleri en somut haliyle ifade etmeye çalıştık. Yalnızca basın açıklamaları ve sosyal medya çalışmalarını olarak değil, salgın koşullarına uygun bir biçimde afiş, bildiri gibi araçlarla da yaptık. Bulduğumuz her yerde yan yana gelebiliyorsak muhalefet güçleriyle, gelemiyorsak kendi olanaklarımızla dayanışma

ağları kurduk. Oluşan yeni duruma göre bulunduğumuz her alandaki örgütlü mücadelenin aksamaması için düzenlemeler yaptık. Sınırlı insanın katıldığı toplantılar yaptık, yapmaya devam ediyoruz.” Halkevleri hızlı harekete geçen ve politik refleksi güçlü bir siyaset olarak, örgütsel mekanizmasını döneme uyarlama ile uğraştı. Esnek kitle örgütlenmeleri ile harmanlanmış, geniş örgütsel yapısını durumun zorladığı dar mekanizma ve dizilişe uyarlamak önemli bir zorlanma yarattığı gibi, esaslı bir gündem oldu. Bu giriş aşıldıktan sonra HE bir siyasi özne olarak, enerjisini ve kitle gücünü dayanışma ağlarına yönlendirdi. HE'nin ağlardaki pozisyonunu ağları merkezileştirmek, dayanışmanın yanı sıra çalışmayı siyasallaştırmak eksenli oluyor. Gezi döneminin Taksim Dayanışması ve forumlar örgütlenmesine benzer bir kent sistemi yaratmak amaçlı öneriler üretiyor. Ayrıca ayırt edici bir yan olarak, politik mücadelenin bir gündemi haline getirilemeyen sağlık çalışanların sorunları ve taleplerine dikkat çekmek için bazı hastane ve il sağlık müdürlükleri önlerinde açıklama ve kitle ajitasyonu yapıyor.

SODAP kitle ajitasyonu biçimlerini zaman zaman kullansa da esas olarak dayanışma ağlarına ve bu ağlar içinde üretim ve dağıtım sistemi kurulmasına yönelmiş durumda. Siyasi çalışmada anlamlı bir yeri olan bu hareket, değişik yan yana gelişlere ve sokak politikasına açık. Fakat üretim ve dağıtım merkezli çalışma hedefi güncel politikada siyasi öznellik pozisyonunu şimdilik geri plana itiyor.

TİP hattını, “Salgınla mücadelede halkın çıkarlarını ve faydasını başa

koyan, bilimsel verilere yaslanan, özellikle de yoksulluk kaynaklı erişim sıkıntılarını dayanışma aracılığıyla çözmeyi önceleyen bir örgütlenmenin ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz. Dayanışma örgütlülüklerinin kurulmasını içinden geçtiğimiz dönemin en acil ihtiyacı...” olarak koyuyor. Dayanışma ağlarında Halkevleri gibi TİP'in de belirgin bir ağırlığı var. TİP meclis kürsüsünü etkin bir politik saha olarak değerlendiriyor. Parti merkezi ve milletvekili ilişkisi içinde kurdukları işçi ihbar hattı ile çalışma alanlarında yaşanan sorunlarla tek tek bireyler temelinde muhataplaşıyor, bunları ifşa ediyor, çözümü için ilgili kurumlarla muhataplaşıyorlar. Aynı zamanda milletvekillerinin kürsü konuşmaları işçilerin, yoksulların acil, yaşamsal gündemlerine odaklanan, sınıf eksenli konuşmalar olarak etkin bir siyasi teşhir ve çağrıya dönüşüyor. TİP'in sosyal medya kullanımı da oldukça güncel ve canlı.

Emekçi sol içinden çalışmanın merkezine dayanışma ağlarını koyan bir diğer hareket de **SYKP**. Birleşik demokratik cephede de bir süredir HDK'ye yoğunluk vererek toplumsal örgütlenme fikrinde, pratiğinde derinleşen SYKP bu dönemin dayanışma ağlarına da yöneliyor. **SODAP**, Halkevleri, TİP, SYKP dayanışma ağlarına ağırlık verirken, bu ağlarda zayıf da olsa bir siyasi hat oluşturmaya da çalışıyor.

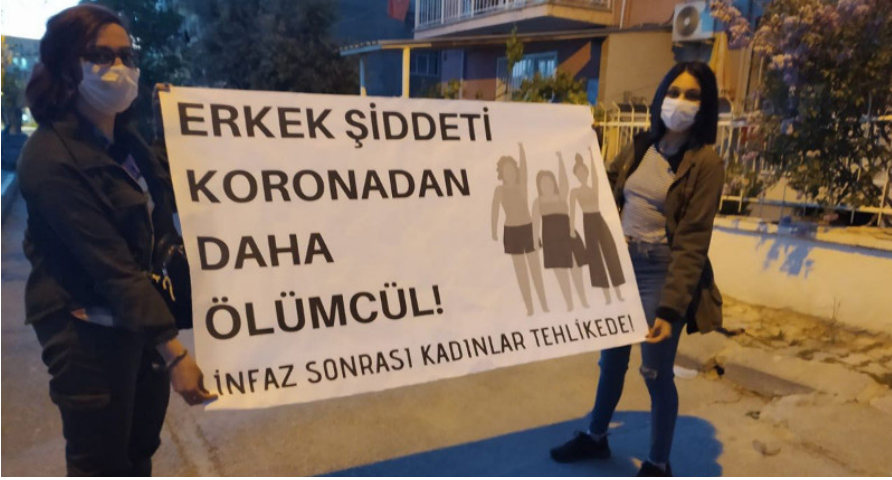

Sol hareket içinde hepten dayanışma örgütüne dönüşen **Sol Parti** olarak görünüyor. Eski ÖDP şimdiki Sol Parti zaten çalışmalarının esaslı bir bölümünü Dayanışma Kooperatifi ile yapıyor. Bu dönemde de balkonlara beyaz bez asma çağrısı ile 65 yaş üstüne ve hasta olanlara yardım örgütleyeceğini açıkladı, partilileri de bölge bölge ‘dayanışma gönüllüleri’ biçiminde örgütleyerek, kendi ağlarını kurdu. Sol Parti güncel taktiğin dile gelen ve henüz yeterince somutlanmayan boykot kısmıyla ilgili de çağrılar yapıyor. Market ve kargo işçileri ile dayanışma içerikli bir çalışma bu. “İşçilerin hakları elinden alan marketlerde alışveriş yapmayalım, kargo ve eve servis hizmeti kullanmayalım” içerikli el ilanları dağıtıyor. Bu marketleri duyuruyor. Pratik bir teşhire, eyleme yönelmeyen bu çağrının gücü zayıf fakat öne çıkabilecek biçimler bakımından geliştirici ilişki kurmak önemli.

Toplumsal Özgürlük Platformu (TÖP) de dayanışma ağları olarak çalışan siyasi çevrelerden. TÖP’ün ağlara yaklaşımı, “Kendi kendimizi yönetmek en meşru taleptir. Şimdi her yereli dayanışma ağlarıyla örmenin zamanıdır. Halkın kendi

inisiyatifleri-meclisleri bu ağların içinden çıkacaktır. Halk meclisleri halkın seçeneğini fiilen inşa edebilir” görüşüne dayanıyor. TÖP bulunduğu yerlerde özellikle Güney hattında dayanışma ağlarını doğrudan kuruyor. Sticker çalışması ile halka sesleniyor. Kurduğu ‘bildirim hattı’ ile işyerlerinde ücretsiz izne zorlanan, sağlıksız ortamda çalıştırılan işçilere ulaşmaya çalışıyor. Bu bildirimlerin geri dönüşünün hangi biçimlerde olduğuna dair veri yok.

Ücretli izin talebini doğrudan işçiler içerisinde bir çalışmaya dönüştürme, bunun biçimlerini bulma konusunda daha belirgin bir yaklaşım içinde olanlar Kaldıraç, **Alinteri** ve Emekçi Hareket Partisi (EHP). Alinteri inşaat işkolundaki eylemleri ile öncü bir pratik sergiledi. Limter-İş, İnşaat-İş, Dev Yapı-İş gibi öncü sendika ve işçiler ortak bir zeminde bir araya gelirken, işçilerin ücretli izin hakkı için bazı işyerlerinde somut eylemler, iş bırakmalar dönemin öne çıkan ileri pratikleri oldu. Sosyal medya kanalıyla da farklı fabrika ve şantiyelerdeki işçilerle ilişkiler kuruyor. Alinteri’nin inşaat işkolundaki sendikal pratiği önemli fakat sendikal çalışma dışında bir siyasi

özne olarak ayrıca bir hat koymamış olması temel eksiklik olmayı sürdürüyor. **Kaldıraç** da benzer biçimde işyerlerinde, sanayi bölgelerinde işçilere seslenmeyi, buralardan bir siyasi hat geliştirmeyi esas alıyor. Her iki siyaset bu çalışma etrafında birlik zeminde de duruyor.

EHP ücretli izin için işçiler arasında çalışma hedefiyle hareket ediyor. Bu konuda bazı hazırlıklar da yapıyor. Şu ana kadar gerçekleşen en temel pratik İstanbul'da Şişli Kaymakamlığı önünde yardım sırası bekleyenlere yaptıkları eylem oldu. Eylem işçilere sefalet ücreti dayatan yasal düzenleme Meclis'teyken yapılması bakımından iyi bir teşhir ve politik refleks eylemiydi. Seslendiği kitle bakımından da karşılık buldu. Ayrıca bu eylem görsel hazırlığı, disiplini, ajitasyon gücü bakımından da örnek bir eylemdir. EHP dayanışma hattını gençlerle örgütlüyor.

2. Güncel politik hattın önemli bir boyutunu da faşist şefflik rejiminin pandemi koşullarına uyarladığı işçi sınıfı ve halk düşmanı ekonomik ve siyasi politikalarının teşhiri, bunlara karşı mücadelenin geliştirilmesi oluşturmaktadır. Bu konuda emekçi

sol hareketin durumu daha parçalıdır. Bu mücadele kapsamındaki pratik duruş emekçi solun güncel siyasal talepler için mücadelesinin içeriğini de vermektedir. Bir dayanışma örgütü gibi, sosyal medya örgütü gibi düşünmek, muhalefet tonundan konuşmak ile politik özne olmak ayrışması net olarak bu sahada alınacak tutumda belirginleşmektedir.

Faşist şefflik rejimi oluşan yeni durumu her bakımdan kendi iktidarını tahkim etmenin, dayandığı işbirlikçi tekeli burjuvaziyi güçlendirmenin aracına dönüştürüyor. Karantina ve mesafelenme ortamından yararlanarak muhalifleri ezme, politik özneleri örgütsel tasfiyeye itmeye, devrimci mücadele sahasını etkisiz hale getirerek toplumsal meşruiyet sorununu çözmeye çalışıyor. Gözaltı, tutuklama saldırısı sürüyor. Sosyal medya kısıtlamaları, soruşturmaları bitmiyor. Yaşam için konuşan, düşünce açıklayan, ajitasyonu yükselten TIR şoförüne, sağlık emekçisine, sendikacıya, gence, yaşlıya, kadına saldırıyor. Koronavirüs karşısında acil yasal düzenleme gerektiren her sahada daha kalıcı ve hakları geriye dönük olarak gasp eden düzen-

lemelere yöneliyor. İşçi haklarında, İnfaz Kanunu'nda, 6284'ün uygulanmasında alan daraltmaktan geri durmuyor. Yaşam hakkı için verilecek mücadeleyi, önündeki bu faşist barikattan kurtarmak için antifaşist mücadele gerekiyor. Devrimci politika bu bahiste rejimin saldırganlığı kadar kırılğanlığı görmeli ve buna vermeye odaklanmalı. Lenin "Zincir en zayıf halkasından kopar" der. Türk

Durum şu anda sosyalistler ve emekçi soldan sayısız gündem etrafında "sokakta birlik" yapmayı; sokağı karantina ve mesafelenme koşullarında faşist rejime bırakmamayı bekliyor. Dönem; sistematik biçimde kitlelere gitme kanalları yaratarak, yaşam ile ölüm arasında ince çizgide duran milyonlarca işçinin, yoksulun talebini politikasız, sözsüz, eylemsiz bırakmamayı emrediyor.

burjuva devletin en kırılğan hattı Saray-AKP-Erdoğan'dır. Süleyman Soylu istifasından da okuyabileceğimiz gibi mevcut rejim her şeye kadır, çelişkisiz bir yapı değildir. Aynı zamanda yönetememe krizi pandemi ile daha da derinleşerek sürmektedir. İstifa tüm bu tablo içinde politik bir sonuçtur ve süreç benzer tipte siyasi krizlere gebedir. Durumun içindeki bu devrimci imkânın bize söylediği

şey, doğrudan faşist Saray rejimini ve AKP/MHP faşist iktidarını teşhir etmeyi esas alan antifaşist içerikli kitle çalışmalarını yükseltmektir. Sosyalist ve emekçi sol hareket bu noktaya sistematik olarak vurmalıdır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa'nın uygulama sahasını daraltan HSK genelgesi zamanında Kadın Savunması'nın sokak eylemi, cinsel istismar suçlarına tahliyenin önünü açan yasal düzenlemeye karşı SKM'nin ses çıkarma eylemleri, HDP'nin İnfaz Yasası görüşmelerindeki Meclis direnişi ayırıcı eylemler oldu. ESP'nin büyük şirketlerin vergi borçlarının silinmesi üzerine Beşiktaş Vergi Dairesi önündeki eylemi, EHP'nin yardım kuyruğundaki emekçilere sefalet ücretini kabul etmeme çağrısı, Sol Parti Artvin temsilcisinin hükümetin IBAN açıklamasına karşı borç faturası yollaması, ESP Fındıklı Temsilcisinin "Bu koşullarda çay üreticileri ne yapacak?" diye soran açıklaması... Siyasi teşhir gücü yüksek, saflaştırıcı ve bu bakımdan ayırıcı eylemlerdir. Bu tarz eylemlerin çoğaltılması, bağımsız ve birleşik hattan yaygınlaştırılması gerekmektedir.

3. Sosyalist ve emekçi sol hareket bu döneme; solun dağımlığı, parçalı tablosu, kitlesel eylem ve mücadele biçimlerinin daralmaya başlaması, kitlelerden uzaklık gibi bir dizi tartışma ile girdi. Her bir siyasi çevre kendi cephesinden hem yeni bir siyaset ve örgüt tarzı yaratmanın hem de birleşik mücadele imkânlarının tartışmasını yürüttü. Bu dönemde de birleşik bir cephenin yaratılması tartışmaları sürüyor. Devrimci politikada da birleşik mücadele kanallarının yara-

tılması, döneme özgü biçimlerinin bulunması temel yanlardan biridir. Fakat bu tartışma sosyalist, emekçi sol hareketi kitlelerin inisiyatifini geliştirecek biçimler bulmak adına pasifizme götürmemesi gerektiği gibi, döneme özgü birleşik cephenin yaratılması adına beklemeci, ertelemececi bir pozisyona da itmemelidir. Dönem kitle arasında faaliyetin üreteceği kendine özgü platformlar, ortak cephele, ağlar yaratacağı gibi, daha temel ilkelerde ortaklaşan politik özneler bakımından da ayrıca birleşik mücadele kanalları açığa çıkaracaktır. Önemli olan politik mücadelenin ihtiyaçları düzleminde bu imkânları somutlamaktır. Durum şu anda sosyalistler ve emekçi soldan sayısız gündem etrafında “sokakta birlik” yapmayı; sokağı karantina ve mesafelenme koşullarında faşist rejime bırakmamayı bekliyor. Dönem; sistematik biçimde kitlelere gitme kanalları yaratarak, yaşam ile ölüm arasında ince çizgide duran milyonlarca işçinin, yoksulun talebini politikasız, sözsüz, eylemsiz bırakmamayı emrediyor. Geride kalan zamanın daha da geliştirilebilecek deneyimlerinden bahsedebiliyoruz artık. Politika-örgüt denkleminde dair veriler de açığa çıkıyor. Şimdi acil olan eylemde ve sokakta birliğe, kitle çalışmasına yönelmek.

Dönem içerisinde temel cepheleşme deneyimi öncü işçilerin, mücadeleci sendikacıların kurdukları **Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu** oldu. Bu Platform ücretli izin hakkını ve grev taktığını net biçimde siyasal mücadelenin eylemine dönüştürdü. Konfederasyonlar üzerinde de baskı yaratan bu hareket, sadece İstanbul değil, Anadolu’nun değişik yerlerinden sayısız sendikacıyla, işçiyle bağ kurdu. Platform Covid-19’a rağmen işçileri çalıştırmaya devam eden işyerleri, işçileri ücretsiz izne zorlayan işkolları, sanayi bölgeleri, hafta sonu çalışma izni alan işyerleri önünde eylemler, basın açıklamaları, kitle ajitasyonları yaparak işçiler arasında ücretli izin çalışmasına yöneldi. Bu pratiklerde Limter-İş, İnşaat-İş, Dev Yapı-İş gibi öncü işçiler ve sendikalar sürükleyici oldu. Bu eylem biçimi DİSK’e bağlı diğer sendikaların kendi işkollarındaki işyerleri önünde eylemler yapmalarına da öncülük etti. Aynı zamanda her gün saat 20.20’deki ışık söndürme eylemini haftanın bir gününde sokağa taşıyarak siyasi çevreler, topluluklarla yapılabilir bir eylem biçiminde buluşmayı pratik hale getirdi. İstanbul’da dayanışma ağlarının kararı olarak uygulanan 20.20 ses çıkarmaları “ücretli izin” talebi dışında evde kalmak için gereken “ücretsiz gıda” vb.

için somut eyleme dönüştü. Dayanışma ağlarının ücretli izin ve diğer taleplerle eylemli buluşması hareketin siyasal içerik kazanması bakımından önemli. Zira Umut-Sen tarafından yapılan “Ödemiyoruz” kampanyası da önemli bir siyasal çalışma olarak, bu ağlarda kitle hareketine dönüştürülmeyi gerektiriyor.

**İnfaaz düzenlemesinde
AKP'den beklemececi bir
tavra girerek bir süre
aktif tutum alamamak;
“Evde kal” kampanyası ile
politikada sık sık dirsek
temasına girdiği CHP'nin
“Evde tut” söyleminin bile
gerisine düşmek HDP'nin
iki politik hatası oldu.**

Birleşik Demokratik Cephede Durum

Pandemi döneminde devrimci politikanın yönünü, temel taktiğini belirlemek ne kadar temel bir konu ise, dönemin ihtiyaçlarına uygun ilişki ve örgütlenme ağının kurulması, çalışma tarzının geliştirilmesi ve var olan örgütlenme biçimlerini boşa düşürmeyecek yolların bulunması da

bir o kadar yaşamsal. Politik özneler bu duruma yanıt olacak ilişki ve çalışma tarzı somutluğu geliştirdikçe koşullara adapte olmaya ve hareket etmeye başladılar. Birleşik demokratik cephenin her iki kanadı bakımından tabloyu bu somut durumdan ele alarak değerlendirmekte fayda var. HDP ve HDK sürecin politik hattını kurmak ve buna göre konumlanmak yerine, yolladığı genelgelerle salgının sağlık bakımından risklerine işaret etti, alınması gereken tedbirlerle odaklandı. Bir aşamadan itibaren ise sağlık yönlü tedbirler ve kurallar, HDK'yi merkezi yapının işleyişini tümünden durdurmaya, HDP'yi de belli bir merkezi işleyiş haricinde tüm kurumsal yapı ve yerel örgütlerde uzaktan çalışma sistemine geçmeye götürdü. Kendi başına örgütsel varlığıyla birleşik bir odak olan bu yapıların yüz yüze temas ve var olan tarzın belli biçimlerde sürdürülmesine dönük bir iç sistem geliştirilmesinin birleşik cepheyi tasfiyeci bir durumla karşı karşıya bıraktığını söylemeliyiz.

Örgütsel durumda ağır bir sonuç yaratan bilinmezlik durumu politik mücadelede de birleşik demokratik cephe örgütlerini yönetti. HDK açısından yerel örgütlenmeler yaratmanın, taban inisiyatifini geliştir-

menin, Sağlık Meclisi ile semtlerde, evlerde sağlık taramalarına, korona ile ilgili sağlık eğitimlerine yönelmenin yığınla imkânı varken tam bir hareketsizlik hali oluştu. HDP bakımından ise gerek meclisten, gerekse örgütlenme ağı ile yerelden iktidarın pandemi politikalarına karşı durmanın, işçi sınıfı ve halkın taleplerinin savunucusu olarak pozisyon almanın, emekçi sol için birleşik çağrı ile yönsüzlüğe, dağınıklığa müdahale etmenin imkânları varken, duruma seyircilik pozisyonu oluştu. İnfaz düzenlemesinde AKP'den bekleme bir tavra gerek bir süre aktif tutum alamamak; “Evde kal” kampanyası ile politika da sık sık dirsek temasına girdiği CHP'nin “Evde tut” söyleminin bile gerisine düşmek HDP'nin iki politik hatası oldu. HDP durumuna; örgütsel mekanizmalarını yeniden sürece uygun düzeyde işleterek, “Kardeş Aile” kampanyası ile dayanışmanın kendine özgü biçimini geliştirerek, İnfaz Yasası görüşmelerinde olduğu gibi Meclis'te aktif bir tutum geliştirerek müdahalede bulunuyor. HDK ise örgütlü gü-

cü ile yerel ağlara giriyor, ağların toplumsal örgütlenmelere dönüşmesi ve siyasi hat kazanması bakımından inisiyatif almaya çalışıyor. Birleşik demokratik cephe örgütleri içinde buldukları yönsüzlüğü aşarak, kendilerinde verili olan güç ve imkân ile cephenin genişletilmesi ve saflaşmanın derinleştirilmesinin önünde yürümelidir.

Devrimci Sosyalistler Keşif Kolu Oluyor

Durum devrimci sosyalistler bakımından da benzer gelişti. Durumun nesnellliğini kavramak, politik-örgütsel düzlemde geçiş karar vermek ve yapmak, belirsizlik içinde yol arayışına yönelmek devrimci sosyalistlerin sürecin girişindeki gerilimleri oldu. Daha şimdiden dönemi anlama, döneme adapte olma, dönemin çalışma tarzını kurma deneyimlerinden bahsedebiliyoruz artık. Bu deneyimden hareketle diyebiliriz ki, gerek devrimci sosyalistler gerekse de sosyalist gençlik duruma kendini en hızlı adapte eden ve hareket imkânı kazanan kuvvet oldu. Belirsizlik perdelerini aralayacak azim, yeniyi de-

neyimleme cüreti, geçiş yapma cesareti sürecin girişinde edinildi.

Örgütlenme ve çalışma tarzının geliştirilmesi devrimci sosyalistler bakımından koronalı koşullara geçişin ilk aşaması olmuştur. Kolektif yönetim organlarının tümünde 3'eri dar komite işleyişine geçilmiş, illerdeki yerel komite işleyişinin bölgesel komiteler aracılığıyla merkezileşmelerine dayalı bir iç sistem kurulmuştur. Sosyalist gençler de herhangi bir örgütsel ve siyasal dağılmaya izin vermemek için, hızlı biçimde komün evleri kurup bu evleri birer komite biçiminde işletmeye, haftalık siyasi ve örgütsel rapor sistemi düzenine geçerek kendisini örgütledi. İç sistemini ve örgütlülüğünü korudu, komün evlerde kalamayanlarla da belirli bir ilişki sistemi belirledi. Devrimci sosyalistlerin ve sosyalist gençliğin oluşturduğu bu iç sistemleri düzenli toplanmak, yüz yüze görüşmek, kendine bağlı alt örgütlerden raporlar almak ve yerinde denetlemek biçiminde çalışması planlanmış ve dönem içinde de bu çalışma tarzı kazanılmıştır. Bu örgütsel düzenleme süreci örgütlülük bilincinin, paylaşımın, birlikte yaşa-

manın, yoldaşında tamamlanmanın, devrimci eğitimin, devrimci eylem ve öncü misyonun yaratılmasında fedakârlığın, risk ve sorumluluk alınmanın, kitlelerle, sokakla ilişkilenebilirliğin, planlı olmanın, denetim ve disiplinin, velhasıl devrimci olmanın yeni anlamlar kazandığı bir dönemdir. Ve öncünün verili koşullarda kendi yolunu açma tarihsel geleneğinde müstesna yerini almıştır.

Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP) politik eylemin, propaganda, ajitasyonun, bildirinin, afişin yeni anlamlara büründüğü bu dönemde "Şimdi nerden ilerleyeceğiz?" sorusu ile kendi yolunu açmış, ilk devrimci eylemini böyle yapmıştır. İşçi sınıfı ve ezilenlerin korona koşullarında en yakıcı sorun ve talepleri belirlenip, devrimci politika bunun üzerine inşa edilmiş; ücretli izin hakkı için sistematik olarak işçilere giden dönemsel politik hat oluşturulmuştur. Sokağa çıkma yasağına rağmen işçileri çalıştıran tersane önünde açıklama yapmak, Ümraniye'de, Haramidere'de COVID-19 testi pozitif çıktığı halde işçileri çalıştırmaya devam eden fabrika ve sanayi bölgesi önünde basın

açıklaması yapmak, işçi geçiş noktalarında kitle ajitasyonu örgütlemek biçiminde, kitlesi ve politik hedefi somut eylemlere yönelmiştir. Bu politik çalışma doğrudan işçiler arasında çalışmayı esas aldığı gibi salından aynı biçimde etkilenen kent yoksullarını, esnafları, işsizleri de kapsayacak biçimde geliştirilmiş, grev taktiği “yaşam grevi” olarak genel bir direniş çizgisine dönüştürülmüştür.

Bu dönem bakımından sosyalist gençliğin üniversite ve liselerin kapanması ile birlikte parti ile birlikte çalışmaya yönelmesi, ortak komiteler kurulması, dayanışma ağlarına dahiliyeti, bazı yerlerde ağların kuruluşunun öznesi olması da çalışmalara güç ve enerji katmıştır. Sosyalist gençler kitle çalışmasının değişik sahalarda partiye güç ve omuz vermenin yanı sıra değişik anlarda yaptıkları sokak pratikleriyle de gerek partiye gerekse de emekçi sola işaret fişegi ve sürükleyici özne oldular. Gençlik örgütleri içinde sıyrıldılar.

Devrimci sosyalistler yaşam grevini örgütlemek için sanayi siteleri, fabrika önleri, atölyeler, emekçi semtlerde “ücretli izin için, yaşam için grev” çağrısını yükseltiyor. Öte yandan buldukları her yerde dayanışma ağları kurarak, kurulmuş olanlara katılarak apartman, sokak, mahalle meclisleri oluşturmaya, dayanışmayı geliştirmeye, herkesin evinden, balkonundan dahil olacağı toplumsal tepki eylemleri oluşturu-

maya çalışıyor. Emekçi semtlerde dayanışma ağları ile sağlık, gıda, elektrik, su, doğalgaz hakkının ücretsiz sağlanması talebini yükseltiyor, yaşam grevini genişletiyor. Yaşam grevini bir halk örgütlenmesine dönüştürmeye çalışıyor. İşçileri sağlıksız ve güvensiz koşullarda çalıştıran Şok, Migros gibi marketler önünde teşhir çalışması yapıyor, halkı bu marketleri boykot etmeye, market çalışanları ile dayanışmaya çağırıyor. Merkezi geçiş noktalarına, emekçi semtlere, otoyollardaki üst geçitlere pankartlar asarak, ozalitler yaparak, yazılama, parti postası gibi araç ve yöntemleri kullanarak kitlelere sesleniyor; semt pazarlarında, caddelerde, işyeri ve devlet kuruluşları önlerinde kitle ajitasyonunu yükseltiyor. Kadın hareketi ile haftanın bir günü sokaklarda ses çıkarırken, Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu’nun ses çıkarma çağrısını emekçi semtlere taşıyor, oralarda öncü örgütleyicisi oluyor.

Her eylem devrimci sosyalistler bakımından politikada yol arayışının itilim kaynağı olurken, emekçi sol hareket için de keşif kolu rolü oynuyor. Yapıcılar eyledikçe ve kendi eyleminden öğrendikçe ayaklarını daha güçlü biçimde basarak ilerliyor. Zor zamanların devrimciliği politik öncülük misyonunun kazanılması gayesi ile birleşerek, kendi döneminin özgün birikimini yaratmaya başlıyor. Dönem şimdi devrimci sosyalistlerden daha fazla cesaret ve yaratıcı eylem bekliyor.

Sağlık sorununda kapitalizm ve sosyalizm

İbrahim Okçuoğlu

Kapitalizmde genel anlamda insan sağlığı sorunu yoktur. İnsan sağlığı, sermayenin işine geldiği kadarıyla, çıkarına uygun düştüğü kadarıyla önemlidir. Sosyalizmde bunun tam tersi söz konusudur. Kapitalizmde işçi ve emekçilerin sağlık imkânlarına ulaşmaları oldukça sınırlıdır; sigortalı olanların yanı sıra, sigortasız olanlar da vardır. Kapitalizmde paran kadar sağlık satın alabilirsiniz. Sosyalizmde insanların sağlık imkânlarına ulaşmalarının önünde hiçbir engel yoktur; sosyalizmde sağlık sistemi, halkın sağlığı için vardır.

Kapitalizmde Sağlık Sistemi

Sağlık sisteminin yapılması mülkiyetin sınıfsal karakterinden ayrı ele alınacak bir konu değildir. Kapitalizm, temel üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerine kurulmuş bir üretim biçimidir. Üretim araçları hangi sınıfın mülkiyetindeyse toplumun altyapısı (ekonomisi) onun elindedir ve dolayısıyla toplumun üst yapısı da (örneğin devlet, hukuk, eğitim, sağlık) o altyapının çıkarlarına göre örgütlenmiştir. Kapitalizmde altyapı ve üst yapı arasındaki ilişkiler, dönem dönem, sınıf mücadelesinin etkisiyle farklı biçimler alabilir, çelişkili bir görünüm arz edebilir. Ancak, bundan kapitalizmde reformlarla kalıcı sonuçlar alınabilir sonucu çıkartılmamalıdır; kapitalizmde değişim, reform, demokrasi, burjuva sınıfın çıkarlarına ters düşemez, sermayenin sömürsünü engelleyici olamaz. Değişimin bir sınırı vardır.

Bu sınırın nasıl çekiliyor olduğu sınıf mücadelesinin şiddetiyle doğrudan ilgilidir. Bu nedenle nasıl ki, kapitalizmde demokrasi, burjuva demokrasisinin ötesine geçemezse, sağlık, eğitim vb. alanlardaki iyileştirme anlamında değişim de, reform da sermayenin çıkarlarına ters düşecek boyutlarda olamaz.

Burjuvazi düzenini kendi sınıfının çıkarlarına göre örgütlemiştir. Burjuva düzende üst yapı kurumları ya doğrudan burjuva sınıfa ya da işçi sınıfı ve emekçilerin baskı altında tutulmasına hizmet eder. Bu bağlamda örneğin gerek eğitim sisteminin gerekse de sağlık sisteminin örgütlenmesinde göz önünde tutulan, burjuva sınıfın, düzenin geleceğidir. Halkın eğitim olanaklarından yararlanması, sağlıklı olması, burjuvazinin umurunda olmamıştır. Ancak, işçi sınıfı ve emekçi yığınlar, dönem dönem yoğunlaşan, kiteselleşen, sertleşen

mücadeleler sonucunda kendi lehlerine olan birtakım haklar, düzenlemeler elde edebilmişlerdir. Sınıf mücadelesi sonucunda burjuvazi, işçi sınıfı ve emekçileri doğrudan ilgilendiren emeklilik hakkı, sağlık hakkı, dinlenme hakkı, eğitim hakkı gibi alanlarda reformlar yapmak, yasal düzenlemelere uymak zorunda bırakılmıştır. Sınıf mücadelesiyle burjuvazinin birtakım reformlara zorlanması aslında, en genel anlamıyla şunu gösterir: Kapitalizmde burjuvaziye, artı değer üretimine ve sermayenin çoğaltılmasına hizmet etmeyen üst yapı kurumları, örgütlenmeleri, bu arada eğitim, sağlık vb. sektörleri düşünülemez. Bunun neden böyle olduğunu biraz açalım.

Kapitalizmde işçi sınıfı, işgücünü satmak zorundadır. Aslında bu düzendeki tek özgürlüğü de budur; işgücünü satmak veya satmamak özgürlüğü. Kapitalist tarafından satın alınan işgücü, artı değer üreten veya sermayeyi çoğaltmaya hizmet eden işgücüdür. Üretilen toplam değer bir kısmı, kapitalistin el koyduğu değerdir, yani artı değer. Geriye kalan kısmı, işçiye ücret olarak verilen kısmı ise işçinin zorunlu ihtiyaçlarını (gıda maddeleri, konut, eğitim, sağlık vb.) karşılamaya ancak yetecek kadardır.

Artı değer ancak ve ancak üretim araçlarının özel mülkiyette olması koşullarında üretilir. Artı değer

üretimi veya kar, daha fazla kar, kapitalist üretimin amacıdır. Bu nedenle kapitalist işçiye iş harcamasının karşılığını değil, satın aldığı veya kiraladığı işgücünün (günlük, saatlik vb.) karşılığını öder. Harcanmış işin (emeğin) karşılığını vermiş olsa, elde edilen ürünü vermesi gerekir. Bu durumda kapitalistin kar elde etmesi söz konusu olamaz. İkinci durumda, satın aldığı işgücü karşılığında ödeme yapması durumunda elde edilen artı değer bir kısmını işçiye vermiş olur. Üretimde işgücü, ücret, kapitalist için bir hammadde masrafı gibi masraftır, fiyata eklenmesi gereken bir maliyettir. Bu maliyet ne kadar düşük olursa karı da o kadar fazla olur. Bu maliyet hesaplaması kendini sağlık alanındaki uygulamalarda çok açık bir biçimde gösterir.

Kapitalizmde işçi sınıfı, işgücünü satmak zorundadır. Aslında bu düzendeki tek özgürlüğü de budur; işgücünü satmak veya satmamak özgürlüğü.

Şunu da belirtmeden geçmeyelim: Her işgücü harcamasının sonucunda artı değer üretilmez. Burada üretken iş (işgücü harcaması) ile üretken olmayan iş (işgücü harcaması) arasında önemli bir farkın olduğunu belirtmeliyiz. Konumuz açısından bu fark oldukça belirleyicidir.

“Bizim üretken iş kavramımızda bir daralma oluyor. Kapitalist üretim, yalnızca meta üretimi değil, esas olarak artı değer üretimidir. İşçi, kendisi için değil, sermaye için üretir; Bu nedenle, artık yalnızca üretmesi yetmez. Artı değer üretmek de zorundadır. Sadece, kapitalist için

artı değer üreten veya sermayenin kendisini değerlendirmesi (çoğaltması, çn) için çalışan işçi üretkendir.”¹

Bu durumda, doğrudan artı değer üreten ve sermayenin çoğaltmasına katkıda bulunan iş (işgücü harcaması) üretkendir.

Üretken olmayan iş (işgücü harcaması) olmaksızın ekonomik ve toplumsal yaşam sürdürülemez. Devlet, kültür, eğitim, sağlık vb. alanlardaki faaliyetler üretken olmayan faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin finansmanı ancak artı değer bir kısmıyla ve ücretlilerden alınan vergilerle karşılanabilir (Basitleştirmek için bu iki kalemi belirtiyorum).

Üretken olmayan işler için harcamanın kaynağı, kapitalist toplumda ne türden üretken olmayan alanlarda ne kadar harcama yapılacağını belirliyor. Kapitalist toplumda üretken ve üretken olmayan iş (işgücü harcaması) birbirine bağlıdır, birbirini etkiler. Kapitalizm ancak artı değer üretimi olursa var olabilir. Bu nedenle üretken olmayan iş (işgücü harcaması) kapitalizmde her zaman üretken işe (işgücü harcamasına) bağımlıdır. Üretken işin (artı değer üretiminin ve sermayeyi çoğaltmanın) çıkarları neyi gerektiriyorsa üretken olmayan alanlardaki faaliyetler de ona göre biçimlenir, gelişir. Bunun nasıl bir bağımlılık olduğunu, “Kapitalizmde ne mümkündür, ne mümkün olmaz?” sorularında arayabiliriz.

Örneğin kapitalizmde sağlık sisteminin insanların sağlığı için bir sistem olmasını talep etmek veya bunun için mücadele etmek, kapitalizmi yıkmakla eş anlamlıdır; kapitalizmde sağlık sisteminde reformların ya-

pılması için burjuvaziye zorlayabilirsiniz ve bazı sonuçlar, iyileştirmeler elde edebilirsiniz. II. Dünya Savaşı sonrasında SSCB nezdinde sosyalizmin dünya çapında zaferi, kapitalist dünyadan işçi sınıfı ve emekçilerin sosyalizme sempatiyle bakmaları dünya burjuvazisini birçok alanda harekete geçirmiştir. Emperyalist ve gelişmiş kapitalist ülkelerde uygulamaya konan Keynesçi kapitalizm nihayetinde mücadele eden işçi sınıfı ve emekçiler lehine birtakım reformlar yapmak, çokça sözü edilen “sosyal devlet” uygulamasına geçmek zorunda kalmıştır. Bu birtakım uygulamalardan birisi de sağlık alanında atılan adımlar olmuştur. O dönem sağlık sorunu ”devlet baba”nın bir işi, “sosyal devlet” olmanın bir kıstası olarak görülmüştür.

Üretim araçlarının özel mülkiyette olması, üretimin amacının artı değer, kar olması, üretken olmayan alanlarda kapitalizmin sınırlarını ortaya koymaktadır: Kapitalizm, üretken iş harcaması; azami artı değer üretimi, azami kar için olanaklarını en iyi, optimal olarak kullanır; ancak üretken olmayan alanlardaki harcamalar için imkanlarını optimal kullanmaz,

¹ K. Marks, *Kapital I*, METE; C. 23, s. 532].

kullanamaz. Bu nedenle burjuvazi, kapitalist sistem, örneğin, eğitim alanında, sağlık alanında toplumun gereksinimlerini optimal, en iyi bir şekilde sağlayamaz; bunu garanti edemez. Kapitalizm, sadece ve sadece kar ilkesine göre hareket edebildiği için bunu yapamaz. Örneklersek: Her işletmenin, bunların arasında bir ilaç tekelinin amacı azami kar; diğer tekeller gibi ilaç tekeli de azami kar için üretir. Ama insanları kısa zamanda iyileştiren veya insanları gerçekten yeniden sağlığına kavuşturan ilaçlar üretirse, azami kar amacına ulaşamaz. Bu nedenle uzun

Kapitalizm, insanı sağlık bakımından iyileştirmeyi değil, tedavi görsün, bu tedaviden dolayı o alandaki sermaye çoğalsın, tıbbi araçlar üreten tekellerin karı artsın diye uzun dönem hasta kalmasını amaçlar.

süren tedavi, bağımlılık yaratan ilaçlar üretilir ve satılır. Kapitalizm, insanı sağlık bakımından iyileştirmeyi değil, tedavi görsün, bu tedaviden dolayı o alandaki sermaye çoğalsın, tıbbi araçlar üreten tekellerin karı artsın diye uzun dönem hasta kalmasını amaçlar.

Kapitalizmde devlet, ilaç tekelleriyle, ilaç tekelleri üniversitelerle, sağlık sisteminde; hastanelerde kullanılan her türden alet vb. üreten tekeller, işletmeler hastane yönetimiyle, hükümetle sıkı ilişki içindedir. Kapitalizmde sağlık sistemi, politikası sermayenin genel çıkarlarına, burjuva politikaya entegre olmuştur.

Neoliberalizm öncesinde, diyelim ki, II. Dünya Savaşı sonrasında geçen yüzyılın sonlarına doğru devletin ekonomi ve toplumsal yapıdaki ağırlığının olduğu dönemde; özelleştirmenin henüz sağlık alanında tam yaygınlaşmadığı dönemde de devlet-ilaç tekelleri veya sermaye-sağlık sistemi arasındaki ilişki sermayenin çıkarlarına öncelik veren ilişkilerdi. Bugün, sağlık alanını da özelleştirildiği koşullarda; sağlığın açıktan alınıp-satıldığı koşullarda sağlık sistemindeki sınıfsallık, insanlara paran kadar sağlık ilkesini uyguluyor.

Özelleştirmeyle birlikte sağlık sektörü de üretken iş alanına dönüşmüştür. Örneğin hastaneler, bu alana yatırım yapan kapitalistlerin sermayelerinin çoğaltıldığı alanlara dönüşmüşlerdir.

Burjuvazi, işçi sınıfı ve emekçi yığınları, gerek gördüğü kadarıyla sağlıklı olmasını amaçlar; ölmeyecek, işe gidebilecek ve üretecek kadar sağlıklı olması burjuvazi için yeterlidir. İşçinin, emekçinin, gerçekten sağlığına kavuşması, burjuvazinin kar amacıyla çelişkilidir. Tam sağlık sistemi, elde edilen artı değer giderek artan kısmının bu alana yatırılması demektir. Kapitalizmde bu olmaz; hasta işçi ölebilir, sokakta iş arayan sayısız işçi vardır. Mantık budur.

Sınıf mücadelesi sonucunda burjuvaziye sağlık alanında da atırılan reformist adımlar, iyileştirmeler; II. Dünya Savaşı'ndan sonra sosyalizmin dünya çapında yükselen prestijinin baskısıyla kapitalist dünyada sağlık alanında elde edilen kazanımlar; bir bütün olarak Keynesçi kapitalizmin hanesine yazılan bu reformlar, neoliberal kapitalizmle birlikte tersine dönmüştür; bu reformlar, özelleştirmelerle ortadan kaldırılmıştır.

Bütün dünyada burjuvazi, bir virüsle baş edemediğini, acizleştiğini göstermiştir. Ülkeden ülkeye ne kadar değişik olursa olsun sağlık sistemleri dünya çapından çökmüştür. Bu, burjuvazinin eseridir. İnsan sağlığına ne kadar önem verdiğinin göstergesidir. Şu virüs salgını sağlık alanında da özelleştirmenin hangi boyutlara vardığını göstermektedir. Bir İtalya'nın, Fransa'nın, İspanya'nın, Almanya'nın; bir bütün olarak AB'nin, İngiltere'nin, ABD'nin on binlerce insanın ölümünü göze almışlık halleri, daha nice on binlerin de ölebileceğini hesaba katıyor olmaları, sağlık konusunda yapabilecekleri bir şeylerin olmadığı anlamına asla gelmez. Sermaye ve maddi, teknik imkânlar bu ülkelerde var. Ancak sağlık sisteminde özelleştirme, kar, daha fazla kar ilkesine göre sağlık sisteminin yeniden yapılandırılması bu ülkelerin bir kısmında sistemin çökmesini beraberinde getirmiştir. Sağlık alanında rasyonelleştirme adına kapatılan hastaneler, işten atılan doktorlar, sağlık emekçileri, artan hastane masrafları; bütün bunlar özelleştirmenin birer sonucudur.

Burjuvazi, salgınla mücadele adı altında öncelikle ekonomiyi kurtarmak için attığı adımlarla neyin peşinde olduğunu göstermiştir; burjuvazi açısından önemli olan, on binlerin, yüz binlerin, milyonların ölmesi de-

ğildir; burjuvazi açısından önemli olan ekonominin ayakta kalmasıdır, az hasarla kurtulmasıdır. Bu nedenle trilyon dolarla ifade edilen miktarlar ortalığa saçılmaktadır.

Burjuvazi, salgınla mücadele adı altında ilaç ve aşı bulma yarışına girmiştir. Bu yarış/rekabeti kazanan bu alanda tekel kurmuş olacaktır.

Sosyalizmde Sağlık Sistemi

Sosyalizmde sağlık sistemi tamamen farklıdır. Sosyalizmde sağlık sistemi toplumsal mülkiyet üzerinde yükselir. Sosyalizmde sağlık sistemi bütün toplumun sağlığı için vardır. Bunun böyle olduğunu SSCB (Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği) pratiğinde görüyoruz. SSCB, bütün toplum için her bakımdan tam tıbbi bakımın erişilebilir ve mevcut olduğu, ücretsiz tıbbi bakım ilkesinin tam olarak uygulandığı tek ülkedir.

Sovyet Anayasası, SSCB'nin her vatandaşına hastalık ve sakatlık durumunda olduğu kadar yaşlılıkta da ücretsiz tıbbi yardım ve malzeme bakımı hakkı vermektedir. Bu hak, Sovyet Anayasası'nın (1936 Anayasası) 120. maddesinde şöyle tanımlanır:

“SSCB yurttaşları, yaşlılık, hastalık ve sakatlık durumlarında maddi bakım görme hakkına sahiptirler. Bu hak, işçi ve ücretli memurların sosyal güvenliğinin, devlet hesabına, giderek daha fazla gelişmesi, emekçilere parasız sağlık hizmeti sunulması, emekçilerin hizmetine sunulmuş kapsamlı bir tedavi merkezleri ağıyla güvence altına alınmıştır.”

Sosyalizmde sağlık sistemi, toplam sosyalist inşanın entegre bir bileşenidir. SSCB'de bu sistem bugünden

yarına gelişmemiştir. Ama daha başından beri Sovyet iktidarının, proletarya diktatörlüğünün temel görevlerinden birisi olmuştur. 1919'da VIII. Kongre'de kabul edilen Sovyetler Birliği Komünist Partisi programında bu konuya da yer verilmiştir.

"Sovyetler Birliği Komünist Partisi, halk sağlığının korunması alanındaki çalışmalarının temelini her şeyden önce hastalıkların gelişmesini önlemek amacıyla kapsamlı hijyen ve sıhhi önlemlerin uygulanması olarak görmektedir... Buna göre SBKP, acil görevler olarak şunları görür:

"1) Çalışanların yararına kapsamlı sıhhi önlemlerin kararlı bir şekilde uygulanması; a) yerlerin rehabilitasyonu (toprağın, suyun ve havanın hijyenik olarak izlenmesi); b) Bilimsel ve hijyenik ilkelere uygun olarak halk beslenmesinin sağlanması; c) bulaşıcı hastalıkların gelişmesine ve yayılmasına karşı önleyici tedbirlerin uygulanması; d) sağlık mevzuatının oluşturulması.

2)Yaygın hastalıklarla mücadele (tüberküloz, zührevi hastalıklar, alkolizm, vb.).

3) Genel olarak erişilebilir, özgür ve kaliteli bir tedavi ve ilaç tedariki sağlamak."

Sovyet sağlık sisteminin faaliyeti, hastaları tedavi etmekle sınırlı değildir, aynı zamanda halkın sağlık durumunun ve fiziksel kapasitesinin genel gelişimine, ölüm oranının düşürülmesine, bazı hastalıkların, özellikle de bulaşıcı hastalıkların yok edilmesine kadar uzanır.

Sovyet sağlık sisteminin başarısı, tıp biliminin gelişimi ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Sosyalist inşaa yıllarında, bu alanda faal olan bilimsel araştırma kurumlarının sayısı sürekli artmıştır. Aynı şekilde sağlık sisteminin bütün bileşenlerinde kurum, doktor, hemşire, tıp teknolojisi vb. devasa nitel ve nicel gelişmeler olmuştur. Birkaç örnek verelim:

SSCB'de sağlık sistemi bütçesi genel bütçenin bir bileşeni olarak yapılandırılmıştır. Bu bütçenin kapsamı da genel halk gelirinin artışına paralel olarak sürekli artmıştır. Sağlık sistemi bütçesi, Birlik Bakanlığının (SSCB Sağlık Bakanlığı), Cumhu-

SSCB'de Doktor ve Hastane Yataklarının Sayısı - Yılın sonu itibariyle

	1913	1917	1928	1940	1956	1957 (Tahmin)	
	Şimdiki sınırlar içinde	17 Eylül 1939'a kadarki sınırlar içinde					
Diş doktorları hariç doktorların sayısı - 1000*	23,1	19,8	14,5	63,2	140,8	329,4	346
10 000 kişi başına düşen doktor sayısı	1	1	1	4	7	16	17
	207,3	175,7	149,3	246,5	790,9	1360,8	1432
	13	13	10	16	41	67	70

* Askeri doktorlar hariç.

riyetler bakanlıklarının (SSCB'yi oluşturan Cumhuriyetlerin sağlık bakanlıkları) ve yerel sağlık dairelerinin imkânlarından oluşmaktaydı.

Bu bütçenin yıllara göre artışı şöyleydi:²

1928: 660,8 milyon ruble

1933: 2 540,0 milyon ruble

1937: 8 648,0 milyon ruble

1938: 9 433,0 milyon ruble

1941: 11 960,0 milyon ruble

Sadece 1928-1941 arasında bütçe 18 misli artmıştır.

Doktor ve yatak sayısında da önemli artış olmuştur:

“Sovyet iktidarı döneminde halkın tıbbi bakımı oldukça iyileştirilebilmiştir. Çarlık Rusyası’nda 10.000 kişiye bir doktor düşerken, şimdi SSCB’de her 10.000 kişi başına 17 doktor düşmektedir. 1913’de her 10.000 kişi başına 13 yatak düşerken, şimdi 70 yatak düşmektedir. Orta Asya ve Kazakistan’da halkın tıbbi bakımı oldukça güçlü bir ilerleme göstermiştir. Bugün bu bölgelerde,

SSCB’de Sanatoryumlar ve Dinlenme Evleri					
	1913	1939*	1945	1950	1956
Tam gün kalınan sanatoryumların sayısı (yetişkinler ve çocuklar için) - 1000	60	1828	1107	2070	2102
Buralarda yer sayısı – 1000	Yaklaşık 3	239	119	255	289
Sanatoryumların toplam sayısında çocuk sağlık yerlerinin payı	14	972	724	1027	1063
Buralarda yer sayısı – 1000	Yaklaşık 0,3	97	62	95	106
Yetişkinler için gece sanatoryumlarının ve çocuklar için gündüz sanatoryumlarının sayısı	Yok	328	496	679	857
Buralarda yer sayısı – 1000	Yok	15	18	23	31
Dinlenme yerlerinin sayısı (Günlük dinlenme yerleri hariç)	Yok	1270	516	891	900
Buralarda yer sayısı – 1000	Yok	195	46	128	159
* Şimdiki sınırlar içinde.					

² “Grosse Sowjetische Enzyklopädie” - “Büyük Sovyet Ansiklopedisi”, C. I, s. 1219, 1952, Berlin.

SSCB'de Doktorların Sayısı – Çeşitli Kapitalist Ülkelerle Karşılaştırma (Askeri doktorlar hariç)			
	Yıl	Toplam Doktor (Diş doktorları hariç) – 1000	Her 10 000 kişi başına doktor sayısı
SSCB	1951	258,6	13,9
	1954	299,0	15,3
	1955	310,2	15,6
	1957	346,0	16,9
ABD	1954	206,0	12,7
İngiltere	1951	44,3	8,8
Fransa	1954	30,6	9,0
İtalya	1951	57,6	12,3
Japonya	1954	89,9	10,1
Almanya Federal Cumhuriyeti (Batı Berlin hariç)	1955	67,6	13,5

1913 Çarlık Rusyası'ndan olandan daha fazla doktor vardır.

Ücretsiz tıbbi yardımın dışında SSCB'de işçilere ve ücretli memurlara, çalışma yeteneğinin yeniden tam kazanılmasına kadar, çalışmadığı dönem boyunca yardım verilmektedir. Bu yardım ücretin yüzde 90'ı kadar tutmaktadır. İş kazasından veya mesleki hastalıktan dolayı geçici çalışmama durumunda yardım ücretin yüzde yüzüne varır.”³

SSCB'de çok sayıda sanatoryum, dinlenme yeri ve kaplıcalar emekçilerin hizmetindedir.

“1956 yılında yaklaşık 3 milyon işçi ve ücretli memur, ücretsiz veya da toplam masrafların sadece yüzde 30'una denk düşen özel indirimli fiyatlar üzerinden sosyal sigorta hesabına sanatoryumlarda ve dinlenme evlerinde kalma belgeleri al-

mışlardır. Ayrıca on binlerce işçi ve ücretli memur, devlet hesabına ücretsiz kalış belgeleri veya da işletme fonları hesabına, işletme çalışanları bakımına ayrılan sosyal ve başkaca harcamalar için tahsislerden veya başkaca kaynaklardan indirimli kalış belgeleri almışlardır.

1956 yılında 5 milyondan daha fazla emekçi, sanatoryumlarda ve dinlenme evlerinde (günlük dinlenme yerleri hesaba katılmamıştır) tedavi edilmek ve dinlenmek için kalmışlardır.

1956 yılında yaklaşık 6 milyon çocuk ve genç, tatil kamplarında, çocuk sanatoryumlarında gezi ve turist merkezlerinde kalmışlar veya yazın kırdaki anaokullarına, kreşlere ve çocuk yurtlarına yerleştirilmişlerdir.”⁴

³ “40 Jahre Sowjetmacht in Zahlen” - “Rakamlarla Sovyet İktidarının 40 Yılı”, s. 381, Berlin 1958.

⁴ “40 Jahre Sowjetmacht in Zahlen” - “Rakamlarla Sovyet İktidarının 40 Yılı”, s. 387, Berlin 1958.

SSCB’de halkın hizmetinde olan doktor sayısı, kapitalist ülkelerden daha fazladır.

Yukarıdaki veriler Sovyet iktidarının 40 yılında kişi başına düşen doktor sayısı bakımından emperyalist ülkeleri geride bıraktığını açık bir biçimde göstermektedir.

Diş doktoru hariç doktor sayısı SB’de 1917’de 14,5 binden 1928’de 63,2 bine; 1940’da 140,8 bine; 1951’de yaklaşık 259 binden 1954’de 299 bine ve 1956’da da 329,4 bine çıkmıştır. Diş doktoru hariç doktor sayısı ABD’de 1954’de 206 bin; İngiltere’de 1951’de 44 bin; Fransa’da 1954’de yaklaşık 39 bin; İtalya’da 1951’de yaklaşık 58 bin; Japonya’da 1954’de yaklaşık 90 bin

ve Almanya’da da (Batı Berlin hariç) yaklaşık 68 bindi.⁵

“Ayrıca, kolhozların inisiyatifi ve olanaklarıyla beşinci Beş Yıllık Plan döneminde (1951-1955) 39.000 oturma yeri olan anaokulu ve 168.500 yeri olan kreş ve 1956 yılında da 12.600 yeri olan anaokulu ve 73.200 yeni olan kreş inşa edilmiş ve işletmeye açılmıştır.”⁶

Bu veriler iki olguya işaret etmektedir: Sosyalizm sağlık demektir ve toplumsal yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi sağlık alanında da sosyalizm kapitalizmden üstündür.

SSCB anayasası, işçilerden ve emekçilerden oluşan bütün halka kapitalizmde hayal edilemez, verilmesi mümkün olmayan haklar veriyor ve

Ana Okullarının, Kreşlerin, Hastaneleri ve Polikliniklerin İşletmeye Açılması			
	Devlet bina yapımı		
	Anaokulları (1000 yer)	Kreşler (1000 yer)	Hastaneler ve poliklinikler (1000 yatak)
1918-1928	8,5	14,2	5,7
Birinci Beş Yıllık Plan (1928-1932)	14,5	23,7	10,7
İkinci Beş Yıllık Plan (1932-1937)	69,8	113,7	19,9
Üçüncü Beş Yıllık Planın 3 yılı (1938-1940)	98,4	138,3	28,7
Savaş yılları (1941- 1945)	34,5	22,3	23,5
Dördüncü Beş Yıllık Plan (1946-1950)	65,4	36,4	63,5
Beşinci Beş Yıllık Plan (1951-1955)	274,9	141,6	77,3
Altıncı Beş Yıllık Planın ilk yılı (1956)	86,7	36,6	19,8

⁵ Agk., s. 382.

⁶ Agk., s. 382.

bu hakların gerçekleştirilmesini, yani hak edenler tarafından kullanılmasını garantiliyor. Bu haklardan birisi de sağlık hakkıdır. Burada sadece sağlık hakkını değil, başka hakları da dikkate alarak bir karşılaştırma yapalım.

Anayasanın I. bölümünün (Toplumsal Düzen) 4. maddesinde şöyle deniyor: “SSCB’nin ekonomik temelini sosyalist ekonomi sistemi ve üretim araçlarının ve aletlerinin sosyalist mülkiyeti oluşturur. Bu ekonomik temel, kapitalist ekonomi sisteminin tasfiyesi, üretim araçları ve aletlerinde özel mülkiyetin kaldırılması, insanın insan tarafından sömürsününün yok edilmesiyle sağlanmıştır.”

SSCB’de söz konusu temel hakların gerçekleştirilebilir olduğu anayasanın yukarıdaki maddesinde açıklanıyor. SSCB sosyalist bir ülkedir. Sosyalizmde üretim araçları toplumun mülkiyetindedir. SSCB’de müttefikleriyle birlikte işçi sınıfının iktidarı, proletarya diktatörlüğü kurulmuştu. Bu sınıf ve müttefikleri bu temel hakları kendine veriyor ve uyguluyordu.

Neydi bu temel haklar?

Anayasanın X. bölümünde yurttaşların temel hakları ve görevleri ele alınıyor:

Madde 118: “Çalışma hakkını sadece ilan etmez. Bilakis, Sovyet toplumunda krizlerin olmadığı gerçeğinin, işsizliğin yok edildiği gerçeğinin yasal teyidiyle teminat altına alır” ve 1947 Anayasası’nda da “SSCB vatandaşları, çalışma hakkına; yani işin nicel ve nitel durumuna göre ücretlendirmedeki güvence altına alınmış çalışma hakkına sahiptir.”

“Çalışma hakkı” ancak sosyalizmde; üretim araçlarının toplumsal

mülkiyette olduğu ve üretimin toplumun refahı için yapıldığı koşullarda gerçekleşir. Nitekim Sovyetler Birliği Anayasası’nda (1936 Anayasası) bu hak kapsamlı olarak yer alır ve uygulanır. Orada şöyle deniyordu:

Madde 119: “SSCB yurttaşları dinlenme hakkına sahiptirler. Dinlenme hakkı, işçi ve ücretli memurlar için sekiz saatlik işgününün saptanması, çalışma koşulları zor olan bir dizi meslek için işgünü süresinin 7 ve 6 saate indirilmesi ve çalışma koşulları daha da ağır olan bazı işletme bölümlerinde ise, bu sürenin 4 saate düşürülmesi, işçi ve görevliler için her yıl paralı izin verilmesi ve emekçilerin hizmetine sunulmuş sanatoryum, dinlenme yurtları ve kulüplerden oluşan kapsamlı bir ağıla güvence altına alınmıştır.”

Madde 120: “SSCB yurttaşları, yaşlılık, hastalık ve sakatlık durumlarında maddi bakım görme hakkına sahiptirler. Bu hak, işçi ve ücretli memurların sosyal güvenliğinin, devlet hesabına, giderek daha fazla gelişmesi, emekçilere parasız sağlık hizmeti sunulması, emekçilerin hizmetine sunulmuş kapsamlı bir tedavi merkezleri ağıyla güvence altına alınmıştır.”

Madde 121: “SSCB yurttaşları eğitim hakkına sahiptirler. Bu hak, genel temel eğitim zorunluluğu, parasız yedi yıllık eğitim iyi notlara sahip yüksek okul öğrencileri için devlet çiftliklerinde, Makine ve Traktör İstasyonları’nda emekçilerin parasız üretim, teknik ve tarımsal eğitiminin örgütlenmesiyle güvence altına alınmıştır.”

Madde 122: “SSCB’de, ekonomik, devletsel, kültürel, toplumsal ve politik yaşamın bütün alanlarında kadın erkek eşit haklara sahiptir. Bu hakların gerçekleştirilme olanağı, çalışma, emeğinin karşılığını alma, dinlenme, sosyal güvenlik ve eğitim hakkı konusunda erkek eşit kılınmasıyla güvence altına alınmıştır. Kadının yükü ana ve çocuğun devlet koruması altında olması, çok çocuklu ve yalnız annelere devlet yardımı sağlanması, paralı hamilelik izni verilmesi, geniş bir doğumevleri, çocuk bahçeleri ve kreşleri ağının kurulmasıyla hafiflemiştir.”⁷

İki hakkı (çalışma ve sağlık)

biraz açalım:

Kapitalizmde “çalışma hakkı” temel insan hakkı olarak sunulmaktadır. Kimler bu talebe sahip çıkıyor, gerçekleşmesi için mücadele ediyor veya etmiş diye soracak olursanız karşınıza küçük burjuva çevreler ve sosyal demokratlar; sosyal demokrasinin etkisi altında olan sendikalar çıkar. Görünüşte tamamen doğru bir talep. Hele kitlesel kronikleşmiş işsizliğin yaygın olduğu günümüzde işsizlik bağlamında bu talepten daha doğru başka talep de pek olmaz diye düşünüyor olabiliriz. Sosyal demokrat ve revizyonist anlayış,

bu talebi, milyonlarca insanın var oluşunun teminatı olarak görüyor; öyle ki, bu hak, diğer bütün temel hakların gerçekleşmesi için ön koşul sayılıyor. Gerçekten de insanca bir yaşam için çalışmak her insanın hakkı olmalıdır. Burası doğrudur. Engels’in dediği gibi insanı insan yapan; hayvanlar aleminden ayrılmanızı sağlayan iş/çalışmak değil miydi? Öyle ki, çalışmak insanın gelişmesi için temel öneme sahip olduğu için “çalışma hakkı” BM-İnsan Hakları Bildirgesi’ne de alınmıştı. Bu bildirgenin 23. maddesinde şöyle denir: “Her insan çalışma, meslek seçimi özgürlüğü, uygun ve tatmin edici çalışma koşulları ve işsizliğe karşı korunma hakkına sahip olmalıdır.”

Burada temel soru veya sorun şu: Anayasal olarak kabul edilmiş dahi olsa kapitalizmde çalışma hakkı gerçekleştirilebilir mi? Bu mümkün müdür? Burjuva toplum, sınıflı bir toplumdur. Bu nedenle hakim hukuk, hakim toplumsal ilişkileri ifade eder; hakim hukuk, hakim sınıf olan burjuvazinin hukukudur, bu hukuk da üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanır; bu mülkiyeti korumak için vardır. Bu durumda, işsizliğe neden olan koşullar hukuk aracılığıyla ortadan kaldırılamaz. Bu, burjuvaziye “kendini ortadan kaldır” demek anlamına gelir. Bu nedenle, sömürü hakkı üzerine kurulmuş toplumsal bir düzende; kapitalizmde çalışma hakkını teminat altına almak imkânsızdır; hem sömürü hakkı hem de çalışma hakkı aynı zamanda bir arada gerçekleşemez; bunlar birbirlerini dışlar. Burjuva toplumda ön plana çıkartılan, çalışma hakkı değil, iş gücünün sömürüsüdür; çünkü iş gücü

⁷ Stalin; C.10, s. 106-132.

sömürüsü, kapitalizmin temel çelişkisi (üretim toplumsal karakteri ile ona özel el koyuş arasındaki çelişki), çalışmayı veya çalışma hakkını insan yaşamının birincil temel koşulu olarak teminat altına almayı imkânsız kılmaktadır. Üretim araçlarının özel mülkiyette olması, toplumun refahı için üretimin önünde engeldir; kapitalizmde üretim kâr, daha fazla kâr amaçlıdır, toplumsal refah amaçlı değildir. Burjuva düzenin amacı; var oluş nedeni, sermayenin çıkarlarını korumaktır. Bu nedenle Marks, burjuva toplumda sömürü ve kâr bağlamında analiz yaparken şu sonuca varır:

“Haziran günlerinden önce kaleme alınan ilk anayasa tasarısında, “çalışma hakkı” proletaryanın devrimci isteklerinin özetlendiği bu ilk ace-mice formül ... bulunuyordu. Bunu yardım hakkına çevirdiler, oysa hangi modern devlet yoksullarını şu ya da bu biçimde beslemez! Çalışma hakkı, burjuva anlamda, mantıksızlıktır, boş, acınacak bir istektir. Ama çalışma hakkının gerisinde, sermaye üzerindeki iktidar vardır, sermaye üzerindeki iktidarın gerisinde üretim araçları-

na sahip çıkmak, onları birleşmiş işçi sınıfına bağımlı kılmak, yani ücretli işin, sermayenin ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkilerin kaldırılması vardır. “Çalışma hakkı”nın arkasında Haziran ayaklanması vardı. Gerçekte devrimci proletaryayı yasa dışı kılan bu Kurucu Meclis, ilke olarak, anayasanın bir formülünü, yasaların yasasını reddetmek ve “çalışma hakkı”nı aforoz etmek zorundaydı.”⁸

“Çalışma hakkı” ancak sosyalizmde; üretim araçlarının toplumsal mülkiyette olduğu ve üretimin toplumun refahı için yapıldığı koşullarda gerçekleşir.⁹

Aynı durum diğer temel haklar için de geçerlidir. Dinlenme hakkı, eğitim hakkı, cinsiyet eşitliği hakkı, sağlık hakkı. Kapitalizm koşullarında bu hakların gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Çünkü özel mülkiyete dayanan, sömürü, azami kar amaçlı kapitalist sistemde bu hakların gerçekleştirilmesi sermayenin çıkarlarına ters düşer.

Şüphesiz ki, bu haklar kapsamında birtakım iyileştirmeler için, birtakım reformlar için mücadele edilir ve so-

⁸ K. Marks; “Fransa’da Sınıf Savaşı”, Türkçe, s. 63.

⁹ Sosyalizm, işgücünü sömürüden kurtarır, onu özgürleştirir. Bu bir devrimdir ve ilk denemesini; başarılı uygulamasını SSCB’de görüyoruz. Sovyet insanı, Ekim Devrimi’nden sonra sosyalizmin inşa sürecinde kendisi için çalışmayı (üretmeyi) toplum için çalışmayı öğrenmiştir. Sosyalizmde sömürücülere ve başkaca asaklara yer yoktur; yani sosyalizmde başkasının sırtından yaşamın tadını çıkartma imkânı yoktur. Sosyalizmde hiç kimse, payına düşen işi başkasının sırtına yıkamaz. Bu nedenle Sovyet Anayasası’nda çalışmak, çalışabilecek durumda olan her Sovyet vatandaşının görevi ve onuru olarak tanımlanır. Bu anlamda “çalışmayan yememelidir” sosyalizmin temel ilkesidir. Sosyalizmde, somutta da Sovyetler Birliği’nde iş (çalışma veya sıkça yanlış kullandığımız kavramla ifade edecek olursak “emek”) insanların yegâne var oluş, geçim kaynağıdır. Sosyalizmde hem toplumun hem de insanların refahı çalışmaya bağlıdır. Bu nedenle Sovyet insanı hem kendi refahı hem de toplumun refahı için çalıştığının bilincindedir. Bu nedenle çalışma sosyalizmde toplumsal bir mesele olarak görülmelidir ve Sovyetler Birliği’nde de insanlar çalışmayı toplumsal bir mesele, halkın bir meselesi olarak görmüşlerdir.

Sosyalizmin en önemli kazanımlarından birisi de çalışma hakkının uygulanmasıdır; gerçekleştirilmesidir. Çalışma hakkı ve işin niceliğine ve niteliğine göre ücretlendirme Sovyet Anayasası’nda her vatandaşın dokunulamaz hakkı olarak yer alıyordu. Sovyetler Birliği, kapitalizmin sürekli refakatçisi olan işsizliği; işçi sınıfının ayaklarına vurulmuş o korkunç prangayı ortadan kaldırmıştır.

nuçlar da alınabilir, alınıyor da. Ama bunlar kapitalizmde eğitim, çalışma, sağlık, dinlenme haklarının, kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleştirildiği anlamına asla gelmez. İşçi sınıfı ve emekçiler, kapitalizmde en fazlasıyla işgücünü satma hakkına, paran kadar eğitim, sağlık, dinlenme satın alma hakkına sahiptirler. Şimdilerde, daha önce kamusal olan bu “haklar”, özelleştirildiği için kapitalistin sermayesini çoğaltan “hak”lara dönüşmüştür.

Sosyalizm, insan sağlığını kapitalist sömürden kurtarır. Kapitalizmde sağlık sisteminin ücretli olması, sömürünün, kapitalistin sermayesini çoğaltmasının bir biçimidir. Paran varsa veya ne kadar varsa o kadar tedavi olabilirsin. Sağlık sigortalarının nasıl kuşa çevrildiği, birtakım iyileştirmelerin nasıl geri alındığı bilinmiyor değil.

Bir virüs, kapitalizmde sağlık sistemini dağıttığı, birçok ülkede çöktüğü gibi, bu sistemin sınıfsal

karakterini de gözler önüne serdi. Bütün kapitalist ülkelerde söz konusu virüs salgınından dolayı alınan tedbirler, virüse karşı mücadeleden ziyade ekonomiyi, kapitalistleri kurtarmaya hizmet etmektedir. Ortaya saçılan paralar, tedbir paketlerinin içeriği bunu göstermektedir.

Dün Sars, Ebola, bugün Koronavirüs salgınları, etkileri her birinde farklı da olsa nihayetinde binlerce insanın ölümüne, sosyal ve ekonomik yıkımlara neden olmuştur. Uluslararası tekellerin hâkim olduğu neoliberal ekonomi sistemi, işçi sınıfı ve emekçi yığınların mücadele sonucu elde ettikleri sağlık alanındaki iyileştirmeleri yok etmiş, sağlık sektörünü tamamen sermayeye açmıştır. Şimdiki salgına karşı emperyalist devletlerin yanı sıra gelişmiş ülkelerin de tutarsız, kapsamlı olmayan, kararsız, çelişkili mücadele anlayışları, önce büyük sermayeyi, ilaç tekellerini koruma, onların düşüncelerine ters düşmeme kaygısından kaynaklanmaktadır. Sağlık sistemini özelleştirenler ve dolayısıyla hastalığı kar kaynağı, sermayeyi çoğaltma kaynağı olarak görenler bunlardır. Hastalığı, kazanç konusu yapmak kapitalizmin ayrılmaz bir parçası, bir bileşeni olmuştur.

Sonuç itibarıyla:

İşçilerin ve emekçilerin sosyalizmde çalışma hakkı vardır. Çalışma hakkının olmadığı bir sistem sosyalizm olamaz.

Kapitalizmde çalışma hakkı yoktur, olamaz da. Ancak işgücünü satma hakkı, özgürlüğü vardır.

İşçilerin ve emekçilerin sosyalizmde sağlık hakkı vardır. Sağlık hakkının olmadığı bir sistem sosyalizm olamaz.

Kapitalizmde sağlık hakkı yoktur, olamaz da. Ancak en fazlasıyla öde-

me karşılığında sağlığı satın alma özgürlüğü, hakkı vardır. Bir virüs bu gerçekliği bütün çıplaklığıyla göstermiştir. Korona salgınından dolayı on binlerce insanın ölmesi, tıbbın çaresiz kalmasından dolayı değil, sağlık sisteminin kar amaçlı işlemesinden dolayıdır.

Bunun böyle olmasının nedeni, her iki toplum sisteminde mülkiyetin sınıfsal karakterinde aranmalıdır.

Kapitalizmde her şey sermaye içindir.

Sosyalizmde insan, sistemin merkezindedir.

Kapitalizmde genel anlamda insan sağlığı sorunu yoktur. İnsan sağlığı, sermayenin işine geldiği kadarıyla, çıkarına uygun düştüğü kadarıyla önemlidir.

Sosyalizmde bunun tam tersi söz konusudur.

Kapitalizmde işçi ve emekçilerin sağlık imkânlarına ulaşmaları oldukça sınırlıdır; sigortalı olanların yanı sıra, sigortasız olanlar da vardır. Kapitalizmde paran kadar sağlık satın alabilirsin.

Sosyalizmde insanların sağlık imkânlarına ulaşmalarının önünde hiçbir engel yoktur; sosyalizmde sağlık sistemi, halkın sağlığı için vardır.

Kapitalizmde sağlığı doğrudan etkileyen konut, temiz su, temel gıda temin imkânları yoktur veya paran kadar vardır.

Sosyalizmde bunun tam tersi söz konusudur.

Salgınla, bulaşıcı hastalıklarla mücadele bakımından sosyalizm ile ka-

pitalizm arasındaki temel fark şudur: Kapitalizmde her şey sermayenin çıkarına ve kara hizmet ettiği için, çevre kirliliği, doğanın katledilmesi kapitalistin umurunda değildir. Salgın ve bulaşıcı hastalıklarda çevre sorunu ciddiye alınmış olsa bazı durumlarda bu hastalıkların, salgınların önü alınabilir. Sosyalizmde ise salgın ve bulaşıcı hastalıkların oluşumunun maddi zeminini yok etme mücadelesi atılan ilk adımdır. Bu nedenle SSCB örneğinde olduğu gibi, çevre sorunu-na halkın ve doğanın genel çıkarları doğrultusunda yaklaşmıştır, salgına neden olabilecek çevre kirliliği daha baştan engellenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle kalabalık yerleşim yerlerinde hijyen ve sağlıklı yapılanmaya önem verilmiştir.

Bolca insanlıktan bahsediliyor; özel mülkiyet zemininde, somutta da kapitalizmde genel anlamda insanlık yoktur, sınıflar vardır. Burjuvazi, başlangıçta feodalizme karşı mücadelesinde insani olan değerleri önemsemi. Ancak, iktidara geldikten sonra, iktidarda kalmak için insani olan ne varsa hepsini ayaklar altına aldı, alıyor. Burjuvazi için belirleyici olan, sermayenin çıkarlarıdır, kapitalist sınıfın çıkarlarıdır. Kendine göre insani olanı kendi sınıfında; bu da baskıdır, sömürüdür, talandır, savıştır.

Ancak sosyalizmde amacı aynı olan, antagonist sınıflardan arınmış toplum, insanlık söz konusudur.

Her iki düzende sağlık sistemlerinin karakteri bunu açıkça gösteriyor mu?

Faşist şeflik rejimine COVID-19 tahkimi

Feride Razavi

Devrimci olanaklar bakımından bu elverişli zeminde; egemenler cephesinde gelişecek her politik hamlenin okumasını doğru ve zamanında yapmak, krizin yönetilemediği her anı politikanın konusu haline getirmek, ezilen tüm kesimleri faşist şeflik rejimine karşı politik özgürlük bayrağı altında saflaştırmak kaçınılmaz. Burjuvazinin politik ve ideolojik hegemonyasının da sarsıldığı; bunun yoksul milyonlar tarafından daha güçlü bir şekilde sorgulanır hale geldiği bu koşullar sosyalizm propagandası bakımında da elverişli bir zemin oluşturuyor. Bunun başarısız olduğu her durumda salgına karşı önlem adı altında yapılan her düzenleme kalıcı hale gelecek, rejim rıza üretme ve hegemonya tazeleme imkanı kazanacak ve en nihayetinde faşist diktatörlük tahkim edilmiş olacaktır.

COVID-19 salgını yaşandığı coğrafyalar başta olmak üzere tüm dünyada, başta sınıf çelişkileri olmak üzere tüm çelişkilerin derinliğini daha görünür kılarken, kapitalizmin sorgulanmasını ivmelendirdi. Salgın, egemenlerin yönetme biçimini, bir bütün toplumsal yaşamı ve elbette ezilenlerin bu yeni durum karşısındaki pozisyonlarını değiştirdi.

Milyonlarca insanın enfekte olduğu, iki yüz bin insanın yaşamını yitirdiği ve sonuçlarının bugünden bakıldığında bütünüyle kestirilemediği bu istisnai kriz dönemi, kapitalist sistemin çürümüşlüğünü ve 21. yüzyılda en “gelişmiş” ülkelerin dahi koronavirüs karşısındaki aczini gösterirken, pandemi aynı zamanda kapitalizmin yaşadığı varoluşsal kri-

zi de derinleştiren bir rol oynadı, oynamaya devam ediyor.

Koronavirüs salgının ortaya çıkışı nedeniyle ilgili araştırmalarına devam eden epidemiyolojistler, tıp doktorları ve biyologlarca henüz bilimsel bilgi niteliğinde somut bir veri paylaşılmış değil. Ancak salgının ortaya çıkışı ve pandemi haline gelmesinin tarihsel ve ekolojik nedenleri oldukça açık. Daha fazla sermaye birikimi adına; hızlı ve çarpık kentleşme, madencilik politikası, hayvanların doğal yaşam alanlarının işgali ve tarım arazilerinin artırılması için orman alanlarının ortadan kaldırılması ve bunlarla bağlı ekosistemin bozulmasına etki eden tüm sermaye politikalarının sonucu olarak insanlık virüsler ve salgınlar ile yüzleşiyor.

Emperyalist devletlerin pandemi ile mücadele adına izledikleri sağlık politikası ise başta ABD olmak üzere katliam boyutuna varan ölümlerin önüne geçemiyor. Sermayenin yasaları işçilerin hastalık ve ölüme açık şekilde çalıştırılmaları pahasına işliyor.

Emperyalist küreselleşme döneminin; sermaye birikim modelindeki değişikliğinin en tipik özelliklerinden biri, eğitim ve sağlık alanlarının sermayenin genişlemesinin hizmetine açılmasıdır. ABD ve diğer emperyalist devletler bakımından “sosyal devlet” anlayışı çöktürülmüş, sağlık harcamaları ve teknolojinin tıp, biyoloji ve diğer disiplinler alanlarındaki gelişimi kamu giderleri dışında tutulmuştur. Toplum sağlığının ihtiyaç duyduğu gelişim ve hizmetler bir yana bırakılmış, başta sigorta şirketleri olmak üzere sağlık alanı sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Neoliberal politikalarla şekillenen en nihayetinde; milyonlarca sokakta yaşayan insanıyla, sigorta şirketlerine aktarılan paralarla, yeterli solunum cihazı ve düzgün bir yoğun bakım ünitesinden dahi yoksun iflas etmiş bir sağlık sisteminin yıkıcı sonuçlarıyla karşı karşıyayız.

Koronavirüs salgının kortaya çıkış nedeniyle ilgili araştırmalarına devam eden epidemiyolojistler, tıp doktorları ve biyologlarca henüz bilimsel bilgi niteliğinde somut bir veri paylaşılmış değil. Ancak salgının ortaya çıkışı ve pandemi haline gelmesinin tarihsel ve ekolojik nedenleri oldukça açık.

Koronavirüs salgının yaşandığı her coğrafyanın toplumsal dinamikleri farklılık gösterirken; egemenlerin tüm bunlarla ilişkisi de benzerlikleriyle birlikte kimi farklılıklar barındırabiliyor. İstisnasız tüm ülkelerde; yasaklayıcı ve baskıcı politikalar belirginleşiyor. Küresel kriz anları sermayenin iştahını kabartan aynı zamanda da devletlerin yönetim biçimleri bakımından güvenliği öncelleyen, anti demokratik politikalar için de adeta bulunmaz bir fırsata dönüşüyor.

Yakın zamanda koronavirüs semptomlarını kontrol etmek, hastaları izlemek ve sanal konsültasyonlar sunmak üzere teklifler hazırlanmasından tutalım da ilaç ve tıbbi malzeme tedarikçilerini kurtarma paketlerine varana değin sermaye kar oranlarını arttırmak için çalışıyor. IBM, Microsoft, Google, Amazon gibi teknoloji devleri, büyük finans ve sigorta şirketleri tüm hazırlıklarını salgın döneminden karlı çıkabilmeye odaklanmış durumda.

Sağlık Bakanı Fahretin Koca aracılığıyla her akşam turkuaz zemin üzerine birer rakama indirgenen yaşamlara dair açıklamalar dinliyoruz. Bu açıklamalarda; “İstersek başarırız, tarihimiz buna şahittir” şeklindeki milliyetçi, şoven demagogileri ile zamanında ve doğru bilgileri kamuoyu ile paylaşmak yerine; rejimin bekası adına tablonun bu denli ağır olmasının sorumluluğunun örtbas edilmesi tercih ediliyor.

Çin’de koronavirüs salgını durdurmak için devreye konulan, herkesi akıllı cep telefonlarından izleyen, bu yolla kişilerin sağlık verilerini an an merkezi olarak takip eden bir yöntem kullanılmaya başlandı. Bu elbette sadece Çin’le sınırlı kalacak bir uygulama değil. İster merkezi ka-

pitalist ülkelerde ister mali sömürge ülkelerde, burjuvazi ve hükümetlerinin rejimleri faşizm yönünde geliştirmek için fırsata çevirme çabası içinde olduklarını görüyoruz. “Panoptik denetim-panoptik toplum” olarak adlandırılan bu ve türevi uygulamalar faşist Saray rejimine de arayıp bulamadığı bir fırsat sunuyor.

Emperyalist devletler, salgın koşullarında dahi emperyalist gerici savaş politikasından milim sapma göstermediler. ABD, Avrupa’da Rusya’ya yakın yerlere askeri tabikat için on binlerce asker gönderdi. Rusya’ya yakın NATO üslerine hafif nükleer silahlar yerleştirdi. Yemen’de Suudi ve müttefikleri, Husi’lerin ateşkesine ve BM’nin ateşkes çağrısına rağmen hava bombardımanı gerçekleştirdiler. Faşist şef Erdoğan, İdlid’teki askeri tahkimatını ilerletirken, Libya’da savaşı anlık aralar vermeden şiddetlendiriyor, Kandil’e saldırı hazırlığı yapıyor. Filistin güçleri Netanyahu’nun korona krizi koşullarında ilhakı yaymayı planladığını belirtiyorlar. Savaşların sürdürüldüğü bu koşullar da devletlerin iç politikalarında faşist yasak ve yasaların geliştirilmesine elverişli bir zemin sunuyor.

Burjuvazinin Pandemi Programı

Ocak ayının ortasından itibaren; salgının, Çin ile sınırlı kalamayacağı bir yana virüsün yayılma hızı ve yayılma alanının genişliği hesap edilebilir durumdayken ve Ocak ayının sonunda Dünya Sağlık Örgütü acil durum ilan etmişken; Saray rejimi halkın sağlık güvenliği adına alması gereken önlemleri almadı. Halktan yana bir sağlık politikası için, demokratik ve bilimsel müdahaleleri planlayan, salgının bulaşma

yolları, tanısı, tedavisi ve korunma yöntemleri hakkında doğru ve zamanında bilgilendirme yapma, hastaların mahremiyeti korunarak salgının, kişi, yer ve zaman özelliklerine göre dağılımı konusunda güncel verileri paylaşma, yaygın bir tarama testi ve aktif vaka tespitine yönelmiş bir sağlık politikası gerekiyken bu tercih edilmedi. Sağlık Bakanı Fahretin Koca aracılığıyla her akşam turkuaz zemin üzerine birer rakama indirgenen yaşamlara dair açıklamalar dinliyoruz. Bu açıklamalarda; “İstersek başarırız, tarihimiz buna şahittir” şeklindeki milliyetçi, şoven demagogileri ile zamanında ve doğru bilgileri kamuoyu ile paylaşmak yerine; rejimin bekası adına tablonun bu denli ağır olmasının sorumluluğunun örtbas edilmesi tercih ediliyor.

Yurt dışından gelen kişilerin karantinaya alınması uygulamasına çok geç başlanması, çeşitli kentlerdeki KYK yurtlarına yerleştirilen kişilerin; sağlıklı bir karantina ortamında olamaması, bu kişilerin tamamına test yapılması gerekirken sadece ateşi yüksek çıkanlara test yapılması virüsün yayılmasının önemli nedenlerinden biri olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Umre için yurt dışına çıkışları 27 Şubat gibi oldukça geç bir tarihte durdurmuş olması, yine camide ibadete 16 Mart tarihinde ara verilmesi geç alınan tedbirler arasın-

dadır. Umreden gelenlerin karantina uygulamasından muaf tutulmaları için paresetamol ile ateşlerinin düşürülmesi, polis eşliğinde bir bürokratin kızının karantinadan kaçırılması ise devletin gizleyemediği gerçekler arasında yerini alan örneklerden sadece birkaçıdır.

Soylu'nun istifasına kılıf uydurduğu ilk sokağa çıkma yasağının ardından yaşanan gelişmeler ise; oldukça 'seçici' bir ekipten oluşturulan ve tavsiye kararlar vermek dışında bir yetkisi bulunmayan bir danışma kurulu niteliğindeki bilim kurulu üyelerinin dahi tepkisine yol açmıştır.

Faşist şefflik rejiminin toplumu İslamcı temelde restore etme ve erkek egemenliğini güçlendirme çabaları da salgın döneminin koşulları avantajı çevrilerek devam etti. Koronavirüs salgınının resmi olarak kabul edilmesinin hemen ardından çıkarılan HSK genelgesiyle, şiddet gören kadınların başvurularıyla ilgili 6284 sayılı yasanın pandemi koşullarına dikkat edilerek uygulanmasına karar verildi. Erkek egemen rejim, koronavirüs salgınının görüldüğü ülkelerde kadına yönelik şiddet verilerini inceleyip, daha çok önlem almak yerine; kadınları en çok şiddet gördükleri mekânlara korunmasız bir şekilde kapatmayı tercih etti. Erken yaşta evlilik, çocuk tecavüzcülerine evlilik yoluyla cezasızlık utkusundan vazgeçmeyen rejim; daha önce toplumun çok geniş bir kesiminin tep-

kisiyle geri çekilen bu düzenlemeyi yeniden gündeme getirdi.

Yine koronavirüs nedeniyle rejim krizinin doğrudan yansıdığı alanlardan biri olarak 13 milyon öğrencinin yaşadığı eğitim sorunu öne çıkıyor. Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden uzaktan eğitim emekçi yoksul evlerin kapısından giremedi. OECD'nin pandemi sırasında eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasında yol gösterici olması gerekçesiyle 70 ülkenin koşulları incelenerek hazırlanan raporda; Türkiye, sessiz bir çalışma yeri olan öğrenciler listesinde 49. sırada, eğitim için kullanılacak bilgisayarı olan öğrencilerin sıralandığı listede 64. sırada yer aldı.

Sağlık alanında çalışan; hasta bakıcılar, hemşireler, hekimler, hastanelerde çalışan temizlik işçileri ve diğer sağlık görevlileri ise çok büyük bir risk altında çalışmaya devam ediyorlar. Tüm bu tablo; devletlerin böyle bir salgına hazırlıksızlığının yanı sıra, sermayenin bugüne kadar kimin çıkarı için ne yaptığının ve yapmadığının, böylesine olağan dışı bir dönemde kimleri daha açık ifadeyle hangi sınıfı ve hangi toplumsal kesimleri gözden çıkardığının da göstergesi oldu.

Yasaklar: Temel Bir Yönetme Biçimi

Kapitalizmin krizini derinleştiren bir unsur olarak koronavirüs salgının yarattığı sonuçlar, faşist devlet politikalarını da elbette yeniden şekillendiriyor. Derinleşen yönetememe krizinin yarattığı açık; faşist şef tarafından daha çok yasak, zor ve baskı ile kapatılmaya çalışılıyor.

2016 yılında ilan edilen OHAL dönemi boyunca Kanun Hükmünde Kararnamelerle ve kalıcı OHAL

yasalarıyla yönetim esas alınırken, bugün faşist şefin genelgeleriyle yönetim esas alınıyor. Mevcut yasaları bir anda geçersiz hale getirebilecek tüm konular ve bütün bir OHAL yetkisi bu genelgelerle düzenleniyor.

Sokağa çıkma yasakları ve il dışına çıkma yasakları başta olmak üzere tüm yasaklar; salgının yayılmasını önleme amacından ziyade, derinleşen çelişkiler ve Soylu'nun istifası ile gayet aleni hale gelen yönetememe krizi karşısında kitleleri hareket-siz hale getirmenin aracı olarak kullanılıyor.

AKP, MHP, Ergenekon ve bir kısım ulusalcıların ittifakına dayanan faşist şeflik rejimi, bir yandan savaş politikasını sürdürürken buna paralel olarak iç politikada da faşist yasa ve yasaklarla olağanüstü hal uygulamalarına girişmiş durumda. Salgın nedeniyle dönemsel olarak alınması kaçınılmaz kimi önlemler; özgürlükleri sınırlayıcı ve kalıcı antidemokratik uygulamalar olarak dizayn ediliyor. Yasaklara itiraz etmemenin hatta hayatta kalmanın yegâne biçimi olarak kimi yasaklara daha uygulanmadan gönüllü olunmasının da koşulları hazırlanmış oluyor.

Fiziki mesafelenmenin ve evde kalabilmenin salgının yayılması bakımından etkisini tartışmak değil amacımız. Ancak, iktidarından muhalefetine büyük bir toplumsal seferberlikle yapılan "Evde kal" çağrılarının toplumun tüm kesimi bakımından bir karşılığının bulunmadığını ve yasakların salgını önlemenin biricik yolu olmadığını, aksine koronavirüs dönemi faşizmin tüm politikalarına rıza üretiminin aracı haline geldiğini görmek gerekiyor.

Tüm yetkileri elinde toplayan faşist şeffik rejimi, milyonların gözünde gayrimeşruluğunu yitirmiş değil. Ancak kitle tabanını da istediği gibi kuvvetlendirmeyi başaramıyor. Rejim bu açığı da salgın döneminde sokağa çıkma yasağında cisimleşen pek çok yasağa rıza üreterek kapatmaya çalışıyor. Bu dönem salgın nedeniyle getirilen yasakların siyasi özgürlük mücadelesini engellemeye dönük olduğunu ve pandemi sonrası da kalıcı olabileceğini pek çok deneyim bize gösteriyor. Türkiye’de OHAL’in ilan edilmesiyle birlikte, bu dönem çıkarılan pek çok Kanun

Devletlerden sokağa çıkma yasağı talep etmenin, iktidara verilmiş açık bir çek olduğunun propagandasını daha güçlü yapmak, bunun yerine ücretsiz sağlık, bilimsel eğitim ve ücretli izin taleplerinin kitlelere daha çok mal edebilmek gerekmektedir.

Hükümünde Kararname OHAL’in kaldırılmasıyla birlikte yürürlükten kaldırılmamış, aksine yasal hale gelmiştir. Fransa’da 2015’de IŞİD saldırıları bahane edilerek ilan edilen OHAL 2 yıl devam etmiş, ancak sona erdirilirken, çıkarılan terörle mücadele yasasında bazı OHAL uygulamaları yasalaştırılmıştır.

Bugün koronavirüs nedeniyle olağanüstü hal ilan eden Japonya, Lübnan, Peru ve Çekya’nın yanı sıra Fransa, İspanya, İtalya, Sırbistan ve Irak’ta da sokağa çıkma yasağı

ilan edildi. Bu ülkelerdeki uygulamaların da genel olarak amaç dışı bir şekilde özgürlüklere yönelik bir tehdit olarak tezahür ettiğini söyleyebiliriz. Modi Hindistan’ı, Orban Macaristan’ı, Duterte Filipinler’i, Bolsonaro Brezilya’sı faşist politikaların geliştirildiği ülkelerin başında gelmektedir.

İlk sokağa çıkma yasağının, önceden haber vermeden iki saat önce ilan edilmesi Saray’ın siyasi OHAL ilanı için prova niteliğindedir. OHAL dönemi KHK’ları ile askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgeleri mevzuatının genişletildiğini; uygulamada Kuzey Kürdistan illeri, ilçeleri ve köyleri, Rojava sınırı bakımından gündeme gelen ancak bu dönemde de Batı’da ve özellikle de büyük kentlerde, kısmi (mahalle düzeyinde) yasak bölge-sokağa çıkma yasağı uygulamasının denenecek olması ihtimal dâhilindedir.

Sokağa çıkan yaşlıların linç edilmek istenmesini, evde kalamayan milyonların “geri zekâlılık” ile suçlanmasını, yasak başlamadan birkaç saat önce ilanıyla alışverişe giden insanların “cehalet” ile aşağılanmalarını ve bir kesimin sürekli sokağa çıkma yasağı ilan edilmesini talep etmesini bu amacın bir tezahürü olarak görebiliriz. Devletlerden sokağa çıkma yasağı talep etmenin, iktidara verilmiş açık bir çek olduğunun propagandasını daha güçlü yapmak, bunun yerine ücretsiz sağlık, bilimsel eğitim ve ücretli izin taleplerinin kitlelere daha çok mal edebilmek gerekmektedir.

Egemenlerin yönetme biçimi bakımından bu dönem içerisinde çıkarılan genelgelere, meclis tatile girmeden önce çarçabuk gündeme getirilen yasalara ve hızlıca girilen

pratiklere ve hükümet sözcülerinin yaptığı açıklamalara baktığımızda bu yönelimi daha net görürüz.

COVID-19 sonrası dünyanın şifrelerini, milli yeterlilik ve küresel işbirliği olarak açıklayan diktatör başdanışmanı Kalın; devletin güvenliğinin artacağını, kamu güvenliği perspektifinin öne çıkacağını ilan ederken; devlet güvenliği adına tüm yasaklara meşruiyet çağrısı yaptı adeta.

Kapitalizmin tüketim ilişkileri onu oluşturan üretim ilişkilerinden azade ele alıp boş bir kapitalizm suçlaması yapan Kalın; *“Kapitalizm ve tüketim kültürü dünyadaki kıyımlarını sürdürdükçe, gezegenimiz bize daha fazla virüs, pandemi ve felaket ile karşılık verecektir. Sonuç olarak şu gerçeği gözden kaçırmamalıyız ki burada asıl mesele zengin ya da fakir olmak, gelişmiş ya da gelişmekte olmak değil hikmet sahibi, merhametli ve erdemli insan olmaktır”* diyerek, salgının yayılma biçiminin son derece sınıfsal olduğu gerçeğinin de üstünü örtüyor. Yaşamak için çalışmak zorunda kalan, kendini ve ailesini geçindirmek için salgına

açık işyerlerinde, inşaatlarda, madenlerde, marketlerde, tersanelerde çalışan milyonlarca işçinin çoktan gözden çıkarılmış olduğu gerçeğini yalanlarla gizliyor.

AKP ve MHP'nin uzun bir zamandır üzerinde çalıştığı ancak kimi politik ayırım ve pazarlıkların konusu olması hasebiyle son biçiminin verilmediği infaz düzenlemesi iktidar ortağı MHP'nin lehine af olarak yasalaştı. COVID-19 nedeniyle İran, Bahreyn, ABD'de Los Angeles, Cleveland ve New York, Endonezya ve Afganistan'da ve dünyanın pek çok ülkesinde sayıları ve biçimleri farklılık gösterse de mahpusların tahliyelerine karar verilirken; uluslararası pek çok kurum devletlere ayrımsız bir şekilde tüm mahpusları serbest bırakma çağrısı yaparken faşist Saray rejimi; virüs bakımından en büyük risk grubunda bulunan mahpuslar için böyle bir düzenlemeye girişmedi. Aksine ayrımcı infaz düzenlemesiyle Alaattin Çakıcı gibi devlete hizmet etmiş çeteciler, kadınlara yönelik suçların failleri hiçbir tedbir alınmaksızın serbest bırakılırken; siyasi tutsaklara düşman

hukukunun gereği yapıldı ve politik tutsaklar infaz düzenlemesinin kapsamı dışında bırakıldı. Hasta ve yaşlı mahpuslar, çocuklarıyla birlikte hapisanede bulunan kadın mahpuslar bakımından bile bu ayrımcı uygulama devam etti. Rejim; kadın örgütlerinin güçlü itirazlarına kayıtsız kalamadı ve taslakta cinsel suçlar yönünden hüküm almış failerle ilgili koşullu salıverme kısmında değişikliğe mecbur kaldı. Ancak yaralama, hakaret, tehdit gibi kadınlara karşı işlenen suçlarda kalıcı olarak ceza indiriminin de yolu açıldı. Dahası aynı düzenlemeyle -biraz gölgede kalmış olsa da- 2000'li yılların F Tipi hapisaneleri ve TMY saldırısı düzenlemesinin bir devamı olarak görülebilecek politik tutsakların hapisanede örgütlü tutumlarına dönük bütünlüklü bir saldırıyı hedef alan bir infaz rejimine geçildi. Yine bu yasayla "örgüt üyeliği" maddesinde ceza artırımı da düzenlenerek sosyalistlerin, devrimcilerin, antifaşistlerin, feministlerin, yurtseverlerin siyasi düşünceleri ve eylemleri nedeniyle daha uzun bir tutsaklıkla karşılaşmalarının önü de açıldı.

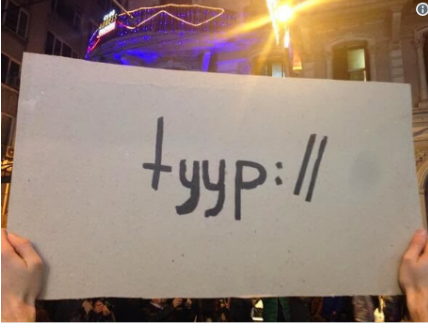
Siyasi iktidar; pandemi koşullarında fiziki mesafelenmenin de getirdiği zorunlulukla siyasal mücadelenin değişen koşullarına göre yasa ve yasaklarını şekillendirdi. Sosyal medya operasyonlarıyla çok sayıda kişi gözaltına alınırken, iletişimin, haberleşmenin ve propaganda faaliyetinin önemli bir bölümünün yapıldığı dijital platformlarla ilgili çeşitli yasaklar, sınırlandırmalar ve bunlar üzerinden kurulan iletişimin denetimini arttırıcı düzenlemeler de rejimin yeni yasakları arasındaki yerini aldı. Foks Tv, Tele1 ve Halk TV'ye RTÜK üzerinden aba altından sopa

göstermek de bu kapsamda değerlendirilebilecek bir pratikti. Rejim, dijital iletişimin öne geçtiği bu günlerde, medya tekeline elinde tutuyor olmasına rağmen, sosyal medya sahasını kendi politikaları lehine kullanma konusunda da açılım yaptı. Kurgu tweet yazan binlerce hesap, para ile viral atan sahte hesaplardaki artış daha şimdiden dikkat çekici durumda.

Faşist şefin "Biz bize yeteriz" kampanyasıyla duyurduğu, ardından Süleyman Soylu'nun tüm valilere gönderdiği genelgeyle Vefa Koordinasyon Grubu isimli devlet vakfı dışında hiçbir kurumun yardım yapamayacağı ilan edildi. Başta HDP olmak üzere, devrimci parti ve kurumların, demokratik kitle örgütlerinin, çeşitli yerel halk inisiyatiflerinin halk dayanışması göstermelerinin

Rejim; kadın örgütlerinin güçlü itirazlarına kayıtsız kalamadı ve taslakta cinsel suçlar yönünden hüküm almış failerle ilgili koşullu salıverme kısmında değişikliğe mecbur kaldı. Ancak yaralama, hakaret, tehdit gibi kadınlara karşı işlenen suçlarda kalıcı olarak ceza indiriminin de yolu açıldı.

önüne geçilmek istendi. Sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı hafta sonları belediyelerin ekmek dağıtımı dahi yasaklandı. Faşist şefin genelgesiyle belediyelerin en temel

yetkilerinden biri de ortadan kaldırıldı. Faşist şef; peşin peşin ekmek dağıtmayı, erzak ve hijyen malzemesi teminini “terör faaliyeti” olarak niteledi, devletin hedef tahtasına yerleştirdi. Toplumsal dayanışma ve örgütlenmenin de bir aracı olan her türlü yardımlaşmanın Saray’ın tekeline alınması Erdoğan faşizminin pandemi dönemindeki belirgin politikalarından biridir.

Salgın döneminde halk sağlığı bakımından önemli inisiyatif alabilecek; rejimin adeta dönem sözcüleri gibi konumlanan sağlık bakanlığının ve bilim kurulunun çalışmalarını denetleyebilecek ve alternatif bir süreç yönetimi oluşturabilecek kurumların başında gelen TTB ile SES’in de benzer baskılarla karşı karşıya olduğunu da vurgulamalıyız.

Faşist şefin aynı kampanya ekserinde IBAN numarası paylaşarak para istemesi ise rejimin içine yuvarlandığı sefaletin dip noktasıydı. Büyük tepki toplayan bu açıklama aynı zamanda yaratıcı mizahın da konusu oldu. Toplumun pek çok kesiminden gelen tepkilere oldukça öfkelenen diktatörün tepkisi de aynı ölçü de sert olmalıydı. Erdoğan; tekâlif-i millîye göndermesiyle, halkın ve rakip burjuva kliklerin mallarına el koyacak saldırganlıkla kendisini yetkilendireceğinin sinyallerini verdi.

Rejim, kendi içindeki çelişkili ve heterojen yapısına rağmen savaş ve sömürgecilik hattını sıkı sıkıya sürdürdü. AKP-MHP ittifakı; Libya’da, Rojava’da, Güney Kürdistan’da ve içeride kirli yayılmacı savaş politikasını sürdürüyor. Faşist şef, korona krizi koşullarında işbirlikçisi Saray ve politik İslamcı milisleri Hafter güçlerine karşı hamle yapmaları için saldırı başlatmasını örgütüyor. Sömürgeci Türk burjuva devleti; İdlib’deki Türk gözlem noktalarına askeri sevkiyatlara devam ederken, Maxmur kampında hava saldırısıyla katliam yapıyor, Medya Savunma Alanları’nı aralıksız bombardımana tabi tutuyor. Dahası KDP’yi yanına alarak Kandil’e abluka ve saldırı planlıyor. HDP’li belediyeler kayyum saldırısıyla işlevsizleştiriliyor.

Biz İşçiler Neden Evde Kalamıyoruz?

Bütün hükümetler krizi tekellere bütçeden mali yardım boca etmek için kullanırken, kapitalizmin kar çarkının durmaması için büyük işletmelerdeki işçileri çalıştırmaya devam ederek işçileri ölümün kıyısına atıyorlar. “Evde kal” çağrısına çalışmak zorunda olduğu için uyamayan işçiler, koronadan ölüm veya açlık ikilemiyle karşı karşıya kalıyorlar. Motor üzerinde başını kaskına koyarak dinlenmek zorunda olan kuryelerin, ailelerini riske atmamak için geceleri evlerine gitmeyip, hastanede sedye üzerinde uyuyan sağlık emekçilerinin, virüsle doğrudan temas eden atık kâğıt işçilerinin haftalardır yaşadıkları onlarla aynı gemide olmadığımızı gösteriyor.

Ücretli izne çıkarılmayan ve açlıktan ölmek için çalışmak zorunda kalan işçi sınıfı ve ezilenlerin bur-

juva hükümetlere güvensizliği hızla yükseliyor. İşçi sınıfının emekçilerin daha kararları bir şekilde sormaya başladıkları dönemin en esaslı sorularından biri de “Biz işçiler neden evde kalamıyoruz?” sorusu oluyor. Zorunlu üretim ve hizmet alanları dışında kalan inşaatlarda, madenlerde, tersanelerde, tekstil fabrikalarında ve daha pek çok sektörde kar yasaları işliyor.

COVID-19’un ekonomik ve sosyal etkilerine dair yürürlüğe giren 7244 sayılı yasa faşist şeffik rejiminin sınıf karakterinin alamet-i fari-

Pandemi koşulları aynı zamanda; üretimi durdurmayıp “evde kal” çağrısı yapanlarla, hayatta kalmak için çalışmak zorunda olanların; sermayesini büyütüp paralarını sayanlarla, ölümlerini saymak zorunda kalanların savaşında; ezilenler lehine tutunmak zorunda olduğumuz bir “olanak” olarak beliriyor.

kası niteliğinde. İşten çıkarmaların 3 ay süreyle yasaklandığına dair büyük bir iş güvencesi manipülasyonu pazarlanan yasa; işten çıkarılmaları yasaklamadığı gibi, işçileri zorunlu ücretsiz izin ve ayda 1.168 TL ile açlık dışında bir şey vaat etmiyor. Bu rakam, 2 milyon işçiye yapılması planlanan bu ödeme ile işsizlik sigortası fonunda biriken 132 milyar liranın sadece 7 milyar lirasının işçiler için kullanılacağı anlamına geliyor. Bu fondan defalarca patronlara “teşvik ve destek” adı altında ödeme yapılırken, koronavirüs salgını gibi benzeri yaşanmamış böylesi bir dönemde dahi bu fon işçiler için kullanılmıyor. Rejimin tüm varını yoğunu sermayenin çıkarları için seferber ettişinin, işçi sınıfının yıllara varan mücadelesi sonucu kazandıkları hakların da pandemi vesilesiyle gaspı anlamına geliyor.

Pandemi Koşullarında Faşizmle Mücadelenin Öncelikleri

Pandemi koşulları aynı zamanda; üretimi durdurmayıp “Evde kal” çağrısı yapanlarla, hayatta kalmak için çalışmak zorunda olanların; sermayesini büyütüp paralarını sayanlarla, ölümlerini saymak zorunda kalanların

savaşında; ezilenler lehine tutunmak zorunda olduğumuz bir “olanak” olarak beliriyor. Sermayenin talanından kurtulmuş bir doğanın, toplumsal halk sağlığının, cins ayrımsız bir toplumun ancak emek sömürsünün ortadan kalktığı bir dünyada mümkün olduğu gerçekliği tüm berraklığı ile karşımızda.

Toplumcu halk sağlığına duyulan ihtiyaç, karantina koşullarında tüketim nesneleriyle kurulan ilişki ve çeşitli biçimlerde gelişen dayanışma örneklerinin kitlelerde sosyalizm fikrinin tecessüm etmesine de vesile oluyor. Burada yeni başlangıçlar için kalıcı bir zeminin verilerini görmek mümkün.

Pek çok salgının, özellikle de 14.yüzyılda Ortaçağ Avrupa’sında yaşanan veba salgınının, siyasal ve toplumsal yapı üzerinde etkide bulunduğu hatırlanmalıdır. Koronavirüs salgını ile yüzyıllar önce gerçekleşmiş bir salgının tüm dünyayı aynı biçimde etkilemesi elbette beklenemez. Ancak toplumu oluşturan tüm kurumların ve tüm ilişki biçimlerinin sorgulanacağı, gözden geçirileceği bir dönemin içerisinde olduğumuzu unutmamalıyım. Bu sorgulamanın başında da egemenlerin yönetim biçimi, devletin ideolojik aygıtları ve

burjuvazinin tüm kurumlarının geleceği ortadadır.

Devrimci olanaklar bakımından bu elverişli zeminde; egemenler cephesinde gelişecek her politik hamlenin okumasını doğru ve zamanında yapmak, krizin yönetilemediği her anı politikanın konusu haline getirmek, ezilen tüm kesimleri faşist şefflik rejimine karşı politik özgürlük bayrağı altında saflaştırmak kaçınılmaz. Burjuvazinin politik ve ideolojik hegemonyasının da sarsıldığı; bunun yoksul milyonlar tarafından daha güçlü bir şekilde sorgulanır hale geldiği bu koşullar sosyalizm propagandası bakımında da elverişli bir zemin oluşturuyor. Bunun başarılmadığı her durumda salgına karşı önlem adı altında yapılan her düzenleme kalıcı hale gelecek, rejim rıza üretme ve hegemonya tazeleme imkanı kazanacak ve en nihayetinde faşist diktatörlük tahkim edilmiş olacaktır. Her ne kadar bu dönem, kapitalizmin teşhiri bakımından sınırsız bir zemin sunuyor olsa da; salgından korunmanın kitlelerde hayatta kalabilmek, kendisini ve yakın çevresini korumak adına bireyciliğin, bencilliğin toplumsal bir olgu olarak daha fazla üretildiği de açık bir gerçek. Bu durumun karşısına daha güçlü

ideolojik argümanlarla çıkılmadığı; bireyselliğe karşı toplumsallığı, bencillığe karşı fedakârlığı, paylaşım ve dayanışmayı, stokçuluğa, istifçiliğe karşı ihtiyacı kadar tüketmeyi bir yaşam biçimi olarak inşa etmediğimiz her durumda, başkalarını yaşatmak değil, hayatta kalabilmek adına her şeyin mubah görüldüğü bir burjuva ideolojinin güçlenmesi kaçınılmaz olacaktır.

Lüks ve savurganlığı öven, erkek egemenliğinden beslenen ne varsa içselleştirmiş, asalaklık, bencillik ve hamaseti, ikiyüzlülüğü yaşam tarzı edinmiş, vicdan ve etik değerlerden yoksun olmayı diktatörlüğün yarat-

mak istediği insanın temel özellikleri olarak sayabiliriz. İşte bu dönem iki ideolojinin de çarpışacağı bir dönem olacaktır. Kapitalizmin günlük yaşamımıza sirayet eden tüm yanlarının güçlü teşhiriyle birlikte alternatif bir yaşamın mümkünlüğü ve zorunluluğu da politikanın konusu haline gelecektir.

Toplumsal yaşamın tüm unsurlarının faşist ideolojik normlara göre şekillendirilmeye çalışıldığı bu koşullarda, kitlelerde gelişen sorgulama bilincini; sistem karşıtı devrimci bir bilinç ve eyleme doğru derinleştirmek ve ilerletmek de sürecin en temel devrimci sorumluluğudur.

Gençliğin sözü eylemi olacak

Nurhak Özgür

Gençlik cephesinde yeni bir durum olarak açığa çıkan gerçek; halk gençliğinin tehdit altında olduğu gerçeğidir. Halk gençliğinin talep ve sorunları dünden daha yakıcı hale gelmiştir. Bu gelişme gençlik mücadelesinin öznelerine ve başta sosyalist gençlere yeni görev ve sorumluluk yüklemektedir. Halk gençliğinin yaşamakta olduğu sorunlar iyi analiz edilmeli, siyasi çalışma bu kitleyi harekete geçirmeyi ve örgütlemeyi hedeflemelidir. İnşaatlarda, marketlerde, atölye ve imalathanelerde, çağrı merkezleri vb. yerlerde çalışan gençleri örgütlemenin yöntemleri üzerine daha fazla yoğunlaşılmalı ve araçları oluşturulmalıdır. COVID-19 nedeniyle ölüm oranı daha düşük ve salgını atlama düzeyi daha yüksek olan gençliğe bugün daha fazla görev ve sorumluluk düşmektedir. Gerek toplumsal dayanışma pratikleri, gerek siyasi faaliyetin örgütlenmesi gençliğin sokağı daha etkin kullanımını ve sorumluluk üstlenmesini dayatıyor.

Emperyalist küreselleşme döneminde kapitalizm büyük krizler yaşıyor ve ömrü tükeniyor. Sömürü düzeni, yok oluşuna tüm dünyayı ortak etmek istiyor ve vahşetini katmerliyor. İnsanı, emeği, kadını, doğayı ve kar edebileceği her şeyi sömüren, geleceksizlik ve yoksulluktan öte hiçbir şey vaat etmeyen kapitalizm için milyonlarca insanın ölümü kendi varlığı, zenginliği ve geleceğinin yanında hiçbir şey! Ve şimdi, vahşetiyle dünyayı yaşanamaz hale getiren kapitalizmin, doğrudan sorumlu olduğu felaketlere bir yenisi daha ekleniyor; COVID-19 salgını.

Küresel düzeyde yaşanan COVID-19 salgını yayılıyor, vaka sa-

yaları ve ölümler artıyor. Henüz sosyal mesafelendirme ve kişisel önlemlerin ötesinde bir çözüm bulunabilmiş değil. Yüksek teknoloji ve medeniyetle övünen büyük kapitalist ülkelerin sağlık hizmetlerinde karşı karşıya kaldığı çaresizliği ve çöküşü tüm dünya izliyor.

Sömürücü sınıflar halkın aklı ve yoksulluğuyla alay ediyor. Toplumu yaşam, geçim ve gelecek kaygısı, kapitalist devletleri ise “ayaklanma korkusu” sarıyor. Birçok ülkede OHAL ilan ediliyor, tedbir adı altında antidemokratik uygulamalar sıkıyönetime dönüşüyor ve devlet-halk, zengin-yoksul çelişkileri derinleşiyor. Halk sağlığı tehdit ediliyor

ve kar elde etmeyecek her şey yok sayılıyor. “Önlem” olarak konulan resmi/fiili yasak ve engellemeler gerekçe gösterilerek kesilen para cezaları, zenginlerden silinen ama emekçilerden toplanmaya devam eden vergiler, elektrik-gaz-su fatura ücretlendirmelerinin devam etmesi ve binlerce işçinin ücretli izin hakkının çalınması gibi gerekçeler emekçileri geleceksizliğin çukuruna itiyor.

Dünyanın dört bir yanında yükselen talepler çılgına dönüşüyor ve evlerden yükselen sesler gün geçtikçe birbirine benziyor; yaşamak istiyoruz! Küresel düzeyde yaşanan salgınla ezilenler arasında yeni bir dil geliyor ve COVID-19’u fırsata çevirmek isteyen sömürücü sınıflara karşı kader ortağı yoksul emekçilerin dayanışması büyümeye devam ediyor.

Küresel düzeydeki verilere göre COVID-19 salgınında ölüm oranı en düşük kesim gençliktir. Ancak bu durum gençliğin yaşamında özel bir ayrıcalık oluşturmuyor. Gençlik de tüm toplumsal kesimler gibi salgın gerçekliğini zengin-yoksul, devlet-halk çelişkisi düzleminde yaşıyor.

Küresel düzeydeki verilere göre COVID-19 salgınında ölüm oranı en düşük kesim gençliktir. Ancak bu durum gençliğin yaşamında özel bir ayrıcalık oluşturmuyor. Gençlik de tüm toplumsal kesimler gibi salgın gerçekliğini zengin-yoksul, devlet-halk çelişkisi düzleminde yaşıyor.

İşçi ve emekçilere ücretli izin hakkı tanımayan faşist şeffik rejimi, aynı zamanda patronları koruyan yasalarıyla “işten çıkarmaları yasaklama” yalanıyla ücretsiz izni yasallaştırıyor. Kendisi ve ailesinin geçimini sağlamak amacıyla çalışmak zorunda bırakılan binlerce genç işçi de ölüme sürükleniyor. İletişim, bilişim ve telekomünikasyon gibi sektörlerde çalışan ve salgın nedeniyle “evden çalıştırılmaya” devam eden genç işçilerin çalışma koşulları daha da ağırlaşıyor. Bunlar ve benzeri sektörlerde çalışan genç işçiler şimdi evlerinde daha ağır koşullarda, baskı altında, daha uzun süreli ve molasız çalıştırılıyor. Sömürü her geçen gün daha da katmerleniyor. Kasiyer, reyon görevlisi, depo çalışanı olarak genç işçilerin çalıştığı marketlerde -Şok market örneğinde çarpıcı tarzda görüldüğü gibi- çalışma saatleri uzatılıyor ve çalışma koşulları ağırlaştırılıyor.

Her geçen gün artan genç işsizlerin sayısı COVID-19 salgınıyla birlikte katlanarak büyüyor. Salgına karşı “önlem” amacıyla kapatılan mağaza, kafe, büfe gibi işlerde part-time ya da full-time çalışan gençler yeni durumda işsiz kalıyor. Geçtiğimiz yılın TÜİK verilerine göre, bir yılda 1 milyon kişi artan genç işsiz sayısı 4,5 milyonu aştı. Genel işsizlik oranı yüzde 13,9. Ekonomik krizin etkisiyle bir yılda 748 bin kişi işini kaybetti.

Öğrenci gençlik açısından da durum pek farklı değil. Salgının resmen ilanı ile birlikte üniversite öğrencileri

kontrolden geçirilmeden ve hiç bir önlem alınmadan apar topar yurtlardan çıkarıldı, ailelerinin yanına gönderildi. Öğrenci evlerinde kalanların ise masrafları kat be kat arttı. Zaten asgari ihtiyaçlarına dahi yetmeyen burslarıyla yeni durumda artan giderlerini karşılayabilmeleri mümkün değildir. Online ders, sınavlara ulaşım ve erişim gibi sorunlar da yine zengin ve yoksul aile çocukları arasındaki sınıf farkını, eşitsizliği gözler önüne serdi.

Liseleri, ideolojik hegemonya altına alarak kendi neslini yetiştirme sahası olarak gören AKP, COVID-19 sonrası başladığı uzaktan eğitim uygulamasıyla binlerce liseliyi ve ailelerini mağdur etti. Uzaktan eğitim derslerinde Menderes'e övgüler dizilirken, müfredat değişikliklerinde olduğu gibi Marksizm ve materyalizm canavarlaştırıldı. Köylerde yaşayan öğrencilerin durumu ise daha ağır, bazıları uzaktan eğitim derslerini izleyebilecek televizyondan bile yoksun. Stajları durdurulmayan meslek lisesi öğrencileri üzerindeki ağır sömürü çarkı dönmeye devam etti.

Liseli, üniversiteli, işçi ve işsiz genç kadınlar için ise yeni durumda hapsoldükleri evler erkek şiddetinin daha da artmasına neden oldu. Ailelerinin yanında ve tüm gününü evde geçirmek zorunda kalan genç kadınlar hemen "ev işlerinden sorumlu" olarak atandı! Erkek kardeşin ve babanın hoşuna gitmeyecek her durumda şiddetin artacağından da kimsenin şüphesi yok.

COVID-19 salgını öncesi zaten sürmekte olan ekonomik krizle birlikte geçim sıkıntısı yaşayan gençler için durum şimdi daha da ağırlaşıyor. Bu süreç sadece ekonomik zorluk ve çöküntülere değil, aynı zamanda gençlerin psikolojisinin bozulmasına

ve kimi olumsuz alışkanlıklar edinmelerine yol açacaktır. Yabancılaşma ve değersizleşmenin bunlarla beraber gelişmesi de şaşırtıcı olmayacaktır. Tüm bunlar, gençler için evde kalmanın, geçimini sağlayabilmenin ve gelişimini sağlıklı tarzda sürdürmenin zemini olmadığını gösteriyor.

Bir de evde kalmasına izin verilmeyen binlerce genç işçi var, onlar evde kalamayanlar!

"Sosyal mesafe" ve "Evde kal" çağrısı yapan siyasi iktidarın "ücretli izin hakkı" tanımadığı, patronların

Liseli, üniversiteli, işçi ve işsiz genç kadınlar için ise yeni durumda hapsoldükleri evler erkek şiddetinin daha da artmasına neden oldu. Ailelerinin yanında ve tüm gününü evde geçirmek zorunda kalan genç kadınlar hemen "ev işlerinden sorumlu" olarak atandı! Erkek kardeşin ve babanın hoşuna gitmeyecek her durumda şiddetin artacağından da kimsenin şüphesi yok.

çalışma saatlerini uzattığı çalışma ortamında, dip dibe çalıştırılan genç işçilerden bahsediyoruz. En basitinden, virüsün iş yerlerinde yayılması ve aynı zamanda çalışan işçilerin ailelerine de bulaştırma riski her geçen gün artıyor. Sermaye düzeni bunu bilmiyor ve ön görmüyor değil. Kapitalist sömürü düzeni kar üretimi için çalışmayı durdurmamakla bir-

likte ölüm nedeniyle oluşabilecek boşlukları doldurabileceği milyonlarca işsiz varlığına güveniyor.

Gençlik cephesinde yeni bir durum olarak açığa çıkan gerçek; halk gençliğinin tehdit altında olduğu gerçeğidir. Halk gençliğinin talep ve sorunları dünden daha yakıcı hale gelmiştir. Bu gelişme gençlik mücadelesinin öznelerine ve başta sosyalist gençlere yeni görev ve sorumluluk yüklemektedir. Halk gençliğinin yaşamakta olduğu sorunlar iyi analiz edilmeli, siyasi çalışma bu kitleyi harekete geçirmeyi ve örgütlemeyi hedeflemelidir. İnşaatlarda, marketlerde, atölye ve imalathanelerde, çağrı merkezleri vb. yerlerde çalışan gençleri örgütlemenin yöntemleri üzerine daha fazla yoğunlaşılmalı ve araçları oluşturulmalıdır.

COVID-19 nedeniyle ölüm oranı daha düşük ve salgını atlama düzeyi daha yüksek olan gençliğe bugün daha fazla görev ve sorumluluk düşmektedir. Gerek toplumsal dayanışma pratikleri, gerek siyasi faaliyetin örgütlenmesi gençliğin sokağı daha

etkin kullanımını ve sorumluluk üstlenmesini dayatıyor. “Öne fırlamak, inisiyatif almak, öncülük, sürükleyicilik” gençlik doğasının nitelikleridir. Şimdi geleceği kazanmak adına sorumluluk alma ve harekete geçme zamanıdır. Kapitalizm böylesine teşhir olup suçüstü yakalanırken, dünyanın her yerinden “yaşamak istiyoruz” sesleri yükselirken gençliğin tarihsel rolünü oynamaktan başka tercih, eğilim ve görevi ve seçeneği yoktur. Gençlik enerjisini, yaratıcılığını, yeteneklerini ve militanlığını tüm yıkıcılığıyla ve yaratıcılığıyla siyasal mücadelenin yükselişi için seferber etmelidir. AKP’nin 18 yıllık iktidarı boyunca teslim alamadığı gençlik, bugün faşist şeflik rejimiyle çarpışmada yalnızca temel kuvvetlerden birisi olmayacak kuşkusuz aynı zamanda özgürlük mücadelesinin en önünde yürüyecektir.

Bu tarihsel görev ve sorumluluk bilinciyle hareket eden sosyalist gençlerin siyasal, ideolojik ve örgütsel çalışmayı yeni durumun ihtiyaçlarına cevap olacak şekilde örgütlemesi,

onun ayırt edici mücadele çizgisini bir kez daha göstermiştir. Yeni koşullarda ortaya koyduğu pratik, genç sosyalistlerin “gençliğin devrimci örgütü olma” iddia ve kararlılığının altını tekrar tekrar çizmiştir. Yeni duruma göre örgütler sisteminin düzenlenmesi ve işletilmesindeki iradi duruş, olası sendelemeler ve bocalamalara karşı örülen ideolojik set ve politik faaliyetin örgütlenmesindeki etkin pratik duruş, sosyalist gençliğin süreci göğüsleme iddiasını çelikleştirmiş ve gençlik mücadelesinde parlayan bir yıldız olarak onu öne çıkarmıştır.

Gençlik mücadelesinin temel saharlarından lise ve üniversitelerin kapanmasıyla birlikte enerjisini ezilenlerin yakıcı sorun ve taleplerinin yükseltilmesi mücadelesine harcayan sosyalist gençlik siyasi çalışmayı yoğunlaştıracağı alanları bu görüş açısına göre saptamıştır. İşçi-işsiz gençlerin çalışma ve yaşam alanlarında konumlanarak ve bu bölgelerde devrimci sosyalistlerle “devrimci iş birliğinin” örgütlenmesinde sorumluluk bilinciyle hareket etmiş ve enerjisini katarak çalışmayı kuvvetlendirmiştir.

Özgün koşullar ve özel kampanyalar dönemlerinde daha özel biçimlerde örgütlenen bu işbirliğinin nasıl ki önemli sonuçları olduysa, şüphesiz bu dönem için de kolektifin hanesine yazılacak olumlu sonuçları olacaktır.

Gençlik enerjisini, yaratıcılığını, yeteneklerini ve militanlığını tüm yıkıcılığıyla ve yaratıcılığıyla siyasal mücadelenin yükselişi için seferber etmelidir.

Gerek kendi kuvvetleriyle, gerek devrimci sosyalistlerle birlikte örgütlenen ortak pratiklerle olsun sosyalist gençliğin faaliyetleri tüm emekçi sol güçler ve gençlik örgütleri bakımından cesaretlendirici ve teşvik edici olmuştur. Emekçi semtlerde yapılan sokak ajitasyonları, işçilerin çalışma saatlerini uzatan ŞOK market önlerinde örgütlenen

teşhir ve boykot çağrıları, genç kadınların erkek şiddetine karşı sokakta örgütledikleri çalışmalar, Tüm Çalışanlar İçin Sağlık Platformu'nun ses çıkarma vb. eylemlerine katılımı, Dayanışma Ağları'nda görev üstlenmesi ve hatta bazı bölgelerde kurucu adımlar atması, İGDAŞ gibi devlet kurumları ve şirketler önünde yaptığı eylemler, işçi havzalarında mücadeleci sendikalarla birlikte örgütlediği ajitasyon-propaganda faaliyetleri sokağın örgütlenmesinde örnek ve önemli bir rol oynamıştır.

Öğrenci gençliğin talepleriyle halk gençliğinin taleplerinin daha güçlü biçimde ele alınması ve toplumsal taleplerle birleştirilmesi, mücadelenin bu zemin üzerinden yükseltilmesi dönemin öne çıkan temel görevleri arasındadır.

Öğrenci gençliğin talepleriyle halk gençliğinin taleplerinin daha güçlü biçimde ele alınması ve toplumsal taleplerle birleştirilmesi, mücadelenin bu zemin üzerinden yükseltilmesi dönemin öne çıkan temel görevleri arasındadır. Salt talep eden pozisyonda değil, talepler etrafında binlerce genci sorumluluk almaya ve rejim karşısında saflaşmaya çeken daha ileri düzeyde çarpışmaya sevk eden karakterde olmalıdır.

COVID-19 ile birlikte emekçi solda beliren ve mücadelenin dinamik kuvveti olma özelliği taşıyan gençlik örgütlerine de sirayet eden ideolojik çözülme ve politik atılığın etkilerine

karşı duraksamadan çetin bir mücadeleye tutuşulmalıdır. Elbette burada en sonuç alıcı tarz, dönemin koşullarına, ihtiyaçlarına cevap veren devrimci pratiğin geliştirilmesi ve yükseltilmesidir. Düşünsel ve pratik devrimci çabalar, değiştirici gücünü muhakkak gösterecek, yankısını bulacaktır.

Faşist şeffik rejimi pandemiye fırsata çevirip, kapitalist düzenin işsiz bıraktığı gençliği, orta öğrenim gençliğini eve, yüksek öğrenim gençliğini yurtlara kapatmak, gençliğin ve toplumun ruhunu teslim almak istiyor. Faşist şef salgına karşı antidemokratik önlemleri kalıcılaştırarak, iktidarını tahkim etme peşinde. Geleceğe, halklarımıza ve işçi sınıfına karşı sorumluyuz. Durum devrimci sosyalistlere meydan okuyor. Zor bir dönemden geçiyoruz. İçinden geçtiğimiz dönem kendi özgünlükleriyle “zor zamanlar” biçiminde tarif edilebilir. Elbette böyle zamanları aşabilmenin de yolları vardır. Bugüne kadar ezilenlerin hanesine yazılan başarı, zafer ve kazanımlar güllük gülistanlık koşullarda elde edilmiş değil. Devrimciler daima içinden geçtikleri dönemlerin fedakârlık isteyen zorluklarıyla çarpışarak başarı ve kazanımları elde etmişlerdir.

Durum, devrimcilerden ideolojik netlik ve siyasi açıklık, kararlılık istiyor.

Durum, döneme denk düşen öncü çıkışları keşfetmek, denenmemişi deneyimleme, çiğnenmemiş yollardan yürüme cüretli, yaratıcı-zengin pratikler istiyor.

Durum, devrimcilere dönemin ihtiyaçlarına yanıt olan yeni araçları, yöntemleri bulmayı, yaratıcılığı dayatıyor.

Durum, devrimcileri yeni yollar açabilmenin aklı, örgütçüsü, iddialı

ve cüretkâr militanı olmaya davet ediyor.

Durum, legal/illegal, açık/gizli devrimcileri sokağın yeni biçimler altında yaratıcı tarzda kullanılmasınayla yüzleşmeye çağırıyor.

Adanmışlık ve yaratıcılık Cebo ve Saryaca, Baranlaşarak önde yürüyenlerin parolasıdır.

Sosyalist gençlik, yeni araçlar kurma, yaratıcı eylemler örgütleme, kapsayıcı mücadele alanları yaratmada dayandığı zengin tarihsel mirasın hakkını vermelidir. Deneyim birikimi ve gençlik mücadelesinde öncülük iddiasıyla, sahip olduğu ideolojik donanım ve politik gelişim düzeyi ve aklıyla, yeni yollar açmanın ve yeni gelenekler yaratmanın tüm gereklerini heybesinde taşıdığını gösteriyor. Bütün bunların hakkını vermenin zamanıdır.

Salgın devrimci-demokratik kuvvetlerin mücadele araç-yöntem ve biçimlerinde kimi değişiklikleri zorunlu kıldı, ancak yeni durum asla ve asla siyasi çalışmaya ara verildiği anlamına gelmez! “Hele bir salgın geçsin” gibi bir yaklaşım, siyasi çalışmayı salgın sonrası günlere ertelemek, büyük tasfiyeci sonuçlar üretecek vahim bir hata olur. Salgın ve faşist diktatör-

Adanmışlık ve yaratıcılık Cebo ve Saryaca, Baranlaşarak önde yürüyenlerin parolasıdır. Sosyalist gençlik, yeni araçlar kurma, yaratıcı eylemler örgütleme, kapsayıcı mücadele alanları yaratmada dayandığı zengin tarihsel mirasın hakkını vermelidir.

lüğün salgın karşısındaki tutumu başlı başına siyasi mücadelenin konusudur. O nedenle dönem gençliği eve kapanmaya değil, öncülük ve önderlik iddiasıyla birkaç adım öne çıkmaya davet ediyor. Başta sosyalist gençlik olmak üzere bu iddia ile hareket eden kuvvetler yol gösterici pratikler sergiliyor. İşçi ve emekçilerin yaşam alanlarında sokak sokak yapılan ajitasyon konuşmaları, işçi havzalarında sürdürülen ajitasyon çalışmaları, kente yayılmış yaygın duvar yazılamaları, balkonların eylem alanına dönüştürülmesi, sosyal medyanın etkin kullanımını, işçi sendikalarının çalışmalarında görev almak, Şok marketi boykot

etme çağruları ve teşhir çalışmaları sosyalist gençliğin örgütlemiş olduğu yön tayin edici eylem biçimleridir. Şüphesiz daha da büyütülmesi ve zenginleştirilmesi bir ihtiyaçtır ancak içinden geçtiğimiz dönemde devrimci sorumlulukla hareket etmenin berrak örnekleridir.

Yeni koşulların ihtiyacına uygun olarak güçlerini örgütleyen ve sokaktan ayağını çekmeyen devrimci-demokratik kuvvetlere dair “Bugün bile sokak diyorsunuz, şimdi konuyu bu değil konu herkesin sağlığı, herkes evde, ne anlamı var, bilime meydan okuyorsunuz, bu soldan bir şey olmaz” gibi küçük burjuva teslimiyetçi, tasfiyeci, liberal tutum ve yaklaşımların “devrim” fikriyle, sosyalist gençliğin devrim fikrinin bir olmadığı çok açıktır. Kapitalist sömürü düzeninin akli ve onun siyasi rejimleri “Evde kal” çağrılarıyla birlikte emekçiler üzerinde bir sinme, yılgınlık hali yaratmak, boyun eğdirmeye ve psikolojik çöküntüler oluşturmaya çalışıyor. Aynı zamanda demokratik hak ve özgürlüklere yönelik saldırılarını sürdürüyor ve devrimci-demokratik hareketi ideolojik çözüme ve politik yenilgiye uğratmak istiyor. Faşist şefflik rejiminin “Evde kal” çağrılarının emekçiler cephesinden hiçbir karşılığı yoktur. Binlerce işçi emekçi zorla çalıştırılmaya devam etmektedir. Halkın hiçbir ihtiyacı karşılanmamakta, ya yoksulluk ya ölüm ikilemi dayatılmaktadır. Sokaklar evde kalamayanlarla doludur! Tarihin çağrısına devrimci yanıt; krizi fırsata çeviren faşist şefflik rejimine karşı mücadeleyi büyüterek sürdürmek için tereddütsüz ileri atılmaktır. Evde kalamayanlarla birlikte hayatı durdurmanın koşullarını yaratmak, sınırları zorlamak, bu

durumu rejimle çarpışma düzeyine taşımak için seferber olmaktır.

Sosyal medyanın özel bir alan olarak örgütlenmesi, siyasal çalışmalarda etkin tarzda değerlendirilmesi elbette önemlidir, ihmal edilemez ancak faşist şefflik rejiminin politik-ideolojik kuşatma ve saldırılarının salt sosyal medya üzerinden yanıtlanabileceğini, püskürtülebileceğini düşünmek, siyasi çalışmayı buraya indirgemek ağır bir yanılgı, ciddi bir ideolojik çözüme ve iddia kaybıdır. İş bırakma ve grevin örgütlenmesi, ilgili devlet kurumlarının önünde açıklama ve ey-

Sosyalizm fikrini en geniş gençlik kitleleri içerisinde yayma görevi sosyalist gençlerin omuzlarındadır. Gençlik yıkıcı ve kurucudur. Pes etmez, denemekten vazgeçmez. Değiştirme ve yeniyi örgütleme potansiyeli yüksektir.

lemler, evde kalamayanların çalışmak zorunda bırakıldıkları iş yerleri önünde küçük çaplı siyasi gösteri ve çağrılar, toplumsal dayanışma pratikleri örmek, güç biriktirmek, yeni alanlara açılmak, dönemin ihtiyaçlarına cevap olmak, kapitalist düzen ve faşist rejimin teşhiri faaliyetlerini örgütlemek için sokağın kullanımı zorunluluktur, vazgeçilmezdir. Gençlik mücadelesinde öncülük ve önderlik iddiası taşıyan öznelerin, siyasi çalışmaların yeni biçimlerle birlikte devam ettiğini ve omuzlarımızdaki görevlerin arttığını görmesi gerekir. Devrimci politika geri bilinçle uzlaşmaz, kendini değiştiren bir güç olarak dayatır ve kitleler-

de bilinç örgütlemenin yollarını arar, eylemini örgütler. Bu nedenle sokakla daha güçlü ilişki kurmanın sınırları zorlanmalı ve saflaşma derinleştirilmelidir.

Yaşanan binlerce ölüm ve önlenemeyen salgın aynı zamanda başta sağlık ve eğitim sistemlerindeki çürümüşlüğü, iflası bir kez daha gözler önüne sermiş oldu. Bu alanların kapitalist sistemde toplumsal gelişim ve halk sağlığı için değil kar amacıyla düzenlendiği kitleler tarafından daha net görülür oldu. Bununla birlikte sisteme ve siyasi iktidarlara karşı güvensizlik derinleşerek büyüyor. Bunlar mayalanan yeni bir arayışa da işaret etmektedir. Sosyalizm propagandası için oluşan elve-

rişli toplumsal iklimi güçlü biçimde değerlendirmek öne çıkan görevler arasında.

Sosyalizm fikrini en geniş gençlik kitleleri içerisinde yayma görevi sosyalist gençlerin omuzlarındadır. Gençlik yıkıcı ve kurucudur. Pes etmez, denemekten vazgeçmez. Değiştirme ve yeniyi örgütleme potansiyeli yüksektir. Gençliğin devrimci öncünün bayrağı altında toplanması, örgütlenmesi ve harekete geçirilmesi bu nedenle de çok önemlidir.

Kapısını çaldığımız emekçiler arasında işsiz, liseli-üniversiteli öğrencileri, daha özgün çağrı ve araçlarla genç kadınları sorumluluk almaya devrimci öncünün saflarında birleşmeye çağırmak gerekir. Ezi-

lenler arasında güçlenen dayanışma kültürü ve duygu ortaklığı, gençlik kitleleri arasında da daha güçlü biçimlerde örgütlenebilir. Bu pratikler sosyalist bir dünyanın kapısını aralamanın ilk adımlarıdır. Hedefimiz kapitalist sistemin ve siyasi iktidarın sömürü politikalarını en çarpıcı ve yaratıcı biçimlerle mahkûm etmek, her krizi derinleştirip fırsata çevirmek ve emekçilerin yükselen taleplerini rejimle çarpışma düzeyine taşımak olmalıdır. Salgın koşullarında siyasi çalışmayı ne biçimlerde ve hangi zeminlerde yapacağımızı saptayan görüş açımız muhakkak salgın sonrasına da şimdiden göz dikmelidir. O nedenle yapacağımız tüm çalışmalar; emekçilerin “talep eden” pozisyonunu değiştirip ileri bir dü-

zeye taşımayı, talepler üzerinden yükseltilecek saflaşmayı rejimle hesaplaşma ve sıçrama tahtasına dönüştürmeyi ve bu hareketi bünyesinde birleştirecek formların inşa edilmesini hedeflemelidir.

Ezilenlerle egemenler arasında derinleşen çelişkilerin bağrında mayalanan keskin bir çarpışmanın eşikteyiz. Yeni süreçle birlikte açığa çıkan bu olanakları değerlendirmesini bilenler bu çarpışmadan daha güçlü çıkacaktır. Koşullara teslim olmayan devrimci iradesiyle sosyalist gençlik, dün olduğu gibi bugün de tüm enerji ve yaratıcılığıyla, kararlılık ve adanmışlığıyla devrimci görevini başarmak için cüretle ileri atılmalı, rüzgârı kasırgaya çevirmenin yollarını bulmalıdır.

İsyan sürececek, kadınlar yeni bir yol bulacak

Zarife Çet

“Evde kal” çağrılarını yapan iktidar zamanını hiç de evde bekleyerek geçirmiyor. Faşist, erkek egemen iktidarını tahkim etmek için fırsat kolluyor. “İstismar Yasası” olarak bilinen çocuklara tecavüz eden erkeklerle “evlilik” kurumuyla af getirmeyi hedefleyen tasarımı, salgın günlerini fırsat bilerek yeniden Meclis gündemine getirmeye hazırlanıyor. Bu yasa tasarısı faşist rejimle yeni bir mücadele alanı olacak. Birçok kez iktidarın planını bozmayı başardık, yine başarabiliriz. Bunun için yeniden sokakları, meydanları tutmalıyız. Tecavüze uğrayan bir kız çocuğunun, tecavüzcü erkek ile evlendirilmesinin, hayat boyu sürececek bir tecavüz olduğunu sokaklarda herkese anlatmak ve iktidarın planını bir kez daha bozmak boynumuzun borcu.

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgınının kadınlar bakımından iki önemli sonucu oldu. Birincisi, salgının yayılmasına karşı önlem olarak görülen evlerde, erkek şiddeti arttı. İkincisi de, ev içinde bakım hizmetleri, temizlik, yemek vb. artan iş yükü evi kadınlar için cehenneme çevirdi. “Ev”in kadınların hayatındaki karşılığı “yaşam” değil, “şiddet”, “ölüm”, “cinsel kölelik” ve “sömürü” oldu. Buların yanı sıra, salgına bağlı tarzda derinleşen kapitalist sistemin krizinin işsizlik, yoksulluk gibi sonuçlarının da kadınlar bakımından daha ağır yaşanacağını şimdiden söylemek mümkün.

Karantina ile birlikte artan erkek şiddeti, emperyalist kuruluşların da raporlarına girdi. BM son birkaç haftada ABD, Hindistan, Güney Afrika,

Fransa, Türkiye ve Avustralya’da ev içinde kadına yönelik erkek şiddetinin arttığını rapor etti. UK Aid Direct tarafından yayınlanan rapora göre ise, Çin’in Wuhan kentinde karantina süresince kadınların şiddete uğrama oranı 3 kat, polise yardım talebi ile ulaşan kadınların sayısı 2 kat arttı. Kadın kurumlarına yapılan başvurular da yüzde 90 artış gösterdi.

Avrupa ülkelerinde de durum benzer. Belçika’da geçtiğimiz ay acil polis hattını arayanların yüzde 70’ini şiddet gören kadınlar oluşturdu.

Rakamlar Gerçeğin Sadece Küçük Bir Bölümü

Erkeklerin evde olduğu koşullarda şiddeti bildirmenin zorluğu, bu verilerin gerçeğin ancak küçük bir bölümünü yansıtabildiği anlamına geliyor. Türkiye ve Kuzey Kürdis-

tan'daki tablo da dünyadaki tablodan farklı değil. Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'na salgın süresince gelen ihbarlar kadına yönelik fiziksel şiddetin yüzde 80, psikolojik şiddetin yüzde 93, sığınak talebinin ise yüzde 78 arttığını gösteriyor. Sadece kadın örgütlerinin değil, devletin resmi kurumlarının verileri de artan erkek şiddetini gözler önüne seriyor. Örneğin, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün verilerine göre, salgının ilk ayı, 2020 Mart'ında erkek şiddeti, yüzde 38,2 artış gösterdi.

Salgın sürecinde kapitalizmin kadın emeğinin iş kollarına cinsiyetçi dağılımının getirdiği zorunlu alanlarda çalışan kadınların sayısı ve oranı da arttı. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 yılında yayınladığı 104 ülkedeki sağlık çalışanlarını kapsayan bir araştırmaya göre, dünyada sağlık sektörü ile ona bağlı evde hasta bakımı gibi sosyal sektörlerde çalışanların yüzde 70'i kadın. Alman gazeteci Mattihas Janson'ın Alman İstatistik Kurumu verilerine dayanarak ücretli emek alanında yaptığı araştırmaya göre salgın döneminde kadınlar toplumu ayakta tutuyor. Almanya'da hastane sağlık emekçilerinin yüzde 76'sını, sosyal sigorta çalışanlarının yüzde 73'ünü, gıda ve temel alışveriş merkezlerinde çalışanların yüzde 72,9'unu kadınlar oluşturuyor. Bu verilere alışveriş, yemek, temizlik ve hijyenle uğraşan ev emekçisi kadınlar eklendiğinde oran daha da artıyor.

Çaldıkları Emek Bizim

2016 yılı Aile Yapısı Araştırması'na göre, ev işlerinin yüzde 90'ını kadınlar yapıyor. TÜİK 2014-2015 Zaman Kullanımı Araştırması'na göre erkekler ev işi ve aile bakımına günde 53 dakika (yalnızca 9 dakikası

çocuk bakımını kapsıyor) ayırırken, kadınlar 4 saat 35 dakika veriyor. İş gücüne katılıma göre değerlendirildiğinde bu rakamlar çok az değişiyor. Örneğin çalışan erkekler ev işi ve aile bakımına günde ortalama 46 dakika verirken, çalışan kadınlar 3 saat 31 dakika ayırıyor. Kadınların ev içinde harcadıkları bu emek karşılıksız.

Kadınlar Korunma Haklarından Da Mahrum

Kadınların maruz kaldığı şiddet ve sömürü ortamı faşist şeffik rejimi tarafından elbette gizleniyor, adeta yok sayılıyor. Bu nedenden ki, salgın koşullarında ağırlaşan krizden patronları kurtarmak için paket hazırlayan iktidar, bırakınız kadınları karantinada artacak erkek şiddetine karşı koruyacak önlemler almayı bu sorunu gündemine bile almadı.

Mor Çatı Vakfı'na ulaşan kadınların deneyimleri şiddetten korunmak için gerekli tedbirlerin uygulanmadığını gösteriyor. Karakollara giden kadınların şikâyetleri “evin daha güvenli olduğu”, “sığınma evlerinde hastalık riski bulunduğu” gerekçeleri ile alınmıyor ya da görmezden geliniyor. Fiziksel şiddet gören kadınlar bile darp raporu almaları için hastanelere yönlendirilmiyor. Darp raporu alamayan kadınlar ne kadar şiddet görürse görsün eğer vücudunda darp izi yoksa

sığınma evine kabul edilmiyor. Erkeği evden uzaklaştırma tedbiri de yine salgın gerekçesiyle uygulanmıyor.

Türkiye’de sadece kadına yönelik şiddet için faaliyet gösteren bir destek hattı dahi bulunmuyor. 183 gibi hatlara ise yoğunluk sebebiyle ulaşmak mümkün değil. Ayrıca erkeklerin evde olması sebebiyle kadınlar 183’e de ulaşamıyor. Sürecin olağanüstü koşulları kadınlara şiddet gördükleri kişilerle aynı evde yaşamayı dayatmanın gerekçesi yapıyor.

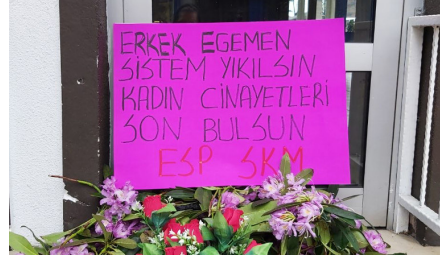
Kadınlar Ne Talep Ediyor?

Kadın örgütleri, kadınların evlerde erkek şiddeti karşısında çaresizliğe mahkûm edilmesine karşı taleplerini açıkladı. 175 kadın ve LGBT+ örgütü “Yaşamak için evde kalmak, evde kaldığımız için yoksulluktan ve erkek şiddetinden ölmek istemiyoruz” diyerek, iktidarın acil önlem programı oluşturmasını ve uygulamasını istedi.

Kadınların acil önlem programında yer almasını istediği talepleri şöyle:

“Kadınlar için özel bir bütçe hazırlansın. İstanbul Sözleşmesi’nin öngördüğü şekilde önleyici ve koruyucu mekanizmalara erişebilecekleri bir sistem kurulsun. 6284 Sayılı Yasa uygulansın. Erkek şiddetine maruz kaldıklarında erişebilecekleri acil numaralar en çok gidilen market ve eczaneler gibi yerlere asılsın, irtibat masaları kurulsun, çok dilli acil şiddet hattı kurulsun. Kadınların karantina günlerindeki hakları kamu spotları ile televizyon kanalları ve sosyal medyadan sık sık hatırlatılsın. Belediyeler dâhil sorumlu tüm kamu kurum ve kuruluşlarında acil koordinasyon birimi oluşturulsun.”

Kadın örgütleri erkek şiddetine karşı bu taleplerin dışında, salgın sürecinin artırdığı yoksulluğa karşı da

taleplerini açıkladı, diğer emek örgütlerinin taleplerine ortak oldu.

“-Üretim durdurulsun, zorunlu olmayan sektörlerde ücretli izin hakkı tanınsın.

-Elektrik, su, doğalgaz faturaları alınmasın, kiralar ödensin, ücretsiz gıda yardımı yapılsın.

-Ev işinin herkesin işi olduğu her türlü iletişim aracıyla, toplumun tüm kesimlerine anlatılsın.

-Kadına yönelik suç işlediği için hapsedilen ancak infaz paketi ile çıkan erkekler karşısında kadınların ve çocukların can güvenliği sağlansın.

-Sağlık çalışanlarına koruyucu ekipmanları sağlansın, yaygın test uygulansın, sağlık çalışanlarının çocuklarının bakımı için devlet sorumluluk alsın, virüsün evlere yayılmasını önlemek için sağlık çalışanlarının barınma sorunu çözülsün.”

Kadınlar Talepleri İçin Nasıl Mücadele Edecek?

Adeta hayatta kalma hakkını bile dışı dışı mücadele ile elde eden kadınlar, bu taleplerin karşılanması için nasıl bir mücadele yürütecek? Mücadelenin yeni dönemin ihtiyaç ve koşullarına göre yürütülmesi sorunu, emekçi sol hareketin ve kadın özgürlük mücadelesinin gündeminde. Kadın özgürlük mücadelesi hem bu zorunlu ara dönemin yarattığı erkek şiddetine hem de bu süreci-faşist iktidarını güçlendirmek için kullanan şeffik rejimine karşı yeni

bir yol bulma göreviyle karşı karşıya. COVID-19 salgını karşısında burjuva devletlerin halkın sağlığını korumada iflas etmesi, kapitalizmin insanlık ve doğa düşmanı yüzünün ve insanlığın sorunlarını çözme yeteneğini kaybettiğinin gözler önüne serilmesi, “kapitalizme karşı sosyalizm” fikrinin daha güçlü tarzda dillendirilmesini getirdiği gibi kadın devrimi fikrinin özellikle de kadınlarla buluşması zemin ve imkânlarını güçlendirdi. Şimdi hem “an”da kadınları erkek şiddetinden koruyacak talepler için mücadele hem de kapitalizme karşı sosyalizm ve kadın devrimi mücadelesini güçlendirecek yeni araç ve biçimleri bulmak ile yükümlüüz.

Komünistlerin “kadın devrimi” programının olduğu gibi güncel politik taleplerin de kadınlar arasında karşılık bulma zemin ve olanakları her zamankinden daha elverişli olması bu arayış ve yönelimin itici gücüdür.

Kapitalizmin en büyük çelişkisi ve çıkmazı bir taraftan ev dışında kadının ucuz emeğinden faydalanırken diğer taraftan da evsel köleliğin

devamı için kadını evde tutma zorunluluğudur. Emperyalist küreselleşme öncesi dönemde kadın emeğinin, kadın işgücünün yaygın bir şekilde kullanımı ile evsel köleliği arasındaki oransal-ilişki burjuva modern ailenin sürdürülebilirliği bakımından taşınabilir bir dengeydi. Ancak emperyalist küreselleşme dönemi bu dengeyi bozarak, burjuva ailenin krizini derinleştirdi. Kadın işgücünü de nicelik olarak şimdiye kadar hiç olmadığı ölçüde toplumsallaştırdı.

Kadının evsel köleliğinin, salgın ile birlikte daha çok tartışıldığı bugünlerde, özellikle faşist şeflik rejiminin kadını “eve hapsedme” saldırısına karşı mücadele bakımından “ev içi emeğin ücretlendirilmesi” talebi önemli bir yerde duruyor. Ev içi emeğin ücretlendirilmesi için imza kampanyaları, kadın grevi deneyimi ile hayatı durdurma çağrılarının karşılığını bulma zemini vardır. Kadınların bir mahallede kuracağı dayanışma ağları, iletişim ağları içerisinde ev içi emeğin ücretlendirilmesi talebinin karşılık bulmayacağı kadın neredeyse yok.

Madem kadınlar bu sistemi ucuz işgücüsüyle, karşılığını almadığı emeğiyle ayakta tutuyor o zaman üretimi durdurmanın başını kadınlar çekecektir. Zorunlu hizmet alanı ve en hayati iş kolu olan sağlık ve gıdada çalışan kadınlara “5 dakika dışarıya çık, emeğin görünsün” çağrısı yapmak bile iş bölümünün cinsiyetçi dağılımını gösterecektir.

Koronavirüs günlerinde kadınlar için en büyük tehlikelerden biri de evden çalışma biçimleri. Kapitalist sistem bu süreci evden çalışma biçimlerini süreklileştirmenin ve yaygınlaştırmanın da fırsatı olarak görüyor.

Kadınlar toplumsal üretimde güvencesiz çalıştıkları için işten çıkarılanların da başında oldu. Kadınlar ve genç kadınlar arasında işsizlik rakamları erkeklere göre de her zaman yüksektir.

İşçi kadınlar, “ücretli izin”, işsiz kadınlar da “Herkes iş, insanca yaşanacak ücret” talebinin muhatabıdır.

Bugün Ne Yapacağız?

Birincisi, yine birleşik mücadele zemininde faşizme ve kapitalizme karşı mücadele siperlerinde olmaya devam edeceğiz. İkincisi, sokağı terk etmeyeceğiz. Üçüncüsü, kadınların erkek şiddeti karşısında çaresizlik ve

yalnızlığa mahkûm edilmesine kadın dayanışması ile son vereceğiz, hayatta kalacağız.

İçinden geçtiğimiz dönemin en önemli eksikliği, mücadele araçlarının kullanımında belirginleşti. Kadın hareketi sosyal medya üzerinden paylaşımlarla mücadele etme biçim-

Kadın özgürlük mücadelesi hem bu zorunlu ara dönemin yarattığı erkek şiddetine hem de bu süreci faşist iktidarını güçlendirmek için kullanan şeflik rejimine karşı yeni bir yol bulma göreviyle karşı karşıya.

lerine yöneldi. İşçi ve emekçi kadınların zorunlu ve gerekli olmayan sektörlerde hastalık ve ölüm riskine rağmen çalışmaya zorlandığı, ücretsiz izin hakkının bile kabul edilmediği koşullarda, daha çok “ev”den söz söyleme yöntemi tercih edildi. Sosyal medya elbette bir mücadele alanı olarak kullanılmalı. Ancak tek bir mücadele alanı değil. Hem hasta-

lığa yakalanma riskini en aza indirip hem de mücadeleyi sokakta yürütmek neden mümkün olmasın?

Sanki sokağa çıkmak imkânsızmış gibi bir atmosferin yaratıldığı koşullarda, sosyalist kadınlar sokakta mücadele yollarını bulmaya, açmaya yöneldi. Sosyalist Kadın Meclisleri'nin haftanın bir günü akşam saat 20.00'de yaptığı ses çıkarma eylemleri, faşist şeffik rejimin kadın düşmanı politikalarını teşhir ederken, kadınların birlikte mücadele etme zeminini güçlendirmesi, birebir temas etme biçimlerini göstermesi bakımından önemliydi. Ses çıkarma eylemine eşlik eden ajitasyonlar, "Sokakta ne yapabiliriz", "Halk ses çıkarma eylemlerine ilgi göstermiyor" yaklaşımlarına karşı da bir irade beyanıydı. Bu günlerde iki ya da üç ya da daha fazla kişi ile sokakta olmak hayati önemde. Erkek iktidar muharebeyi, kadınları ev içine hapsederek kazanmayı hedeflerken, bu planı ancak sokağa çıkarak bozabiliriz. Unutmayalım, çıktığımız o sokaklarda birçok

muharebeyi biz kazandık. En son 8 Mart'ta yasakladıkları Taksim'i binlerle zapt etmedik mi? Faşist Süleyman Soylu'nun istifa girişimiyle gündeme gelen yönetememe krizinde, kadınların isyanının ağırlığı küçümsenebilir mi?

Bulacağımız yeni yollar ile mücadeleyi sürdüreceğiz. Örneğin, yeni semboller bulabiliriz. Sosyalist kadınlar, 8 Mart kadın grevinde görünmeyen emeği görünür kılmak için sarı toz bezlerini kullandı. Şimdi sokaktan daha çok evlere taşınan ve hastalığa bağlı ölümlerin ağırlığı altında görünmeyen erkek şiddetini ve bu şiddetten kaynaklı ölümleri göstermek için, sarı toz bezleri gibi başka semboller bulmak gerekecek. Madem toplanıp bir araya gelemiyoruz, o zaman birer ikişer gidip, bir meydana, kadın cinayetlerini temsilen ayakkabı bırakabiliriz. Bir de bakmışız ayakkabılar sokakta eylem yapıyor. Las Tesis dansının farklı biçimlerini, farklı koreografilerle ikili üçlü gruplarla yapabiliriz. Pandemi'nin dansını yaratabiliriz.

Kadın Dayanışma Ağlarını Kuralım

İktidar çelişkileri görünmez kılmak için bütün araçlarını seferber ediyor. Her türlü propaganda aracını kullanarak, iktidarın yalanlarını deşifre etmeliyiz. Karantinayı, adeta tecride dönüştüren, halklar arasındaki dayanışmayı yok etmeyi amaçlayan iktidara karşı oluşturulan dayanışma ağlarını kadınlar arasında özel olarak kurmak önemli. Gezi/Haziran ayaklanmasından aldığı deneyimlerle ilerleyen dayanışma ağları, salgından sonraki sürecin mücadele günlerinde halkın özyönetim organlarının oluşmasında neden bir rol üstlenmesinler ki? İstanbul Kadıköy’de kurulan dayanışma ağı meclislerle ilerliyor. Mahalle temsilcileri başvuruları ağa iletiyor. Bu süreçte, birlikte hare-

Emekçileri, bütün kriz dönemlerinde olduğu gibi büyük bir yıkım bekliyor. Yıkımın büyük olduğu yerde isyan da büyük olacaktır. Burjuvazi yaklaşan ayaklanmaların kâbusunu görüyor. Derinden uğultularının duyduğumuz ayaklanmaların zaferi için örgütlenmek ve hazırlanmak zorundayız.

ket etme kabiliyetini geliştiren ağlar salgın sonrası için de mahalle örgütlenmeleri, yerel örgütlenmeler olanaklarını barındırıyor. Kadınlar olarak içinde yer aldığımız dayanışma ağları, hem iktidarın sömürü düzenini teşhir etme hem de kadın düşmanı

politikalarının teşhir edeceğimiz bir alan yaratıyor. Henüz oluşturulamayan kadın dayanışma ağları ev içerisindeki kadınların emek sömürüsü erkek şiddetini görünür yapmak için de bir fırsat. Dayanışma ağları meşru zemininde kadınları öz savunma birimleri de örgütlenebilir.

Evde Kalmayacağız Mücadelede Edeceğiz

“Evde kal” çağrılarını yapan iktidar zamanını hiç de evde bekleyerek geçirmiyor. Faşist, erkek egemen iktidarını tahkim etmek için fırsat kolluyor. “İstismar Yasası” olarak bilinen çocuklara tecavüz eden erkeklere “evlilik” kurumuyla af getirmeyi hedefleyen tasarımı, salgın günlerini fırsat bilerek yeniden Meclis gündemine getirmeye hazırlanıyor. Bu yasa tasarısı faşist rejimle yeni bir mücadele alanı olacak. Birçok kez iktidarın planını bozmayı başardık, yine başarabiliriz. Bunun için yeniden sokakları, meydanları tutmalıyız. Tecavüze uğrayan bir kız çocuğunun, tecavüzcü erkek ile evlendirilmesinin, hayat boyu sürececek bir tecavüz olduğunu sokaklarda herkese anlatmak ve iktidarın planını bir kez daha bozmak boynumuzun borcu.

Salgın süreçleri aynı zamanda toplumun hareket ediş biçimlerini değiştiren süreçler oluyor. Bu hareketi

kendi lehimize çevirmek içinse yeni örgütlenme biçimlerini yaratarak bunların öncülüğünü yapmak iki kat önem kazanıyor.

Salgının kontrol altına alındığı günlerde de bizi faşizme karşı çok sert bir mücadele bekliyor. Bu dönemin çelişkileri derinleştireceğini gören egemenler bütün araçlarını bas-kıyı arttırmak için seferber ediyor.

Ufukta Ayaklanma Görünüyör

Gerçekten de süreç, devrimciler için önemli olanaklar barındırıyor. Her şeyden önce kapitalizmin ezilenler nezdinde aldığı yara büyük. Onun insanlığın başına büyük bir bela olduğu ve ondan kurtulmak gerektiği fikri çok güçlü. Ancak bu nesnel zemin tek başına kurtuluşu getiriyor elbette. İşçiler çalışırken onların yanında olmadığımız, kadınlar katledilirken sokakta hesap sormadığımız sürece devrimci durumu lehimize çeviremeyiz.

Emekçileri, bütün kriz dönemlerinde olduğu gibi büyük bir yıkım bekliyor. Yıkımın büyük olduğu yerde isyan da büyük olacaktır. Burjuvazi

yaklaşan ayaklanmaların kâbusunu görüyor. Derinden uğultularının duyduğumuz ayaklanmaların zaferi için örgütlenmek ve hazırlanmak zorundayız. Ufuktaki o isyan günlerinde bir yandan cinsel sömürü ile derinleşen çelişkilerin çözümü, kadınların özgürlük mücadelesini büyütürken diğer taraftan da toplumsal taleplerin başını çekmekle yükümlüyüz.

Çünkü bu kapitalist sistemin yıkılmasından en büyük çıkarı olan biz kadınlarız.

Çünkü faşist şefflik rejimi, her şeyden çok biz kadınlara düşman olduğunu defalarca gösterdi.

Çünkü çaldıkları biz kadınların hayatı, gönderdikleri evler ise mezarlık.

Çünkü küçük kısıntılarla yetinemeyiz, sonuna kadar kadın devrimi.

Sosyalistlerin sokakları terk etmiyor olması bile iktidara baskı oluşturmaya yetiyor. Faşizm sokaktan atılan her adımın önüne betonlar dökülecektir. Bugünü kazanmak bir kişi de olsak sokağı tutmakla başlar. Bugünü kazananlar yarının mücadele günlerine hazır olur.

Sendikaların COVID-19 Testi: Pozitif

Nehir Doğan

On binlerce işçi ve emekçinin yaşamak için ücretli izin talep ettiği, salgın karşısında açlığa mahkûm olma seçeneğine isyanın büyüdüğü ve grevin doğrudan yaşam anlamına geldiği durumda “Yaşam grevi” örgütlemenin öncü sorumluluk olduğunu görmezden geldi. DİSK, “son silahı” şimdi kullanmalıdır, aksi durumda elinde silahı olduğu halde ölüme razı gelmesi beklenen işçi sınıfı gerçeğinin altında ezilmekten kurtaramaz kendini. İşçiler her gün “ücretli izin” talebini dile getirirken en örgütsüz işçinin bile talebi yaşamak için üretimi durdurmakken DİSK yönetiminin tabandan yükseltilecek grev talebini örgütlemek için neyi beklediği cevaplanması gereken temel bir sorudur.

COVID-19 salgını her bir ülkede yayılma hızı, ölüm oranları, sağlık sektörünün çökme düzeyi başta olmak üzere birçok bakımdan farklılık gösterse bile kapitalizmin küresel bir çıkmaza doğru gittiği gerçeği her yerde kendini hissettiriyor.

Emperyalist küreselleşme koşullarında kapitalizmin varoluşsal krizi, üretime ara verme seçeneğine olanak tanımazken sermaye sınıfı, bir taraftan salgının yarattığı ekonomik krizi yönetmeye bir taraftan da salgın sonrası ortaya çıkacak daha büyük bir krizin önüne geçmeye çalışıyor. Üstelik ayaklanmalar çağında bu sürecin, taşıdığı potansiyelin farkında olarak kimi politikalar ile toplumsal dinamikleri bastırmayı amaçlıyor.

Burjuva hükümetler bir taraftan toplumsal ayaklanma riskini ortadan kaldırmak için sosyal devlet politikalarını devreye sokmayı vaat ederken diğer taraftan da üretimin devamını sağlayacak uygulamaları hayata geçiriyor. Burjuva demokrasinin sınıf çelişkisini sosyal devlet perdesi ile silikleştirme politikasının gerileyerek de olsa varlığını sürdürdüğü Avrupa’da ücretsiz sağlık, barınma, sosyal gelir ile salgının sınıfsal etkisi perdeleniyor. Türkiye’de ise faşist AKP-MHP iktidarı, önemli olanın yalnızca üretimin devam etmesi olduğundan hareketle salgın politikasını sermayenin çıkarlarını korumak üzere oluşturduğunu itiraf etti. Bu nedenle işçi ve emekçilerin ölümü pahasına üretim devam ediyor, işçi-

ler salgın karşısında korunmasız bırakılıyor.

Birçok işyerinde COVID-19 test sonucu pozitif çıkan işçiler, ya ücretsiz izine çıkarılıyor ya da çalışmaya zorlanıyor. Galataport şantiyesinde çalışan ve Dev Yapı-İş'in Anadolu Yakası Temsilcisi olan Hasan Oğuz, virüs nedeniyle hayatını kaybeden işçilerden sadece biri. Ücretsiz izine çıkarılan işçiler, salgından ölme- se bile açlık ve yoksulluk nedeniyle ölüme terk edilirken sermaye dizgin- siz sömürü biçimlerini bulmakta gecikmiyor. İşçi sınıfının mücadele ile kazandığı haklarını gasp etmenin yo- lunu iktidarın işbirlikçiliği sayesinde hayata geçiriyor.

Daha salgının ilk günlerinde evden çalışma biçimine geçen işyerleri, sınırsız mesai saati uygulaması ile esnek çalışmanın karına erişti bile. Evden çalışmanın uygulanma biçimi; iş yerindeki çalışma saatleri ile aynı olacak biçimde düzenlenip o saatler

Faşist diktatörlük, tüm toplumu kapsayacak gerçek bir karantina yerine, çarkların dönmesine ayarlı sokağa çıkma yasakları ilan ediyor. Bunun işçilere yansması ise hafta içi daha uzun çalışma saati oluyor.

arasında bilgisayar başında olma, kameranın sürekli açık olması, işyerinde uygulanan çay-mola saatlerine devam edilmesi, bilgisayarın uyku modunda olup olmadığının veya işlem yapılıp yapılmadığının uzaktan kontrolü, işlem yapılmayan zamanın "çalışılmayan zaman" olarak belirle-

nip ücret kesintisi yapılması, mesai saati dışında online toplantı yapma gibi birçok hukuksuzluk yaşanıyor. Salgın bahanesi ile denetimin olmaması, yasal boşluklar veya işsizlik korkusu tüm bu sömürüye alan açıyor.

Birçok sektörde işçiler ve emekçiler zorunlu olarak ücretsiz izine çıkarılırken, birçoğu da ücretsiz yıllık izine çıkarıldı. Ücretli izine çıkarılanların ise ya sigortası yatırılmıyor ya da maaşının belirli bir yüzdesi ödeniyor. Ya da salgından sonra fazla mesaiye kalacağı ve ücret talep etmeyeceği yönünde form imzalamak zorunda bırakılıyor. Faşist diktatörlük, tüm toplumu kapsayacak gerçek bir karantina yerine, çarkların dönmesine ayarlı sokağa çıkma yasakları ilan ediyor. Bunun işçilere yansması ise hafta içi daha uzun çalışma saati oluyor. Sermaye, iktidarın kısmi sokağa çıkma yasağı nedeniyle azalan karını işçileri fazladan ve ücretsiz çalıştırarak telafi ediyor.

Faşist Saray rejimi, medya-sanatsiyaset aracılığı ile "Evde kalın" çağrısı yaparken üretim alanında hiç

de öyle olmuyor. Salgında toplumsal yaşamın sürmesi için zorunlu sayılan sağlık, gıda, enerji gibi sektörlerin yanında metal, inşaat, kimya (temizlik ve ilaç üretim dışında), tekstil, kargo, maden, tersane gibi zorunlu olmayan sektörlerde de çalışma tüm hızıyla devam ediyor. İşçiler ya sağlıksız koşullarda çalışmak zorunda bırakılıyor ya da ücretsiz izine gönderilip açlığa mahkûm ediliyor veya işten çıkarılıyor. Üretimin devam ettiği işyerlerinde ise en temel önlem sayılan “Sosyal mesafe” ve maske kullanımı dâhil olmak üzere hiçbir önlem alınmıyor. Toplu taşıma, pazar, market, eczane gibi birçok alanda maske takmanın zorunlu olmasının yanında en önemli tedbirin de maske kullanmak olduğunun anlatıldığı koşullarda; tekstil başta olmak üzere maske yapımına geçen her atölyede çalışan işçilere maske bile verilmiyor ya da aynı maskeyi 24 saat kullanmaları isteniyor.

Salgınla birlikte “millî” söylemiyle şiddetli bir devlet ve şovenizm şırnga ediliyor. Bu propaganda bile salgının sınıfsal karakterini ortaya koymaya yeterliyken sermaye ile işçi sınıfının salgın karşısında yaşadığı risk durumu zaten aynı değil. İşçi sınıfı açlık veya hastalık nedeniyle

ölüm riskini yaşarken sermaye karını kaybetme veya küçülme tehdidi yaşıyor. COVID-19 salgını çalışma hayatını, kapitalizmin doğduğu yıllardaki ilkel vahşi sömürü düzenine çevirmiş durumda. Her işyeri kendine özgü kurallara ve patronun keyfine göre çalışıyor, işçilerin ve emekçilerin yasal hakları yok sayılıyor. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ise tüm bu keyfiliğe göz yumarak sermayenin işbirlikçisi olarak üstüne düşen görevi yerine getiriyor. Üstelik faşist şefflik rejimi; salgını işçi ve emekçileri yoksullaştıran politikalarına ve bu kölelik koşullarına karşı toplumsal rıza üretmenin aracına dönüştürürken sendikalar ya burjuvazi ile işbirliği çerçevesinde sınıf düşmanı rol oynuyor ya da ölü taklidi yapıyor. Her gün yaşadığı duruma ve virüs tehdidine karşı ön-

lem alınmamasına ve çalışmaya zorlanmaya isyan eden işçilerin sesini, devlet ve de sarı sendika yöneticileri duymazken mücadeleci sendikaların bir kısmı ise bu sesi duysa bile hareketsiz kalmayı tercih ediyor. Bir kısmı ise üye sayılarına bakmaksızın bu sesi büyütmenin küçük ama iradi pratiğini örgütlüyor.

Sendikalara Yerleşmiş Virüs

Salgın; aynı zamanda sendikaların içine bir virüs gibi yerleşmiş bürokratik, özgüvensiz ve iddiasız politik anlayışlarını da açığa çıkardı.

MEMUR- SEN, işçi ve emekçilerin temel sorunlarına değinmek yerine “Salgın sürecinde kamu emekçilerinde serbest kıyafet uygulamasına geçilsin” gibi taleplerle gündemi meşgul etme ve sendikacılık oynama peşinde.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), yaptığı yazılı açıklamalar ile AKP-MHP faşist iktidarının politikalarının kullanma kılavuzu rolü oynuyor. Salgından korunmak için 14 hijyen kuralı, Kısa Çalışma Ödeneğine (KÇÖ) başvurma yöntemi gibi açıklamalar yapmakla yetinirken Mart ayı açıklık oranını da açıkladı. Ancak açıklık oranının altındaki KÇÖ dayatmasına sessiz kaldı, hatta işçi ve emekçilere lütuf olarak yansıtı.

Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ), Saray’ın bağlı

kampanyasına 3 Milyon TL ödeme yaptığını duyuruyor, ardından da Genel Başkan Mahmut Arslan, 17 Nisan’da AKİT Tv’de katıldığı programda “Üyelerimiz ücret almaya devam ettirmeye) devam edecektir” diyerek işçi düşmanı yüzünü bir kez daha açığa vurdu.

Memur Sendikaları Konfederasyonu (MEMUR-SEN) Genel Başkanı Ali Yalçın, PTT işçilerini ziyaret etti ama ne yaşadığı sorunları dinledi ne de sorunların çözümüne dair tek bir çift söz söyledi. Yalçın ve yandaş sendikası bunun yerine “Biz kamu görevlisiyiz. Böyle zamanlarda da devletimizin yanında dururuz, milletimizin hizmetinde oluruz. Devletin önemi böyle durumlarda anlaşılır” diye açıklama yaparak AKP’nin sendikalarda işçi düşmanlığı ile görevlendirdiği bir memur olduğunu itiraf etti. Sağlık çalışanlarının virüs riski ile çalışma koşullarına, yetersiz ekipman sorununa ve taleplerine sessiz kalarak “Sağlık çalışanlarının yemek sorunu çözülsün” açıklamasını gururla sundu. Salgın sürecinde artan işsizliği görmezden gelen Yalçın, “Bu süreçte siyasi parti liderlerinin de elini taşın altına koyması gerekiyor. İnsanların ekmeğiyle oynamanın bir anlamı yok” açıklaması yaparak CHP’li belediyelere seslenip 31 Mart sonrası işten çıkarılan işçilerin yeniden işe alınması çağrısını yaptı. KHK ile hukuksuzca işten atılan sağlık çalışanlarının işe iade edilmesi veya salgın sürecinde işsiz kalan on binler ise hiç gündeminde yer almadı. MEMUR- SEN, işçi ve emekçilerin temel sorunlarına değinmek yerine “Salgın sürecinde kamu emekçilerinde serbest kıyafet uygulamasına geçilsin” gibi taleplerle

gündemi meşgul etme ve sendikacılık oynama peşinde.

Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (TÜRKİYE KAMU-SEN) ise işveren için uygulanan kredi borçlarının ötelenmesi, vergi ertelenmesi gibi politikaları destekleyerek işçi ve emekçilerin “gelir desteği” adı altında sadakaya mahkûm edilmesini onaylayan açıklamalarla yetindi. Kamu emekçileri için sadece banka kredilerinin ertelenmesini isteyen KAMU-SEN, hükümet sözcülüğünde diğerlerinden geri kalmayacağını tescilledi.

“Sivil toplum kuruluşları” ile ortak metin yayınlayan ve “*Bu süreçte sağlık çalışanlarımız başta olmak üzere işinin başında olan tüm çalışanlarımıza, girişimcilerimize ve işverenlerimize şükranlarımızı sunuyoruz*” diyen HAK-İŞ, MEMUR-SEN, TÜRK-İŞ ve TÜRKİYE KAMU-SEN’in sınıf işbirlikçiliği bir kez daha tescillendi. Aynı metne imza atan “sivil toplum kuruluşları” ise Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği (TÜSİAD), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Tüm Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜMSİAD)

başta olmak üzere sermaye örgütleridir. Bu durum işçi sınıfına düşmanlığın, sermaye uşaklığının açık göstergesidir. Ortak metnin devamına “*Bu süreçte bizim yapmamız gereken, dayanışma içinde olmaktır. Üretim ve hizmet kapasitemizi koruyarak üretmeye devam etmek, istihdamı korumaktır. Bunun için hükümetimiz, kısa çalışma ödeneğinden yararlanma şartlarını önemli oranda iyileştirdi*” diyerek önemli olanın işçilerin ölümü pahasına üretimin devam ettirilmesi olduğunu belirttiler. Üstelik sermayeye seslenerek “Faaliyetlerini durduran veya azaltan firmalarımız, 3 ay süreyle çalışanlarının maaşlarını kısa çalışma ödeneğinden karşılayabilir” diyerek bir de patronlara işçilerin üzerinden karlarını nasıl artıracabileceklerinin yöntemini sunup, akıl verdiler. İşçi sınıfına ihanet içerisindeki bu yandaş sarı sendikalar, varlık nedenleri olan sermayenin ve faşist şeffik rejiminin çıkarlarını koruma görevlerini layıkıyla yerine getiriyor.

Sınıf Uzlaşmasının Geldiği Nokta

Salgını küresel bir felaket olarak görmenin yanında sınıf mücadelesi bakımından barındırdığı imkânlarla

bakma eğiliminin olmaması ne yazık ki işçi sendikalarını bu süreçte de etkisi altına aldı. İşçi sınıfının tarihsel rolünün ve sermayenin tarihi bunalımının farkında olmama hali kuşkusuz bilgisizlikten değil politikasızlıktan ve iddiasızlıktan besleniyor. Sınıf mücadelesi perspektifinden uzaklaşma, bocalama, gerileme ve kendini koruma politikası salgın koşullarında daha da görünür yaşanıyor.

İşçi ve emekçiler ölümle burum buruna çalışırken Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve Kamu Sendikaları Konfederasyonu (KESK) ölü taklidi yapıyor. DİSK, devletin salgının varlığını resmen kabul etmesinin hemen akabinde yaptığı açıklamada salgında en fazla işçi ve emekçilerin risk altında olduğunu belirtti. “Tuvaletlerinde sabun ve peçete dahi bulunmayan, yemekhanelerinde böceklerin gezdiği işyerlerinin yarattığı tehdit bugün tüm ülkeyi, hatta dünyayı tehdit edecektir” denilen açıklamada, işyerlerindeki kötü çalışma koşullarının değiştirilmesi istendi. Salgının olmadığı günlerin de en temel hakkı olan insani çalışma koşullarının oluşturulmasını sal-

gın günlerinde de talep etti. “Ücretli izin ya da hastalık izni gibi hakları açık şekilde tanınmalı”, “Bakanlık işyerlerini denetlemeli”, “İşçiler işverenin insafına terk edilmemeli” sözleriyle, aslında işçileri devletin insafına bırakmaktan başka bir şey yapmadı.

İşçi ve emekçiler ölümle burum buruna çalışırken Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve Kamu Sendikaları Konfederasyonu (KESK) ölü taklidi yapıyor.

DİSK Genel Başkanı Arzu Çerkezoğlu, “‘Evde kal’ çağrılarının anlamlı olması için, işten çıkarmaların yasaklanması, zorunlu ve acil mal ve hizmet üretimi dışında tüm işlerin durdurulması şarttır” dedi ve tüm bunların hayata geçirilmesi için hükümete 48 saat süre verdi. Bu sürenin sonunda hükümetin adım atmadığı durumda ise işçilerin “6331 sayılı yasanın 13. maddesinde de

**Çerkezoğlu'nun
“Nihayet doğru karar
verildi” sözü basit bir
yanılsama değil, temsilcisi
olduğu sınıfa yabancılaşma
ve sermayenin çıkarları
doğrultusunda ücretli izin
hakkının gasp edilmesine
onay vermektedir.**

açıkça belirtildiği şekilde ciddi ve yakın bir tehlike nedeniyle çalışmaktan kaçınacağını ve çalışmama hakkını kullanacağını” belirtti. Ancak süre dolduğunda tabiri caizse dağ fare doğurdu, KESK, DİSK, TMOBB ve TTB'nin içinde olduğu demokratik kitle örgütlerinin ortak imzasına açılan bir metin yayınlandı. Metinde, salgının işçi ve emekçiler bakımından taşıdığı risk ve hükümete çağrı dışında herhangi şey yoktu. İşçiler yine uzun ve sağlıksız koşullarda hastalık ve ölüm riskine açık bir bi-

çimde çalışmaya devam ediyor. Çerkezoğlu, atıfta bulunduğu 6331 sayılı yasanın 13. maddesi ile işçilerin çalışmama hakkının olduğunu dile getirirken, bu hakkı kullanılabilmesi için gerekli güvenceleri oluşturmanın kendi sorumluluğunda olduğunu da unuttu.

DİSK'in “salgında yapılacaklar” listesinin başında olmasa da sonunda “işten atmaların yasaklanması” ve “herkese işsizlik maaşı” ödenmesi talebi yer alıyor. Arzu Çerkezoğlu'nun, AKP'nin “3 ay işten çıkarma yasaklanacak” aldatmacası karşısında zafer kazanmışçasına tutum alması ise hükümetten beklenti ile sınırlı sendikal mücadele anlayışının dışı vurumuydu. İşten çıkarılmayacak işçilerin ücretli izin hakkının gasp edilmesi demek olan uygulamanın hiçbir yasal dayanağı olmadığı gibi işçiler lehine herhangi bir maddesi de bulunmuyor. Çerkezoğlu'nun “Nihayet doğru karar verildi” sözü basit bir yanılsama

değil, temsilcisi olduğu sınıfa yabancılaşma ve sermayenin çıkarları doğrultusunda ücretli izin hakkının gasp edilmesine onay vermektedir.

DİSK'in bu süreç boyunca grevi dillendirmemesi ve bir seçenek olarak gündemine almaması ise ayrıca eleştirilmesi gereken bir boyuttur. Grevi; tabulaştıran, her defasında "son silahımız" anlayışı ile en son başvurulacak bir mücadele yöntemi olarak tartışan ve "işyerlerinden doğru kullanılmalı" denilerek giderek eylemsizliği kitle eğilimi ile izah eden bir anlayış karşımıza çıktı. On binlerce işçi ve emekçinin yaşamak için ücretli izin talep ettiği, salgın karşısında açlığa mahkûm olma seçeneğine isyanın büyüdüğü ve grevin doğrudan yaşam anlamına geldiği durumda "Yaşam grevi" örgütlemenin öncü sorumluluk olduğunu görmezden geldi. DİSK, "son silahı" şimdi kullanmalıdır, aksi durumda elinde silahı olduğu halde ölüme razı gelmesi beklenen işçi sınıfı gerçeğinin altında ezilmekten kurtaramaz kendini. İşçiler her gün "ücretli izin" talebini dile getirirken en örgütsüz işçinin bile talebi yaşamak için üretimi durdurmakken DİSK yönetiminin tabandan yükseltilem grev talebini örgütlemek için neyi beklediği cevaplanması gereken temel bir sorudur. DİSK, sendikal bürokrasi ve irade kaybı nedeniyle sendikal mücadele anlayışını ücretli izin hakkının kullanılmasının önündeki engelleri kaldırmak yerine AKP'ye bu süreçte yapılması gerekeni söylemek üzerine inşa etmiştir. İşçi ve emekçilerin talep ve isteklerine, yaşamına ve mücadele gücüne yabancılaşmanın sonucu olarak rapor açıklayan, talep öne süren, hükümete çağrı yapan bir demokratik

kitle örgütü durumuna düşmüştür. Sendika olmanın, üretimden gelen gücün ve sınıfa güvenmenin politik öngörüsünü kaybetmiştir.

KESK'in Sınıfsal Yabancılaşması

OHAL'den bu yana üye sayısını koruma politikası ile hareket eden KESK, içinde bulunduğu pasif savunma anlayışını salgın sürecinde de koruyor. En fazla üye sayısına sahip iki sendikası olan biri olan Eğitim-Sen (Eğitim ve Bilim Emekçileri

Postane işçileri, salgın sürecinde iş yüklerinin artmasından dolayı daha fazla çalıştıklarını, çalışırken hiçbir önlem alınmadığını dile getirirken KESK yönetimi; DİSK ile birlikte durum raporları hazırlama ve hükümete çağrı yapma derdinde.

Sendikası), eğitim-öğretime ara verilmesi nedeniyle işyerinde değil. Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) halk sağlığı görevi nedeniyle virüse karşı yetersiz önlemlere rağmen çalışıyor. Belediye, demiryolu işçileri ve postane çalışanları ise salgına karşı resmen korunmasız bırakılmış durumda. KESK, bu tablo içinde DİSK'ten farklı bir tutum içinde değil. Örgütlü olduğu iş kollarının durumuna göre pozisyon belirleme alışkanlığı, öğretmenlerin ve akademisyenlerin izinli olmasının sonucu demokratik hak mücadelesini genel politik söylem düzeyine indirgemesine neden

oluyor. Sağlık emekçileri için 1 dakikalık saygı duruşu eylemleri ile çalışma koşullarının iyileştirilmesi talebini yeterli görüyor. Demiryolu, belediye ve haberleşme işçilerinin yaşadığı sorunlar ve virüse karşı açık risk grubu olmasına rağmen Haber-Sen'in çılgınlığına kulaklarını kapatmış durumda. Postane işçileri, salgın sürecinde iş yüklerinin artmasından dolayı daha fazla çalıştıklarını, çalışırken hiçbir önlem alınmadığını dile getirirken KESK yönetimi; DİSK ile birlikte durum raporları hazırlama ve hükümete çağrı yapma derdinde.

Kamu emekçileri, gerek 657 sayılı yasa ile iş güvencesine sahip olma gerekse de ücret ve özlük hakları nedeniyle işçi sınıfının ayrıcalıklı bölümünü oluşturuyordu. Bu durum AKP'nin neoliberal politikaları hayata geçirme hızı ve kararlılığı nedeniyle güncelliğini korumasa da KESK'in sendikal anlayışını değiştirmede. Kaderini işçi sınıfının güvencesiz ve örgütsüz çalışan kesimlerinden ayrı görme halinin sen-

dikal yabancılaşmayı beraberinde getirmesi nedeniyle KESK, bu süreci sadece kamu emekçilerinin talep ve istekleriyle sınırlı bir hattan yorumluyor. Bu nedenle işçilerin en insani talebi olan ücretli izin hakkının uygulanmasını mücadelenin konusu bile yapmıyor. Kamu emekçileri ile işçi sınıfını birbirinden ayırıştırma eğiliminin sonucu olarak; emperyalist küreselleşme koşullarında çalışanların ortak örgütlenmesi politikasına mesafeli yaklaşma ve yaşamsal talepleri için ortak mücadele etmeme politikasızlığına kadar varıyor iş.

DİSK'e bağlı LİMTER-İş Sendikası salgın sürecinde de ekonomik-demokratik hak mücadelesine sokakta devam ediyor. Kapitalizmin kölelik koşullarını değiştirecek olanın işçi sınıfı, kurtuluşun sosyalizmde olduğu gerçeğinin propagandası ve "ücretli izin için yaşam grevi" çağrısı yürütülmesi gereken politik hattı özetliyor.

İşçi Sınıfı Kapitalizmin Mezarını Kazacak Tek Güç

Sendikal bürokrasi nedeniyle konfederasyonlar, işçi sınıfına yabancılaşırken mücadeleyi büyütecek olanın yasal sendikal sınırlara hapsolmemek olduğu bir kez daha ortaya çıktı. İşkolu barajı ve yasalar gibi burjuvazinin dayatmalarına takılmayan sendikalar ve işçiler, gücün fiili meşru mücadeleden ve üretimden geldiğini gösteriyor. İnşaat İş'in Galataport'ta Hasan Oğuz'un ölümü ve 4 işçinin test sonucunun pozitif çıkması sonucu üretimi durdurmamayan patrona inat iş bırakması, İzmir'de Akar Tekstil'de pozitif COVID-19 vakasına rağmen patronun üretimi durdur-

maması üzerine Deriteks'in 200 işçi ile birlikte iş bırakması ve ücretli izin hakkını kazanması, İSKİ bünyesinde çalışan yaklaşık 800 sayaç okuma işçisinin Enerji-SEN öncülüğünde iş bırakması; işçi sınıfının mücadeleyi üretimden gelen gücünü kullanma üzerine kurduğunu gösteriyor.

DİSK'e bağlı LİMTER-İş Sendikası salgın sürecinde de ekonomik-demokratik hak mücadelesine sokakta devam ediyor. Kapitalizmin kölelik koşullarını değiştirecek olan işçi sınıfı, kurtuluşun sosyalizmde olduğu gerçeğinin propagandası ve "ücretli izin için yaşam grevi" çağrısı yürütülmesi gereken politik hattı özetliyor.

İşçilere güven veren iradenin; üye sayısı, yetki ve sendikal bürokrasi olmadığı gerçeği yaşamın içinde tekrar tekrar doğrulanıyor. Proletarya kapitalizmin kan emici yüzünü ve işçilerin kanından beslenme gerçeğini teorik bir tespit olmaktan ziyade yaşamında somut olarak görüyor. Bugün çalışan işçinin, yarın COVID-19 nedeniyle ölümü devrimin zorunluluğunu ve öncü işçilerin bilincinin berraklığını açığa çıkarıyor. Öncü işçilerin ve militan sendikaların yaşam grevini örgütleme çabaları, işçi sınıfı saflarında mücadele isteğini büyüteceği gibi uzlaşmacı ve işbirlikçi sendikacılık üzerindeki baskıyı da artıracak, daha büyük mücadeleleri hazırlayıcı olacaktır.

Koronavirüs salgını sonrası iktisadi siyasi sosyal felaket

Arif Çelebi

Derinleşmesi beklenen büyük krizle birlikte bu kopuş hali yeni bir düzeye yükselecektir, bunun kaçınılmaz sonucu isyan, kaos ve anarşi halinin de yeni bir düzeye yükselmesi, bir yandan artan siyasi gericilik, faşizm diğer yandan artarda patlayan isyanlar kapitalist dünyanın sıradan panoraması haline gelecektir. Olayların gidişatı bu kadar açıkken koronavirüs salgını ile ilgili ilerici devrimci partilerin ezilenleri düzene yapıştırıcı değil kopuşu hızlandırıcı politikalar izlemesi gerekir. “Evde kal” çağrılarının yerini “isyan et” almalıdır. İşçilerin yoksulların virüsten korunmasının biricik yolu kapitalizme savaş açmaktır, aksi takdirde derinleşen kriz şartlarında koronavirüsten çok daha rezil ve aşağılık koşullar yoksulları felakete sürükleyecektir. Bütün devrimcilerin aklındaki tek fikir burjuva iktidarların yıkılması olmalıdır.

Koronavirüs salgını sonrasında nasıl bir dünyaya uyanacağımız üzerine ortaya atılan pek çok fikir en az salgın kadar insanları meşgul ediyor.

Kimileri, “Robotlar, yapay zekâ insanların yerini almaya başladı, temassız endüstriler geliyor, insanların internette geçirdikleri zaman iki katına çıktı, koronavirüs salgını ile gelecek yakınlaştı.” diyor.

Kimileri, “Eyvah faşizm gelecek, bir felaket bu, 1984 romanında anlatılanlardan daha beter bir dünya bizi bekliyor.” diyor.

Kimileri, “Küreselleşmenin sonuna geldik, ne olacak şimdi?” diye soruyor kendi kendine, acaba yeni bir Keynes çıkacak mı?

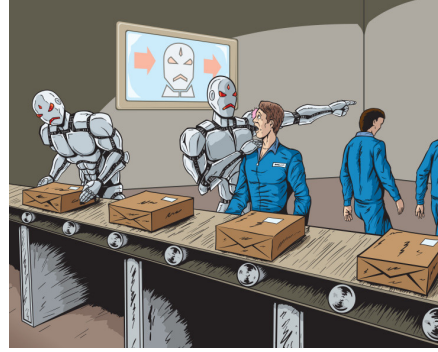
Kimileri, “Yok canım ne bu kötümserlik, koronavirüs her şeyi yeniden düşünmemizi sağlayacak, insanlar daha iyi bir toplum için kolları sıvayacak, mesela uluslararası işbirliği olmadan bir salgının üstesinden gelinemediğini her kes gördü, bundan sonra daha sıkı işbirliğinin yolları aranacak.” diye düşünüyor.

Sermaye Bir İlişkidir

Kapitalist üretim ilişkileri söz konusu olduğunda belki de anlaşılmasında en büyük zorluk çekilen konu sermayenin bir özne değil, bir soyutlama, bir ilişki olduğudur. Emekçinin mülksüzleştirilerek sermayeye tabi kılınması, işçinin fazla emek

zamanına kapitalist tarafından el konulması, el konulan bu fazlanın yeniden sermaye olarak onun kumandası altında üretim araçları ve emek gücünü bir araya getirmesi bir ilişki olarak sermaye birikim sürecini tanımlar¹. Meta üretimi aşamasında işçinin fazla emek zamanı metada yeni değer olarak cisimleşir. Bu henüz kar değil artı değerdir, onun paraya dönüşmesi için satılması, piyasaya çıkarılması gerekir. Bütün artı değerler piyasa havuzunda toplanır. Birim başına maliyeti en alta çekmeyi başaran ortalama fiyattan satacağı için piyasaya sunduğu artı değerden daha çoğunu kendisine çekmeyi başarır. Bu da ancak birim metaya aktarılan ortalama emek gücünün başkalarına kıyasla düşürülmesi ile mümkün olur. Bunu başaramayan daha aza razı olmak zorundadır ve zamanla iflas etmekten kendini kurtaramaz. Daha büyük sermayeler daha küçüklerini yutar. Patron işçiyi meta üretimi aşamasında soyar ama artı değerın kara dönüştürüldüğü yer olan piyasada da patronlar birbirini soyar. Patronların fabrikada işçiyi sömürmesi, piyasada patronların birbirini soyması gibi sermaye merkezleşip yoğunlaşmadan varlığını sürdüremez.

Sermaye birikimi en sonunda öyle bir noktaya gelir ki bütün üretim

araçları ve bütün emek biçimlerini kendine tabi kılar². Üretim araçları da emek gücü de burjuva toplumda sermaye üretimi için bir araya gelmedikçe kendi başlarına herhangi bir değerden yoksundur artık. Sermaye ile buluşmayan bir üretim aracı, mesela petrol, mesela toprak, mesela makine bir hiçtir, emek gücü de öyle, sermaye onu kiralamazsa emek gücü sahibi yalnızca emek gücünün değişim değerinden değil her türlü insani değerden yoksunlaştırılmış olur.

İşçinin fazla emek zamanına el koymayan, piyasada birbirini soymayan ve giderek dünya piyasasına hâkim olmayan bir sermayeden bahsedilemez. Sermaye üretimine dayalı bir toplumda hiçbir irade bunun dışında hareket edemez. Para sahibi bir kişi de bu ilişkinin bu gerçekliğin dışında bir hiçtir, anlamsızdır. Kapitalist üretim ilişkilerine tekabül eden

¹ "Sermaye ilişkisini yaratan süreç, işçiyi kendi çalışma koşullarının mülkiyetinden ayıran süreçten başka bir şey olamaz; bu, bir yandan, toplumsal geçim ve üretim araçlarını sermayeye, öte yandan, dolaysız üreticileri ücretli işçilere dönüştüren süreçtir." Marx, Kapital Cilt 1 sf. 687, Yordam Kitap

² "Nasıl basit yeniden üretim, bir yanda kapitalistleri öte yanda ücretli işçileri toplayan sermaye ilişkisini sürekli olarak yeniden üretirse, boyutları gittikçe büyüyen yeniden üretim ya da birikim de, daha çok sayıda ya da daha büyük kapitalistlerin bir kutupta, daha fazla ücretli işçinin öteki kutupta toplanmasını sağlayacak şekilde, sermaye ilişkisini daha büyük ölçekte yeniden üretir. Sermayenin değerlenme aracı olarak durmadan sermayenin parçası haline gelmek zorunda bulunan, sermayeden kendisini kurtaramayan ve sermayeye kölece bağıllığı, yalnızca, kendisini sattığı bireysel kapitalistlerin değişmesiyle gözlerden saklanan emek gücünün yeniden üretimi, gerçekte, bizzat sermayenin yeniden üretiminin bir unsurudur. Yani, sermaye birikimi proletaryanın çoğalması demektir." Marx, Kapital Cilt 1 sf. 593-94, Yordam Kitap

burjuva devlet de ancak bu ilişkilerle bağı içinde bir varlık kazanabilir³. Devleti hangi burjuva fraksiyon yönetirse yönetsin, isterse halkçı bir yönetim idareyi ele alsın, sermaye üretimine bağlı kaldıkça buna uygun hareket etmek zorundadır.

Kapitalist üretim tarzı sürdüğü müddetçe bir ilişki olarak sermaye, üretim ilişkilerini, buna tekabül eden bütün politik üstyapıyı ve bunların bütünüün ifadesi olan toplum biçimini belirler. Sermaye üst belirlenimdir, bütün burjuva toplum, bütün ekonomik ilişkiler, devletler ona tabidir.

Bütün bunları neden değindik?

Çünkü bunlar bizden bağımsız, burjuva toplumda yaşayan herhangi

birinin iradesinden bağımsız olan nesnel gerçekliktir. Bu nesnel gerçeklik hesaba katılmadan yapılacak her türlü yorum boşa sallanmış yumruk gibidir.

İşçilerin Yerini Robotlar Mı Alacak?

“Robotlar, yapay zekâ insanların yerini almaya başladı, temassız endüstriler geliyor, insanların internete geçirdikleri zaman iki katına çıktı, koronavirüs salgını ile gelecek yakınlaştı.” diyor bir Çinli profesör⁴.

Koronavirüsle birlikte insanlığın ulaştığı bilimsel teknik düzey çok daha görünür hale geldi. Yapay zekâ ve robotlar sayesinde temassız üretim pekâlâ mümkün. İnsanlar uzun saatler boyunca ve ömürlerinin son yıllarına kadar çalışmak zorunda değil, işlerin büyük bölümü yapay zekâ ve robotlara devredilebilir⁵.

Ne var ki kapitalistlerin biricik amacı karlarını artırmak, karlarını

³ “Dolaysız olarak üretimin kendisinden kaynaklanan ve kendisi de üretimin üzerinde belirleyici etkide bulunan efendilik-kölelik ilişkisini belirleyen şey, karşılığı ödenmemiş artık emeğin dolaysız üreticilerden çekilip alınmasının özgül iktisadi biçimidir. Ama üretim ilişkilerinin kendilerinden kaynaklanan iktisadi topluluğun tüm biçimlenmesi ve dolayısıyla aynı zamanda onun özgül siyasal biçimi bunun üzerine kuruludur. Tüm toplumsal yapının en iç sırnı, örtülü temelini ve dolayısıyla aynı zamanda egemenlik-bağımlılık ilişkisinin siyasal biçimini, kısacası, her bir durumdaki özgül devlet biçimini bulduğumuz yer, her zaman, üretimin koşullarının sahipleri ile dolaysız üreticiler arasındaki dolaysız ilişkidir (bu da, her bir biçimi, her zaman, doğası gereği, emeğin kullanılma tarzının belirli bir gelişmişlik düzeyine ve dolayısıyla onun toplumsal üretici gücüne karşılık gelen bir ilişkidir). Bu, aynı iktisadi temel (temel koşullar açısından aynı olan iktisadi temel), sayısız farklı ampirik durum, doğa koşulları, ırk ilişkileri, dışsal tarihsel etkiler vb. nedeniyle, görüntüde, sadece söz konusu verili ampirik durumların çözümlenmesi yoluyla kavranabilecek olan sayısız farklılaşma ve derecelenme sergilemeyeceği anlamına gelmez.” Marx, Kapital cilt 3 sf.777 Yordam Kitap

⁴ <https://tr.sputniknews.com/dunya/202004041041753491-cinli-profesor-koronavirus-gelecegi-yakinlastirdi/>

⁵ “Bir yandan yeni maddi üretici güçler yaratan, öte yandan bunlar temelinde yeni yeni gelişen, böylece fiilen yeni gerçek koşullar peyda eden, özgül olarak değişmiş bir üretim tarzı gelişir. Böylece bir yandan sermayenin emek üzerindeki hâkimiyetinin gerçek koşullarını ilk kez yaratan, tamamlayan, bunlara uygun biçim veren, öte yandan işçiye karşı olarak emeğin üretici güçlerini, üretim koşullarını ve iletişim ilişkilerini geliştirken, yeni, kapitalist üretim tarzının karşıtı biçimini aşan bir üretim tarzının, böylece yeni biçimlenmiş bir toplumsal yaşam sürecinin ve dolayısıyla yeni bir toplumsal oluşumun gerçek koşullarını yaratan tam bir iktisadi devrim meydana gelir.” Marx, Kapital, Cilt 1, Altıncı Bölüm, Dolaysız Üretimin Sonuçları, “Kapitalist üretimin ürünü yalnız artık değer değil sermayedir” başlığı içinde, Yordam Kitap

çoğaltmaktadır⁶. Karlarının kaynağı da işçiden gasp ettikleri fazla emek zamanıdır. Kapitalistler, bu fazla emek zamanını arttırmaya hizmet ettiği sürece bilimi teknolojiye uygulama yarışına girerler⁷. Emekçi makineden ucuza mal oluyorsa kapitalistin tercihi elbette makine değil işgücü olacaktır.

Sermayenin tekelleşme düzeyi yani merkezileşme ve yoğunlaşma derecesi öyle bir noktaya erişir ki bu yarış kar getirmez olur, bu nedenle teknolojiyi geliştirmek yerine ucuz işgücü cehennemleri yaratmak sermayenin başlıca eğilimi haline gelir. Varoluşsal kriz içindeki sermayenin durumu budur. Bu şu ya da bu kapitalistin tercihi değildir, sermaye başka türlü artı değer üretme yeteneğini yitirdiği için böyledir.

Kuşkusuz bilimin teknolojiye uygulanması devam eder ama bu bir avuç dünya tekelinin denetiminde ve mülkiyetinde gerçekleşir. Teknoloji onların elinde aşırı yoğunlaşacak ki geride kalan işgücü cehennemlerinden elde edilen kar onların kasalarına aksın. Küçük sermayeler istese de sermaye güçlerindeki yetersizlik nedeniyle bu teknolojilere ulaşamaz, onları kullanamazlar, onlara düşen büyük tekeller adına işçileri en berbat koşullarda çalıştırmaktır, onların karı da işçileri mahkûm ettikleri bu berbat koşullardan gelir. Bu nedendir ki bir yanda muazzam bir teknolojik birikim varken diğer yandan

18. yüzyılın ilksel birikimi ya da vahşi birikim koşulları egemen hale gelmiştir. Bütün işler yapay zekâyâ, robotlara devredilirse kapitalistin kar kaynağı da kurumuş olur. Dolayısıyla kapitalizm altında yapay zekânın, robotların insanların hizmetine gireceğini beklemek boş bir hayaldir aksine sermayenin merkezileşmesi daha da arttıkça ezilenler ve emekçiler için cehennemi çalışma ve yaşam koşulları daha da ağırlaşacaktır.

Koronavirüs salgını sonrasında ortaya çıkan manzara kapitalizmin “teknik temelin devrimci niteliği”nden ne derece koptuğunu gözler önüne serdi.

Sermayenin “Tarihsel görevi, insan emeğinin üretkenliğinin, sınırsızca, geometrik olarak artmasını sağlamaktır. Burada olduğu gibi, üretkenliğin gelişiminin önündeki bir engele dönüşür dönüşmez, bu göreve ihanet etmiş olur. Böylece, yaşlılık belirtileri göstermekte ve giderek daha da köhneleşmekte olduğunu yeniden kanıtlar.”⁸

Küreselleşmenin Sonuna Mı Geldik?

“Bildiğimiz küreselleşmenin sonuna geldik, koronavirüsten sonra yeni bir dünyaya uyanacağız, belki yeni bir Keynes çıkacak” diyenleri ele alalım.

Küreselleşme dediğimizde onu ancak emperyalist küreselleşme olarak kavrayabiliriz. Emperyalist küresel-

⁶ “Ücretlerin emek gücünün değeri altına düşmesi buralarda makine kullanımını önler ve kân kullanılan emeğin azalmasından değil, karşılığı ödenen emeğin azalmasından doğan kapitalist için bu kullanımı gereksiz, pek çok durumda da olanaksız kılar.” Marx, *Kapital Cilt 1*, sf. 377, *Yordam Kitap*

⁷ “sermaye için, söz konusu üretici güç, genel olarak canlı emekte bir tasarruf sağlandığında değil, sadece, eklenen geçmiş emekle karşılaştırıldığında canlı emeğin karşılığı ödenen kısmında daha büyük bir tasarruf sağlandığında artar.” Marx, *Kapital Cilt 3*, sf. 266, *Yordam Kitap*

⁸ Marx, *Kapital Cilt 3*, sf. 266, *Yordam Kitap*

leşmeyi ortaya çıkaran ya da gerekli kılan sermayenin merkezileşme ve yoğunlaşmasının dünya çapında yeni bir düzeye ulaşması, dünya tekellerinin ortaya çıkmasıdır. Dünya tekellerinin ortaya çıkması ya da emperyalist küreselleşme sermaye üretim sürecinin de dünyasallaşması anlamına gelir. Yani artık bir metanın üretilmesi için gerekli ortalama toplumsal emek zamanı ulusal, bölgesel değil dünya çapında hesaplanmakta, artı değerın kara ya da sermayeye dönüşmesi de dünya piyasasını gerektirmektedir. Bu sermaye üretiminin evrimsel gelişmesinde yeni bir aşamadır. Bir kez bu aşamaya gelindi mi buradan geriye gidiş söz konusu edilemez.

“Küreselleşmenin sonu gelecek” diye kehanette bulunanların sermaye üretim sürecinin dünyasal ölçekte olmaktan çıkacağını, sermayenin yeniden ulusal düzeyde gerçekleşeceğini söylemiş olmaları gerekir. Bunun gerçekleşmesi, hâlihazırda bugünkü dünya piyasasının yüzde yetmişini denetleyen birkaç yüz dünya tekelinin parçalanması, hâkimiyetlerine son verilmesiyle ve bu tekelilerin dünya ölçeğinde gerçekleştirdiği sömürü sayesinde dünyaya hâkim olan emperyalist devletlerin bundan vazgeçmesi ile mümkün olabilir. Bunun imkânsızlığı bir yana bir an için gerçekleştiğini hayal etsek bile, parça-

lanan bu sermaye zorunlu olarak ve kısa sürede tekrar dünya ölçeğinde merkezileşecektir. Çünkü merkezileşmek ve yoğunlaşarak dünya piyasasına hâkim olmak onun içsel hareketinin zorunlu sonucudur. Hindistan’daki, Mısır’daki, Nijerya’daki, Bangladeş’teki, Türkiye’deki ucuz emek gücü cehennemleri olmadan tekeli sermaye ayakta kalamaz ve bu ülkeler ucuz emek gücünü satamazlarsa yok olup giderler. Bu böyledir çünkü toplumsal emek zamanı bir kez dünya ölçeğinde belirlenir hale geldikten sonra küçük sermayelerin dünya ölçeğinde yoğunlaşmış

Nasıl ki sermaye emeği sömürmeden var olamazsa ve emekçi emek gücünü kapitaliste satmadan yaşayamazsa emperyalist tekel de mali-sömürge ülkeleri soymadan ve bu bağımlı ülkeler de kendilerini emperyalistlere soydurmaktan ayakta kalamazlar.

sermayelerle rekabet etmesi olanaksız hale gelir. Küçük sermayeler en büyüklere tabi olur, onların bir çeşit bağımlı işçisi ya da taşeronu haline gelir. 1850’lerin terletici atölyeleri gibi günümüzde de “terletici” ülkeler vardır. Emperyalist küreselleşme dönemindeki uluslararası işbölümünün kaçınılmaz ve zorunlu bir gereğidir bu. “Terletici” ülkeler ortadan kalkmaz ama gelişmiş kapitalist ülkeler de “terletici” hale gelebilir, ABD ve Fransa ve diğer gelişmiş ka-

pitalist ülkeler birer ucuz işgücü cehennemine dönüştürülebilir. Tekelci sermayenin ve onların devleti derinleşmekte olan krizi bu dönüştürme için bir fırsat haline getirmek isteyeceklerdir. Böyle bir gelişme emperyalist küreselleşmenin sonu değil derinleşmesi anlamına gelir. Kaldı ki gidişat zaten bu yöndeydi, kriz bu sürece hız katacaktır, hepsi bu.

Sermaye üretimi ile birikimi arasında da bir ayırım yapmakta fayda var. Sermaye ancak işçinin fazla emek zamanı gasp edilerek üretilebilir. Buna karşı sermaye birikimi iki biçimde gerçekleşir, ilki işçiden elde edilen artı değerın piyasada paylaşılması ile, ikincisi paylaşılan bu artı değerın mali araçlarla, spekülâtif sermaye yoluyla bir kez daha paylaşılmasıyla. Bu ikincisinde artı değer üretimi söz konusu değildir, zaten üretilmiş artı değer yeniden paylaşılmakta mali soygun araçlarıyla bir elden diğerine geçmektedir. Emperyalist küreselleşme evresinde mali araçlarla soygun, spekülâtif sermaye ile talan etmek her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Dünya tekelcilerinin karlarının önemli bölümü buradan gelmektedir. Emperyalist ülkelerin bağımlı ülkeleri soymasının en önemli biçimi mali araçlarla gerçekleşmektedir. Bağımlı ülkeler de bu sermayeyi kendilerine çekemezlerse daha da yoksullaşmaktadır. Bu “sıcak sermaye” akımları olmaksızın bu ülkeler ayakta kalmaz ve iflâsa sürüklenirler. Bu “sıcak sermaye” bir çeşit emme basma tulumbaşı gibidir, yüksek faizle sıcak para girişi dövizin ucuzlaşmasına neden olur, ucuz ithalat imkânı doğar, ucuz

ithalatı ucuz emek gücü ile birleşti-ren ülkeler tekelcilerin tedarikçisi olma yarışında öne geçer. Bu nedenle tedarikçi ülkeler “sıcak para”yı kendi ülkelerin çekmek için birbiriyle yarışır bu arada “sıcak para” sahipleri faizler ve borsa spekülasyonları üzerinden olağanüstü karlar elde ederler.

Küreselleşmenin sonu demek, bu ilişkinin de bu mali soygunun da sonu demektir. Nasıl ki sermaye emeği sömürmeden var olamazsa ve emekçi emek gücünü kapitaliste satmadan yaşayamazsa emperyalist tekelciler de mali-sömürge ülkeleri soymadan ve bu bağımlı ülkeler de kendilerini emperyalistlere soydurmaktan ayakta kalamazlar. Nasıl ki emekçiler kendilerini en iyi koşullarda sermayeye pazarlamaya çalışıyorsa mali sömürge ülkeler de kendilerini en iyi şartlarda dünya tekelcilerine emperyalist devletlere pazarlama yarışına girmektedirler.

Koronavirüs salgını ile birlikte “sıcak para” mali sömürge ülkelerden geri çekilmeye başladı.

IMF, “Küresel Finansal İstikrar Görünümü: COVID-19 Zamanında Piyasalar” başlığıyla yayınladığı raporda, “Gelişmekte olan ve öncü piyasalarda, rekor düzeyde keskin bir tersine portföy akışı yaşandı”⁹ dedi.

Bütün kriz zamanlarında böyle oluyor zaten. Geri çekilen bu sermaye işler az çok normalleştiğinde tekrar geri döner, üstelik bu kez eskisinden daha güçlü olarak. “Sıcak para” gidince mali-ekonomik sömürge ülke ekonomileri tam anlamıyla bir bataklığa saplanır. Döviz fiyatları aniden yükselir, kronik işsizlik ora-

⁹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/ekonomi/2020/04/15/imfe-gore-turkiye-slumpflasyonu-girecek/>

nı yeni bir düzeye çıkar. Genç işsizler ordusuna yeni milyonlar eklenir. Yalnızca şirketler değil, büyük bölümü bankalara borçlu olan emekçiler de eldekini kaybetmeye başlar ya da iflas eder. Bağımlı ülkeler sermaye geri gelsin diye eskisinden çok daha elverişli koşullar sunar mali oligarşiye. Ve bu sermaye geri geldiğinde ülke ekonomileri üzerindeki hegemonyası çok daha fazla güçlenir.

Gökten Yeni Bir Keynes İncecek Mi?

Sözü edilen raporda IMF, bu yıl dünya ekonomisinin yüzde 3 küçüleceği tahmininde bulundu. Bu yıl ABD'nin yüzde 5,9 ve Euro Bölgesi'nin yüzde 7,5, Türkiye'nin ise yüzde 5 daralacağını öngörüyor IMF.

Malum, koronavirüs salgını başladığından bu yana devlet bütçelerinden kapitalist şirketlere muazzam miktarlarda sermaye aktarıldı. Derinleşen ekonomik krizle birlikte bu yönlü aktarımın artacağı açık. Yapılan bu sermaye transferinden yola çıkılarak "liberal ekonomi"nin sonunu ilan edenler ve yeni Keynes olmaya soyunanlar ortalığa dökülmeye başladı.

1929-30 ekonomik bunalımı sonrasında ekonominin yeniden canlan-

ması için kapitalist devlet devreye girmeli, kolektif bir sermaye işlevi görmeli, bu yolla talep canlandırılmalı, daha sonra devlet eski rolüne geri dönmeliydi. Devletler bilhassa devasa alt yapı inşalarına girişerek talebe yeni bir canlılık kazandırabilirdi bunu ancak devletler yapabiliyordu çünkü çoğu iflas etmiş ya da varlıkları erimiş şirketlerin böyle büyük yatırımları gerçekleştirme olanakları yoktu. Keynes'in aşağı yukarı belirttikleri bunlardı.

Devletler şirketleri kurtarmak için milyarlarca dolar ayırıyor ve görünüşe bakılırsa daha da ayırarak. Bütün kriz dönemlerinin tipik kapitalist devlet politikasıdır bu, karlar özeldir ama zarar toplumsaldır, yük emekçilerin sırtına bindirilmelidir. Şirketler ayakta kalmalıdır çünkü onlar çökerse sistem yıkılır oysa halkın bir bölümünün çökmesi ile kıyamet kopmaz. Sermaye üretimine dayalı toplumsal ilişkilerin gereğidir bu: her şey sermaye için, her şey sermayeye tabi.

1930'ların üzerinden neredeyse yüzyıl geçti. Tekelleşme düzeyi kıyaslanamayacak kadar yükseldi. Bugün sermaye kıtlığı değil aşırı sermaye fazlalığı var. Dünya tekelcilerinin sermayeleri dünyadaki pek çok devletin bütçesinden fazla. Demek oluyor ki tekellere bütçeden pay ayrılarak ekonomik kriz aşılamaz, talep istendiği ölçüde canlandırılmaz. Devletler bir zamanlar olduğu gibi bir sermaye şirketi gibi hareket edemez, devasa alt yapı inşaatları ile talebi canlandıramaz. Böyle yapamaz çünkü sermaye üretim sürecinin küreselleştiği, ulusal değil dünya pazarının belirleyici olduğu, tedarik zincirinin dünyasallaştığı, sermayenin önemli bölümünün mali araçlar ve spekülasyon yoluyla biriktiği bir

devirde devletler tekeli sermayenin yerine geçmez olsa olsa bu tekellere koltuk değneği olabilirler.

Bütün bunlar bir yana 1930 dünya krizinde pek çok şirket iflas etti, 2008 dünya krizinde ise büyük tekeller devletler tarafından kurtarıldı. Böyle yapmak zorundaydılar çünkü dünya pazarına hâkim olan bu şirketlerin ifasını göze almak bütün bir kapitalist sistemin çökmesini göze almak anlamına gelirdi.

Bu politikanın test edilmiş bir tek sonucu olur, ekonomik kriz aşılamaz, en iyi ihtimalle daralma yerini durgunluğa bırakır, yani kapitalist ekonomi sürünmeye devam eder; tekelleşme düzeyi daha da yükselir, kronik sermaye fazlası ve kronik işsizlik daha da büyür, sınıflar arası eşitsizlik daha da derinleşir, bir başka deyişle emekle sermaye, devletle halk arasındaki çelişmeler çok daha keskinleşir

Oysa krizden çıkmak için iflasları göze almak, böylece sermayenin bir kısmının değersizleşmesi ile yeni sermayelerin ortaya çıkması ve kar oranlarının yeni bir yükselişine olanak sağlamak dışında bir yol yoktu. Toplam talep ancak bu yeniden yük-

selişle ortaya çıkacak canlanma ile artırılabilirdi.

Kapitalizm 2008’de girdiği krizden çıkamadı. Koronavirüs salgını ile birlikte uygulanan “tecrit” krizi yeni bir dip dalgasına sürükledi. Devletler 2008’de ne yaptıysa aynıını yapıyor, tekellere milyarlar akıtıyor ve merkez bankaları durmadan para basıyor. Yani büyük tekellerin iflasları yine göze alınamıyor. Yine bir kısım tekellerin değersizleşmiş kâğıtları satın alınarak bu tekelerin piyasa değeri bir ölçüde korunmaya çalışılıyor. Bu politikanın test edilmiş bir tek sonucu olur, ekonomik kriz aşılamaz, en iyi ihtimalle daralma yerini durgunluğa bırakır, yani kapitalist ekonomi sürünmeye devam eder; tekelleşme düzeyi daha da yükselir, kronik sermaye fazlası ve kronik işsizlik daha da büyür, sınıflar arası eşitsizlik daha da derinleşir, bir başka deyişle emekle sermaye, devletle halk arasındaki çelişmeler çok daha keskinleşir.

Servet Vergisi Çözüm Mü?

Burjuva solcu iktisatçılardan biri “Önce tarlalar çalışmalı yani çiftçiler. Yoksa bir süre sonra hepimiz aç kalırız. Sonra işçilerin sağlığı gözetilerek fabrikalar çalışmalı. Yoksa yine aç kalırız. İşçilerin sağlığı ne olacak? Buna hükümet çare bulmalı. Eğer zorunluluk olursa işçilere tam ödeme yapılmalı.” dedi. Bir başkası, “Mart-haziran döneminde yoğunlaşan tarımsal üretim faaliyetlerini sürdürmezsek, ülkeyi yıkıma götürürüz” diyor. “Çiftçiler ve işçiler çalışmazsa aç kalırız” diyor iktisatçılar¹⁰. Haksız değiller, onlar üret-

¹⁰ <https://www.gazeteduvar.com.tr/ekonomi/2020/04/15/marksist-iktisatcilar-uretim-durdurulamaz/>

mezse toplum çöker. Peki, kimin için ve hangi koşullarda üretecekler? Bir avuç zengin ve faşist iktidar için ve en sağlıksız koşullarda, her an işsiz kalma korkusu ile.

Bir an için bunu unutulm, derinleşen ekonomik kriz koşullarında bu çiftçiler ve işçiler nasıl çalışacak? Onları kim çalıştıracak? Çiftçiler emperyalist tekellerin bağımlı üreticileri haline getirilmedi mi? Dışarıdan sıcak para gelmezse nefesi kesilen bir ekonomide, ucuz ithalat ve ucuz işgücüne dayalı ihracat tökezlerse üretim çarkı nasıl dönecek? Ancak dışarıdan tedarik ettiği borçla üretim yapabilen, devlet ihaleleri ile kasalarını dolduran şirketlerin hâkim olduğu bir ekonomide çiftçiler ve işçileri kim çalıştıracak? Bu iktisatçılarımız “bağımsız bir kapitalist ekonomi” de önermiyor. Öneremez de, bağımlı ülkeler bağımlı üreticiler gibidir, kendi başlarına bağımsız bir pazarları yoktur, kendilerine iş verildiği müddetçe varlıklarını sürdürebilirler. Özetle emperyalizme emperyalist tekellere bağımlılığa son verilmedikçe sorunlar çözülemez. Emperyalizmle bağları koparmak demek kapitalizmi yıkmak demek, çünkü kapitalizme karşı çıkılmadan emperyalizme karşı çıkılmaz bugün, aksi her tutum aldatmacadır. Yine de burjuvalar aç kalmayacaktır, bunu biliyoruz. IMF bu yıl Türkiye ekonomisinde yüzde 5 küçülme bekliyor. Bu demektir ki işçiler ve bütün yoksullar için bugünkünden çok daha rezil koşullar kapıdadır. Açlık ve sefalet daha da artacak, resmi işsizlik dahi yüzde 20'lere dayanacaktır.

Emekçi sol aydınlardan Korkut Boratav'ın önerileri çok daha halkçı. “Üretken emek hem üretim tabanını ayakta tutar hem de en büyük tüke-

tici sınıf olarak talebi ayakta tutar” diyor ve ekliyor: “Bunu yaratacak kaynaklar modern kapitalizmde dahi vardır. Nedir? Vergileme. Servet vergisi ama onun dışında gerekirse merkez bankası kaynaklarını da kullanarak sözünü ettiğim sağlık ve kaybolan gelirlerin önemli bir bölümünün telafi edilmesine harcanmalıdır.” K.Boratav'ın çözümü özetle: “Servet vergisi alalım, para basalım.”

Tam da burada en başta söylediklerimize geri dönelim, dedik ki sermaye bir ilişkidir, sermaye üretiminin vazgeçemediğiniz müddetçe son tahlilde siz sermayeyi değil sermaye sizi yönetir. Servet vergisi almak halkçı bir önlemdir, ama ancak geçici bir çözüm olabilir. Para basmak da öyle. Nihayetinde pek çok kapitalist ülkede servet vergisi şu ya da bu düzeyde uygulanıyor ve kimi ülkelerde harıl harıl para basılıyor. Sonuçta sermaye üretim yasalarına bağlı hareket etmek zorundasınız. Türkiye gibi mali sömürge bir ülke servet vergisi uyguladığında sermaye çıkışı hızlanacaktır, onu engellemek için yasalar çıkardığınızda döviz fiyatları uçacaktır. Boğazına kadar borçlu şirketleriniz bırakın vergi vermeyi borçları ile üstünüze kalacaktır, çünkü bu borçların büyük çoğunluğu hazine garantisi ile alınmıştır. Varsayalım yine de bu önlemlere başvurmayı başardınız peki sermayenin bekçiliğini yapan orduyu, bürokrasiyi nasıl kontrol edeceksiniz?

Nereye varmak istiyoruz? K. Boratav'ın belirttiği servet vergisi gibi önlemler için dahi sermayenin politik iktidarını devirmek gerekir, bunun bir seçim değil devrimle olabileceğini söylemeye gerek var mı? Sermayeyi ortadan kaldırma-

yı göze almayan hiçbir çaba başarılı olamaz¹¹. Bunu Venezuela'dan Bolivya'dan aldığımız derslerle gün-cellemiş olmalıyız.

Servet vergisi, halkın ihtiyaçları doğrultusunda para basmak çözüm değil derken bu tip reform taleplerine mutlak biçimde karşı çıktığımızı söylemiyoruz. Belli koşullar altına servet vergisi gibi halkçı talepler dillendirilebilir, krizin yükünün halka değil sermayedarlara yıkılmasını isteyebiliriz. Burada kastettiğimiz bunun ancak geçici bir çözüm olabileceği, emperyalist küreselleşme aşamasındaki kapitalizmi yıkamazsak onu sınırlandırmak için atacağımız her adımın en sonunda bizi yine sermaye ilişkisine bağlayacağıdır.

Kapitalizmi Bekleyen Son

“COVID-19 salgını sona erdiğinde, birçok ülkede kurumların başarısız olduğu düşünülecektir. Bu yargının nesnel olarak adil olup olmadığı önemsizdir. Gerçek şu ki, korona virüsten sonra dünya asla aynı olmayacak.”¹² Bunlar kapitalist emperyalizmin başlıca yöneticile-

rinden ve sözcülerinden biri olan H. Kissenger'ın sözleri, Belli ki burjuvazi korku içinde.

Kissenger'ın başlıca üç önerisi var: Uluslararası işbirliği. İkincisi; meydana gelecek olan ekonomik krize en fazla maruz kalacak ülkelerin kendi başına bırakılmaması. Üçüncüsü; “liberal dünya düzeni ilkelerini korumak.”

Kissinger emperyalist küreselleşmeden vazgeçilemeyeceğini söylemiş oluyor. Sermayenin başka yolu da yok zaten. Peki, bunlar çözüm olabilir mi? Kissinger 40-50 yıl önce ezberlediklerini tekrar ediyor.

Bazı bakımlardan doğru söylüyor, hiçbir ülke ABD bile koronavirüs salgınına karşı olduğu gibi hiçbir soruna tek başına çözüm bulamaz, uluslararası etkin işbölümü gerekir.

Sermaye üretimine dayalı bir dünyada işbirliği ya da işbölümü işler iyi gittiği müddetçe vardır, işlerin iyi gitmediği kriz yıllarında ise paranın yerini silahlar alır, silahların ille de patlaması gerekmez ama parayla yapılamayan silahla yapılmak

¹¹ “Bu, kapitalist tasarımların kendilerine saplanıp kalmış burjuva iktisatçılarıninkinden özünde farklı bir kavrayıştır. Bunlar gerçi sermaye ilişkisi içerisinde nasıl üretim yapıldığını görürler. Ama bu ilişkinin kendisinin nasıl üretildiğini ve aynı zamanda onun içinde bu ilişkinin çözülmesinin maddi koşullarının üretildiğini, dolayısıyla iktisadi gelişmenin, toplumsal zenginliğin üretilmesinin zorunlu biçimi olarak tarihî haklılığının yok edildiğini görmezler.” Marx, Kapital, Cilt 1, Altıncı Bölüm, Dolaysız Üretim Sonuçları, “Kapitalist Üretim ürünü yalnız artık değer değil sermayedir” başlığı içinde, Yordam Kitap

¹² <https://www.nerinaazad.org/tr/news/life/politics/henry-kissenger-koronavirus-pandemisi-dunya-duzenini-ebediye-degistirecek>

istenir. Kapitalizm için işler iyi gitmiyordu. Koronavirüsle birlikte her şey daha da berbat hale geliyor. IMF, bu yıl ABD'nin yüzde 5,9 ve Euro Bölgesi'nin yüzde 7,5 daralacağını öngörüyor. Çin'in büyümesinin yüzde 1,2'ye düşeceğini tahmin ediyor. Bu büyük bir yıkım demek. Bu koşullar altında dünya tekelleri ve emperyalist devletler arasındaki rekabet kızışacak ve belki de silahlar patlayacak. Bu emperyalist küreselleşmenin sonu demek değil aksine onun bir gereği.

Ekonomik kriz bu denli derinleşecekse bununla beraber burjuva siyasi gericiliğin gemi aزیya alacağı açık. Sermayenin politik temsilcileri krizin yükünü halka yıkmak için daha sert önlemlere başvuracaklardır. OHAL'ler, sokağı çıkma yasakları, demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ya da ortadan kaldırılması, grev hakkının gasp edilmesi ve daha başkaları en "liberal" ülkede dahi sıradan olaylar haline gelecektir.

En büyük daralma ABD ve AB gibi mali oligarşinin merkez ülkelerinde görülecek, 2008'de olduğu gibi Çin'in büyümesi de onları kurtarmaya yetmeyecek. Bu koşullar altında Kissinger'in önerdiği gibi ekonomik daralmaya maruz kalan

yoksul ülkelere kim yardım edecek? Kendi ekonomisi bu kadar daralan bir emperyalist ülke kime el uzatacak, kimi ayakta tutacak? Dolayısıyla ikinci paylaşım savaşından sonra olduğu gibi Almanya'dan Japonya'ya, Türkiye'den Yunanistan'a aktarılacak bir ABD sermayesinden de söz edilemez. Aksine her ülke kendi derdine düşecektir. Yardım bir kenara "altta kalanın canı çıksın" burjuva felsefesine uygun olarak kriz içindeki her ülke yükü kendisinden daha güçsüz olana yıkmaya gayret edecektir.

"Liberal dünya düzeni"nin ilkeleleri nasıl korunacak? Eğer söz konusu olan ekonomiye dairse kriz sırasında her sermayenin ve devletin değerinin altını oymaya girişeceği açık. Mesela "sıcak sermaye" kriz koşullarında mali-ekonomik sömürgelerde kalmak yerine daha az karlı da olsa güvenli limanlara dönecektir. Emperyalist devletler başka ülkeler üzerindeki boyunduruğı sıkılaştıracak, kendi ülkesindeki sermayeyi denetim altında tutmak isteyecektir. Kuşkusuz bunlar geçici önlemlerdir. İşler görece yeniden iyiye gitmeye başladığında "liberal dünya düzeni" yani serbest sömürü ve yağma düzeni yeniden yürürlüğe girecektir.

Eğer söz konusu edilen siyasi düzense orada biraz duralım.

Ekonomik kriz bu denli derinleşecekse bununla beraber burjuva siyasi gericiliğin gemi aزیya alacağı açık. Sermayenin politik temsilcileri krizin yükünü halka yıkmak için daha sert önlemlere başvuracaklardır. OHAL'ler, sokağı çıkma yasakları, demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ya da ortadan kaldırılması, grev hakkının gasp edilmesi ve daha başkaları en "liberal" ülkede dahi sıradan olaylar haline gelecektir.

Koronavirüs salgınından önce dünya ezilenlerin ayaklanmaları ile sarsılıyordu. İşsizlik, yoksulluk ve sefalet, cinsel şiddet ve sömürüye, sermayenin doğayı talan etmesine karşı yüz milyonlarca insan baş kaldırmıştı. Dünya emekçiler için, kadınlar için, doğa için kötüydü, koronavirüs salgını ile şiddetlenen ekonomik krizle birlikte daha da kötü hale gelecektir. Dünyanın dört bir yanında ezilenler buna eskisinden de sert ve yığınsal ayaklanmalarla karşılık verecektir.

Kopuş Nereye Doğru?

“Sermaye bir ilişkidir” dedik, işçinin emek gücünü sömürerek kendini üretebilir ancak. Ne var ki 2008 dünya ekonomik kriziyle açığa çıktı ki bir yanda kronik aşırı sermaye diğer yanda kronik aşırı işsizlik dağları biriktirmektedir. Bu sermaye ile emeğin birbirini var eden bir ilişki olarak birbirinden koptuğu ve birbirlerinin varlık nedeni olmaktan çıktıklarının belirli bir düzeyde göstergesiydi. Yalnızca sermaye değil emek gücü de varoluşsal bir kriz yaşamaktaydı. Dünyayı saran isyan, kaos ve anarşi bu varoluşsal krizin politik tezahürüydü.

Şimdi yeni bir durum var. Derinleşmesi beklenen büyük krizle birlikte bu kopuş hali yeni bir düzeye yükselecektir, yukarıda da belirtildiği gibi bunun kaçınılmaz sonucu

isyan, kaos ve anarşi halinin de yeni bir düzeye yükselmesi, bir yandan artan siyasi gerçilik, faşizm diğer yandan artarda patlayan isyanlar kapitalist dünyanın sıradan panoraması haline gelecektir.

Olayların gidişatı bu kadar açıkken koronavirüs salgını ile ilgili ilerici devrimci partilerin ezilenleri düzene yapıştırıcı değil kopuşu hızlandırıcı politikalar izlemesi gerekir.

“Evde kal” çağrılarının yerini “isyan et” almalıdır. İşçilerin yoksulların virüsten korunmasının biricik yolu kapitalizme savaş açmaktır, aksi takdirde derinleşen kriz şartlarında koronavirüsten çok daha rezil ve aşağılık koşullar yoksulları felakete sürükleyecektir.

Bütün devrimcilerin aklındaki tek fikir burjuva iktidarların yıkılması olmalıdır. Bütün yollar, her türlü güncel taktik buna bağlanmalıdır. Bu iktidarın bir kerelik bir hamleyle alınacağı anlamına gelmez. Örneğin Meksika’da, Brezilya’da, İtalya’da mafya, bu kriz günlerinde yerel hegemonya alanları yaratmaktadır. Devrimciler bundan çok daha iyisini yapabilir. Burjuva devletler ne kadar önlem alırlarsa alsınlar ekonomik kriz derinleştikçe öncelikle burjuvazinin ideolojik hegemonyası ve onunla birlikte politik hegemonyası hiç olmadığı kadar derin bir sarsıntı yaşayacaktır, fabrikalarda sermayedarlarla işçiler, yoksul mahallerde devletle halk güçleri, okullarda ilerici öğrencilerle faşistler arasında hegemonya mücadelesi için koşullar hiç olmadığı kadar olgunlaşacaktır. “İçerik aynı olmasına rağmen her ülkede süreç farklıdır. İçerik, yönetici sınıfın geniş kitlelerin rızasını talep ettiği veya zorla çıkardığı bazı büyük siyasi teşebbüslerde başarısız

olmasından dolayı ortaya çıkan hegemonya krizidir.” sözü edilen bu “otorite krizi tam olarak hegemonya krizi veya devletin genel krizdir.”¹³ Birleşik devrimci demokratik önderliklerle ezilenlerin burjuvaziden ve onun devletinden kopuşuna bir yön kazandırmak her zamankinden çok daha fazla mümkün hale gelecektir.

Geleceği Devrim Yakınlaştırır

“Orta çağdaki veba salgını kapitalizmin yolunu açtı, korona da sosyalizmin yolunu açacak” diyenler oluyor. Böyle düşünenlerin unuttukları bir gerçekliği hatırlatmakta fayda var. Kapitalizmden önceki üretim ilişkilerinde yeni toplumun üretim ilişkileri eskisinin bağrında yeşerir ve giderek ekonomik ilişkilere egemen olurdu. Önce yeni üretim ilişkileri yeşerir ve gelişir ardından eski toplumun siyasal üst yapısı devrimlerle yıkılır ya da Gramsci’nin ifade ettiği gibi “pasif” devrimlerle dönüşüme uğrar. Feodal toplumdaki burjuva topluma geçiş böyle gerçekleşti.

Kapitalizmin özelliği ise kendisi dışındaki geçmiş bütün üretim ilişkilerini önce kendisine yani pazara tabi kılmak ardından da yıkıma uğratarak kendisi içinde eritmektir. Böyle olduğu içindir ki sermaye kendisi dışında hiçbir özel mülkiyet biçimi bırakmaz. Sermaye bütünüyle egemen hale geldiğinde onun içinde yeşerecek yavaş yavaş ona egemen olabilecek bir üretim ilişkisinin koşulları bütünüyle ortadan kalkar. Sermaye birikim düzeninde yeni bir üretim ilişkisi boy verip serpilemeyeceği için, burjuva toplum varoluşsal krize saplandığında, bütün siyasal, kültürel, hukuki üstyapısı ile birlikte yalnızca çürüme üretir.

Bu kokuşmuş, insanlığın sırtında atılması zorunlu bir yük haline gelmiş toplum biçiminden bir yenisine ancak ve ancak bir devrimle geçilebilir. Burjuva devleti alaşağı ederek, sermayeyi toplumsal mülkiyet altına alarak ortadan kaldırdıktan sonra insanlık rahat bir nefes alabilir aksi takdirde sermaye düzeni altında bir avuç

büyük patron dışındakiler iklim krizi ile, virüslerle, iş cinayetleri ile, işsizlik ve yoksullukla hayatı sürekli zehirlenecektir ve giderek daha aşağılık şartlarda yaşamaya zorlanacaktır.

Kapitalizm içinde yeni bir üretim ilişkisi ortaya çıkararak yavaş yavaş ona egemen olamaz ama bu yeni üretim ilişkisi potansiyel olarak oluşur. Örneğin dünya tekelleri içinde komünizm potansiyel olarak vardır; dünya insanı, dünyadaki insanlar arasında iş birliği, dünya çapındaki örgütlenme, kısacası üretici güçlerin dünyasal ölçekte muazzam bir toplumsallaşması gerçekleşmiştir. Bilimsel teknolojik birikim “herkesin yeteneğine göre herkesin ihtiyacına göre” bir hayat tarzı için yeterli olgunluğa erişmiştir. Buradan bakınca evet, gelecek yani komünizm yüzyıldan öncekine

göre çok daha yakınlaşmıştır. Buna karşın kapitalist kabuk ne kadar çürürse çürüsün kendiliğinden yok olup gitmez. Potansiyel olanı açığa çıkarmak ancak ve ancak politik bir devrimle gerçekleşebilir. Ancak politik bir devrim toplumsal devrimin yolunu açabilir.

Koronavirüs yeni bir toplumun, komünizmin maddi teknik temelinin bugünkü toplum içinde hazır hale geldiğini çok daha çıplak biçimde gösterdi.¹⁴ Ne ki onu görmek yetmez, o yeni topluma ulaşmak, onu elde etmek için örgütlenmek ve devrim için savaşmak gerekir, çünkü “hem komünist bilincin kitlesel ölçekte oluşturulması için hem de davanın kendisinin başarısı için insanların kitlesel biçimde değişime uğraması zorunludur. Bu değişim, ancak pratik hareket içinde bir devrim ile gerçekleşebilir.”¹⁵

¹⁴ “Belli bir noktadan sonra, üretici güçlerin gelişmesi sermaye için ayak bağı haline gelmeye, dolayısıyla sermaye ilişkisi de emeğin üretici güçlerinin gelişmesi için bir ayak bağı haline gelmeye başlar. Bu noktaya vardığında sermaye, yani ücretli emek, toplumsal zenginliğin ve üretici güçlerin gelişimi karşısında tıpkı lonca düzenine, köleliğe, serfliğe benzer bir konum kazanır ve bir boyunduruk gibi kırılıp atılması kaçınılmaz olur. Bir yanda sermaye öbür yanda ücretli emek arasındaki insani faaliyetin aldığı bu en son uşaklık biçimi, eskimiş deri gibi soyulup atılır ve bu deri değişimini, sermayeye tekabül eden üretim tarzının bizzat kendisi zorunlu kılar... Toplumun üretken gelişimi ile var olan üretim ilişkileri arasındaki giderek artan uyumsuzluk, kendini keskin çelişkiler, bunalımlar, kramplar biçiminde ortaya koyar... Düzenli olarak tekrarlanan felaketler, her seferinde daha büyük çapta tekrarlanarak, sonuçta sermayenin devriliği gittiği bir şiddet noktasına varacaktır.”

¹⁵ Marx, *Grundrisse*, sayfa 585-586, Birikim Yayınları

Salgundan sonra kapitalizm

Olcaý Çelik

Bugünkü kurtarma paketlerinin büyüklüğünün önceki krizden 5-6 kat büyük olması, salgın sonrasında dünya işçi sınıfına yönelik saldırının da en az 5-6 kat daha büyük olacağını gösteriyor. Ancak mutlak artı değer sömürsünün fiziksel sınırları vardır. 2008-9 ertesinde devreye sokulan kemer sıkma politikalarının 2010'ların başında ve sonunda kürenin her tarafında halk ayaklanmalarını da beraberinde getirmiş olması bu sınırlara işaret eder. Dolayısıyla sermaye sınıfının daha yüksek bir mutlak artı değer sömürsü sağlamak için yeni bir kemer sıkma saldırısına kalkışacağı ne kadar kesinse, bunun başarıya ulaşma şansı "eşyanın tabiatı gereği" o kadar düşük olacaktır. Halk ayaklanmaları daha da artacaktır.

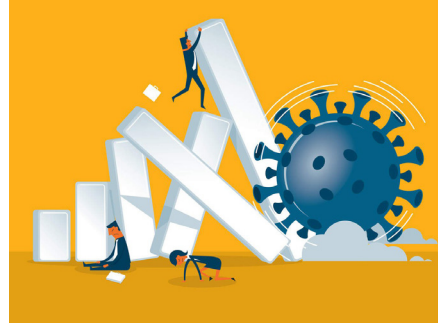
Koronavirüs salgını ile ağır bir darbe alan kapitalizmin 2020'de küresel olarak küçüleceği tahmin ediliyor. Ancak etkisi ne kadar büyük olursa olsun, emperyalist burjuvazinin genel kanaati bu salgının kapitalizme dışsal bir olay olduğu, kapitalist üretim tarzında herhangi bir sorun olmadığı, salgında zirvenin aşılmasıyla birlikte yılın ikinci yarısından sonra ekonominin toparlanmaya başlayacağı ve 2021 itibarıyla krizin atlatılacağı yönünde. Hatta kimileri bu krizin kapitalizm için bir yenilenme fırsatı yaratacağını dahi söylüyor. Peki, bunlar ne kadar doğru? Salgın kapitalizm için sadece "kısa bir ara" anlamına mı gelecek, yoksa bundan daha fazlasına mı mâl olacak?

Bu Krizin Niteliği

Tetikleyicileri ve görünüm şekilleri farklılaşabilse de, kapitalist krizlerin kök nedeni emeğin makineler lehine görelî olarak üretimden dışlanması sonucunda kar oranlarının düşmesidir. Kar oranlarındaki bu düşüş, kapitalistlerin tüm telafî çabalarına karşın, bir süre sonra kar kütesinin artışı da yavaşlatır. Elde edilen kar kütesi onu elde etmek için yatırılan ek sermayedeki artışın altında kaldığı noktada da kriz başlar. Bu, aşırı-birikimin gerçekleştiği noktadır. Yani kapitalist için üretimi ve yatırımı sürdürmek artık anlamsızdır. Makineler durur, şirketler iflas eder, işçiler kitleler halinde sokağa atılır, fiyatlar dibe vurur, borsalar çöker.

Koronavirüs salgını ile yaşanan kriz, sonuçları itibariyle klasik kapitalist krizlere çok benziyor. Ancak gelişim şekli itibariyle bakarsak, bu krizin üretim ve dolaşım süreçlerinin iktisadi koşullarından daha çok, “fiziksel” koşullarının ortadan kalkması sonucunda ortaya çıktığını görürüz. Salgının çıkış merkezi ve dünyanın en büyük ithalatçısı, ihracatçısı ve imalatçısı olan Çin’de devletin Şubat ayında tüm fabrikaları kapatması ve seyahatleri yasaklaması sonucunda küresel üretim işbölümü sert bir kesintiye uğradı. Böyle olunca üretim için gerekli ara malını ithal edemeyen uluslararası tekeller de üretime ara vermek zorunda kaldılar. Öte yandan, ABD ve AB’nin salgının yeni üssü haline gelmesi Mart ayı itibariyle siyasi iktidarları kent merkezlerindeki ticari faaliyetleri ve toplumsal yaşamı sınırlandırmaya zorlayınca, bu sefer de kitlelerin metalleri tüketebilme kapasitelerine doğrudan fiziksel bir sınır çekilmiş oldu. Bu da bu merkezlerdeki üretime bir darbe daha vurdu. Kısacası koronavirüs salgını kapitalist üretim döngüsünü her bir adımından ayrı ayrı kilitleyerek artı değerini üretimi ni baltalamış oldu.

Şüphesiz krizi yaratan mekanizmadaki bu farklılık, emperyalist burjuvazinin iddia ettiği gibi salgının kapitalist üretim tarzına dışsal ve beklenmedik bir olgu olduğu anlamına gelmiyor. İksel birikim çerçevesinde doğanın talan edilmesi bakterileri ve virüsleri “doğal konaklarından”, yani yaban hayatın kopartıyor, tarım-hayvancılığın kontrolsüz ve devasa orandaki ticari-

leşmesi de onları toplumsal yaşama, yani insan bedenlerine taşıyor. Yani bilakis, salgınların kök nedeni tam da emperyalist kapitalizmin kendi işleyiş prensiplerinde bulunuyor.

Krizde İlk Kurtarılacak Sınıf

Salgının yarattığı ekonomik krizin boyutlarının tarihsel nitelikte olduğunu görüyoruz. Örneğin, dünyanın üretim üssü olan ve yüzde 6’nın altında büyümesi bile kriz işareti sayılan Çin 2020’nin ilk çeyreğinde %7 gibi inanılmaz bir oranda küçüldü. Bu orandaki bir küçülme en son 44 yıl önce yaşanmıştı. ABD’de sadece bir ayda 22 milyon kişi işsiz kaldı ve Mart ayında imalat sanayi 1946’dan bu yana en büyük çöküşünü yaşadı. IMF, salgının Nisan-Mayıs’ta zirve noktasına ulaşacağı ve yılın ikinci yarısından itibaren büyümenin tekrar başlayacağı varsayılsa bile 2020’de dünya ekonomisinin yıllık bazda yüzde 3 daralacağı tahminini yapıyor.¹ Küresel ölçekte bu iyimser tahminden daha büyük daralmanın yaşandığı son dönemler 1929-32 ve 1945-46 yıllarıydı. 2008-9 krizinde bile dünya kapitalizmi toplamda yüzde 1.68 oranında küçülmüştü.

Koronavirüs salgınının yarattığı ekonomik krize emperyalist devlet-

¹ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

lerin ilk tepkisi tıpkı 2008-9 krizinde olduğu gibi şirketleri kurtarmak oldu. ABD ve AB devletleri bu kapsamda 8 trilyon doları kendi mali sermaye devlerine ve tekellerine aktardılar.² Böylece batma tehlikesi yaşayan şirketler iki yıllık karlarına denk gelen bir parayı ceplerine koymuş oldular. Bu, yıllık dünya hâsılasının yüzde 10'una denk gelen devasa bir rakam. 2008-9 krizinde bu oran yüzde 2 civarındaydı.³ Kurtarma operasyonları bu rakam ile sınırlı kalmayacak gibi gözüküyor. Zira zaman ilerledikçe emperyalist devletler yeni paketler açıklıyor.

Emperyalist burjuvazi salgında sadece uluslararası tekelleri değil, mali-ekonomik sömürge burjuvazilerini de kurtarmaya girişti. Bu kapsamda IMF “gelişmekte olan piyasalara” 1,2 trilyon dolar aktaracağını açıkladı. Sermaye birikimlerinin yetersizliği ve ithalat bağımlılığı sebebiyle üretebilmek için mali sermaye akımlarına muhtaç olan bu ülkelerin “yaşatılması” ve tedarik zincirlerinin işler halde tutulması emperyalistlerin çıkarları için elzemdi. Ayrıca bu sayede emperyalist merkezlerdeki krizin yükü bu ülkelere aktarılmalıydı. Mali-ekonomik sömürgeler açısından baktığımızda da, salgından kaynaklanan krizle birlikte sermaye akımlarının 2008-9 krizine oranla 3-4 kat daha fazla yavaşlamış olması dış borçlarını ödemek ve yeni borç bulmak zorunda olan bu ülkeler için

böyle bir kanalın açılmasını bir anlamda zorunlu kılıyordu.⁴

Tamamlanamayan Kriz Döngüsü

Peki, tüm bu önlemler kapitalizmin mevcut krizi aşmasına yetecek mi? Bu soruyu cevaplayabilmek için öncelikle kapitalist üretim tarzının salgın öncesinde ne durumda olduğunu anlamak gerekiyor.

Emperyalist küreselleşme evresinde bulunan kapitalizm 2008-9'da girdiği krizden 2010 yılında çıkmış olsa da, sonrasında kriz öncesi büyüme oranlarına dönemedi. 2008-9 krizinden önceki yıllarda yılda ortalama yüzde 4 oranında büyüyen küresel kapitalizm kriz sonrasında sadece yüzde 2,5-3 bandında sıkışıp kalmıştı.⁵ Üstelik burjuvazi salgın öncesinde yaptığı tahminlerde yeni bir çıkışın sinyali olmadığını söylüyordu. Tersine, tüm göstergeler aşağı yönlüydü. Örneğin sanayi üretimindeki büyüme hızı özellikle 2017'den beri sert bir şekilde düşmekteydi ve 2019 sonuna gelindiğinde yüzde 0,5'e kadar yavaşlamıştı.⁶ Keza, yeni

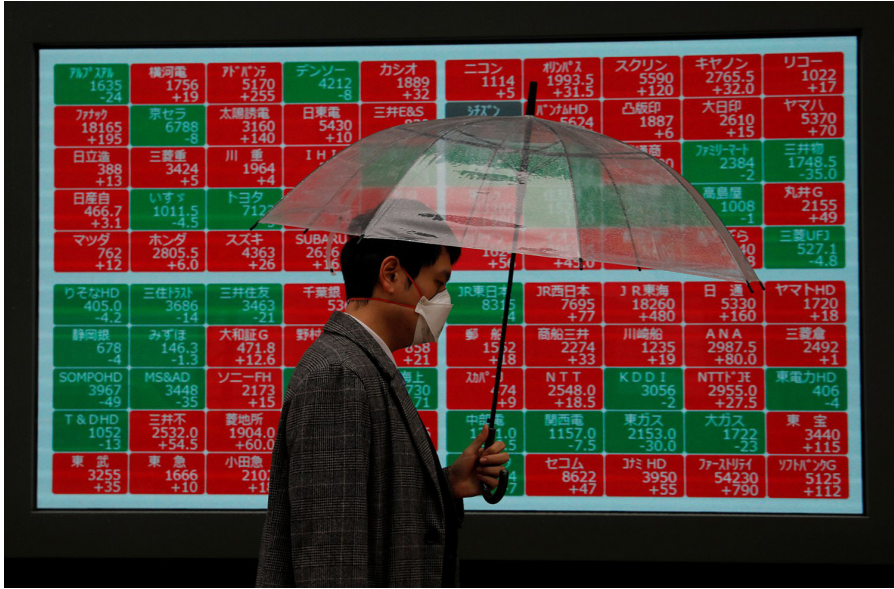
² <https://www.abc.net.au/news/2020-03-27/g20-leaders-global-economy-fight-coronavirus/12091530>

³ <https://www.abc.net.au/news/2020-03-27/g20-leaders-global-economy-fight-coronavirus/12091530>

⁴ <https://www.iif.com/Publications/ID/3829/IIF-Capital-Flows-Tracker-The-COVID-19-Cliff>

⁵ <https://data.worldbank.org/>

⁶ https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook/volume-2019/issue-2_7969896b-en#page5

üretim siparişlerini ölçen Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) de aynı düşüş trendi içerisindeydi ve 2019 başından beri “daralma” anlamına gelen 50 puan altı seviyelerde seyrediyordu.⁷ 30 büyük kapitalist ülkede 2014- 2018 arasında ortalama yüzde 1,5 seviyesinde olan istihdamın artış hızı da yüzde 1’e kadar düşmüş durumdaydı.⁸ Üretim yavaşladığı oranda da borç büyüyordu. 2019 sonuna gelindiğinde küresel borcun dünya hâsılasına oranı yüzde 322 olmuştu. Kısacası, kapitalist üretim tarzı koronavirüs salgını patlak vermeden önce de yeni bir krize doğru yuvarlanıyordu.

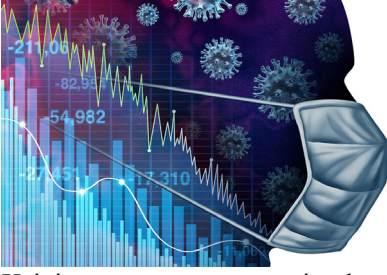
Peki, salgının yarattığı çöküşü bir tür “öne çekilmiş” bir kriz gibi değerlendirip, buradan kapitalizmin kendisini yenilemesi için gereken koşulların oluşacağını düşünebilir miyiz? Burjuvazinin aydınlarına göre, salgınla birlikte ertelenen talep salgın sonrasında er ya da geç

hızla artacak, düşen petrol ve emtia fiyatlarının da etkisiyle yatırımlar yükselecek ve küresel ekonomiye yeni bir bahar havası gelecek. Örneğin IMF’nin 2021 için yaptığı yüzde 6’lık iyimser büyüme tahmini böyle bir öngörüye dayanıyor. Ancak “baz etkisi”, yani bir önceki yıl yaşanan küçülmeye kıyasla yaşanacak yüksek büyüme bir şeydir, bir trend olarak kapitalist üretim tarzının yaşayacağı yenilenme başka bir şey. Kapitalist genişlemeyi ya da daralmayı (yani yatırımların artışı ya da azalışını) belirleyen şey talep veya arzdaki şoklar/patlamalar değil, kar oranlarının seyridir. Çünkü kapitalist üretim üretmek veya tüketmek için değil, kar için yapılır. Dolayısıyla ancak ve ancak salgın sonrasında kar oranlarının nasıl seyredeceği hakkındaki bir analiz bize kapitalizmin geleceği hakkında bir fikir sunabilir.

Bildiğimiz üzere krizler kapitalist üretim tarzının doğasında vardır.

⁷ A.g.y.

⁸ A.g.y.

Krizi yaratan sermayenin hareket prensibidir. Bu söz, kapitalizmin krize girmeye yazgılı olduğu kadar, krizden çıkışın koşullarını da ürettiği anlamına gelir. Krizle birlikte artan iflas dalgası değişmeyen sermaye maliyetlerini ucuzlatır, işçilerin kitlesel olarak sokağa atılması da onları daha düşük ücrete razı ederek sömür oranının arttırılabilmesine olanak tanır. Kar oranı dediğimiz şey, artı değerın yatırılan toplam sermayeye oranı olduğuna göre, toplam sermayenin düşmesi ve sömür oranının artması gibi karşı-eğilimler, kar oranlarında yeniden artışı da beraberinde getirir. Kapitalizm klasik bir döngü krizini böyle aşar. Elbette bu karşı-eğilimler kar oranlarının düşmesini ertelese veya bir süreliğine tersine çevirebilse de, son tahlilde azalmasını engelleyemez. Değerin tek kaynağı olan canlı emeğin makineler lehine üretimden her seferinde daha fazla dışlanması sonucu kar oranları uzun dönemde sifıra doğru düşme eğilimindedir.

Gelgelelim, kimi zaman bu karşı-eğilimler verili koşullarda kapitalizmi girdiği krizlerden çıkarmaya da yetmez. Bu durumda döngüsel krizler yapısal krizler halini alır. Bu krizlerin aşılabilmesi için kapitalizmin niteliksel değişimler geçirmesi, yani yeni bir evreye geçmesi gerekir. Örneğin 1974 krizi böyle bir krizdir ve bu kriz sonrasında kapitalist üretim tarzı tekeli devlet kapitalizmi evre-

sinden emperyalist küreselleşme evresine geçmiştir. Bu kapsamda uluslararası tekeller kar oranlarındaki düşüş eğilimini temelde 1) üretimin emek-yoğun kısımlarını ucuz emek gücü ülkeleri olan mali-ekonomik sömürgelere taşıyıp, sömür oranını arttırarak, 2) üretimin genişletilmesiyle artan değişmeyen sermaye maliyetlerini bu sömürgelerdeki taşeron burjuvaziye devredip, sermayenin organik bileşimini düşürerek, 3) sosyal devletlerin maddi-ekonomik zeminini parçalayıp emperyalizmin yağmasına açarak ve 4) üretimden gelen karları yeniden üretimden ziyade daha yüksek kar oranı sunan hayali sermaye pazarlarına yönlendirerek bir süreliğine tersine çevirmişlerdi. Bu anlamıyla emperyalist küreselleşme evresi, önceki evreden

Gelgelelim, kimi zaman bu karşı-eğilimler verili koşullarda kapitalizmi girdiği krizlerden çıkarmaya da yetmez. Bu durumda döngüsel krizler yapısal krizler halini alır. Bu krizlerin aşılabilmesi için kapitalizmin niteliksel değişimler geçirmesi, yani yeni bir evreye geçmesi gerekir.

farklı olarak meta ve sermaye dolaşımını serbestleştirilmesi yoluyla bütünleşik bir dünya pazarının oluştuğu; sadece pazarların değil, üretim süreçlerinin de uluslararasılaştığı; mali sermayenin sanayi sermayesi üzerinde egemenlik kurduğu bir evre oldu.

Bu karşı-eğilimlerin nasıl sonuç verdiğini niceliksel olarak ölçebiliyoruz. Örneğin ABD’de 1982 – 2002 arasında sermayenin organik bileşimi yüzde 5,2 azalırken, sömürü oranı yüzde 22,5 artmıştı. Gelecekte üretilecek artı değerler bugünden gasp edilip tekrar tekrar paylaşılmasına dayanan hayali sermaye pazarlarından (borsa, tahvil, türev, vb.) doğan karların toplam karlar içerisindeki payı da 1980’de yüzde 10 iken, 2007’de yüzde 40’a kadar çıkmıştı. Tüm bunların neticesinde de kar oranları yüzde 29,9

Kurtarma dediğimiz şey gökten gelen paralarla yapılmadı, şüphesiz. Bu operasyonlar kamu borçlanması yoluyla şirketlere nakit para aktararak gerçekleştirildi. Yani özel zararlar kamulaştırıldı.

yükselmişti.⁹ Ancak 2002-2011 arasına baktığımızda ise bu karşı-eğilimlerin yetersiz kaldığını, sermayenin organik bileşimi yüzde 41,3 artarken sömürü oranındaki artışın yüzde 6’da kaldığını ve dolayısıyla kar oranlarının düşmeye başladığını (yüzde -24) görürüz.¹⁰ Kar oranlarındaki bu düşüş 2006 sonrasında kar kütlelerini de düşürmeye başlamış ve bu da hayali sermaye pazarlarına kaçış daha da hızlandırmıştı. Ancak reel üretimdeki genişleme bu pazarlarda genişlemeye maddi

temel sağlayamamaya başlayınca, hayali sermaye balonu sönmüş ve 2008-9 krizi yaşanmıştı.

Eğer 2008-9 krizinde finans kuruluşlarının ve akabinde küresel tekelin batmasına izin verilip, değişmeyen sermaye fiyatlarının yeniden dibe vurması sağlansaydı ve/veya sömürü oranı organik bileşimden daha hızlı arttırılabilseydi, kapitalist üretim tarzı belki daha etkin bir genişleme sürecine girebilirdi. Ancak bütünleşik bir dünya pazarının olduğu, üretim süreçlerinin parçalanıp küreselleşerek iç içe geçtiği ve uluslararası tekellerin “batamayacak kadar büyük” hale geldiği emperyalist küreselleşme evresinde kitlesel iflaslara izin vermek söz konusu olmazdı. Bu yüzden tekeller ve mali sermaye devlerinin kurtarılması yoluna gidildi. Kurtarma dediğimiz şey gökten gelen paralarla yapılmadı, şüphesiz. Bu operasyonlar kamu borçlanması yoluyla şirketlere nakit para aktararak gerçekleştirildi. Yani özel zararlar kamulaştırıldı. Bu, kapitalistlerin borç yükünü azaltarak yatırımların bir süre canlanmasına olanak yarattı. Ama kar oranında yeterli bir artış sağlayacak kadar büyük bir çöküşe izin verilmediği için, rekabetin zorunlu bir sonucu olarak kar oranı krizden çıkılan 2010 sonrasında, 2013-14’ten itibaren tekrar düşmeye başladı ve haliyle yatırımlar tekrar zayıfladı. Bu da kapitalistleri tekrar hayali sermaye pazarlarına yönelterek şirketlerin borç balonunun tekrar şişmesine yol açtı. 2019’a gelindiğinde sonuç, kar kütlelerindeki artışın giderek yavaşladığı,

⁹ Michael Roberts, *The Long Depression*, Haymarket Books, Chicago, 2012

¹⁰ <http://www.abstraktdergi.net/abd-ekonomisindeki-buyuk-durgunluk-ve-uzun-bundalim/>

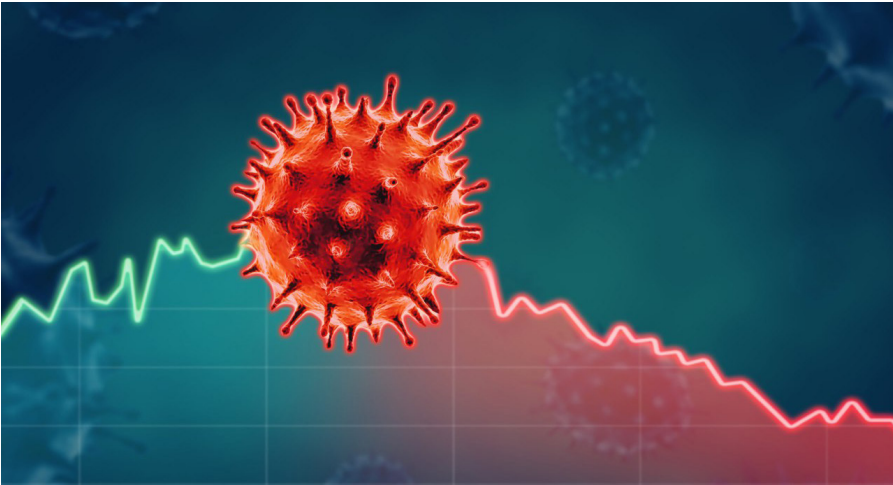
düşük büyüme oranlarına sıkışmış bir dünya kapitalizmi oldu.

İşte, koronavirüs salgınının yarattığı çöküş sonrasında devreye giren kurtarma paketleri de bugün tam olarak aynı “erteleme” işlevini görüyor. Çünkü kitlesel iflaslar büyük oranda engellendiği için, değişmeyen sermaye yine büyük oranda değer kaybetmiyor. Kurtarma operasyonları ve düşen enerji fiyatları sermaye sınıfını bir süreliğine yine rahatlatacak, üretimin ve dolaşımın önündeki fiziksel engeller kalkınca da salgından kaynaklanan bu krizden çıkmasını kolaylaştıracaktır. Ancak kriz döngüsünün tamamlanmasına yine izin verilmediği için 2008-9 sonrası süreç yeniden yaşanacaktır. Üstelik bu, bu sefer daha hızlı ve sert bir biçimde gerçekleşebilir, çünkü hem kar oranı bugün daha düşük olduğu için toparlanmanın etkisi zayıf kalabilir, hem de şirketlerin borç yükünün hâlihazırda çok yüksek olması borç balonunun daha uzun süre şişebilmesini zorlaştırabilir. Özetle, salgın sonrasında yaşanacak kısa süreli büyüme rakamlarının hemen ertesinde 2008-9 krizinden daha büyük bir krizin koşulları mayalanabilir.

Peki, bu biriken gerilim sermaye sınıfı içindeki ve sınıflar arasındaki çelişkilere nasıl yansiyabilir?

Korumacı eğilimler

Emperyalist küreselleşme evresi artı değerın esas olarak mali-ekonomik sömürgelerde üretildiği ancak eşitsiz mübadele sonucunda emperyalist merkezlerde gerçekleştirildiği; dolayısıyla dış pazarlar için üretim yapan mali-ekonomik sömürge burjuvazilerinin çıkarlarının doğrudan uluslararası tekellerin çıkarlarına bağlandığı; bu tekeller arası rekabetin de esas olarak satış ve pazarlama faaliyetleri üzerinden yürütüldüğü bir evreydi. Ancak 2008-9 krizi sonrasında kar oranlarındaki azalma eğiliminin engellenememesi ve nihayetinde kar kütesindeki artışın da giderek azalması bu koşulların altını oymaya, sınıf içi çelişkileri daha fazla açığa çıkarmaya ve kimi iktisadi korumacı eğilimleri büyütme-ye başlamıştı. ABD ve Çin arasında gümrük vergisi ve kotaların arttırılıp azaltılmasına dayanan ticaret savaşları, İngiltere'nin AB'den ayrılması, faşist şef Erdoğan'ın merkez bankası üzerinde gerici bir kontrol sağlama-

sı ve kısmi sermaye kontrolleri uygulamaya başlaması, Ortadoğu'daki paylaşım savaşlarının şiddetlenmesi bu eğilimlere örnek olarak gösterilebilir. Salgın sonrasında (hatta sırasında) bu eğilimler daha da kuvvetlenecek gözüküyor. Örneğin ABD ve Almanya'da "Çin'in dünyaya tazminat ödemesi gerektiği" argümanının dillendirilmeye başlaması, Fransa'nın da bu salgını AB'nin üretim gücünü yeniden ele geçirmesi için bir fırsat olarak görmesi buna işaret ediyor.

Emperyalist küreselleşme evresinde değer kanunu, artı değer üretildiği ve gerçekleştiği siyasi coğrafyayı ayırmaya, meta ve sermaye dolaşımının serbestleştirmeye, emeğin dolaşımını sınırlandırmaya, böylece bu coğrafyalar arasında bir değer transferi sağlamaya dayanır. Söz konusu iktisadi korumacı eğilimler üretimlerin yeniden iç pazarlara taşınacağı yeni bir evreye geçişinin işareti olarak okunamaz, çünkü iç pazarların dar sınırları, yüksek emek gücü ve sabit sermaye maliyetleri uluslararası tekellerin kar oranlarını dibe vurur. Dolayısıyla bu eğilimler daha çok artı değer üretim ve gerçekleşme merkezlerini maksimum karı sağlayacak şekilde yeniden örgütlenme çabası olarak okunmalıdır. Örneğin başlangıçta tekellerin ucuz işgücü cenneti olarak bir üretim üssü haline gelen Çin'in merkezi ve baskıcı kapitalist devlet yapısının "avantajlarıyla" zaman içerisinde payına düşen artı değeri üretimdeki teknik gücünü ve mali bağımsızlığını arttırmak için kullanıp diğer emperyalistlere bir rakip haline gelmeye başlaması ABD ve AB'nin yeni ucuz işgücü merkezleri arama çabasını koşullamaktadır. Ancak

azalan kar oranları yasası hükmünü icra etmek zorunda olduğundan, küresel üretim işbölümünü yeniden örgütlemeye yönelik bu çabalar da son tahlilde sonuçsuz kalmaya, sonuçsuz kaldıkça da kapitalistler arasında çatışma ve sürtüşmeleri arttırmaya ve kapitalizmin varoluşsal bunalımını büyütmeyle devam edecektir.

Kemer sıkmanın sınırları

Sermaye sınıfının asıl saldırısı sınıf içinde değil, sınıflar arasında gerçekleşecektir. Çünkü özel zararın kamulaştırılması demek olan sermaye kurtarma operasyonlarının her biri aynı zamanda faturayı işçi sınıfına ödetirme operasyonu olmak zorundadır. Her bir kurtarma operasyonunu kemer sıkma politikaları izler ve bu politikalar emekçiye dayatılan ek vergi, (daha da) esnek çalışma koşulları, düşük reel ücret ve sosyal haklarının budanması yoluyla mutlak artı değer sömürsünün arttırılmasını hedefler. Bugünkü kurtarma paketlerinin büyüklüğünün önceki krizden 5-6 kat büyük olması, salgın sonrasında dünya işçi sınıfına yönelik saldırının da en az 5-6 kat daha büyük olacağını gösteriyor. Ancak mutlak artı değer sömürsünün fiziksel sınırları vardır. 2008-9 erteğinde devreye sokulan kemer sıkma

politikalarının 2010'ların başında ve sonunda kürenin her tarafında halk ayaklanmalarını da beraberinde getirmiş olması bu sınırlara işaret eder. Dolayısıyla sermaye sınıfının daha yüksek bir mutlak artı değer sömürüsü sağlamak için yeni bir kemer sıkma saldırısına kalkışacağı ne kadar kesinse, bunun başarıya ulaşma şansı “eşyanın tabiatı gereği” o kadar düşük olacaktır. Halk ayaklanmaları daha da artacaktır.

Salgın öncesi koşullarda dahi 2020'de 43 ülkede halk ayaklanması olabileceği, dolayısıyla eşitsizliği azaltıcı politikalar güdülmesi gerektiği konusunda sahiplerini uyaran burjuva araştırma kurumlarının aynı uyarıyı bugün çok daha endişeli bir biçimde yapmasının bir sebebi de budur. Örneğin IMF, bir anlamda 2008-9 tecrübesinin ışığında devletlere “şirketleri kurtarıırken halka da destek sunmaları” yönünde çağrı yapmakta, aksi takdirde “salgından sonra ayaklanmaların daha da artaca-

ğını” söylemektedir¹¹ Bunlar, elbette sonuçsuz kalmaya mahkûm çağrılardır. Çünkü önemli olan kurtarma paketlerinin hangi sınıfı ne kadar kurtardığı değil, bu paketlerin bedelini kimin ödediğidir. İsterse paketin yarısını işçi sınıfına, yarısını sermaye sınıfına dağıtsın, burjuva devletler için kaynak her zaman işçi sınıfının ücret, kazanım ve birikimleri olacağı için, toplamda yoksullaşan ve yoksunlaşan yine işçi sınıfı olacaktır. Bu yönüyle kapitalist üretim tarzı altında “emekçiden yana kurtarma paketi” kavramı daima bir oksimoron olarak kalmaya mahkûmdur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki, emperyalist ülkelerde şirketlere aktarılan devasa paketlerin yanında işçi sınıfına aktarılan kimi göstermelik kaynakların herhangi bir isyanı önleme kapasiteleri olmayacaktır.

Kapitalistler bu sebeple salgını mevcut düzeni ayaklanmalardan korumak ve faşist uygulamaları arttırmak için bir fırsat olarak kullan-

¹¹ https://www.reuters.com/article/us-imf-worldbank-coronavirus-protests-idUSKCN21X1RC?taid=5e971cf97d2f520001aed380&utm_campaign=trueAnthem:+Trending+Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=twitter

maya daha fazla çaba harcıyor. Sosyal mesafe gereğini istismar ederek ilan edilen sokağa çıkma yasakları ve uygulamaya konan yeni gözetim stratejileri de bunun işaretleri... Örneğin önceleri Amazon gibi kimi tekkelerin çalışanlarını cep telefonları üzerinden takip edip hangi şubelerde fiziksel olarak yan yana geldiklerini tespit ederek sendikalaşma çabalarını daha baştan engellemeye çalışmaları gibi tekno-distopik uygulamalara şahit oluyorduk. Bugün de koronavirüsün yayılmasını kontrol altına almak için herkesin cep telefonuna takip yazılımlarının yüklenmesi gerektiğine yönelik tartışmalar emperyalist burjuvazinin yayınlarında açık açık savunulur hale gelmiş durumda.¹² Çin'in ve Güney Kore'nin bu sayede kontrolü sağladığını, aynı yazılımın "yurttaşların rızası alınarak" ABD ve AB'de de uygulanmasını isteyen emperyalistler böylece gelecekteki ayaklanmaları önleyerek/bastırarak mutlak artı değer sömürsünün arttırılmasının

teknik koşullarını bugünden oluşturulmaya çalışıyor.

Özetle, görülüyor ki salgının yarattığı kriz koşulları ne basitçe kapitalist üretim tarzına verilen bir aradır, ne de onun için bir yenilenme fırsatıdır. Aksine, kriz döngüsünün tamamlanamaması, emperyalist küreselleşmeden vazgeçilemeyeceği için de tamamlanamayacak olması salgın sonrasında yaşanacak kısa süreli bir iyilik haliertesinde kapitalistlerin üretim iştahının daha da sönmesine, hayali sermaye balonunun ise daha da şişmesine yol açabilir. Bu, asıl krizin salgından sonra başlayacağı anlamında gelir. Böyle bir durum kapitalist sınıf içindeki çelişki ve çatışmaları daha da arttırır ve sınıflar savaşımında sermayeyi daha açık biçimlere başvurmak zorunda bırakır. Diyalektiğin karşı kutbunda olan proletarya için ise tüm bu gelişmeler onun kendi devletlerinden kopuşmasının, siyasal birliğini yeniden kurmasının ve tüm ezilenleri kendi bayrağı altında toplamasının maddi zemini güçlendirmektedir.

¹² <https://www.economist.com/science-and-technology/2020/04/16/app-based-contact-tracing-may-help-countries-get-out-of-lockdown>

Salgının dilinden olasılıkların tercümesi

Sema Günaydın

Salgın halklar, cinsler, sınıflar ve bölgeler arasındaki eşitsizliği ve ayrımcılığı görünür hâle getirerek iktidarların “Biz bize yeteriz” ve “Aynı gemideyiz” söyleminin yaşamda bir karşılığı olmadığını ortaya koyarken düzeni topyekûn ekolojik bir eleştiriye tabi tutmayan ve çarenin bilimin çağrısına uymakla geleceğini öğütleyen bu dil kapitalizmin krizini yönetmesi için ona gerekli zamanı ve ideolojik desteği sunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’deki faşist şeflik rejimini, bilimsel yaklaşımdan uzaklaştığı için eleştirmek, üstü örtük bir OHAL çağrısı yapmaya denk düşen bilimi politik bağlamında koparıp yalıtık ele alarak tam da yeni biyo-iktidar biçimlerine alan açan bir yaklaşımdır. Bu dilin alternatifi ancak salgını Marksist politik ekolojiyle analiz ederek günlük tartışmalara boğulmaktan kurtararak kurulabilir.

Salgının Seyri

Zaman çok hızlı akıyor artık. Biri bitmeden diğeri başlayan olağanüstü durumlardan, krizlerden kafamızı kaldıramıyoruz. Tek tek ülkelerde de değil üstelik, dalga dalga tüm dünyada eş zamanlı olarak. Emperyalist küreselleşme sürecinde oluşan bütünleşik dünya pazarı, yani üretim ve tüketim ağı, yani coğrafyaların ya-

kınlaşması ya da gezegenin daha küçük bir yere dönüşmesi sadece meta dolaşımında değil virüs ve hastalıkların dolaşımında da geçerli elbette. Dünyanın bir ucunda çıkan bir virüs bir anda tüm dünyaya yayılıyor. Salgında bir kez daha yaşlarına, cinsiyetlerine, iş kollarına göre adeta triyaj¹ kurallarına tabi tutularak dünya işçi sınıfı ve ezilenlerinin yaşamları-

¹ Felaket ve kitlesel yaralanmalarda, zehirlenmelerde, bazı salgın hastalıklarda aniden birden fazla birey yaralandığında ya da hastalandığında tedavi için kime nasıl öncelik verileceği sorusu gündeme gelir. Triyaj: “Hasta ve yaralılının yaralanma tiplerine, o andaki durumlarına göre sınıflandırılıp, hastaneye yatırma, tedavi ve tahliye konularında öncelik derecelerinin saptanmasıdır.” Diğer bir tanımla, acil bir durum için; önde gelen, önemli ve sürekli bir süreç olan öncelikleri belirleme; gelişen durumun önemi nedeni ile diğerlerinden ayırt edilmesi, seçilmesi ya da öncelik hakkının tanınması anlamını taşır. Sermaye için triyaj süreklileşmiş ilkedir. Termik santral bacasına filtre takmanın maliyetiyle takmadığında ölecek veya zarar görecektir işçilere ödeyeceği tazminatı karşılaştırarak yatırımı önceliklendirir. Olağanüstü durumlarda triyaj açıktan uygulanır.

na sermaye için değer üretme kapasiteleri ölçüsünde kıymet biçiliyor.

Adı süreç içinde değişen ve son haliyle SARS-CoV-2 olan virüs ve neden olduğu COVID-19 hastalığının ilk vakası Çin’de kayıtlara 1 Aralık 2019’da geçti.² Virüs 18 yıl önce yaklaşık 8 aya yayılan ve 800’ün üzerine ölüme yol açan SARS salgını virüsüyle aynı virüs ailesinden bugüne kadar “keşfedilen” 7. virüstü.³ SARS gibi Çin’den yayılan salgın 4 aydan fazla süredir tüm dünyada yaşamın akışını, yani esasında meta üretimini ve dolaşımını sekteye uğratmış durumda. En az 187 ülkede 3 milyondan fazla vaka ve 230 binin üzerinde

ölümle büyük bir insani kayba neden olan salgında⁴ ilk anda, Çin’in emperyalist hegemonya mücadelesinde artan gücüne karşı diğer devletlerin kayıtsızlık tavrı belirgindi. Çin’in egzotik hayvan tüketiminden tutulmuş⁵ da virüsün laboratuvarda üretilmiş olduğuna komplo teorileri bir yanda, ABD ile olan ekonomik savaşında Çin’in bir komploya maruz kaldığına, virüsün aslında ABD’den yayılmaya başladığına dair teoriler diğer yanda, kaynağı belirsiz, ırkçılıktan ve sansasyon arayışından beslenen açıklamalar yapıldı resmi kaynaklardan. Adım adım, Çin’den sonra İran, sonra da İtalya’da artan vakalarla

² Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü (<https://www.who.int/csr/don/12-january-2020-novel-coronavirus-china/en/>)

³ Kaynak: ABD Ulusal Biyoteknoloji Bilişim Merkezi (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7095063/>)

⁴ Güncelleniyor: <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

⁵ Çin’de kayıtlara geçen ilk hastanın Wuhan’daki deniz ürünleri pazarıyla bir ilişkisi yoktu. Ancak sonraki ilk vakaların birçoğu virüsü bu pazardan kapmıştı. Virüsü pazara getirilen bir hayvandan mı yoksa başka bir insandan mı kapıldıkları nef değil; ancak pazar virüsün insanlar arasında hızla yayılması için iyi bir başlangıç noktası oldu. Virüsün farklı vakalardaki gen dizilimi incelendiğinde en erken Ekim 2019’da yayılmaya başladığı varsayılıyor. Gen dizilimindeki çeşitliliğin az olması ve önceki koronavirüsleriyle karşılaştırıldığında virüsün en yakın yarasalarda bulunan türüne benzediği biliniyor. (Kaynak: <https://www.sciencemag.org/news/2020/01/wuhan-seafood-market-may-not-be-source-novel-virus-spreading-globally#>)

Mart ayının ortasına gelindiğinde dünya çapında can kaybı hızla artmaya başladı. Dünya Sağlık Örgütü geç kalmış bir kararla 11 Mart'ta hastalığı salgın olarak ilan etti.⁶ Kayıtsızlık yerini bir tür kontrollü kaosa bıraktı. Devletleri harekete geçiren artan can kaybı değil, salgının ekonominin işleyişinde sadece belli sektörlerin ve belli ülkelerin kısa süreli etkilenmesi aşamasından çıkıp tüm sektörleri ve

ülkeleri uzun süreli etkileyecek düzeye gelmesi oldu.

Salgın karşısında Küba gibi birkaç istisna dışında sağlık sistemleri son derece hazırlıksızdı ve kâr güdüsüyle hareket eden ilaç sektörü yıllardır bilinen bir virüs tipine dair yeterli araştırma yapmamıştı. Gelinen noktada ülkelerin salgın önlemlerini ise küresel ekonomide tuttıkları yer ve ülkelerdeki sınıf mücadelesinin düzeyi belirliyor. Salgınla oluşan krizi küresel üretimdeki payını artırmak adına fırsata çevirmeye çalışan Türkiye gibi mali-ekonomik sömürge ülkeler çarkların salgın yokmuşçasına dönmesi için ekonominin can kayıplarından önemli olduğunu faşist devlet baskısını artırarak kabule zorlarken, ordu ve oligarşinin iktidara getirdiği Bolsonaro ya da yaşanan krizin üstünü gerici iç savaş kışkırtmalarıyla örtmeye çalışan Modi ya da yetkilerinin sınırlarını genişleten Orban gibi faşist liderler fırsatı taabanlarını örgütlemeye çalışıyor. Keza

Emperyalist zincirin iki güçlü halkası ABD'nin aşırı piyasalaşan sağlık sisteminin çöküşüyle, Çin'in ise azgın doğa sömürsüyle salgının en çok vurduğu ülkeler olması kapitalizmin tarihsel gelişiminde bugünkü aşamasının doğrudan bir sonucudur.

⁶ DSÖ açıklamasında hükümetlerin sağlığı korumak, yaşamın kesintiye uğramasını minimize etmek ve insan haklarına saygı duymak arasında bir denge kurmak zorunda olduğunu bildiriyordu. (Kaynak: <https://www.bbc.com/news/world-51839944>)

Japonya’da OHAL ilanı uzatılırken Trump da Erdoğanvari bir söylemle Demokratların yönetimindeki eyaletlerdeki önlemleri aşırı olmakla eleştirip 6 ay kalan seçimler öncesi faşist bir taban hareketi geliştirmek istiyor. ABD ve AB, bir yandan salgınla kopan küresel tedarik zincirlerinin emperyalist küreselleşme ile Çin’e bu kadar bağımlı hale gelmesinden kurtulmanın arayışındayken bir yandan da ekonomik daralmayı sınırlı tutmak ve halkın tepkisini sınırlamak adına büyük devlet destekleri sunuyor. Salgının yayılmasının durdurulması ve hastaların tedavisi için açıklanan sosyal yaşamı kısıtlama planlarını çarkların dönmeye devam etmesini içeren ekonomik destek paketleri takip ediyor. Her daim ayrıştırılan ekonomi ve siyaset arasındaki ilişki, kriz anında aynı “paket”in konusu oluverince ezilenlerin gözünde de iyice açığa çıkıyor.

Salgının Dili

2008-09’dan bu yana uzun süreli krizinden çıkışını emeğin daha çok ve yoğun olarak sömürülmesinden başka bir yerde görmeyen sermaye bunu ancak emeğin doğayla kurduğu

aracı ilişki üzerinden, doğanın daha fazla talanı üzerinden gerçekleştirebiliyor. İşte bu sömürü ve talan, sermayenin ekolojik rejimi, son büyük ekonomik krizini bir türlü aşamayan ve gezegensel sınırlara dayanan emperyalist kapitalizm, bugün artık süreklileşmiş krizlerin ve olağanüstü durumların olmadığı koşullarda düzenini sürdürme yeteneğini kaybetme aşamasına gelmiştir. Salgın sürecinde aksayan tedarik zincirleri ve bu nedenle çok düşük miktarda da olsa azalan karbon salınımlarıyla daha doğrudan bir bağla gündeme gelen aynı madalyonun iki yüzü bu küresel ekonomik ve ekolojik krizlerin, üretimin küresel ama emeğin ulusal ölçekte örgütlenişinin sonucu olarak daha önceleri ülkelerin emperyalist zincirdeki yerine göre farklı yaşanan işçi ve emekçiler üzerindeki etkileri dahi bugün artık ortaklaşma noktasına gelmiştir.

Emperyalist zincirin iki güçlü halkası ABD’nin aşırı piyasalaşan sağlık sisteminin çöküşüyle, Çin’in ise azgın doğa sömürüsüyle salgının en çok vurduğu ülkeler olması kapitalizmin tarihsel gelişiminde bugünkü aşamasının doğrudan bir sonucudur. 2008 krizinin “kazananı” denilebilecek Çin dahi bugünkü krizin sonuçlarıyla bocalamıştır.⁷ Bu kez kriz, emperyalist kapitalist sistemi “ya hep ya hiç” cenderesine hapsetmiştir. Naomi Klein, Felaket Kapitalizmi’nde değindiği krizlerin aşılması ve yeni bir sermaye döngüsüne girilmesi için emek ve doğa

⁷ Son 30 yılda ilk defa sanayide daralma yaşayan Çin’de birinci çeyrek küçülmesi %10 civarında oldu ve emisyonlar tahmini %25 azalma gösterdi. (Carbon Brief (2020a). “Analysis: Coronavirus temporarily reduced China’s CO2 emissions by a quarter”, <https://www.carbonbrief.org/analysis-coronavirus-has-temporarily-reduced-chinas-co2-emissions-by-a-quarter/>)

üzerindeki gerekli yıkıcı adımların çok doktrini yöntemleri ile uygulamaya sokmasının yeni olmadığını iddia ediyorsa da bu, artık sistemin işleyişinin normal bir parçası haline gelmiştir.

Ancak Klein'in iddia ettiğinden farklı olarak süregelen bir çok halinin sürdürülmesi için burjuva ideolojisinin yeni ve güncel araçları eline alması, yeni bir dil oluşturması gerekmektedir. COVID-19 salgını, kapitalist barbarlığın son görüngüsü, küresel kapitalizmin güncel saldırı aracıdır. Öyle ki, bilimsel çalışmaların son 20-25 yıldır salgınların kaçınılmazlığını bildirdiği bir dönemde gelip vurmuş olsa da, emeğin bir parçası olarak şekillendiği ve şekil verdiği doğaya yabancılaşmasının ideolojik tahribatı, kimilerinde salgının sorumlusu olarak bu düzeni değil, "insan"ı ya da "insanlığı" suçunu doğurmuştur. Mesele bir kez böyle ortaya konulduğunda, salgın bir kez sınıf savaşımının yeni bir zemini olarak değil de, bir "süreç" yönetimi olarak ele alındığında hegemonyası sarsılmış burjuva ideolojisi çeşitli biçimleriyle kendini yeniden var edebilme imkânı bulur ve böylece somutta sömürü ve talan saldırısı arka planda sürmeye devam edebilir.

Devletler bu son 4 aylık dönemde "salgın yönetimi yerine vaka yönetimini (hastane merkezli tedaviyi) esas

aldı, salgını sokağa çıkma yasakları ile gönüllü-karantina ile yönetmeye; insanları buldukları binaya, beton yapıların içine ve bireyselliğe hapsederek aşmaya çalıştı."⁸ Bu süreçte karantinalar, sokağa çıkma yasakları, denetim teknolojileri Klein'in teorisini haklı çıkarırcasına hızla meşruiyet kazandı. Bunda aynı yöntemleri öneren halk sağlığı uzmanlarının bilimsel argümanları da etkili oldu. Kriz yönetiminde öyle büyük bir haber akışı ve bilgi yağmuru yaşanıyor ki "sosyal mesafelenme"den hangi test kitinin hangi aşamada sonuç verdiğine bir anda artan sağlık okur-yazarlığımız "iletişim çağı"nın nimetleriyle her an "sanal ortam"da önümüze geliyor.⁹ Teknik kavram ve yaklaşımlar krizin hangi açıdan tartışılırsa tartışılın ana hattını belirler hale geliyor.¹⁰

Oysa aynı bilimsel dil salgının neden ortaya çıktığı konusunda kavramlar geliştirmiyor. Meslek örgütleri, sendikalar ve konu uzmanlık alanı olan kurumlar bu süreçte aldıkları tutumla salgının dilinin belirlenmesinde baş yerde duruyor. Bu dil meselenin çok boyutlu ele alınması ve önlemlerin toplumsal boyutlarının öne çıkmasının önüne geçerken "Özetle, bu tutumlar COVID-19 salgınını tıbbileştirmiş, uzmanlık bilgisine hapsedmeye çalışmıştır."

⁸ Ekoloji Politik açıklamasından (Kaynak: <https://siyahaber4.org/covid-19-pandemisinin-ekoloji-politik-degerlendirmesi>)

⁹ Aynı sanal ortam 18 yıl önceki SARS salgını veya daha sonraki MERS ya da Ebola salgınlarının sonuçlarını da insanların hafızasında taze tutuyor ve bir tür toplumsal hissizleşme yaratarak hafızanın da giderek işlevsizleşmesi sonucunu doğruyor bir yandan.

¹⁰ Bunun bir örneğini İçişleri Bakanlığı genelgesiyle ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının hukuki meşruiyeti üzerine yapılan tartışmalarda görebiliriz. (Bkz.: <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2020/04/28/sokaga-cikma-yasaklari-ve-hukuksal-yorum-vasatiya-da-olagan-hukukta-istisnainin-yeri/>) Yasağın hukuki meşruiyetini evrensel-bilimsel akıldan aldığını iddia ederken aynı bilimsel aklın neden çarkların durması konusunda aynı sorgulamaya girmedini açıklamamak tam da burjuva ideolojisinin tahakkümündeki kompartımanlara ayrılmış bilimlerin etkisinde olduğunun işaretidir.

Salgın halklar, cinsler, sınıflar ve bölgeler arasındaki eşitsizliği ve ayrımcılığı görünür hâle getirerek iktidarların “Biz bize yeteriz” ve “Aynı gemideyiz” söyleminin yaşamda bir karşılığı olmadığını ortaya koyarken düzeni topyekûn ekolojik bir eleştiriye tabi tutmayan ve çarenin bilimin çağrısına uymakla geleceğini öğütleyen bu dil kapitalizmin krizini yönetmesi için ona gerekli zamanı ve ideolojik desteği sunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’deki faşist şeflik rejimini, bilimsel yaklaşımdan uzaklaştığı için eleştirmek, üstü örtük bir OHAL çağrısı yapmaya denk düşen bilimi politik bağlamında koparıp yalıtık ele alarak tam da yeni biyoiktidar biçimlerine alan açan bir yaklaşımdır. Bu dilin alternatifi ancak salgını Marksist politik ekolojile analiz ederek günlük tartışmalara boğulmaktan kurtararak kurulabilir.

Salgının Politik Ekolojisi

Tüm zenginliğin kaynağı iki “ucuz” şey, emeğin sömürsü ve doğanın talanı hiç bu kadar çarpıcı bir şekilde aynı olağanüstü durumun konusu olmamıştı belki de. Salgın bir

yandan, doğa talanının doğrudan bir sonucu olarak öne çıkarken hayatta kalmak için emeğini satmak dışında seçeneği olmayanların her türlü emek sürecinin mekânı ve nesnesi olan doğayla etkileşimleri kendi yıkımına ve bu salgında olduğu gibi kitleler halinde ölümüne yol açıyor. Küresel çapta kendini döndüremeyerek ekonomik krize giren sermayenin tek seçeneği daha fazla talana ve sömürüye yönelmek, dolayısıyla bugünkü düzeyiyle küreselleşen bir ekolojik krize yol açmak oluyor. Endüstriyel tarım ve hayvancılık, ormansızlaştırma, kentsel dönüşüm, madenler, enerji santralleri, vd. ile ekosistemlerin sürekli tahribatına dayalı kapitalizmin yapısal olarak doyması mümkün değil. Bu nedenle de bu tür salgınlar, eş zamanlı olarak sağlık sistemini de çökerten günümüz kapitalizminin kaçınılmaz, durdurulması zor ve tekrar edecek gerçeğidir.

Evrimsel biolog, epidemiyolog ve filogeograf Rob Wallace, salgın virüslerinin kökeninin, yabancıl ekosistemlerin içine dalan endüstriyel tarım olduğunu, ekosistemler ve türler

¹¹ <https://siyasihaber4.org/covid-19-ve-sermayenin-cevrimleri>

içerisinde/arasında yarılmalar yaratarak küresel bir salgının ortaya çıkışına zemin hazırladığını ve yeni çıkan patojenlerin yüzde 60'ının vahşi hayvanlardan yerel insanlara geçerek ortaya çıktığını belirtiyor.¹¹ Colgate-Palmolive, Johnson&Johnson gibi şirketlerin bir yandan ormansızlaştırma ve endüstriyel tarıma yatırım yaparak bu tür salgınları tetiklerken diğer yandan eko-sağlık alanına yatırım yaparak sermaye ilişkilerini örten ve nedenleri yerli toplulukların “pisliği”ne bağlayan salgının dilini oluşturmada etkili olduklarını gösteriyor. 2008 krizinde devletin kurtardığı dev şirketlerden olan Goldman Sachs'ın kriz sonrasında, dünyanın en büyük domuz üretici ABD'li Smithfield Foods'un sahibi Çinli tarım şirketi Şuangyi'nin yüzde 60'ını satın aldığını, Wuhan'a yakın Hunan'da tavuk çiftliklerine yatırım yaptığını, salgının yayılmasının endüstriyel tarım ve hayvancılığın küresel sermaye akışındaki yeriyle bağışından kritik bir örnek olarak su-

nyuyor. Marksist ekolojinin metabolik yarılma okulundan gelen Wallace ve arkadaşlarının analizi, emperyalist ülkelerle mali-ekonomik sömürgeler arasındaki (onun deyimiyle Küresel Kuzey ve Güney arasındaki) eşitsiz ekolojik mübadele artık öyle bir düzeye gelmiş durumdaki örneğin Latin Amerika'da Bolivya, Paraguay, Arjantin ve Brezilya sınırlarını aşan çokuluslu bir “soya fasulyesi cumhuriyeti”ni var ediyor. Bu şekilde ekolojileri ve siyasi sınırları aşan “emtia ülkelerinin” yarattığı metabolik yarılmanın salgının yapısal temelini oluşturduğunu belirten Wallace, yapısal çözümün, “patojenlerin en kötüsünü dahi daha ilk ortaya çıktığı yerde önleyerek ekoloji ve ekonomi arasındaki, kent, kır ve yaban arasındaki metabolik yarılmayı onaracak bir ekososyalizmin geliştirilmesinde” olduğunu öne sürüyor.¹²

Marksist kent bilimci ve tarihçi Mike Davis ise salgını geleneksel kent-kır ikiliği üzerinden tartışmanın yetersizliğine değiniyor. Davis'e

¹² Wallace'ın bu yapısal çözümün yanında salgının yıkımının azaltılması için önerdiği reçete ise şu paragrafta özetleniyor: “İspanya'nın salgına yanıt olarak yaptığı gibi, hastaneleri kamulaştırmamız gerek. Senegal'in yaptığı gibi, test miktarını ve sonuç alma hızını arttırmamız gerek. Tıbbi ilaç kullanımını (pharmaceuticals) toplumsallaştırmamız gerek. Sağlık personelinin sağlığını yitirmesini yavaşlatmak için maksimum koruma uygulamamız gerek. Solunum cihazlarının ve diğer medikal makinelerin onarım hakkını güvence altına almamız gerek. Remdesivir ve eskiden beri sıtma tedavisinde kullanılan klorakin (ve ümit verici görünen diğer ilaçlar) gibi antiviral kokteyllerin laboratuvarın ötesinde işe yarayıp yaramadığını test eden klinik denemeler yaparken kitlesel üretimlerine de başlamamız gerek. (1) Firmaları gereksinim duyulan solunum cihazlarını ve sağlık emekçilerinin ihtiyacı olan koruma ekipmanları üretmeye ve (2) en fazla ihtiyaç duyan yerlere dağıtmaya öncelik vermeye zorlayacak bir planlama sistemi uygulanması gerek. Virüsün (ve ortaya çıkacak diğer patojenlerin) bize yüklediği sipariş listesini başa çıkacak işgücünü sağlamak üzere kitlesel ölçekte bir pandemi görev gücü kurmamız gerek. Sayısal açığımızı kapatarak hastalığı bastırabilmek için vaka yükünü karşılamaya yetecek miktarda yoğun bakım yatağı, personel ve ekipman temin etmeliyiz. Başka bir deyişle, COVID-19'un hava saldığını sadece salgını kendi eşliğinin altına çekmek için temasları takip etme ve vakaları izole etmeye geri dönmek üzere savunma fikrini kabul edemeyiz. COVID-19'u hemen şimdi ev ev dolaşarak saptamak için yeterli sayıda görevliyi işe başlatmamız ve onları işe yarar maskeler başta olmak üzere koruyucu giysilerle donatmamız gerekir. Bu süreçte hem insanların hastalıktan canlarını kurtarması hem de tedavi görebilmesi için —ev sahibi kiracı ilişkisinden başlayıp öteki ülkelere yaptırım uygulamaya varıncaya kadar— mülksüzleştirme etrafında örgütlenmiş toplumsal işleyişi, askıya almamız gerekir.”

göre tarımın metalaşmasıyla kentleşen kırsal, küresel meta zincirinin sadece tarım ürünleri açısından bir parçası olmaktan çıktığını ve bu nedenle bu tür yeni patojenlerin artık kapitalist üretimin sınırlarında ve yabancı ekosistemlerin iç bölgelerine uzanan uç bölgelerde kalmanın ötesine geçtiğini açıklıyor. Salgından en çok etkilenen ABD için “Tıbbi bir Katrina Kasırgası”nın ilk aşamalarındayız. Kuş gribi ve diğer salgın hastalıklarla ilgili yıllardır yapılan uyarılara rağmen solunum cihazları gibi temel acil durum ekipmanları beklenen kritik vaka seliyle başa çıkmak için yeterli değil” yorumunu yapan Davis, Covid-19 aşısının büyük ilaç firmalarının bugüne kadar kârlı görmediği için yapmadığı yeni antibiyotik ve antiviral çalışmalarına bağlı olmasını ise “En büyük 18 ilaç şirketinden 15’i bu alanı tamamen terk etti. Kâr getirmede hastane enfeksiyonlarına, yeni ortaya çıkan hastalıklara ve geleneksel öldürücü tropik hastalıklara karşı savunma değil de kalp ilaçları, bağımlılık yapan sakinleştiriciler ve erkek iktidarsızlığı tedavileri lider” sözleriyle eleştiriyor. Davis, salgınlara karşı çözüm konusunda Rob Wallace ile benzer bir sonuca ulaşıyor ve “Gerçek anlamda uluslararası bir halk sağlığı altyapısının yokluğunda kapitalist küreselleşme artık biyolojik olarak sürdürülemez gibi görünüyor. Fakat böyle bir altyapı, halk hareketleri, büyük ilaç firmaları ve kâr amaçlı

sağlık hizmetlerinin gücünü kırana kadar asla var olmayacak.”¹³ diye belirterek salgınla mücadelenin politik bir mücadele olduğunu vurguluyor.

Bazı Marksist Yaklaşımlar

Naomi Klein’in felaket kapitalizmi ve şok doktrini teorilerinin benzeri Marksist bir coğrafyacı olan Harvey’in mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramında da görülür. Bu kavramla Harvey, kapitalizmin 70’lerdeki krizinin ardından çeşitli biçimlerde ama özellikle de özelleştirmelerle eğitim, sağlık, su, vb. hizmetlerin bir sermaye yatırım ve dolaşısıyla birikim alanına dönüşmesini, Marx’ın ilkel birikim dediği sürecin tek seferlik bir süreç olmadığını ve sermayenin yeni birikim modelinin artık “yeni emperyalizm” denen dönemde bu olduğunu ifade ediyordu. 70’lerden beri dalgalı bir seyir izleyen küresel kapitalizmin kronikleşmiş aşırı birikim krizini aşamadığını belirten Harvey’e göre “mal ve hizmet ticareti daima yer değişiklikleri gerektirmekte, bu da doğrudan ülkesel ve mekânsal işbölümüne zemin hazırlamaktadır. Bu mekân arayışı/ ihtiyacı, kapitalist faaliyetin coğrafi genişleme arayışı/ihtiyacına karşılık gelmektedir.”¹⁴ Kapitalist birikimin yeni mekân ihtiyacına denk düşen coğrafi genişleme bu mekânı sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda üretir. Wuhan’da ya da Amazonlar’da ormanlık alanların içlerine kadar yapılan endüstriyel tarım arazileri tam

¹³ <https://www.polenekoloji.org/pandemi-dunya-ve-abd-covid-19-yaratik-sonunda-kapimiza-dayandi/>

¹⁴ Ö. Erdölek Kozal, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* 2017 Cilt: 54 Sayı: 628 (Kaynak: http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/files/articles/1528200065100_5.pdf)

¹⁵ David Harvey, “Yeni” Emperyalizm: Mülksüzleşme Yoluyla Birikim”, Çev. Evren Mehmet Dinçer, *Praxis*, 11, (Kaynak: <http://www.praxis.org/wp-content/uploads/2011/07/011-02.pdf>)

da bu mekan üretiminin sadece bir örneğidir. Belirli bir coğrafi alanda birbiriyle buluşamayan artık emek ve sermaye anlamına gelen aşırı birikim krizinin çözümü için Harvey'e göre iki yol vardır: "(a) Mevcut aşırı sermayenin, dolaşıma daha makul bir gelecekte tekrar girmesi için uzun dönemli sermaye projeleri veya sosyal harcamalara (eğitim ve araştırma gibi) yatırım yapma yoluyla zamansal bir yer değiştirme. (b) Herhangi başka bir yerde yeni pazarlar, yeni üretim kapasiteleri, yeni kaynaklar, toplumsal olanaklar ve emek olanakları açmak yoluyla mekânsal yer değiştirmeler. (c) (a) ile (b)'nin bir bileşimi" yolları ile bu artıkların emilmesi.¹⁵ Harvey mekânsal yer değiştirmenin uzun dönemli fiziksel ve toplumsal dönüşümler gerektirdiğinden kendisini döndürmesinin çok uzun zaman alacağını belirterek 70'lerden beri gelen süreci başarısız mekânsal-zamansal sabiteler/onarımlar (fixes) süreci olarak görür. Bu nedenle de bu iki yolun yanına mülksüzleştirme yoluyla birikimi koyar ve Marx'ın sermayenin kendi kuralları içinde yeniden üretimini gerçekleştirmesinin koşullarının olmadığında şiddete dayalı ilkel birikimin yeniden gerçekleşebileceğini varsaymadığını iddia eder. Mülksüzleştirmede esas mesele sermaye fazlasının realize edilmesi olduğundan süreç canlı emeğin doğrudan sömürüsüne dayanmaz.

Esasen bir coğrafyacı olan Harvey, bu "yeni emperyalizm" döneminin aynı zamanda sermaye birikim merkezinin önce Avrupa'dan ABD'ye ve şimdi de ABD'den Çin'e doğru kayma süreci olduğunu belirtir. Rosa Luxemburg'un eksik tüketimciliğinden beslenerek aşırı birikim krizinin

sermayenin aşırı birikiminden değil, arzı karşılayacak talebin yetersizliğinden kaynaklandığını belirten Harvey ya kapitalizme kapitalist dışı bir alan arar (ki bunun sınırları vardır ve tamamı kapitalistleşmiş dünyada buna çoktan gelinmiştir) ya da doğanın daha önce görülmedik düzeyde talanına girişileceğini söyler, yani mekânsal bir onarıma başvurur. Bu açıdan bakıldığında COVID-19 salgınına hem mekânsal-zamansal sabite açısından yaklaşıldığında Harvey'in teorisinin güncel olduğu iddia edilebilir.

Ancak Harvey'in "yeni emperyalizm" teorisi sermayeyi fazlasıyla coğrafi bir kavram olarak ele alarak onu üreten karşıtıdan bağımsız ele almaktadır. Örneğin, bütün dünyadaki neoliberal politikalar dönemine rağmen sermayenin küreselleşmesi önündeki en büyük engelin ulus devletlerin coğrafi sınırları olduğunu iddia ederken ülkelerdeki sınıf mücadelelerini bu engeller içinde saymaz. Hizmet olarak belirttiği emek gücünün yeniden üretilmesi için gerekli toplumsal ihtiyaçların doğrudan sınıf mücadelesinin o anki düzeyiyle belirlenmesi ve sermaye açısından ne kadarının sermaye maliyeti ne kadarının dışsallaştırılmış bir maliyet olduğuyla ilgilenmez. Emek gücünün toplumsal yeniden üretiminde temel ihtiyaç olarak ele alınan bu ihtiyaçların sadece emek gücünün biyolojik ihtiyaçlarını, biyolojik yeniden üretilmesini içermediği, temel ihtiyaçların doğrudan sınıf mücadelesinin bir

konusu olarak ele alınışı Harvey'de yoktur. Bu nedenle mülksüzleştirme yoluyla birikim modeli ve mekânsal onarım her ne kadar sermayenin o anki hareket tarzını betimlese de daha çok sınıf mücadelesinde işçi sınıfının geri çekilişini, dolayısıyla da işçi sınıfının doğayla kurduğu ilişki-deki yabancılaşma düzeyini belirtir.

Harvey'in "yeni emperyalizm" in bir tür yeni-Keynesçilikle "barışçıl" bir döneme gireceğini iddia etmesi yine Naomi Klein'ın ABD'de Demokrat Parti başkanlık adaylığı için yarışan "demokratik sosyalist" Bernie Sanders için yürüttüğü Yeşil Yeni Anlaşma'nın (YYA) kapitalizmin bu birikim krizine çare olacağını düşündüğü anlamına gelir. Oysa, YYA tam da Harvey'in zamansal-mekansal onarımına uygun olarak sermayenin krizine ancak geçici, öteleyici bir çözüm olabilir, ki bunu YYA'da yer alan altyapısal dönüşümün yanı sıra mevcut ekolojik krizin yaratacağı yıkımın, yeni sermaye yatırım alanları oluşturacağını varsayarak dahi iddia etmek mümkün. Çünkü bugün mali sermaye olarak birikmiş artık sermaye, hem kârlılığı yeni türetilmiş toplumsal ihtiyaçların¹⁶ üretiminden düşük olan tüm bu yeni yatırım alanlarına yönelmekten imtina edecek hem de yönelse bile bu artık sermaye-

yenin miktarı bu alanlarda yeni bir döngü oluşturamayacak kadar büyük kalacak. Yükselen iklim hareketi ve isyan dalgaları hesaba katılsa dahi, sermaye rekabeti sonucu gelinen üretim verimliliği düzeyi ve bu altyapısal dönüşümün dayanacağı teknolojik gelişkenlik kronik işsiz nüfusu masmetmekte yetersiz kalacak.

Bu nedenle mülksüzleştirme yoluyla birikim modeli ve mekânsal onarım her ne kadar sermayenin o anki hareket tarzını betimlese de daha çok sınıf mücadelesinde işçi sınıfının geri çekilişini, dolayısıyla da işçi sınıfının doğayla kurduğu ilişki-deki yabancılaşma düzeyini belirtir.

Harvey'in kıyamet tellallığı yapmakla suçladığı, YYA'yı bir başlangıç adımı olarak gören ve mali sermayeyi ikna etmekle ilgili aynı çekinceleri taşıyan Marksist ekolojist John Bellamy Foster ise ekolojik kriz analizini Marx'ın metabolik

¹⁶ Ferda Koç'un sendika.org'daki yazı dizisi bu ihtiyaç üretme endüstrisine dair derin bir inceleme içeriyor: <https://sendika63.org/2019/08/sinira-dayanan-proleterlesme-ve-gereksinimlerin-uretiminde-donusum-559472/>

¹⁷ COVID-19 üzerine son söyleşisinde bu kavramı tekraren şöyle açıklıyor: "Aslında Marx'ın metabolik yarılma teorisi,...ekolojik veya metabolik ilişkilere, özellikle de doğayla toplum birbirine karşılıklı karmaşık bağımlılığına sistematik bir yaklaşımla bakmanın yoluydu... Marks, toprak metabolizmasındaki yarılmaya odaklandı. Besinler ve liflerin kırıdan kente yüzlerce ve hatta binlerce mil kat ederek taşınması, azot, fosfor, potasyum gibi aslı toprak besleyicilerinin kaybına neden oluyor, bu da bu besleyicilerin yeniden toprağa dönmesi yerine amaçlananın dışında kentleri kirletiyordu. Bununla birlikte, bu teori, doğrusal birikimiyle kapitalist üretimin, Marks'ın 'doğanın evrensel metabolizması' olarak adlandırdığı metabolizmada nasıl yarılmalara ve kırılmalara yol açtığı hususunda oldukça geniş bir uygulama alanına sahipti..." (Kaynak: <https://siyahaber4.org/felaket-kapitalizmi-iklim-degisimi-kovid-19-ve-ekonomik-kriz/>)

yarık¹⁷ kavramına dayandırırken günümüzü “Antroposen çağı” olarak adlandırıyor. COVID-19 salgınının da kapitalist toplumsal ilişkilere içkin olan ekosistemlerde yaratılan metabolik yarılmadan kaynaklandığını belirtiyor. Küresel ekolojik krizi ve ekonomik krizi, sermayenin yapısal krizinin diyalektik olarak birbirine bağlı iki unsuru olarak gören Foster, insanlığın önünde yok oluş ya da devrim seçenekleri dışında bir seçeneğin kalmadığını ve kapitalist sistemden devrimci bir kopuş için harekete geçirecek bir cesaretin gerekliliğini vurguluyor.

2015 ve 2017’de çıkardığı iki kitapla¹⁸ güncel Marksist ekoloji tartışmalarında önemli bir yer tutan Jason W. Moore ise Foster’ın metabolik yarılma teorisine, bu yaklaşımın insan-doğa ilişkisinde kartezyen bir ikiliği yaratması nedeniyle karşı çıkıyor. Bir yarılmadan bahsedilecekse bunun toplum/toplumsal yaşam

ile doğa arasında değil, insan ile insan-dışı arasında olduğunu iddia ediyor. Doğa-toplum ikiliğine karşı sermayenin insanla “yaşam ağı” arasındaki ilişkiyi kontrol ettiği bir “dünya-ekolojisi” kavramını kullanan Moore bu kavramın kapitalizmin çevresel tarihinin ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf gibi dünya tarihsel bir yorumu için gerektiğini savunuyor. Bir doğa bilimi olan jeolojiden türeyen Antroposen kavramsallaştırmasının kapitalist üretim tarzını kökten eleştiren sosyal bilimlerin yokluğunda ekolojik krizin sorumluluğunu doğanın kör güçlerinden alıp insanın üzerine bıraktığını ve bunun da sistemin sorumluluğunu yok saydığını belirterek dönemselleştirmede “Kapitalosen” adını öneriyor. Moore, kapitalizmin tarihinin 7 şeyi, yani doğa, para, emek, bakım, gıda, enerji ve yaşamın ucuzlatılmasıyla aşılacak krizler tarihi olduğunu belirtip artık doğanın ve emeğin ucuz tutulama-

¹⁸ *Hayatın Dokusundaki Kapitalizm: Sermaye Birikimi ve Ekoloji* (Epos, 2017), *Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi* (Kolektif, 2019)

yacağı bir aşamaya gelindiğini iddia ediyor.¹⁹

Marksist ekolojide iki ayrı okulu (metabolik yarılma ve dünya-ekolojisi) temsil eden bu iki Marksist ekolojistin ilkinde kapitalizmin sınıra dayandığı ve gerekli çapta müdahale edilmezse yok oluşa gidildiği vurgusu yapılıyor. Devrim için pratikle bağı zayıf bir reçete önerisi (cesaret ve örgütlenme) yaparak sadece çağrı düzeyinde kalıyor. İkincisinde ise kapitalizmin dünya-ekolojisini kontrol ettiği ve krizlerini aşmak için bu kontrol kapasitesini bugüne kadar kullansa da artık bunun sonuna geldiği ama her yeni krizin yaşam ağını yeniden düzenlemek için bir fırsat tanıdığı belirtiliyor. Marksist ekolojiye sadece Marx'ın yazdıklarının yorumlanmasının ötesinde yeni bir yorum katan bu okul, sermayenin her zaman bir büyük planı olduğu anlatısına yer vererek devrimci kopuşa az alan bırakan yorumlar içeriyor. Yine de salgını, emperyalist kapitalizmin geldiği düzey açısından, yani çağın koşulları açısından metabolik yarılma teorisinden daha bütünlüklü ele alan bir yaklaşım sunuyor.

Olası Gelecekler Sorunu

Son 4 aylık hafızamız, geçen yılki küresel ayaklanma dalgasının üstüne eklenerek bize bir şeylerin kökten değişmek üzere olduğuna dair çok fazla veri sundu.²⁰ Salgın

sürecinde tamamen duran uçuşlara rağmen küresel yıllık salımların %5 azalacağı tahmin ediliyor. Türkiye'de ise insanların evde daha fazla vakit geçirmesiyle artacağı düşünülen elektrik tüketimi azalan ihracatın etkisiyle yavaşlayan üretimin bir sonucu olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre Nisan ayında yüzde 15,4 azaldı.²¹ Yine, Science of the Total Environment dergisinde yayımlanan araştırmaya göre İtalya'nın 66 bölgesinde, İspanya, Fransa ve Almanya'da görülen COVID-19 ölümlerinin %78'i hava kirliliğinin en yoğun olduğu beş bölgede yaşandı.²² Salgın küresel ekolojik krizi, iklim krizini önümüzdeki en acil sorun olmaktan çıkarmadı. Aksine örnek verilerdeki gibi bireysel tutumlarla sistemin işleyişine etki etmedeki sınırlılıklar su yüzüne çıktı. Ekolojik yıkımın bir sonucu olan salgına iklim krizinin pozitif bir geri besleme mekanizması olduğu görüldü.

Yoğun bir "olası gelecekler" tartışması düşünsel üretimin baş konusu oldu bu süreçte. Olası gelecekleri tartışırken ise bugün olan bitenden insanları nasıl "sağ" çıkacağına dair uzmanların ürettiği teknik bilginin ve genel politik ajitasyonun ötesinde çok az şey ortaya konabildi. Bugün "ana akım" düşünürler arasında komünizmi ya da çeşitli bar-

¹⁹ Kitap tanıtım bülteninden: "İlk kapitalist ürün şekerin üretiminden kapitalist sınırların genişlemesine uzanan süreçte doğa-toplum, kadın-erkek ikiliğinin, sömürgeciliğin, ırkçılığın, yerli mücadelelerinin, savaşların, krizlerin, isyanların bu yedi ucuz şeyle ve birbirleriyle nasıl ilişkilendiğini irdeliyor."

²⁰ Bu çalışmada salgının iklim krizine ve ekonomiye etkisi kapsamlı bir şekilde inceleniyor: <https://www.iklimhaber.org/covid-19-krizinin-ekonomi-enerji-ve-emisyonlara-etkileri-mevcut-durum-ve-olası-post-corona-senaryolari/>

²¹ <https://dokuz8haber.net/gundem/elektrik-tuketimi-nisan-ayinda-yuzde-15-azaldi/>

²² <https://www.iklimhaber.org/hava-kirliligi-koronavirus-olumlerinde-en-buyuk-nedenlerden-biri-olabilir/>

barlık biçimlerini tariflemek, yeni otoriter rejim teorileri geliştirmek ve olasılıklar arasında tahminler yapmak ne kadar yaygınsa devrimin nasıl olabileceğini düşünmek, onun olası biçimlerini, dünya devrimine gidiş sürecini incelemek de o kadar nadirdir. Salgının toplumsal yaşamın her alanına dair psikolojik, sosyolojik, vs. her yönü didik didik edilirken bunların politik özne oluşumuna etkisine dair hiçbir şeyin söylenmemesi de yine tipiktir.

İsviçreli Marksist sosyolog Razmig Keucheyan Aklın Sol Yarıları çalışmasında 20. yy başında Marksist teorisyenlerin aynı zamanda devrimci örgütlerde örgütlü olduklarını hatta örgüt önderleri olduklarını belirtir. 60'lardan sonra ise giderek bu durum değişir ve Marksist teorisinin gelişimine yön veren devrimci örgütlerde örgütlü düşünür sayısı azalır. Bugün, salgın sürecini Marksist açıdan ele alan çok okunan düşünürlerin meseleyi ekolojik ve ekonomik krizle, emperyalizm teorileriyle, olası gelecekler üzerine düşüncelerle irdelemesi ve devrimi bireysel çağrılarıyla sınırlı tutması çok çarpıcı bir şekilde ortada durmaktadır.²³ Devrimci örgütlerde teorik çalışma yapan Marksistlerin, burjuva ideologlarının yanı sıra daha çok akademiye sıkışmış bu kesimle de yüzleşmesi, ideolojik olarak alt edebilmek için eleştirilerini "politik" olanın dışına taşımaları, burjuva ideolojisinin denize düşen yılan misali sarıldığı bilimsel söylemin öne çıktığı böyle bir dönemde etkili bir propaganda için şart görünmektedir.

Bugün "yıkımsız asla" diyen bir sistemle 2 dereceyi aşan bir küresel ısınmaya doğru gidiyoruz. Kontrollü kaosu devamı demek milyonların ya doğal felaketlerden ya da açlık ve devlet zorundan ölmesi demek: "Çünkü artık açıkça, 'hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' ile 'yarın çok geç olacak' arasında bir noktadayız." Ekolojik krizin, doğal felaketlerin düzeyiyle ilgili bir zaman sınırı koyuyor olması, vurguladığı aciliyet, tam da işte bu ölümü göze alınmış ezilenlerin yeni toplumsal hareketlerini, bu canlı/diri dinamikleri hızlı sıçramalara hazır hale getiriyor. Doğanın yıkımıyla sermayenin emek sömürsünün ya da erkek

Her kriz süreci toplumsal dinamiklerin o anki tepki verme kapasiteleri doğrultusunda pratikleri öne çıkarıyor.

egemenliğin cins sömürsünün aynı nesnel zeminden doğduğu salgın gibi olağanüstü durumlarda iktidarların somut politik adımların mahiyetiyle kitleler nezdinde son derece yalın bir şekilde görünüyor. Kitleleri sosyalizme yönlendirme görevi bu kendiliğinden yönelişle yerini bu nesnel zemini, sermayeyi durdurma potansiyelini örgütlenmeye, yeni dinamiklerin kendiliğinden yerel mücadele isteğine yanıt olabilmeye bırakıyor.

Bir yandan daha geçtiğimiz yıl dünyayı saran isyan dalgasındaki politik önderlik sorunu vurgulanıp sönümlenmesinin ve reformcu ka-

²³ Salgın sürecinde oluşan külliyatın kısa bir derlemesi için bkz: <https://www.polenekoloji.org/covid-19un-yazi-ve-ceviri-dagarcigi/>

natlara yedeklenmesinin sebebini tartışırken bir yandan kitlelerdeki değişimin de sıçramalı geliştiğini gözden kaçırmamak gerek. Her kriz süreci toplumsal dinamiklerin o anki tepki verme kapasiteleri doğrultusunda pratikleri öne çıkarıyor. Bugün bunun biçimi bir ilk dürtüyle hayatta kalmak için koşulan dayanışma ağları şeklinde gelişirken bu ilk adıma bürokrasiye boğulmuş sendikaların çağrısını beklemeden örgütlenecek yaşam greviyle politik bir içerik kazandırılabilir.

Ekolojik kriz ve ekonomik krizin bütünlüklü görünümüyle birlikte doğayla ilişkisini yeniden sorgulamaya başlayan ve kendini doğallaştırmanın ve doğayı insancılaştırmanın arayışına giren kitleler, aslında işçi sınıfının kendini politik bir sınıf olarak ortaya koymasının yollarını düşünüyorlar. Bugün yok

oluş/barbarlık korkusuyla zapturapt altına alınan olası geleceklerin yerini yeni bir toplum tahayyülünün alması, o tahayyülü gerçek kılacak yeni insan neslinin tahayyül edilmesine, bugünkü salgındaki toplumsal pratiklerden ileri doğru atılan adımların bu iki tahayyüle bağlanmasına bağlı. Bugünün acil devrimci görevi tam da bu noktada, salgında kendiliğinden öne çıkan toplumsal dayanışma ilk adımından devrim anına kadar uzanan yolun bu tahayyüllerden beslenmesini sağlamak olmalı. Zincirlerinden kurtulmuş emeğin kendi suretinde bir doğayı ve onun uzantısı olan komünist toplumu kurması için hızla sıyrılması gereken yabancılaşma da böylece yarının değil bu sürecin bir sorunu olarak ele alınacak ve bu yabancılaşma başta insan-doğa ilişkisini ele alacaktır.

Koronavirüs, doğa ve kapitalizm

Hüseyin Yeter

Tekelci kapitalizm döneminde doğanın talanı ve tahribatı geçici, kısmi ve bölgesel olmaktan çıktı. Süreklilik gösteren ve dünya çapında gelişen bir felaketin örgütlenmesi haline geldi. Emperyalist küreselleşme döneminde ise, neoliberal politikalar, özelleştirmeler, rekabet, dünya pazarına meta ihracı için mono kültürel bitkisel ve hayvansal tarımın devasa endüstrileştirilmesi, kerestecilik ve maden çıkarımının yoğunlaşip dünyada girilmedik hiç bir yer bırakmaması, doğayı yıkıma götürmekle kalmadı. Vahşi alanların da tahribine yol açarak, hapsedildikleri yerlerden çıkan yeni virüslerin insana bulaşmasını sonucunu doğurdu.

Sosyalizmin inşası ve varlığı koşullarında, “sosyal devlet”, “demokrasi ve insan hakları” diyen ve Keynesci ekonomik politikalar gütmek durumunda kalan emperyalist burjuvazi ve ideologları, sosyalizmin taktik yenilgisi üzerine, kapitalizmi yeniden “refah ve özgürlük” toplumu biçiminde “ezeli ve ebedi” olarak ilan ettiler. Özel mülkiyeti ve pazar için değişim değeri üretimini dışlamayı hedefleyen sosyalizme saldırdılar. Sosyalizmde merkezi planlı ekonomiye dayalı, insanların artacak maddi ve kültürel ihtiyaçlarını esas alan kullanım değeri üretimini, “insanın doğasına” aykırı buldular.

Ama gel gör ki, çok geçmeden kapitalist üretim tarzı, “insan doğası”na uyumluluk bir yana, onu, yok edecek duruma geldi. İnsan yaşamını yıkıcı,

öldürücü ve korkutucu etkisine alan salgınlar ve koronavirüs salgını! Ve bunun karşısında burjuva devletler ve kapitalizmin iflası, çaresizliği ve çürümüşlüğü!

Kapitalizmin kar yasası, tekelci dönemde azami kar yasası ve üretim anarşisi yasası doğaya ve insana saldırı temelinde işledi. Doğada ve insanda büyük tahribatlar ve yıkımlara yol açtı. Emperyalist kapitalizmde rekabetin boyutları, biçimleri ve derinliği büyüdü. Ticaret savaşları, ekonomik ambargolar ve yaptırımlar, siyasi ve askeri güç gösterileri, nükleer, konvansiyonel, kimyasal ve biyolojik silahlamanın tırmandırılması ve savaş kışkırtıcılığı aldı başını yürüdü.

Öyle ki, bölgesel savaşların ön habercisi olduğu yeni bir emperyalist

paylaşım savaşı, dehşet dengesindeki silahlanma nedeniyle, öncekilerden de birkaç misli felaketli ve yok edici olacak. Bu süreç aynı zamanda kapitalizmin yol açtığı “yaşam krizi”yle kol kola yürüyecek.

Burjuvazinin bugünkü dünyasında işgücünü satamayanlar, engelliler ve yaşlıların yeri yoktur, “fazlalık”lırlar.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri iktisadi, toplumsal ve siyasal-yönetimsel alanda kullanan, kapitalist sistemin geleceği üzerine stratejik ve yönetsel planlar yapan, uzayda yeni gezegenler keşfine çıkan, uluslararası büyük tekellerin çıkarlarını gözeten burjuva devletler ve onların ideologları, dünyanın yaşanabilir olmaktan çıkmaya başladığını da çok iyi biliyorlar. Kapitalist üretim tarzı ve sisteminin yol açtığı doğa tahribatı ve yıkımının, hava, su ve doğa kirliliğinin, buzulların erimesinin ve iklim değişikliğinin hangi felaketlere yol açacağını gayet iyi biliyorlar. Ancak, gerçekleri açıklamayı ve tedbir almayı gerekli görmüyorlar. Çünkü bunu, “kapitalizmin doğasına” aykırı buluyorlar.

Zira kapitalizmin nesnel yasalarının işleyişinin doğada ve insanda yıkıcı, öldürücü, plansız, anarşik

ve eğreti sonuçlar ortaya çıkardığını; nüfusu mega kentlere yığdığını, işsizliği ve yoksulluğu ürettiğini, ormanları talan ettiğini; tarımda ve hayvancılıkta doğal üretimi bitirdiğini biliyor, görüyorlar.

Dolayısıyla bugünkü durumu, kapitalist üretim ilişkileri ve üretim tarzının tarihsel süreç içerisinde geldiği düzeyden ayrı ele alamayız. G- 20 ve Davos toplantıları, BM, DSÖ ve diğer uluslararası örgütler, ya bu durumu hiç görüşmediler ya da bağlayıcı kararlar almaktan uzak durdular.

Göstermelik Kyoto Protokolü’nü bile imzalamaktan imtina eden ABD, 2016 Paris Anlaşması’ndan da 1 yıl sonra 2017’de Trump yönetiminde imzasını geri çekti. Böylece emperyalist devletler eğer güçlüyseler kendi dünya tekellerinin çıkarı için doğayı yıkıma uğratma ve iklim krizine yol açmaktan çekinmeyeceklerini ABD şahsında açıkça gösteriyorlar.

İnsan-Doğa İlişkisi ve Yabancılaşma

Dünya, bugün, bu duruma nasıl ve neden geldi?

Canlılar, insan ve toplum, doğanın bir parçasıdır. Doğadan gelir ve doğaya giderler. İnsan, doğa ile vardır.

Doğayı değiştirme faaliyeti içinde kendisini de yeniden üretir. Hava, su, toprak, bitkiler ve hayvanlar insanın varoluş koşullarıdır. Doğa canlı ve cansız varlığı ile dengesini sağlar ve kendisini “üretir” haldedir. Kısmi tahribat ve yıkımları kendi kendisine yeniden dengeleyerek giderebilir. Ancak doğanın bu dengesi, dünyayı yaşanılır kılabılır.

Karantina günlerinde Çemişgezek’e dağ keçilerinin inmesi, yunus balıklarının denizlerde oynaması, Hindistan’da ovoidan Himalaya Dağları’nın görünmesi, İtalya’da hava kirliliğinin azalmasıyla çevrenin yeniden doğallığına bürünmesi görüntüleri, bunu bir kez daha gösteriyor.

Doğanın tarihsel gelişimi ve hareketinde canlı hayvanlar içinde, sadece insanlar toplum olarak örgütlendi. Ve üretim araçları üreterek doğayı ihtiyaçları yönünde değiştirmeye sonra da ona hükmetmeye başladı.

İnsan, diğer hayvanlardan farklı olarak fiziki yeteneği ve zihinsel gücüyle doğadan yararlanmayı, doğayı tahrip etmekle birlikte yürütmüştür. Doğuşundan itibaren doğa ile mücadele ve karşıtlık içindedir. Ama aynı zamanda doğa ile iç içe ve birliktedir. Kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve üretim araçlarını geliştirmek için doğa ile ilişkisi canlı ve dinamiktir.

Engels, Doğanın Diyalektiği kitabında, insanın doğa üzerindeki “zaferi”ne ve sonuçlarına dikkat çeker: “Doğa üzerinde kazandığımız zaferden dolayı kendimizi pek fazla övmeyelim. Böyle her zafer için doğa bizden öcünü alır. Her zaferin beklediğimiz sonuçları ilk planda

sağladığı doğrudur, ama ikinci ve üçüncü planda da büyük çoğunlukla ilk sonuçları ortadan kaldıran, bambaşka, önceden görülmemeyen etkileri vardır.”¹ Dâhiyane bir öngörü! Doğadan yakın yararlanma güdüsü, gelecek yararlanma olanağını yok ediyor!

Marx, Kapital’de aynı yaklaşımı, kapitalizm dönemi için şöyle ifade eder:

“Belli bir zaman için toprağın verimliliğinin artmasındaki her ilerleme, aynı zamanda, bu sonsuz verimlilik kaynağının mahvedilmesine doğru bir ilerlemedir. (...) Kapitalist

İnsan, diğer hayvanlardan farklı olarak fiziki yeteneği ve zihinsel gücüyle doğadan yararlanmayı, doğayı tahrip etmekle birlikte yürütmüştür.

üretim, bu nedenle, teknolojiyi geliştirir ve ancak bütün zenginliğin asıl kaynağını, yani toprağı ve emekçiyi kurutarak çeşitli süreçleri toplumsal bir bütün içinde bileştirir.”²

Marx, sermaye birikimini azami düzeye çıkarmak hedefiyle kapitalizmin insan ve doğa arasındaki metabolik ilişkiyi yok ettiğine, insan-doğa uyumu ve birliğini bozduğuna işaret eder.

İnsanın doğayı mülk edinmesi, bu mülkiyet ilişkisinin kapitalizmde varmış olduğu düzey, insanın doğaya yabancılaşmasını getirmiştir. Böylece insan doğaya, üretim araçlarına,

¹ Friedrich Engels, Doğanın Diyalektiği, s.228, sol y.

² Kapital, c.1.sf.517-8, sol y.

emeğine de, değer katarak ürettiği ürüne de yabancılaşır.

Kapitalizm doğa ve insana meta gözüyle baktı. Değişim değeri yaratmanın kaynağı olarak emek gücünü, zenginliğin diğer kaynağı olarak da doğayı gördü. Doğaya sürekli savaş açtı. O nedenle tarihsel olarak doğaya ve insana müdahalesi yağma, yıkım ve barbarcadır.

Doğa, kapitalist barbarlığın bu sonuçlarının bir bölümüne “intikam” biçiminde yanıt verdi. Bir bölüm yanıt ise, bunun acısını yakın bir gelecekte yaşayacağını hisseden yeni kuşak çocuklar ve gençlerin “iklim eylemleri” feryatlarıyla geldi. Ve bu feryatlar, daha da büyüyecek!

Doğa, günümüzde bu “intikamı”nı, tsunamiler, sel felaketleri, açlık, yağışlardaki dengesizlik ve kuraklık, buzulların çözülmesi gibi biçimlerde almaktadır. Buzulların çözülmesi, ormanların yok edilmesi, iklim değişikliğinde rol oynamakla kalmaz; Kuzeydoğu Afrika, Arap yarımadası, Pakistan ve Çin’de olduğu gibi çerçirge istilası da yaşatır. Susuzluk ve kuraklık yaratır. Fakat aynı zamanda bir yerde kendi içinde tuttuğu, bloke ettiği virüs ve patojenleri serbest bırakır. Böylece doğadaki virüsler, doğanın tahrip edilmesiyle etrafa yayılır, kendilerine yaşayacak yeni ortama da canlı konak aramaya başlarlar.

Şüphesiz ki, doğa talanı ve yıkımı, kapitalizm öncesi toplumlarda da vardı. Ama kapitalizm öncesi top-

lumlarda üretim araçlarının geri düzeyi, doğa talanı ve tahribatını sınırlı kılıyordu. Doğa, bu sınırlı tahribatı ve yıkımı yeniden onarabiliyordu. Ve insanın doğa ile iç içe geçmişliği ve birlikteliği sürüyordu. Dünya yaşanılır haldeydi!

Kapitalizmde özel mülkiyet, rekabet yasası ve kar amaçlı üretim yasası gün geçtikçe hem üretim araçlarını geliştirdi. Hem de kar amaçlı doğadan hammadde kaynaklarını işlemeyi devasa boyutlara ulaştırdı. Böylece doğa katliamı ve tahribatı, çok belirgin ve yeniden onarılamaz biçimde gerçekleşmeye başladı. Dolayısıyla kapitalizmde geri dönüşü zor tahribatlar ve yıkımlar limite erişti.

Kapitalist üretim tarzında nasıl ki devrevi ekonomik krizler içkin ve kaçınılmaz ise, ekolojik kriz de içkin ve kaçınılmazdır.

Kapitalizm Ve Ekoloji Krizi

Kapitalist üretim tarzında nasıl ki devrevi ekonomik krizler içkin ve kaçınılmaz ise, ekolojik kriz de içkin ve kaçınılmazdır. Kapitalizm koşullarında da normalde emek ve doğa, zenginliğin iki kaynağıdır. Hava, su, bitkiler ve gölgeler, hayvanlar ve insan için kullanım değeridirler ve karşılıklı metabolik ilişki içindedirler.

Ama kapitalizm ve burjuvazi için işgücü ve doğa, hammadedir. Sermaye yeniden değerlendirilmek ve büyümek için gelişkin meta üretimini, genişleyen yeniden üretimi zorunlu görür. Bunun için işgücünü satın alır ve artı değerle kendini büyütür ve

doğayı hammadde kaynağı görenek saldırır, tahrip eder, “doğa ve insana zarar” vermeye devam eder.

Üretici güçlerdeki gelişmişlik düzeyi farkına varılan, keşfedilen doğa yasalarına müdahaleyi birlikte getirir. Makineli üretimde, sanayi üretiminde bu yasalar kullanılmaya başlanır.

Şüphesiz ki, doğanın “kör güçleri” olarak ifade edilen doğal yasaların bilinmesi, işleyişlerinin bilince çıkarılması, bu yasaların yıkıcı, öldürücü ve yok edici etkilerinin ortadan kaldırılması ya da sınırlandırılması, insanın bilinçli bir eylemi ve yaşamını iyileştirici müdahalesidir.

Doğa bilimi, yıldırım keşfetmekle sadece onun öldürücü, yakıcı etkilerini paratonerler ve başka müdahalelerle ortadan kaldırmadı, buradan hareketle elektrik keşfedildi ve geceler aydınlatıldı.

Ancak doğa yasaları, aynı zamanda doğa dengesinin de düzenleyicileridir. Onlara, doğa sevgisi, kültürü ve bilinci, sonraki kuşaklara yaşanılır bir doğa bırakma sorumluluğuyla yaklaşılmazsa başka ağır sonuçlar ile karşılaşmak kaçınılmaz olur.

Kapitalizmin tarihi, toplumsal üretimde değişim değeri ve kar hedefiyle doğayı ve insanı metalaştırma tarihidir. Bu gelişimi, Engels şöyle ifade eder:

“İlkin buhar makinesi İngiltere’nin kömür madenlerini önemli hale getirdi; ilk kez başlayan makine üretimi de bu alana hammadde sağlayan demir madenlerine ilgiyi artırdı. Artan yün tüketimi, İngiliz koyun besiciliğini teşvik etti; yün, keten ve ipek ithalatındaki artış da İngiliz deniz taşımacılığının genişletilmesini ge-

rektirdi. Gelişmenin en büyüğü de demir üretiminde oldu.”³

Görüleceği gibi, kapitalizmde yeni ham maddelere duyulan ihtiyaç, gerekli hammaddenin temini için başka yan sektörlerin oluşmasına da ihtiyaç duyar. Ve ticareti uluslararası boyutlara sıçratır. Sanayi kapitalizmi, dünya pazarına yol açarken, emperyalist küreselleşme üretimin de uluslararasılaşmasını birlikte getirdi. Sadece anda değil, geleceğin olası hammaddeleri üzerinde de yoğun bir rekabet ve savaşın sürmesini derinleştirdi.

Makineli büyük üretim, ilk yıllarda demir, kömür ve yüne ihtiyaç duydu. Ve doğrudan doğaya bir müdahaleydi bu. Daha sonra buna petrol, kimya, elektro teknik, gıda genetiği eklendi. Ve bugün, yerüstü ve yeraltı hammaddelerine yönelik sınırsız bir talan ve yağma içine girildi. Tekelci kapitalizmin azami kar hırsı dizginlenemez bir düzeye ulaştı ve ekolojik yıkıma yol açtı.

Kapitalist üretim biçiminin gelişmesi, hammadde çeşitliliğine ihtiyacı artırdı. Yolları, demiryollarını, kanalları, köprüleri, barajları, fabrikaları ve plazaları kaçınılmaz kıldı. İş gücü büyük kentlerde, fabrikalarda yoğunlaştı. Büyük kentlerde yoğun nüfus akışı ile büyük yığılmalar yaşandı. Bu dengesiz ve plansız

³ İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu, sf.57,sol y.

yerleşim, geçmişte İngiltere, ABD, Fransa, günümüzde Hindistan, Çin, Brezilya, Meksika, Endonezya, Türkiye, Mısır gibi ülkelerde büyük kentlerde, virüs salgınlarına ve öldürücü sonuçlarına yayılma zemini olabiliyor. Doğa ve insan dengesi buradan da bozuldu.

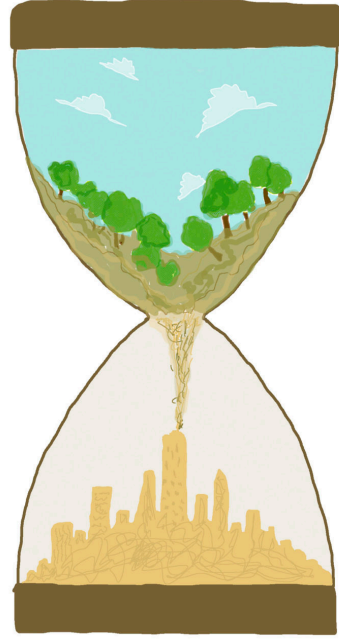
Fosil yakıtlarla işleyen gemiler, trenler, otomobiller ve uçaklar çalışmaya başladı.

Kapitalist üretim biçimi tarıma girdi. Tarım üretiminin “doğallığı” büyük değişime ve yıkıma uğradı. Öyle ki, doğadaki akan sular, karbon emisyon hakkı bile değişim aracı, meta halini aldı. Denizler, akarsular atıklarla kirletildi.

Bu, doğa ile insan arasındaki birlikteliğin, metabolizmanın ve uyumun bozulmasıdır. Doğa ile insan arasındaki çelişkinin uzlaşmaz hale gelmesidir. Ve sonuçta yarattığı ekolojik kriz ve iklim krizidir.

Tekelci kapitalizm döneminde doğanın talanı ve tahribatı geçici, kısmi ve bölgesel olmaktan çıktı. Süreklilik gösteren ve dünya çapında gelişen bir felaketin örgütlenmesi haline geldi. Emperyalist küreselleşme döneminde ise, neoliberal politikalar, özelleştirmeler, rekabet, dünya pazarına meta ihracı için mono kültürel bitkisel ve hayvansal tarımın devasa endüstrileştirilmesi, kerestecilik ve maden çıkarımının yoğunlaşp dünyada girilmedik hiç bir yer bırakmaması, doğayı yıkıma götürmekle kalmadı. Vahşi alanların da tahribine yol açarak, hapsedildikleri yerlerden çıkan yeni virüslerin insana bulaşmasını sonucunu doğurdu.

Bu süreç devam ediyor. Afrika’da madencilik her yere girmesi, Latin Amerika’da yerli halkların yaşam alanlarının, madencilik, mono kül-

türel devasa tarımla talanı, bu gerçeğin ifadesidir. Akdeniz’den Kuzey Kutbu’na deniz ve okyanus altı fosil yakıt rezervlerinin keşfi ve çıkarılması hazırlığı, rekabet ve hegemonya çatışmasının ürünü olarak “Kanal İstanbul”, Nikaragua kanalı planları, doğanın yağması ve yıkımının emperyalist küreselleşme döneminde hızlanarak süreceğini gösteren örnekler.

Tekelci kapitalizmin tarihi, aynı zamanda üretilmiş madde ve doğal zenginliklerin yok ediliş tarihidir. Bu tarihi tahribat 1929 dünya ekonomik krizinde yaşandı. Sonraki, kriz dönemlerinde aşırı üretim krizlerinden kaynaklı zenginliklerin bir bölümünün kırımıyla devam ediyor. Bir yandan açlık ve yoksulluk, diğer yandan üretilmiş metaların ve zenginliklerin yok edilişi!

Kapitalizm, doğanın dengesini aynı zamanda bazı bölgeleri ya da ülkeleri mono kültürel devasa sana-

yi tarımıyla deforme ederek denge-sizlik yarattı. Şeker kamışı, afyon, kahve, soya, sentetik petrol için bitki, pamuk vb. endüstriyel tarımda görüldüğü gibi.

Emperyalist dünya ve bölgesel savaşlarıyla insanların ve doğanın büyük yıkımlar yaşadığı başka bir gerçektir. Japonya'ya atılan atom bombasının insan ve doğa üzerindeki etkileri hala sürüyor. Vietnam savaşındaki napalm bombalarının insanlarda ve doğada bıraktığı izler ortada. ABD'den Saddam'a, kapitalist devletlerin kimyasal silah kullanmaları insana ve yaşam alanı doğaya verdiği zarar biliniyor.

İnsan ile doğa arasındaki birlikteliğin yıkılmasının da bir iktisadi, toplumsal ve tarihsel zemini vardı. Buna maddi temel teşkil eden faktörler oluştu. Ve ekolojik kriz, çelişkinin uzlaşmazlığı da bu sürecin ürünü olarak ortaya çıktı.

Ekolojik Krizi

Hazırlayan Faktörler

2. emperyalist savaş sonrasında kapitalist dünya ekonomisi bir yükseliş trendine girdi. Doğal olarak bu, sanayi sektöründe büyük gelişme anlamına geliyordu. Bu Keynesci dönemde yeni sanayi sektörleri oluştu, gelişti. Hammadde ihtiyacı büyüdüğü için, yeni hammadde kaynakları arayışı ve rekabeti de büyüdü. Kapitalizmin renkli vitrini giderek tüketim toplumu ve kültürünü de yarattı. Enerji kullanımı ve tüketimi en yüksek limite vardı. Enerji kaynakları üzerindeki rekabet ve hegemonya savaşları aldı başını yürüdü. Doğal ki, bu, petrol, gaz ve kömür gibi fosil yanıcı maddelerin kullanımı ve karbondioksit salımı anlamına geliyordu. Karbondioksit emisyonunun

yıllık ortalama miktarı '80'li yıllarda 230-250 milyon ton civarındayken, 2000'li yıllarda bu miktar 20,5 milyar tona ulaştı. Yine büyük orman yangınlarıyla da karbondioksit gazı salındı. Karbondioksit ve diğer gazlar, yeryüzünde sera etkisi yapıyor. Onun için ozon tabakasının delinmesinden söz ediliyor. Böylece doğanın ısı dengesi bozuluyor, buzullar çözülüyor, kuraklık baş gösteriyor, dünya iklimi değişmeye başlıyor.

Bilimsel ve teknik gelişmelerin kar amacı ile kullanılması başka önemli bir faktördür. Bu alandaki gelişmelerle kimya, atom enerjisi, elektro teknik, yağ ve petrol sektörlerinde doğanın talan edilmesi ve aynı zamanda zehirlenmesi geriye dönüşü olmayan bir düzeye çıkmıştır.

Yapay sentetik maddelerin kütleli üretimi doğayı kirletmeye devam ediyor. Bütün bu durumlar kalıcı organik ve inorganik atıklar, nükleer-termik-hidroelektrik santralleri, endüstri hayvancılığının gelişmesi, büyük kentlerin kent rantı için sermayenin yeniden değerlendirilmesine açılması sonucu betonlaşma, küresel ekolojik krize ve iklim krizine yol açtı.

Yapay zeka ve robot üretimi düzeyine varan bilimsel ve teknik

gelişmeler sağlık, eğitim ve insan yaşamını iyileştirme yönünde değil; emperyalist tekellerin rekabeti ve silah üretimi ve burjuva devletlerin emekçiler üzerinde faşist yönetimler kurmaları ve sürdürmelerinin hizmetine sunuluyor. Gelecekte daha yoğun olarak insanlar üzerinde dijital kontrol, denetleme, gözetleme, takip, yüz ve ses tanıma teknikleri, salgın gerekçesine dayalı olarak gerçekleşmeyi bekliyor. Öyle ki, bu durum, “sağlık mı özgürlük mü”, “güvenlik mi özgür-

Hastane görüntülerinde görüldüğü gibi maske ve solunum cihazı bulamayan en büyük ekonomi ABD, yıllık silahlanma bütçesini 700 milyar doların üzerine çıkarmıştır.

lük mü” ikilemine büründürülmeye başlandı. Ve bireyin, yanındakinin virüs taşıyıp taşımasını bilmesi, “insan hakkı” olarak propaganda ediliyor.

Tarımda kapitalizmin gelişme düzeyi, üretimi “doğallık”tan kopardı. Doğada hayvan ve bitki üretimi, yerine yapay üretime bıraktı. Genleriyle oynanan gıda sektörü, dünyanın birçok ülkesinde doğada üretimi gereletti. Tarımda zirveye varan yapay gübre ve zararlı böcekler ile ayırık otlarının yok edilmesinde kullanılan kimyasal zehirlerin kullanımı verimli toprakların daha çok çoraklaşmasına ve hayvan türlerinin yok olmasına yol açtı. Bütün bu gelişmeler doğanın dengesini bozdu.

Emperyalist ve gerici savaşlar, militarizm bir diğer doğal denge bozucu faktördür. 2. emperyalist savaşta Japonya’ya atılan atom bombası, Hitler faşizminin kullandığı zehirli gazlar, yoğun bombalamaların tahribatı, doğayı ve insanları yok edici rol oynadı. Bugün depolarda bekletilen nükleer silahlar, konvansiyonel, kimyasal ve biyolojik silahlar, dünyayı defalarca yok edecek düzeye varmıştır. Hastane görüntülerinde görüldüğü gibi maske ve solunum cihazı bulamayan en büyük ekonomi ABD, yıllık silahlanma bütçesini 700 milyar doların üzerine çıkarmıştır. Birkaç trilyon doları ise savaşlarda harcaıyabilmektedir.

ABD emperyalizminin Vietnam’a karşı kullandığı bitki öldürücü kimyasal madde, ormanların %44, ekilebilir toprakların ise %43’ünü yok etmiştir. Fosfor gazı nedeniyle patates, mısır ve pirinç ekimi yüzde %50 ile %70 arasında gerilemiştir.

Nükleer sızıntılar ve kazalarda on binlerce insan ölmüş, milyonlarca insan yerlerinden edilmiştir. Ve bu durum günümüzde daha fazla ve kitlesel boyutlarda devam ediyor.

Emperyalistler ve tekeller arası rekabet bir diğer faktördür. Kapitalizmin rekabet yasası, birim üründe maliyeti olabilecek en alt düzeye indirmeyi zorlar. Bu da işgücü, hammadde ve üretim koşullarının bir parçası olan çevre koruma maliyetini olabilecek en aza indirmeyi getirir. O nedenle doğa ya da çevre koruması adına sistem içi bazı tedbirlerden bile imtina edilir. Örneğin atıkların zarsız hale getirilmesinden, karbon salınımının en aza indirilmesinden, hava kirliliğini önleyici tedbirlerin alınmasından kaçınılır.

Emperyalist mali ve ekonomik sömürgecilik ilişkileri, doğayı bir diğer talan ve yağma faktörüdür. Ham maddelerin talanı, tarımın yıkıma uğratılması, mali-ekonomik sömürge ülkelerde eski teknolojilerin kullanılması nedeniyle büyük boyutlara varan zehirli gaz üretilmesi ya da zehirli atıkların yığılması doğanın yıkımına yol açmaktadır. Çin, Hindistan, Brezilya, G. Kore, Endonezya ve Türkiye’de olduğu gibi.

Çözüm İnsan-Doğa İlişkisinde Yeniden Birliktelik ve Uyum

Emperyalist kapitalizm, sadece doğaya yabancılaşmaya, doğa ve insan birlikteliğini ekolojik kriz düzeyinde bozmaya yol açmıyor; aynı zamanda doğa ile insan arasındaki birlikteliği, uyumu ve metabolizmayı yeniden kuracak maddi toplumsal koşulları ve dinamikleri de birlikte üretiyor. Tıpkı toplumsal yabancılaşmayı yok edecek maddi toplumsal koşulları yarattığı gibi. Bu, inkârın inkârı yasasıdır!

Bu yeniden birliktelik ve uyumlaşma durumu, bilinçli eylemin ürünü olacaktır. Bu, insanın doğa ile daha üst düzeyde bilinçli bir birlikteliği ve metabolizmasıdır. O zaman insan doğada, yeniden bu çok yönlü ve karşılıklı etkileşim içinde olan bütünsellik içindeki hareket edecektir. Marx, bu durumu şöyle formüle ediyordu:

“Toplumun daha yüksek bir ekonomik formundan bakıldığında, dünyanın, bireylerin özel mülkiyetinde olması, bir insanın diğer bir insanın özel mülkiyetinde olması kadar saçmadır. Hatta bütün bir toplum, bir ulus veya aynı anda var olan tüm

toplumlar, gezegenin sahibi değildir. Gezegenin sadece maliki, intifa hakkı sahibidirler ve meskenin dost canlısı sakinleri gibi gezegeni gelecek nesillere iyi durumda devretmeleri gerekir.”⁴

Evet, doğa, içinde geçilen tarihsel momentte bütün canlılara kendisinden yararlanma hakkı veriyor. Ama ona, kendisini sahiplenme hakkını vermiyor.

İklim krizindeki karanlık geleceği gören, 14-15 yaşındaki gençler ayaklandı. Bize yaşanacak bir dünya bırakın diye! Kapitalist sistem ve neoliberal politikalar ise benden öte tufan diyor!

Marx ve Engels, yeni kuşaklara kalacak bir dünyanın kurulacağını öngörür. Komünistler de böyle bir dünya için savaştılar ve savaşmaya devam ediyorlar. Dünyayı ve insanlığı sosyalizmin kurtaracağını haykırıyorlar. Bugün komünistlerin bu öngörülerini doğrulanıyor ve emekçi insanlık birey ve topluluklar olarak yaşanan bu gerçekliği sorguluyor, anlamaya çalışıyor ve kurtuluş yolu arıyor.

Marx, komünizm için, “İnsanın toplumsal (yani insani) bir varlık olarak kendisine eksiksiz geri dönüşü” demişti. Bu sınıfsız, sömürsüz, devletsiz ve sınırsız ve cins ayırımı-sız bir dünyadır. Yani doğayı yıkıma uğratmayan bir üretim, ancak emeği sömürmeyen bir üretimle gerçekleşecektir.

O tarihsel gelecekte insanın kendisine, topluma ve doğaya olan yabancılaşması da son bulacaktır. Bunun ilk adımı ise, üretim araçlarının özel mülkiyetine ve sermaye egemenliğine son verilmesidir. Üretici güçlerin

⁴ Karl Marx, *Capital, Volume Three*, s. 776, Progress Publishers, 1978.

özgürleşmesi, azami kar ve değişim değeri için üretimin, doğanın talanı ve tahribatı koşullarının son bulmasıdır.

Doğadan bilinçli ve eylemli yararlanma, onu koruma ve gelecek nesillere yüksek bir sorumluluk ile bırakmadır. Bu doğa bilinci, kültürü ve sevgisinin de gelişmesi ve yükseltilmesi anlamına gelir.

Marks'ın işaret ettiği, “ bu kendine geri dönüş”, bilinçli, örgütlü ve eylemli bir sürecin ürünüdür. Yani çözümlü, sınıfsaldır. Siyasi ve toplumsal sosyalist devrim sorunudur.

“Özel mülkiyetin (insanal kendinin yabancılaşmasının ta kendisi) olumlu kaldırılışı ve bunun sonucu insanal özün insan tarafından ve insan için gerçek temellükü; öyleyse kendisi için insanın, toplumsal, yani insanal insan olarak bütünsel dönüşü, bilinçli ve daha önceki gelişmenin tüm zenginliğini koruyarak yapılmış bulunan dönüş olarak komünizm. Bu komünizm, eksiksiz doğalcılık olarak=insancılık, eksiksiz

insancılık olarak=doğalcılık[tr ç.]; insan ile doğa, insan ile insan arasındaki karşıtlığın gerçek çözümüdür.”⁵

Proletarya ve insanlığın örgütlü ve bilinçli eylemiyle “hümanizme ve doğallığa” yeniden erişmesidir bu. Sosyalizmde temel hedef, “Doğrudan üreticiler ile üretimin maddi koşullarının” yeniden birliğini gerçekleştirilmeye yönelmektir. Başka bir deyişle ilkel komünal toplumdaki kendiliğinden birliğin, “yeni bir tarihsel bilinç içinde” ve üst düzeyde yeniden kurulmasını sağlamaktır.

İlerici aydınların ve liberal sol kalemlerin Koronavirüs’lü günlerde “komünizm” söylemleri ya da burjuva devletlerin devletleşmeden söz etmeleri aslında bu öngörülerin karikatürlerinden esinlenmelerdir. Dün de “sosyal devlet”leri böyle var olmuştu.

Evet, “Kapitalizm öldürür, sosyalizm yaşatır.” Sosyalizmde insanı yaşatmak, onun gelişen maddi ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak en

⁵ 1844 El Yazmaları, sf.190, sol y.

temel hedeftir, sosyalist ekonomiye itilim sağlayan temel yasadır. Toplumsal mülkiyete dayanan üretim, sürekli büyüyen toplumsal gereksinimleri karşılamak üzerine kurulur. Toplumsal üretim kullanım değerini, doğa ile insan ilişkisi birlikteliğini ve metabolizmasını esas alır.

Şüphesiz ki, toplumsal mülkiyet gerçekleştiğinde de insanlar kendi geçim araçlarının üretimini artırırken doğanın sunduğu maddeleri, kendi ürettiği araçlar ve zihni üretimi ile kendi ihtiyaçlarının karşılanmasına uygun biçime getirir. Böylece dış dünya üzerinde etkide bulunur ve onu değiştirir. Ama bu değişim, karşılıklıdır. Ve birlikteliğe ve yeniden üretime dayanır. Emek süreci, evrensel biçimde ve insanın varoluşunun doğaca dayatılmış koşuludur bu. Bu ilişki, aynı zamanda organik bir ilişkidir. Dahası doğanın “geleneksel akışına” yapılacak müdahalelerin yakın ve uzak etkilerinin

farkındalığının bilinmesi zorunluluğudur. Bu da, sonuçta yönetimlerde ve toplumlarda doğa sevgisi, kültürü ve bilincinin var olması demektir.

Kapitalist barbarlık sisteminde bunu göremeyiz. Çünkü kapitalist üretim tarzı genelleşmiş meta üretimidir. O nedenle doğada gördüğü ya da dokunduğu her şeye, toprağa, suya, havaya, bitkilere metalaştırma gözüyle bakar. Sermayenin değerleneceği alanlar olarak görür.

Marx'ın dediği gibi, insanlar ve toplumlar bu dünyanın ya da doğanın sahibi değildirler. Ancak onun kullanılması hakkını sahiptirler. Özgür insanlığın doğa ile yeniden buluşması, birlikteliği de budur.

Bu anlamda, bugün yaşadıklarımızın anlaşılması ve duruma müdahale edilmesi, doğa insan ilişkisinin programatik, siyasal ve eylemsel konusudur. Koronavirüs salgınının bir kez daha karşımıza çıkardığı bir gerçektir bu.

İspanyol Gribi salgınında sınıf savaşı*

Sandra Bloodworth

Bugünün sağlık sisteminden çok daha acımasız ve hiçbir aşının olmadığı o dönemde hükümetlerin ve patronların şaşkın ve açıkça aşağılayıcı tepkileri, karlarını her şeyden önce savunmaya kararlı olmaları geniş işçi kitleleri için sefaletin korkunç olmasına neden oldu. Hükümetler ve patronlar işçilerin isteklerinin bir miktar onurlu muamele görmesine bile karşı çıktılar. İdeolojik olarak krizi Bolşevizm "belasıyla" ilişkilendirerek öfke ve radikalizmle mücadele etmeye çalıştılar, bunu milyonlarca insanın daha iyi bir dünya olasılığına inanması için ilham veren Rus Devrimi'ni itibarsızlaştırma fırsatı olarak gördüler.

Birçok insan şu anda İspanyol gri-bi hakkında düşünüyor. Geçmişin bu salgını sadece kitlesel ölüme neden olmadı. Ayrıca sınıf mücadelesine yol açtı.

"Gelişmemiz gerekiyordu ve mi-lenyum sadece bir zaman mesele-siydi. Peki, ne oldu? Medeniyetin mükemmel olmak yerine karmakarışık olduğu ortaya çıktı. Teorilere ve iyimser fantezilere ne büyük bir dar-be. Cennet gelecekti - ve sonra gelen cehennem oldu!" (Kilise Üyesi Bir Misyoner, 1919 Sonu)

1918 ve 1920 yılları arasında dünyayı birçok dalgada harap eden İspanyol gri-bi özellikle İspanyol değildi. Aslında, büyük olasılıkla ABD'den kaynaklandı. Durumun ilk

kaydı, Haskell Kansas'taki 18 ciddi vakayı ve üç ölümü yetkililere bildiren Nisan 1918 tarihli bir halk sağ-lığı raporundaydı. Mayıs ayına ge-lindiğinde, yüz binlerce ABD askeri Atlantik'i geçerek ölümcül gri-bi Av-rupa, Afrika ve Asya'ya yaydı. Sal-gına adını veren kaynak değil, yetki-lilerin felakete verdikleri cevaptı.

ABD Tıp Enstitüsü Mikrobiyo-lojik Tehditler Forumu için hazırla-nan 2005 tarihli bir makalenin ya-zarları şunları tespit etti: *"I. Dünya Savaşı'na katılan her ülke [grip sal-gını] ile ilgili kamu algısını kontrol etmeye çalıştı. Moralın zarar gör-mesini önlemek için, ölümcül olma-yan ilk dalgada bile savaşa katılan ülkelerde basın, salgını telaffuz bile*

* Kızıl Bayrak Avustralya'da 20 Mart'ta yayınlanan bu yazı Tekin Göçer tarafından Marksist Teori için çevrilmiştir.

etmedi.” Ancak İspanya basını, ülke savaşta olmadığı için ve çok yaygın olan salgının en erken ve tanınmış kurbanlarından birinin İspanya Kralı olması sebebiyle sayfalarına taşıdı. İspanya, salgının kökeninden ziyade siyasi gerçeklerin pandeminin kabulüne izin verdiği ilk ülke oldu.

Bugün olduğu gibi, 1918’deki çoğu hükümet de, ülkelerinin tehlikede olmayacağını iddia ederek tehdidi küçümsemeye çalıştı. ABD’de, doğru bile olsa, hükümet hakkında kınamak veya eleştirmek dahil sadakatsiz, saygısız, kötü bir dil söyleme, yazma, basma veya yayınlamayı 20 yıl hapis cezasıyla cezalandıran yasa kabul edildi. Bir kongre üyesi hapse atıldı.

Devasa hükümet propagandasının mimarı şöyle diyordu: “*Hakikat ve yalancılık keyfi terimlerdir... Bize birinin diğerine her zaman tercih edilebilir olduğunu söyleyecek hiçbir deneyim yoktur... Bir fikrin gücü ilham verici değerinde yatar. Doğru mu yanlış mı çok önemli değil*”.

Acaba Trump yalan söylerken ve minimumu bile yapabilecek klinik yokken “Eğer isterse herkes test yaptırabilir” derken bu “bilgeliğin”

yankılarını duyuyor mu? Ya da virüsün yayılmaya başladığı birkaç gün içinde kontrol altında olacağını iddia ettiğinde?

1918-19 raporunu sonuçlandırırken yazarlar: “[A] Katı kontrol ve gerçeği göz ardı etmenin birleşimi tehlikeli sonuçlar verdi. En kısa vadeye odaklanan yerel yetkililer, evrensel olarak neredeyse moral ve savaş çabalarına zarar vermemek için yarı gerçekler veya açık yalanlar söyledi. Teknik anlamda sansürlenmemelerine rağmen hükümetin propaganda makinesi ile tam işbirliği içinde olan basın tarafından meydan okunmadılar.”

Aynı dönemde Philadelphia’da, halk sağlığı komiseri tüm okulları, ibadethaneleri, tiyatroları ve diğer toplanma yerlerini kapattığında, bir gazete bu emrin “halk sağlığı önlemi” olmadığını ve “panik veya alarm için bir neden olmadığını” yineledi. Ancak bu cümleler, komşular, arkadaşlar ve eşler korkunç bir şekilde ölürken, boş sözlerden başka bir anlam gelmiyordu.

Ölü bedenler günlerce evlerde kaldı, sonunda arkası açık kamyonlar

veya at arabaları şehir sokaklarına gönderilip insanlara ölülere çıkarılmaları söylendi. Cesetler tabutsuz istiflendi ve toplu mezarlara gömüldü.

Epidemiyolojik çalışmalara göre, virüs 1920’de nihayet ortadan kalktığına 50 ila 100 milyon arasında insan öldü. O dönem dünya nüfusu 1,8 milyarın biraz üzerindeydi. Bugün benzer bir ölüm oranı, bugünün dünya nüfusuna orantılandığında 175-350 milyon ölüm anlamına gelecektir. Salgın hastalık uzmanları, İspanyol gribinin ABD’deki yaşam beklentisini 12 yıl düşürdüğünü iddia ediyorlar. Avustralya’da ise 5 milyonluk bir nüfusta yaklaşık 15 bin kişi öldü.

Bu rakamlar hayal bile edilemeyen dehşeti sayılara indiriyor. Tipik bir ABD ordu kampındaki bir doktor şunları yazdı: “Bu insanlar grip veya enfeksiyonun sıradan bir saldırısı gibi görünen belirtilerle başlıyorlar ve... Birkaç saat sonra, beyaz ve renkli insanları ayırt edemeyecek kadar kulaklarından yüzün her tarafına yayılan siyanozu görmeye başlıyorsunuz. Ölüm artık bir an meselesi... Bu zavallı ‘şeytanların’ sinekler gibi düştüğünü görmek çok

korkunç... Günde ortalama 100 ölüm gerçekleşti... Çok sayıda hemşire ve doktor kaybettik. Ölülere taşımak için özel trenler gerekti. Birkaç gün boyunca tabutlar yoktu ve cesetler korkunç bir şekilde üst üste yığıldı... Savaş sonrası Fransa sokaklarını aratan bir durumdu.”

Virüsü tedavi etmek için etkili bir ilaç olmadan, bilim insanları şu sonuca vardı: “Bazı tıbbi olmayan müdahaleler başarılı oldu. Bir toplumu dış dünyadan koparan tam tecrit, yeterince erken yapılınca işe yaradı. Bir demiryolu merkezi ve bir kolej için yeterince büyük bir kasaba olan Colorado’daki Gunnison kendini izole etmeyi başardı. Alaska’daki Fairbanks’da öyle. Amerikan Samoası tek bir hasta olmadan atlatırken, sadece birkaç mil uzaktaki Batı Samoa’da tüm nüfusun yüzde 22’si öldü.

(...)

Enfekte denizcileri taşıyan ilk kargo gemisi Ekim 1918’de Avustralya sularına geldi ve hükümeti Güney Afrika veya Yeni Zelanda limanlarından gelen gemilere yedi günlük karantina uygulamaya teşvik etti. Takip eden üç ay boyunca Sydney karan-

tina istasyonlarında 300 vaka tedavi edilirken çok sayıda ölüm oldu.”

Gelişen trajedi sahtekârlık ve yetersizlikle karşılandı. Karantina müdürü Haziran 1919’a kadar “mutlak bağışıklık” durumu yarattıklarını iddia etti. Avustralya’da salgını inceleyen solcu tarihçi Humphrey McQueen ise, “Dr. J. H. L. Cumpston bu görüşünü enfekte olmuş son geminin

Sydney’deki ulaşım işçilerinin yanı sıra liman işçileri de bir araya gelerek aynı taleplerle patronlar karşısında direnişe geçti. Liman işçileri bu taleplere ek olarak temiz yemekhanelerle birlikte daha çok risk altındaki hemşireler, ambulans çalışanları ve diğer mesleklerin sigortalarının genişletilmesi talebinde bulundu.

gelişi ile kıyıda ilk vakanın tespit edilişi arasında dört hafta sürenin geçmiş olmasına dayandırmaktadır. Ancak bu, sadece uzun süreli karantinadan kaçınmak için kayıtlarını tahrif eden asker gemileri hakkında şikâyetçi olan sağlık memurları olmasaydı, güçlü bir delil olabilirdi” diyordu.

Salgından kimin sorumlu olduğu ve sınır geçişleri üzerine yapılan tartışmalar boyutlanırken bazı devletler tümünden sınırlarını hızla kapatırken, bazıları da geç kapattı. Kimi hükü-

metlerle birlik halindeki taşımacılık şirketleri karantina kurallarını bozmaya çalıştı ve bu da kimin hangi ticarete hakkı olduğu konusunda acımasız tartışmalara yol açtı. Bu tartışmalarda hiç kimse denizciler ve nüfusun çoğunluğu için en iyi şeyin ne olduğu sorusunu sormadı.

Bugünün Avustralya’sı ile o dönem arasındaki fark, savaştan sonra altın bir gelecek vaatleri ile cehennem kapılarına bakan askerler arasındaki huzursuz ruhtu. İşçiler ise kendi varoluş nedenini üyelerinin yaşam koşullarını iyileştirmek olarak gören sendikalara sahipti.

İşçi militanlığı, 1917’deki genel grevden beri güçlüydü. Militan işçiler arasındaki tepkiler hükümetin grip yayılımını önlemek için büyük toplantıların yasaklanması gibi attığı adımlarla patronların dehşet verici koşullarda çalışma talebi arasındaki çelişkilerden dolayı yoğunlaştı. Örneğin, bir odada sadece 20 kişinin birlikte olması gerektiği yönündeki hükümet kararlarına rağmen, Loongana gemisinin sahipleri, bir Sağlık Kurulu müfettişinin “köpek kulübesi konaklama yeri” olarak tanımladığı yerde 24 kişinin kalması konusunda ısrar etti.

Güçlü, militan sendikalar kuvvetli direniş göstermeden bunların hiçbirini kabul etmediler. Havzadaki işçiler ve denizciler, potansiyel olarak bulaşıcı insanları taşıyan gemilerden dolayı tehlikenin en önündeydi. Keza, militan sınıf bilincinin de ön saf larındaydılar.

Ocak 1919’da Moreton Körfezi’ne demirleyen Arawatta’daki denizciler iş bıraktılar ve Yeni Zelanda mürettebatı tarafından kazanılan koşullar elde edilene kadar işe başlamayı reddettiler. Buna aylık 35 şilin ücret ar-

tışı, gripten ölen işçilerin aileleri için 500 poundluk sigorta ve karantinaya alınmış ya da hastanede olanlar için tam ücret ödenmesi dâhil edildi. Brisbane'deki Cooma'da çalışan işçiler de bu talepler kabul edilmeden çalışmayı reddettiler. Bu taleplere taşımacılık şirketleri Queensland'daki en az dört gemiyi ekarte ederek yanıt verdi.

Sydney'deki ulaşım işçilerinin yanı sıra liman işçileri de bir araya gelerek aynı taleplerle patronlar karşısında direnişe geçti. Liman işçileri bu taleplere ek olarak temiz yemekhanelerle birlikte daha çok risk altındaki hemşireler, ambulans çalışanları ve diğer mesleklerin sigortalarının genişletilmesi talebinde bulundu.

Kar uğruna, bazı patronlar taleplerin çoğunu kabul ederken, hükümet sadece karantina veya hastanede olanların ücretlerini garanti edecekti.

“Kanlı Pazar” veya “Barikatlar Savaşı” olarak da bilinen 1919 Fremantle Rıhtımı isyanı, gemi sahiplerinin liman işçilerinin sağlığı ko-

Queensland'daki deniz işçileri dergisi, McQueen'in sözleriyle “titreklerin çelik yumruğu ironisini” kullanmayı önerdi. Yani “İşçilerden her kim grip olursa, derhal şirket sahibinin ofisine gidip şiddetle hapşırmalıdır. Bu sayede işveren derhal sizi özel hastaneye götürecektir, hatta yol üzerindeki otellerde kusursuzca ağrılayacaktır.”

nusundaki pervasızlıklarına duyulan tepkiyle kıvılcım alırken, düşük ücretler, güvencesizlik ve kötü koşullar nedeniyle daha da alevlendi.

Perth'deki Kings Meydanı'nda Pietro Porcelli tarafından yapılan bir anıt çeşme, isyan sırasında polis tarafından öldürülen Tom Edwards'a adanmıştır. Yazar Bobbie Oliver, Radikal Perth ve Militan Fremantle kitabında olayları şöyle anlatıyor:

“4 Mayıs 1919'da binden fazla liman işçisi -ya da o dönem bildikleri gibi götürücüler- eşleri ve çocukları ile iskeleyi işgal etti, başbakanı tuğla fırlattı, silahlı polisler karşı karşıya geldi. İşçilerden biri yaşamını yitirirken, çoğu yaralandı. Olaydan birkaç gün sonra polis memurları Fremantle sokaklarında kendi güvenliklerinden korktular. Tom Edwards'ın cenazesi... Sadece Fremantle'ı değil, tüm devleti de çalısamaz hale getirdi.”

Enfekte yolcuları taşıyan Dimboola, Nisan ayında Fremantle'ya demir atmıştı. Başbakan tarafından kendi karantinalarını bitirmeleri konusunda baskıya uğrayan eyalet hükümeti, gemiyi boşatmak için çeteleri örgütledi.

Ve Freemantle Liman İşçileri Sendikası aynı gün örgütlenerek çetelerin nehirden gelişini engelledi ve eyleme adını veren barikatları oluşturdu.

Mayıs 1919'da Denizciler Birliği Sendikası, Queensland'daki ücretler, gemilerin karantinaya alınması ve diğer limanların öne sürdüğü taleplerin kabul edilmesi talepli çatışma ve grevler sonrası saldırıya geçti. Bazı limanlardaki çatışmalar dört aya yayılan greve dönüştü. Queensland'daki deniz işçileri dergisi, McQueen'in sözleriyle "titreklerin çelik yumruğu ironisini" kullanmayı önerdi. Yani "İşçilerden her kim grip olursa, derhal şirket sahibinin ofisine gidip şiddetle hapsirmalıdır. Bu sayede işveren derhal sizi özel hastaneye götürecektir, hatta yol üzerindeki otellerde kusursuzca ağırlayacaktır."

Bugünün sağlık sisteminden çok daha acımasız ve hiçbir aşımın olmadığı o dönemde hükümetlerin ve patronların şaşkın ve açıkça aşağılayıcı tepkileri, karlarını her şeyden önce savunmaya kararlı olmaları geniş

işçi kitleleri için sefaletin korkunç olmasına neden oldu. Hükümetler ve patronlar işçilerin isteklerinin bir miktar onurlu muamele görmesine bile karşı çıktılar. İdeolojik olarak krizi Bolşevizm "belasıyla" ilişkilendirerek öfke ve radikalizmle mücadele etmeye çalıştılar, bunu milyonlarca insanın daha iyi bir dünya olasılığına inanması için ilham veren Rus Devrimi'ni itibarsızlaştırma fırsatı olarak gördüler.

Bir broşür, "salgın hastalıklar ile suç ve sosyal kriz salgını arasındaki tarihsel senkronizasyonun, gribin gizemli fiziksel zehir ile eşzamanlı olarak Bolşevizm adı altındaki büyük bir ahlaki ve zihinsel zehir tufanı ile ortaya çıktığını" belirtiyordu.

İşçiler her şeyi kazanamadılar, ancak çalışmayanlar için önemli miktarda ücret ve destek kazandılar. Kritik mücadeleleri, işçi hakları ve kapitalizm belasına karşı savaşmaya kararlı militan bir azınlığın devam etmesini sağladı. Bu, bugün için önemli bir derstir.

Felaket çağında Marksizm: Kapitalizm bir veba dönemi yarattı*

Mike Davis**

Ve hepsinin en önemli faktörü, immünolojik anlamda iki insanlığın olmasıdır. Birinci insanlık iyi beslenir, genellikle sağlıklıdır ve ilaca erişimi vardır. 1980'lerde ve 1990'larda büyük ölçüde tahrip edilen tıbbi sistemlere bağımlı olan ikinci bir insanlık daha var.

Kapımızdan giren canavarı daha da yakından tanıyamazdık. -20 yıldan fazla bir süredir onun hakkında bilgiye sahibiz- Dünya liderleri hiç değilse kâğıt üzerinde neredeyse her yıl bilim topluluğu tarafından yakın bir salgın tehdidi olduğu konusunda uyarılıyor.

Özel ilaç sektörünün antiviralleri ve ihtiyaç duyulan aşılıları sağlayamayacağı da belirtilmişti.

Kapitalizm, insanın hayatta kalmasına karşı üç şekilde ölümcül bir tehdit oluşturmaktadır.

Her şeyden önce, artık iş yaratmıyor. Küreselleşen üretimin ihtiyaç-

ları için fazladan bir milyarı aşkın insan var.

Afrika ve Latin Amerika kentlerinde insanların çoğu esas iş yerlerinin yaratıldığı tek sektör olan kayıt dışı sektörde çalışmaktadır.

İkincisi; iklim değişikliği. Kapitalizm bizi tamamen yeni bir jeolojik demagojiye itti ve iklim değişikliği hastalıkların gelişimini muazzam derecede etkiliyor.

Örneğin, küresel ısınma ile sıtma, dang humması ve benzeri hastalıkların kilit böcekleri kuzeye doğru hareket etmektedir. Sıtmanın örneğin Avrupa'da yeniden ortaya çıktığını

*Mike Davis'in 18 Nisan tarihinde *Socialist Worker*'de yayınlanan "Marxism in an age of catastrophe – capitalism created an era of plagues" başlıklı yazısı Ivana Benario tarafından Marksist Teori için çevrildi.

***Prisoners of the American Dream: Politics and Economy in the History of the U.S. Working Class* (1986, 1999, Amerikan Rüyasının Tutsakları: Amerikan İşçi Sınıfının Tarihinde Siyaset ve Ekonomi), *Beyond Blade Runner: Urban Control, The Ecology of Fear* (1992, *Blade Runner* Filminin Ötesinde: Kentin Denetimi, Korkunun Ekolojisi), *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles* (1990, 2006, *Kuvars Şehri: Los Angeles'ta Gelecek Kazısı*) *Ecology of Fear: Los Angeles and the Imagination of Disaster* (2000, *Korkunun Ekolojisi: Los Angeles ve Felaket Tahayyülü*), *Magical Urbanism: Latinos Reinvent the US City* (2000, *Büyük Şehircilik: Latinolar Amerikan Kentini Yeniden İcat Ediyor*), *Dead Cities, and Other Tales* (2003, *Ölü Kentler ve Diğer Masallar*) ve *Gecekondu Gezegeni* kitaplarının yazarıdır.

göreceksiniz, bu neredeyse kaçınılmazdır.

Üçüncüsü, kapitalizm hayatta kalmamıza karşı bir tehdit oluşturuyor, çünkü kapitalizm şu anda yaşıyor olduğumuz türden pandemileri doğrudan ortaya çıkarıyor ve doğrudan üretiyor.

Bu sadece tekil bir salgın değil, biz bir salgın hastalık ve yeni ortaya çıkan hastalıklar çağında yaşıyoruz. Kapitalist küreselleşme bu yeni vebaları üretti.

Kapitalizm, daha önce birbirinden ayrılmış insanlar ve vahşi hayvanlar arasındaki doğal ve sosyal sınırları yok etti.

Koronavirüsler çoğunlukla yarasalarda bulunur. Yarasalar inanılmaz derecede münzevidir, insanları yarasalarla veya onlara bulaşmış hayvanlarla temas ettirmek çok güç. Bunun itici gücü, çokuluslu tomruk şirketleri tarafından tropikal ormanların tahrip edilmesiydi, Amazon'un büyük ölçekli yok edilişi gibi. Ardından fabrika çiftçiliği ve kümes hayvanları ve hayvancılık üretiminin sanayi-

leşmesi var. Yılda bir milyon tavuk işleyen sanayi tavuk et işletmeleri bulacaksınız. Bunlar viral hastalıklar için parçacık hızlandırıcıları gibidir. Yeni virüs hibritlerini üretme ve dağıtma konusunda daha verimli bir makine tasarlayamazsınız.

Ve hepsinin en önemli faktörü, immünolojik anlamda iki insanlığın olmasıdır. Birinci insanlık iyi beslenir, genellikle sağlıklıdır ve ilaca erişimi vardır. 1980'lerde ve 1990'larda büyük ölçüde tahrip edilen tıbbi sistemlere bağımlı olan ikinci bir insanlık daha var.

Borçlanma

Sistemler, borçlanma, yapısal düzenleme ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) ülkelerin kamu harcamalarını azaltma veya kamu hizmetlerini özelleştirme talebiyle yok edildi.

Sahra altı Afrika ve diğer ülkelerde de sanitasyon, bulaşıcı hastalıklara karşı en büyük kırılma kaynağıdır. İnsanlar temiz suya erişemiyor ve her saat ellerini sabunla yıkamıyor.

Bu salgın küresel güney gecekondular mahallelerinde patlak verirse, şu anda gerçek bir katliamının eşliğinde duruyor olduğumuz anlamına gelebilir. Bunu dünyaya gelen ve çarpan bir asteroit gibi düşünmek olanaksız - Bu üretilmiş bir salgındır.- Geçmişte kapitalizm, özellikle küresel kapitalizm, hastalık tespiti ve erken uyarı sistemlerine yapılan yatırımın bir miktarına bağımlıydı. Bu, kuzey sömürgeci ülkelerde ticareti korumak ve insanların sağlığını korumak içindi.

Trump, Amerikan ahlaki liderliği veya insani müdahale kavramlarını tamamen terk etti. Böylece İtalyanlar, yüzlerini yardım sağlamada ön plana çıkan Pekin'e döndü. Çin, kilit tıbbi malzeme sağlamak için muazzam bir kapasite geliştirdi. Yani Avrupa ve ABD'nin eksik olduğu her yerde sahadadır.

Geç Victoria dönemi emperyalizmde bir dizi uluslararası sağlık konferansı toplandı. Onların açık amacı bulaşıcı hastalıkları sırayla kontrol etmektir. 1948'deki Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de 1940 ve 1950'lerde önemli bir rol oynayan Rockefeller Vakfı tarafından kuruldu. Asıl amaçları, Birleşik Meyve Şirketi'nin (United Fruit Company) tarlaları ve Şilili nitrat madenlerinde çalışan plantasyon işçilerinin sağlığını korumaktı. Aşı kullanarak hastalığı ortadan kaldırmak istediler.

Çiçek hastalığını ortadan kaldırmada inanılmaz derecede başarılı oldular, ancak neredeyse diğer tüm büyük hastalıklarda başarısızdılar.

Ancak alternatif bir gelenek var, sosyoekonomik belirleyici etkenlere bakan bir gelenek: yoksulluk, sanitasyon eksikliği vb. etkenler gibi. Artık tüm uluslararası hastalık tespiti ve uluslararası koordineli yanıt verme altyapısı daha da erimiş durumda.

DSÖ adeta çöktü, kesinlikle marjinal bir rol oynuyor. Hiçbir dönem finanse edilmedi. ABD gibi büyük ülkeler, yapacaklarını söyledikleri katkıları hiçbir zaman gerçekleştirmediler. DSÖ genel olarak en güçlü ülkelere lobi yapmak ve hayırseverlere güvenmek zorunda kalmıştır.

Bütün bunların toplamı bütçesinin yaklaşık yüzde 80'ini sağlıyor. Ve bu DSÖ'yü sürekli ABD, Çin ve hayırseverlere dönük övgü ve talepte bulunduğu bir konuma sürükledi. Son dört ya da beş ay boyunca bu adeta gülünç bir şekilde belirginleşti.

Uluslararası bir rol oynayan ve ortaya çıkan hastalıkların tespit edilmesinden sorumlu olan Amerikan Hastalık Kontrol Merkezi (American Centre for Disease Control/CDC) de çöktü.

Dünyadaki herkesin kullandığı bir Alman ilaç şirketi tarafından geliştirilen test kitlerini kullanmamaya karar verdi. Ve kendi test kitini geliştirdi, ancak kusurluydu ve yanlış sonuçlar verdi.

CDC, sağcı bir köktendinci Hıristiyan tarafından finanse ediliyor ve bütçesi başkanlık görevini yürüten Donald Trump tarafından vahşice kesildi. Trump'ın, başkan olarak yaptığı ilk hamlelerinden biriydi bu.

Trump göreve başladığı ilk anından itibaren, özellikle salgın hastalıklarla başa çıkmak için oluşturulmuş örgütleri yok etmeye ve politikaları tersine çevirmeye başladı.

Trump, dünyada teknik ve bilimsel olarak en gelişmiş ülkenin ABD olduğunu söylediği gün New York Times dergisi “Cerrahi maskenizi nasıl kendiniz dikebilirsiniz” şeklinde bir haber yayınladı.

Ve bu dünya çapında bir kriz.

Avrupa Hastalık Kontrol Merkezi hiçbir yerde yoktu ve Avrupa Birliği fikrinin bütünü derin bir kriz içine girdi. Örneğin, İtalya'nın, Avrupalı kardeşlerinin kendilerine yardım için koşturacağı yönünde bir beklentisi vardı. Ancak bunun yerine Almanya, Avusturya ve Fransa temel tedarik ve malzeme ihracatını yasakladı.

Çin, muazzam bir ekonomik etkiye sahiptir ve son 20 yılda dünya ekonomisini şekillendirmiştir. Fakat Çin'in eksik kaldığı, en umutsuzca aradığı şey “yumuşak güç” (soft power) ve daha fazla politik prestij.

Önderlik

Trump, Amerikan ahlaki liderliği veya insani müdahale kavramlarını tamamen terk etti. Böylece İtalyanlar, yüzlerini yardım sağlamada ön plana çıkan Pekin'e döndü. Çin, kilit tıbbi malzeme sağlamak için muazzam bir kapasite geliştirdi. Yani Avrupa ve ABD'nin eksik olduğu her yerde sahadadır.

17. yüzyılda özellikle İtalya'daki vebalar, Akdeniz merkezli bir ekonomiden Kuzey Atlantik merkezli bir ekonomiye geçişi hızlandırdı. Bu nedenle, COVID-19'un ABD hegemonyasından Çin hegemonyasına bir değişimi hızlandırmaya başlayıp başlamayacağını sormalıyız.

Salgına yanıt tamamen milliyetçidir, o kadar ki, dünya liderleri ve milliyetçilerin bile çoğunu şaşırttı. Uluslararası işbirliği çöktü.

Küreselleşmiş üretimdeki herhangi bir düzelme, uluslararası bir hastalık altyapısı oluşturmak için büyük çabalara bağlıdır. Bu, patojene saldırma ve insanları savunmasız hale getiren toplumsal koşulları görmezden gelme tavrı olabilir. -Bazı bakımlardan hastalığın nihai nedenleri bunlardır.-

Ancak bu aşı ve antiviralleri getiremez. Özel sektör şimdiye kadar yeni teknolojilerin dönüştürülmesinde çok büyük bir engel oluşturuyor. Biyolojik tasarım ve bilimsel gelişme potansiyeli engellendi. Bunun nedeni, ilaç sanayisinin artık geçmişte tekel konumları için gerekçe olan yaşamsal ilaçları üretmemesidir. Antiviral ve büyük ölçüde aşı da üretmezler. Ayrıca bu küresel krizle başa çıkmak için yeni nesil antibiyotik üretmezler. Büyük ilaç şirketleri, temelde patentleri kontrol ediyor, araştırma ve geliştirmeden ziyade reklamlara daha fazla yatırım yapıyor. Onlar sadece tıp devrimi ve bilimsel devrime karşı muazzam politik lobi faaliyetleri yapmakla kalmadı, aynı zamanda jenerik ilaçlara karşı fiyat indirimleri dayattı.

Küresel sermaye mevcut milliyetçi parçalanmasını aşip temel çıkarları olan kârların sürekliliği ve küreselleşmiş üretim ile başa çıkmak için bir altyapı oluşturabilir mi?

Aynı zamanda metropol nüfusunun sağlık ihtiyaçlarını da karşılamalıdır çünkü bu küresel bir bunalım. Ve hastalık krize vesile olmasına rağmen kökleri hastalığın kendisinde olmayan bir bunalımdır bu.

Büyük kapitalist ülkeler, hızlandırılmış aşı gelişimi ve yeni tip uluslararası halk sağlığı örgütü aracılığıyla dünya ticaretinde kendilerini koruyabileceklerini zannediyorlar.

Her zaman toplumsal tıbbın konusu olan dünya ölçekli/dünyasal sefalet ve yoksulluk ile kesinlikle hiçbir şekilde ilgilenmemek gerektiğine inandıkları sürece bu böyle devam eder.

Aşılar tüm Afrika ve Güney Asya nüfusu için erişilebilir olacak mı? Erişilir olması için herhangi bir neden bulmak zor ve eğer bir gün ulaşabilirlerse, bu yıllar sonra olur. Burada küresel kapitalizmin iki insanlık arasındaki uçurumu daha da derinleştirdiğini ve genişlettiğini görüyoruz.

Tabii ki bu durum, hastalıkların ırkçılık ve yoksulluğun mirası tara-

findan beslendiği diğer ülkeler için de geçerlidir.

Şu anda, en azından ABD’de, yalnızca ilerici bir gündem geliştirmek için olağanüstü bir fırsat değil, - Bir insan hakkı olarak sağlık bakımı ve Avrupa tarzında evrensel sağlık güvencesi geliştirmek için bir fırsat olduğunu düşünüyorum- ama aynı zamanda esasen sosyalist olan talepleri ortaya koymak, büyük ilaç tekellerini ortadan kaldırmak ve büyük ilaç üretimini kamulaştırmak için de fırsat.

Örneğin, Amazon dünya tarihinde en büyük tekele dönüşüyor. Şimdi bunun çok yararlı bir kuruluş olduğu ve ilerici yanıt olarak Amazon’u parçalamak veya vergilendirmek gerektiği savunuluyor. Ancak bu geleneksel sosyalist talebi artırabileceğimiz bir alan yaratır; onu kamu yararı haline getirmek. Bu tekel demokratik tarzda denetlenmeli ve topluma ait olmalıdır.

Bu kriz, sol reformizmin ötesine geçmek ve sosyalist fikir ve talepleri arttırmak için yeni fırsatlar sunuyor.

“Ara” dönem tanımlaması, dönemin geçici niteliğini vurguluyor. Geçici, ama geride kalana, eskiye dönülebileceği anlamına da gelmez bu. Ne dünya 2019 Aralık’ına ne de biz 2020 Mart öncesine dönebiliriz. Burjuvazinin sözcüleri bütün ülkelerde git gide daha çok “normalleşme”den söz ediyorlar, sanki düne, “başta” dönülecekmiş gibi yanıltıcı bir izlenim ve algı yaratıyorlar. Süreç ara dönemden ve öncesinden farklı bir yeni döneme evriliyor. COVID-19’un aşısı bulunacak, tedavi yöntem(ler)i geliştirilecek, COVID-19 ile yaşamak öğrenilecek vb. Hepsi bundan ibaret değil ama yine de yeni “normal” kuşkusuz başka bir normal olacak.